

การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่าย
และผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี

COMMUNITY TOURISM : AN ANALYSIS OF THE PROCESS OF NETWORK
CREATION AND ACHIEVEMENT IN CHANTHABURI PROVINCE

พระครูบวรสิริทัต

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎฐินิพนธ์ิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่าย
และผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี

พระครูบวรสิริทัต (สมพงษ์ สิริวณฺโณ)

ดุขฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Community Tourism : An Analysis of the Process of Network
Creation and Achievement in Chanthaburi Province

Phrakhruborwornsirithat (Somphong Sirivanᅇo)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Social Development)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E.2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับคุณูปการ
เรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัด
จันทบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
การพัฒนาสังคม

.....
(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบคุณูปการ

.....
(ศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว)

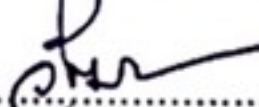
ประธานกรรมการ

.....
(รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์)

กรรมการ

.....
(ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น)

กรรมการ

.....
(รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี)

กรรมการ

.....
(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมคุณูปการ

รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

ประธานกรรมการ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....
(พระครูบวรสิริทัต)

ชื่อคุณนิพนธ์ : การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์
ในจังหวัดจันทบุรี

ผู้วิจัย : พระครูบวรสิริทัต (สมพงษ์ สิริวัฒนโณ)

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)

คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์
: รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี, กศ.บ.(สังคมศึกษา), ศศ.ม.(การพัฒนาสังคม),
ปร.ด.(การศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)
: พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร., ร.บ.(รัฐศาสตร์), พช.ม.(พัฒนาชุมชน),
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี ๒. เพื่อศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี และ ๓. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๒๕ คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน ๑๒ รูป/คน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี มี ๖ รูปแบบ ได้แก่ ๑. รูปแบบเดินศึกษาธรรมชาติ ๒. รูปแบบการจัดการเชิงวิถีชุมชน ๓. รูปแบบการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ๔. รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนทางวัฒนธรรม ๕. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงผลงานสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี ๖. รูปแบบการท่องเที่ยวอัญมณีและเครื่องประดับ ซึ่งแต่ละรูปแบบเป็นการสะท้อนโดยชุมชนด้วยคนในชุมชน และขับเคลื่อนการท่องเที่ยวด้วยคนในชุมชน

๒. การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี เป็นเครือข่ายที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาค เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เครือข่ายภาครัฐจากเข้ามาเชื่อมโยงจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยการให้การสนับสนุนงบประมาณและพัฒนาพื้นที่ที่เกี่ยวข้องรองรับการท่องเที่ยว เครือข่ายสมาชิกในชุมชนจะมีการรักษาวิถีชุมชนให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวชุมชน สถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

๓. กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจะขยายผลการสร้างเครือข่ายไปยังส่วนย่อยๆ ที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวตามคุณลักษณะของแหล่ง

ท่องเที่ยวอื่นๆ จะเชื่อมโยงกับภาครัฐ ภาคเอกชน เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะเป็นเจ้าของท้องถิ่น มีส่วนได้ส่วนเสีย และได้รับผลกระทบโดยตรง โดยชุมชนจะต้องพัฒนาตัวเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ

Dissertation Title : Community Tourism : An Analysis of the Process of Network Creation and Achievement in Chanthaburi province

Researcher : Phrakhruborwornsirithat (Somphong Sirivanṇo)

Degree : Doctor of Philosophy (Social Development)

Dissertation Supervisory Committee.

: Assoc.Prof. Dr.Wiwat Harmontree, B.Ed. (Social Studies), M.A. (Social Development), Ph.D.(Education for locality Development)

: Assoc.Prof.Dr.Phrasuthirattanapundit, B.A.(Political Science), M.A. (Community Development), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : March 15, 2018.

ABSTRACT

This research has purposive to 1. study of management methods for community tourism in Chanthaburi Province, 2. study of the networking process of community tourism in Chanthaburi Province and 3. analyzed networking process and achievement of community tourism in Chanthaburi Province. Methodology is Action research and collected the data from the key informant interview by In-Depth Interview of 25 informants. the key informant interview by Focus Group and selected the purposive sampling from the specialist of the government sector that relevance tourism of 12 monks/specialists. Analyzed the data by Descriptive and Explanation Statistics

The research result is found that

1. Study of management method for community tourism in Chanthaburi Province has 6 methods such as 1. Origin method; learn about, 2. Management Method; about way of community, 3. Historical tourism, 4. Cultural Tourism, 5. Creative tourism in Chanthaburi Province and 6. Jewelries and decorations

2. Networking of community tourism in Chanthaburi Province is created by cooperation of the government and private sector. They are participating to support the tourism management; government sector has provided the activities for community tourism by support the budget and develop the area that related networking tourism. The members in community preserve their way of life to support the tourism. The education institute has participate in researching and development the tourist attraction

3. Networking creation process and achievement of community tourism in Chanthaburi Province will be extending as a part that supports the tourism management by characteristic of such tourist attraction. It will link to the government, private, public, tourism office, provincial culture office, Sub-District Administrative Organization and Province Administrative Organization for plan the management of community tourism. These tasks are support and provide the activities in the tourist attractions. The public and private that related and affected and earn the benefits also link as the networking is systematic under the government sector. It is significant machinery to carry forward and create the network and extend to other sides

กิตติกรรมประกาศ

ดุष्ฎิณิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดีจากความเมตตาอนุเคราะห์ของหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอระบุนาม เพื่อเป็นการแสดงความขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่ง ไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐฐ์ ศรีทอง ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุष्ฎิณิ บัณชิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม เมตตาประสิทธิ์ประสาทวิชาการต่างๆ ช่วยเหลือในการทำดุष्ฎิณิพนธ์ และในด้านอื่นๆ เป็นอย่างดีจึงจนสำเร็จ

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี และ พระเดชพระคุณ พระสุธีรัตนบัณชิต, รศ.ดร. คณะกรรมการควบคุมดุष्ฎิณิพนธ์ ที่เมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือให้คำปรึกษาและตรวจสอบแก้ไข การทำดุष्ฎิณิพนธ์และในด้านอื่นๆ เป็นอย่างดีจึงมาโดยตลอด

ขอขอบคุณ คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการประชาพิจารณ์ ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น พระสุธีรัตนบัณชิต, รศ.ดร. และ รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการสอบป้องกัน โดยมี ศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น พระสุธีรัตนบัณชิต, รศ.ดร. รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี ที่เมตตาแนะนำแก้ไขเนื้อหาที่บกพร่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่งผลให้การศึกษาสำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มเฉพาะ และขอกราบขอบคุณคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่สนับสนุนทุก ๆ ด้าน รวมทั้งเป็นกำลังใจให้กับผู้วิจัยเป็นอย่างดี และสุดท้ายนี้ขอขอบคุณพระอาจารย์ทุกรูป/คน ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการ และเพื่อนร่วมชั้นเรียนทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่เป็นกำลังใจให้มาโดยตลอดจนประสบผลสำเร็จ

คุณค่าและประโยชน์จากการศึกษาครั้งนี้ ขอมอบถวายเป็นเครื่องบูชาแด่ พระพุทธศาสนา ที่ก่อให้เกิดสติปัญญาและคุณูปการอันมหาศาลแก่ทุกผู้ทุกนาม รวมทั้งคุณบิดาคุณมารดาผู้มีพระคุณผู้มีอุปการคุณ ครูอาจารย์ทุกท่านที่เคยอบรมสั่งสอนทุกศาสตร์ให้กับผู้วิจัยและท่านผู้มีกุศลจิตทุกท่าน ขอให้ได้รับอานิสงส์นี้ทุกๆ ท่านเทอญ

พระครูบวรสิริทัต

๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง		หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		(๑)
Abstract		(๓)
กิตติกรรมประกาศ		(๕)
สารบัญ		(๖)
สารบัญแผนภาพ		(๘)
สารบัญภาพ		(๙)
บทที่ ๑	บทนำ	๑
	๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
	๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๔
	๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
	๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
	๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
	๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
	๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน	๘
	๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ	๒๑
	๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย	๔๑
	๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๐
	๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย	๕๘
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	๕๙
	๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๙
	๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๕๙
	๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๑
	๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๑
	๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๒
บทที่ ๔	ผลการวิจัย	๖๓
	๔.๑ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี	๖๓
	๔.๒ การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี	๑๒๑

๔.๓	วิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัด จันทบุรี	๑๓๖
๔.๔	รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้าง เครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี	๑๕๒
๔.๕	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๕๕
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๕๘
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๑๕๘
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย	๑๖๑
๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๑๖๖
บรรณานุกรม		๑๖๘
ภาคผนวก		๑๗๕
ภาคผนวก ก	รายนามผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย (สัมภาษณ์)	๑๗๖
ภาคผนวก ข	หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สัมภาษณ์)	๑๗๘
ภาคผนวก ค	รายนามผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย (สนทนากลุ่มเฉพาะ)	๒๐๔
ภาคผนวก ง	หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สนทนากลุ่มเฉพาะ)	๒๐๖
ภาคผนวก จ	เครื่องมือการวิจัย (แบบสัมภาษณ์)	๒๑๙
ภาคผนวก ฉ	ภาพการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๒๒
ประวัติผู้วิจัย		๒๓๘

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย	๕๘
๔.๑	เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนเขาคิชฌกูฏ	๑๒๓
๔.๒	เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนน้ำตกพลี๊ว	๑๒๖
๔.๓	เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ	๑๒๙
๔.๔	เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระแก้ว	๑๓๓
๔.๕	เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนอัญมณีและเครื่องประดับ	๑๓๖
๔.๖	กระบวนการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน	๑๓๙
๔.๗	กลุ่มแกนเชื่อมโยงเครือข่ายจัดการท่องเที่ยวชุมชน	๑๔๙
๔.๘	รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน	๑๕๖
๔.๙	กระบวนการสร้างเครือข่าย	๑๕๗

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
๔.๑	กิจกรรมการท่องเที่ยวนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาศิขณภูฏ	๖๕
๔.๒	การเดินทางศึกษาธรรมชาติ การจัดเดินป่าขึ้นยอดเขาศิขณภูฏ	๗๗
๔.๓	ลักษณะเด่นเขาศิขณภูฏกับรูปแบบท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	๘๐
๔.๔	น้ำตกพลั่ว	๘๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ให้กับประเทศชาติเป็นจำนวนมหาศาล นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ถือเป็นปีแห่งการ เริ่มต้นการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพลักษณะประเทศไทยให้เป็นดินแดนแห่งความรื่นรมย์ ตั้งเป้าหมายการ สร้างรายได้ ๒.๒ ล้านล้านบาทในปี ๒๕๕๘^๑ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้มีนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในประเทศ เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจและคงความเป็นเอกลักษณ์ของสถานที่นั้น จึงเปิดเส้นทางท่องเที่ยว ตามโครงการ “เมืองต้องห้าม..พลาด” โครงการนี้เกิดจากแนวคิดหลักคือนำจุดเด่นของจังหวัดต่างๆ อีกหลายจังหวัดที่คนไทยยังไม่เคยรับรู้ หรือไม่เคยรู้ว่ามียะไรที่น่าสนใจ โดยอาจถูกมองข้ามแต่แท้จริงแล้วเป็นเมืองที่มีศักยภาพที่จะส่งเสริมให้คนเข้าไปท่องเที่ยวใน “๑๗๔๗ เมืองต้องห้ามพลาด” เทียว ๑๒ จังหวัด กับโครงการ เมืองต้องห้ามพลาด ได้แก่ ลำปาง เพชรบูรณ์ น่าน บุรีรัมย์ เลย สมุทรสงคราม ราชบุรี ตรัง ชุมพร นครศรีธรรมราช และจังหวัดจันทบุรี

การสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติขนบธรรมเนียมและประเพณีและวัฒนธรรม ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาความยากจน และพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ ซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ดังนั้นหากชุมชนท้องถิ่นสามารถดึงศักยภาพการท่องเที่ยวด้านต่างๆ ในชุมชนมาพัฒนาเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ย่อมจะทำให้การพัฒนาประเทศบรรลุวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ที่ได้ตั้งไว้

การท่องเที่ยวโดยชุมชน : ฐานคิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีส่วนผลักดันให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว ๓ ประการ ประกอบด้วย (๑) กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ (๒) กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษารียนรู้ (๓) กระแสความต้องการพัฒนาคน จากกระแสการพัฒนาทั้ง ๓ ประการดังกล่าวมีผลต่อการปรับตัว

^๑การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท., ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : ททท. ๒๕๕๘), หน้า ๒-๓.

ของระบบการท่องเที่ยวและระบบการจัดการท่องเที่ยวในการหาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและทดแทนการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยม (Conventional Tourism) แบบเดิมๆ ที่เคยปฏิบัติกันมา การท่องเที่ยวเชิงศึกษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ นิเวศสัญจร นิเวศท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้การปรับตัวขององค์กรและชุมชนที่ดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทยจึงอนุโลมให้มีการเรียก “Ecotourism” ว่าหมายถึง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางกระแสท้องถิ่นนิยม ที่มุ่งเน้นให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนเป็นฐานการบริหารจัดการ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” เป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายๆ ความหมาย ความเข้าใจและประสบการณ์ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ เป็นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการด้านโฮมสเตย์ ที่ต้องมี “ชุมชน” เป็นส่วนประกอบสำคัญ

จังหวัดจันทบุรีมีลักษณะเด่นหลายอย่าง คือมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติที่งดงาม มีแหล่งอารยธรรมทางประวัติศาสตร์มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่รุ่งเรืองมาแต่อดีตที่ทรงคุณค่า วัฒนธรรมพื้นบ้าน วิถีชีวิตที่เรียบง่าย ความมีน้ำใจของชุมชนเป็นเสน่ห์ที่มัดใจนักท่องเที่ยว มีความหลากหลายของอาหารพื้นบ้าน ซึ่งมีความโดดเด่นไม่เหมือนจังหวัดใดในภาคตะวันออก ปัจจุบันมีการพัฒนาทั้งด้านสาธารณูปโภคและการคมนาคม มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมชุมชน เพื่อแก้ปัญหาความยากจน และพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาจังหวัด ซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่น จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการอย่างมืออาชีพ ซึ่งหากการพัฒนาขึ้นเป็นการพัฒนาอย่างเป็นระบบแล้วก็จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เราจำเป็นต้องมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน หมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อการตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคมและความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถที่จะรักษาความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และระบบนิเวศโดยการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ๒ อันมีคุณค่าอย่างรอบคอบและฉลาดในการประยุกต์ใช้ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาว

ดังนั้น หากชุมชนท้องถิ่นสามารถดึงศักยภาพการท่องเที่ยวด้านต่างๆ ในชุมชนมาพัฒนาเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ย่อมจะทำให้การพัฒนาประเทศบรรลุวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ที่ได้ตั้งไว้จึงต้องมีการศึกษาข้อมูลประกอบการวางแผนการพัฒนา การสร้างความรู้ความเข้าใจกับคนในท้องถิ่นให้ชัดเจนในเรื่องของแนวคิดและแนวทางที่แท้จริงของการท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นประโยชน์ระยะยาวในด้านการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและคนในท้องถิ่นในสามารถพึ่งตนเองได้ตัวแทนชุมชนและคนท้องถิ่นที่ จะเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งเรื่องบุคลิกภาพ ความรู้ความเข้าใจ การบริหารจัดการ และการพึ่งตนเอง รวมทั้งส่งเสริมให้มีการจ้างงานและกิจกรรมที่ต่อเนื่องกับการ

ท่องเที่ยวโดยเน้นให้คนในท้องถิ่นมีงานทำ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นเจ้าของธุรกิจและกิจการ มีการแบ่งปันผลประโยชน์กันอย่างเป็นธรรม ดังนั้นการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยใช้ชุมชน จะเอื้ออำนวยให้จังหวัดเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวในภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง และยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยว

นอกจากนี้การร่วมกันขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยใช้แนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติของชุมชนสมาชิก หรือผ่านกระบวนการวิจัย และการขับเคลื่อนโดยหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในระดับชุมชน และระดับเครือข่ายฯ ทั้งนี้การเชื่อมโยงเครือข่ายฯ เป็นการดำเนินการแบบที่ดูแลน้องอันหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนสมาชิกที่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวมาเป็นระยะเวลาหนึ่งและมีบทเรียนด้านการจัดการ ที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์สู่ชุมชนที่เพิ่งดำเนินการ หรือชุมชนที่คิดจะดำเนินการด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งการเชื่อมโยงกับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดจันทบุรี การท่องเที่ยวโดยชุมชนในฐานะของการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้กับชุมชนสภาพความเป็นจริงของการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวก็คือการที่ภาคเอกชน มีบทบาทเข้ามาผูกขาดธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งเน้นการสร้างรายได้และความเจริญเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว และบางครั้งด้วยความไม่เข้าใจในเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียมและประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวเนื่องกับชุมชน การจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวดังกล่าวได้สร้างผลกระทบต่อการทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมทั้งก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อันเนื่องจากชุมชนท้องถิ่นขาดอำนาจในการจัดการท่องเที่ยวของตน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเข้ามากำหนดบทบาทให้เข้ามามีส่วนสำคัญร่วมกับภาคประชาชน ในการจัดการและหารูปแบบของการท่องเที่ยวในบริบทของชุมชนท้องถิ่น สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนอันจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ในระดับล่าง รวมทั้งระบบการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ให้กับชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี

สำหรับภาพรวมการเดินทางท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี จะเห็นได้ว่ามีอัตราการเติบโตในทิศทางที่ดีขึ้นค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔๔.๐๒ โดยแบ่งเป็นชาวไทย เพิ่มขึ้นร้อยละ ๔๙.๕๙ ในขณะที่ชาวต่างชาติลดลงร้อยละ ๓.๒๐ แต่จากการศึกษาข้อมูลทางสถิติของนักท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีพบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาที่จังหวัดจันทบุรียังมีปริมาณน้อย กว่าจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดชลบุรี จังหวัดทางภาคตะวันออกด้วยกันทั้งที่ลักษณะภูมิอากาศ วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน^๒ ดังนั้นทางจังหวัดจะต้องพิจารณาองค์ประกอบที่จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวหรือการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัด เช่น การประชาสัมพันธ์ทางการตลาด หรือมีกิจกรรมเสริมอื่นๆ นอกจากนี้ การที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวใหม่เข้ามานั้น การรักษาฐานลูกค้าเดิม หรือการสนับสนุนให้กลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน ในปัจจุบันได้

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒

มีการศึกษาการกลับมาเที่ยวซ้ำที่มีอิทธิพล มาจากภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวและ การประชาสัมพันธ์ทางการตลาดจึงเป็นที่น่าสนใจว่า ปัจจัยทั้งสองจะส่งผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำได้ หรือไม่และอย่างไร ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึง มองเห็นความสำคัญในการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำใน จังหวัดจันทบุรี โดยผ่านการเรียนรู้จากการศึกษาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยว ชุมชนเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวชุมชนชายหาด การท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP และ การท่องเที่ยวชุมชนอัญมณีเครื่องประดับ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบ การท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรีอย่างยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรีเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรีเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรีเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

๑) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว ด้านการบริการและการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒) ศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรีในพื้นที่ และการท่องเที่ยว จำนวน ๕ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ประเพณีนมัสการรอย พระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว กลุ่ม การท่องเที่ยวชุมชนชายหาด การท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกก บางสระแก้ว และกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน อัญมณีและเครื่องประดับ

และ ๓) ศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

๑.๔.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑.๔.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๑.๔.๒.๑.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการพัฒนารูปแบบการ

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยว ๑. กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาศิขณภูฏ ๒. กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว ๓. กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนชายหาด การท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จ ๔. กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกก บางสระแก้ว และ ๕. กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนอัญมณีและเครื่องประดับ จำนวน ๒๕ คน โดยเลือกแบบเจาะจง

๑.๔.๒.๑.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยคัดเลือกแบบเจาะจงโดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกโดยคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญ จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน ๑๒ รูป/คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี การท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวชุมชนชายหาด การท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP การท่องเที่ยวชุมชน อัญมณีและเครื่องประดับ

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยกำหนดช่วงเวลาในการทำวิจัยผู้วิจัยกำหนดช่วงเวลาในการทำวิจัยระหว่างเดือนตั้งแต่ มกราคม ๒๕๖๐ – ธันวาคม ๒๕๖๐ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว

กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวชุมชนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาศิขณภูฏ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนชายหาด การท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกก บางสระแก้ว และกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนอัญมณีและเครื่องประดับในจังหวัดจันทบุรี

รูปแบบการจัดการ หมายถึง การทำให้กลุ่มบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งการจัดการประกอบด้วยด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว ด้านการบริการและการให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

เครือข่าย หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคลในพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี

การเชื่อมโยงเครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงสมาชิกภายในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดจันทบุรี จาก ๕ กลุ่มดังนี้ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม

ประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนชายหาด การท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกก บางสระแก้ว และกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน อัญมณีและเครื่องประดับ

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- ๑.๖.๑ ทำให้ทราบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี
- ๑.๖.๒ ทำให้ทราบการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี
- ๑.๖.๓ ได้แนวทางการวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี
- ๑.๖.๔ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน

๒.๑.๑ ความเป็นมาของการท่องเที่ยวชุมชน

๒.๑.๒ ความหมายของการท่องเที่ยวชุมชน

๒.๑.๓ องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๒.๑.๔ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๒.๑.๕ รูปแบบของการท่องเที่ยว

๒.๑.๖ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๒.๑.๗ การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ

๒.๒.๑ วิวัฒนาการของการจัดการ

๒.๒.๒ ความหมายของการจัดการ

๒.๒.๓ หลักการในการจัดการ

๒.๒.๔ กระบวนการจัดการ

๒.๒.๕ ระดับขั้นของการจัดการ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

๒.๓.๑ ความเป็นมาของเครือข่าย

๒.๓.๒ ความหมายของเครือข่าย

๒.๓.๓ กระบวนการสร้างเครือข่าย

๒.๓.๔ กระบวนการทำงานและวงจรชีวิตของเครือข่าย

๒.๓.๕ องค์ประกอบของเครือข่าย

๒.๓.๖ การประยุกต์ใช้แนวคิดเครือข่าย

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน

๒.๑.๑ ความเป็นมาของการท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชนเป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือนในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนอันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ชุมชน^๑ ในปัจจุบันการท่องเที่ยวกลายเป็นเครื่องมือที่รัฐบาลให้ความสำคัญเนื่องจากการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้เป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ และมีการกระจายไปในหลายภาคก่อนข้างชัดเจน เช่น การเดินทาง ที่พัก การจำหน่ายของที่ระลึก ภัตตาคาร ร้านค้าต่างๆ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งโดยตรงและทางอ้อมมีการขยายตัวมากขึ้น เช่น มีการก่อสร้างที่พักขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ทั้งโรงแรมขนาด ๕ ดาว ๔ ดาว ไปจนถึงที่พักแบบพื้นบ้านที่เรียกว่า โฮมสเตย์ การเพิ่มขึ้นของร้านอาหาร และแหล่งบริการอื่นๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ

จากการขยายตัวของการท่องเที่ยวไปในแทบทุกภูมิภาคของไทย ก่อให้เกิดการตื่นตัวของนักลงทุนและคนในพื้นที่ เพราะมองว่าเป็นเรื่องง่ายที่จะมีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยวจากการที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีจำกัดไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม และประเพณี ซึ่งผู้ดูแลหรือเป็นเจ้าของก็คือ ประชาชนที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ ว่าจะมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างไร เพราะทรัพยากรทุกอย่างต้องมีข้อจำกัดในการใช้ทั้งสิ้น จะทำอย่างไรให้มีการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเป็นไปได้หรือไม่ที่จะดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และควรทำอย่างไรเมื่อชุมชนกลายเป็นสินค้าหรือเครื่องมือที่เป็นทั้งผู้กระทำ และผู้ถูกกระทำ ในขณะเดียวกันเป็นสิ่งที่ทำลายและละเลยต่ออ่อนอย่างยิ่ง เหมือนกับการที่ต้องคำนึงถึงความรู้สึก ความยินดีของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งยังเป็นผู้ที่ถูกกล่าวอ้างถึงอยู่ตลอดเวลาในการที่รัฐบาลจะดำเนินการพัฒนาใดๆ จึงต้องให้ความสำคัญต่อชุมชนในระดับต้นๆ และชุมชนต้องได้รับประโยชน์อยู่เสมอ เมื่อชุมชนมาเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก็จะมีค่าใหม่ๆ เกิดขึ้น อาทิ การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวผ่านชุมชน หรือการท่องเที่ยวในชุมชน ก็ขึ้นอยู่กับนิยามแห่งการสื่อความหมายต่อคาดังกล่าว แต่ที่แน่นอนก็คือ ชุมชน เป็นสิ่งที่ต้องถูกกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และอย่างไรก็ดี การท่องเที่ยวชุมชนที่เหมาะสมอันจะเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมและเห็นผล^๒

^๑จิตติ มงคลชัยอรัญญา, การท่องเที่ยว (โดย) ชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๓.

^๒วีระพล ทองมา, การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้, (กรุงเทพมหานคร : บันลือ, ๒๕๔๗), หน้า ๖๕-๖๗.

๒.๑.๒ ความหมายของการท่องเที่ยวชุมชน

มีนักวิชาการหลายภาคส่วนได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ดังนี้ ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ยกย่องคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น และ มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน^๓

การท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าเป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจอย่างมากในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลกและของภูมิภาค ซึ่งหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ในกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การประดิษฐ์ และจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เทศกาลประเพณี การนำนักท่องเที่ยวชมกระบวนการทางการเกษตร ท่องเที่ยวโดยชุมชนที่หลายประเทศนำไปปฏิบัติและประสบความสำเร็จมีรูปแบบดังนี้^๔

๑. การจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (Product Sales) เช่น สินค้าหัตถกรรมอาหารประจำวัน

๒. กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม (Cultural Shows) เช่น การฟ้อนรำ การละเล่นพื้นบ้านการแสดงดนตรีเฉพาะชุมชน

๓. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงหมู่บ้าน (Village Based Activities) คือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการเพื่อเสนอแก่นักท่องเที่ยว กิจกรรมการพักค้างแรมในหมู่บ้าน สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนั้น

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการ ทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวของตนเอง ซึ่งมีชาวบ้านที่เป็นเจ้าของชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยววันๆ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาจัดการแหล่งท่องเที่ยว และอนุรักษ์ทั้ง ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมวิถีชีวิตและรูปแบบการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างการพัฒนาให้เกิดการยั่งยืนสู่ชนรุ่นหลังและเกิดประโยชน์สูงสุด^๕ นอกจากนี้ยังเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการ ทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวของตนเอง ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรนั้นๆ และมีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวที่จัดโดยชุมชนนั้นมีจุดขายที่หลากหลายทั้ง

^๓พจนาน สนวนศรี, *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร : พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕.

^๔ซูวิทย์ ศิริโชคเวชกุล, *การท่องเที่ยวโดยชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๔๔), หน้า ๖๕.

^๕การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, *เที่ยวให้รู้ เปิดประตูสมอง*, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์พลอเรอร์ ชาแนล, ๒๕๕๑), หน้า ๘๗.

ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต การอนุรักษ์รวมทั้งมีการพัฒนารูปแบบเพื่อสร้างความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง^๖ ทั้งนี้ยังเป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต้นเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน^๗

๒.๑.๓ องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน^๘ สำหรับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีดังนี้

๑. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีการผลิตและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์

๒. ด้านองค์กรชุมชน มีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และมีทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย รู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

๓. ด้านการจัดการ มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเข้ากับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างความรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนกับคนในชุมชน สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

๔. ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างกับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีการจัดการซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนกับชาวบ้านอีกทั้งยังเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอีก ๗ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. มีองค์กร/กลไก ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว

๑.๑ มีองค์กร/กลไก ที่เกิดจากการรวมตัวของคนในชุมชน เพื่อเป็นแกนนำในการบริหารจัดการท่องเที่ยว

^๖พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์, การท่องเที่ยวชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑.

^๗วีระพล ทองมาและประเจต อำนาง, ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗), หน้า ๓๒.

^๘สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – based tourism), (กรุงเทพมหานคร : สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, ๒๕๔๐), หน้า ๒.๓.

- ๑.๒ การมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว
๒. มีระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
 - ๒.๑ มีระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และกฎกติกาที่ใช้ในการบริหารการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านอื่นๆ ของชุมชน
 - ๒.๒ การเสริมศักยภาพของคนในกลุ่มท่องเที่ยวและชุมชน
 - ๒.๓ การปฏิบัติตามกฎระเบียบและรูปแบบที่ใช้สำหรับบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน
 - ๒.๔ การตลาดและประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นกับชุมชนอย่างยั่งยืน
๓. สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชน
 - ๓.๑ สนับสนุนการพัฒนาชุมชน
 - ๓.๒ กระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเป็นธรรมและสร้างโอกาสในการมีรายได้เสริม
๔. ส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชน
 - ๔.๑ กลุ่มท่องเที่ยวมีข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น
 - ๔.๒ มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากภายในสู่คนภายนอก
 - ๔.๓ มีกฎ กติกา และแนวทางเพื่อเคารพและปกป้องวัฒนธรรมชุมชน
 - ๔.๔ กลุ่มท่องเที่ยวมีการส่งเสริม อนุรักษ์ พิธีกรรม และสืบต่อวัฒนธรรม
๕. มีส่วนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน
 - ๕.๑ กลุ่มท่องเที่ยวมีข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - ๕.๒ มีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน
 - ๕.๓ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
 - ๕.๔ มีการป้องกัน จัดการ และแก้ไขปัญหามลภาวะ
๖. สร้างการเรียนรู้
 - ๖.๑ กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนให้แก่ผู้มาเยือน
 - ๖.๒ สร้างจิตสำนึกและองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งคนในชุมชนและผู้มาเยือน
๗. มีการบริการที่ดีและปลอดภัย ทั้งด้านที่พัก ยานพาหนะ นักสื่อความหมาย ท้องถิ่น เจ้าของบ้าน และการประสานงานที่ดีระหว่างกลุ่มในชุมชนเพื่อให้บริการ

๒.๑.๔ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้^๙

๑. สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การร่วมประชุมระดมสมอง การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ การแบ่งปันผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล

๒. มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ โปร่งใส ยุติธรรมและสามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน

๓. มีกฎ ระเบียบและแนวปฏิบัติในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

๔. มีการแบ่งปันและกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมและทั่วถึง

๕. มีการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินการเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่เสมอ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน มีชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเข้ามามีส่วนร่วม เมื่อมองในบริบทของการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวจึงควรมีหลักการร่วมกัน ดังนี้^{๑๐}

๑. การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการพิจารณาถึงสภาพของปัญหา ผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น แล้วชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร

๒. สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การทำกิจกรรม ติดตามประเมินผลเรียนรู้และรับประโยชน์ร่วมกัน

๓. ชุมชนต้องการรวมกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรม หรือองค์กร องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้ เพื่อเป็นตัวแทนในการทำหน้าที่แทนสมาชิกทั้งหมด และดำเนินการทางด้าน การกำหนดทิศทางและนโยบายการบริหาร การจัดการ การประสานงาน มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชน

๔. รูปแบบ เนื้อหา และกิจกรรมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน มีความเป็นธรรม และให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมืองสังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และลดผลกระทบในเชิงลบ

^๙บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : เพรสแอนด์ ดีไซน์, ๒๕๔๘), หน้า ๔-๕.

^{๑๐}บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry), (กรุงเทพมหานคร : เพรสแอนด์ ดีไซน์, ๒๕๕๘), หน้า ๒๒.

๕. มีกฎ กติกาที่เห็นร่วมกันจากชุมชน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และสามารถกำกับการดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้

๖. ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ชาวบ้านทั่วไปและนักท่องเที่ยว ควรมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางกระบวนการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง และเหมาะสม

๗. การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องมียึดกลางร่วมกันภายในชุมชน เช่น ความสะอาดความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และพิจารณาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ

๘. รายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีส่วนนำไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

๙. การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อำชีพหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ทั้งนี้หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยว จะเป็นการทำลายชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน

๑๐. องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากมองในแง่ความพร้อมของชุมชนและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในมิติของชุมชนแล้ว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นไปได้ด้วยดีนั้นยังต้องพิจารณาจากมิตินอกชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยได้แก่ การตลาด นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

๒.๑.๕ รูปแบบของการท่องเที่ยว

รูปแบบการท่องเที่ยวประกอบด้วย ๓ รูปแบบหลัก ได้แก่^{๑๐}

๑. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) ประกอบด้วย

๑.๑ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

๑.๒ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยว อย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

^{๑๐}UNWTO, *Tourism 2020 Vision*, (Madrid : UNWTO, 1997), pp.141-145.

๑.๓ การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อยเพื่อดูความงามของภูมิทัศน์ที่มีความแปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โลกศึกษาธรรมชาติของหิน ดิน แร่ต่างๆ และฟอสซิล ได้ความรู้ได้มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ มีจิตสำนึก ต่อการรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

๑.๔ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรมสวนเกษตรวนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และเลี้ยงสัตว์เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

๑.๕ การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการไปชมปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวาระ เช่น สุริยุปราคา ฝนดาวตก จันทรุปราคา และการดูดาวจักราศีที่ปรากฏในท้องฟ้าแต่ละเดือน เพื่อการเรียนรู้ระบบสุริยจักรวาล มีความรู้ ความประทับใจความทรงจำ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการร่วมกันอย่างยั่งยืน

๒. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) ประกอบด้วย

๒.๑ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาคมในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

๒.๒ การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์ เพื่อศึกษาความเชื่อการยอมรับนับถือการเคารพ พิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

๒.๓ การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อ

รักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

๓. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) ประกอบด้วย

๓.๑ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายใจได้รับความเพลิดเพลิน และสุนทรียภาพ มีความรู้ต่อการรักษาคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดีมีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนี้บางแห่งอาจจัดรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงาม (Health, Beauty and Spa)

๓.๒ การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-Meditation Tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อทัศนศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนา หาความรู้ สัจธรรมแห่งชีวิตมีการฝึกทำสมาธิเพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มมุ่งการเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เช่น การทำอาหารไทยการนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย การช่างและงานศิลปหัตถกรรมไทยรวมถึงการบังคับช้างและเป็นควาญช้าง เป็นต้น

๓.๓ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมของชาวบ้านวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่างๆ เช่น หมู่บ้านชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านผู้ไทยหมู่บ้านชาวกูย หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านชาวจีนฮ่อ เป็นต้น เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

๓.๔ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเล่นกีฬาตามความถนัดความสนใจในประเภทกีฬา เช่น กอล์ฟ ดำน้ำ ตกปลา สกีนอกเกอร์ กระดานโต้คลื่น สกีน้ำ เป็นต้น ให้ได้รับความเพลิดเพลินความสนุกสนานตื่นเต้น ได้รับประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

๓.๕ การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Travel) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ ที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวแล้วได้รับความสนุกสนานตื่นเต้น หวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำความปลอดภัย และได้ประสบการณ์ใหม่

๓.๖ การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และฟาร์มสเตย์ (Home Stay & Farm Stay) หมายถึง นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือนเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รับประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้นโดยมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นที่ยั่งยืน

๓.๗ การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิตในบั้นปลายหลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มปัจจัยที่ห้าของชีวิตคือ การท่องเที่ยว โดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย ๓ - ๔ ครั้งต่อปีคราวละนานๆ อย่างน้อย ๑ เดือน

๓.๘ การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) หมายถึง การจัดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของบริษัทที่ประสบความสำเร็จ (มีความเป็นเลิศ) ในการขายสินค้าชิ้นๆ ตามเป้าหมายหรือเกินเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทจำหน่ายรถยนต์ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องไฟฟ้าผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องสำอาง จากภูมิภาคหรือจังหวัดต่างๆ ที่สามารถขายสินค้าประเภทนั้นได้มากตามที่บริษัทผู้แทนจำหน่ายในประเทศตั้งเป้าหมายไว้เป็นการให้รางวัลและจัดนำเที่ยวโดยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าพักรวมและค่าอาหารระหว่างการเดินทางให้กับผู้ร่วมเดินทางเป็นการจัดรายการพักรวมตั้งแต่ ๒ - ๗ วัน เป็นรายการนำเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ อาจเป็นรายการนำเที่ยวแบบผสมผสาน หรือรายการนำเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

๓.๙ การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE หมายถึง M=Meeting/I=Incentive/ C=Conference / E=Exhibition) เป็นการจัดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของผู้จัดประชุม มีรายการจัดนำเที่ยวก่อนการประชุม (Pre-Tour) และการจัดรายการนำเที่ยวหลังการประชุม (Post-Tour) โดยการจัดรายการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ไปทั่วประเทศเพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมโดยตรง หรือสำหรับผู้ร่วมเดินทางกับผู้ประชุม (สามีหรือภรรยา) อาจเป็นรายการท่องเที่ยววันเดียว หรือรายการเที่ยวพักรวม ๒ - ๔ วัน โดยคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหารและบริการท่องเที่ยว

๓.๑๐ การท่องเที่ยวแบบผสมผสานเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้จัดการการท่องเที่ยวคัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนำมาจัดรายการนำเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในระยะยาวนานตั้งแต่ ๒ - ๗ วันหรือมากกว่านั้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกษตร (Eco-Agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประวัติศาสตร์ (Agro-Historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (Eco-Adventure Travel) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์(Geo- Historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม (Agro-Cultural Tourism) เป็นต้น

สรุปได้ว่า รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทย มีหลากหลายประเภทเนื่องด้วยทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของประเทศมีจำนวนมาก เช่น ๑) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวเชิงนิเวศธรณีวิทยาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรการ

ท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ ๒) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม ได้แก่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณีการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท ๓) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ ได้แก่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อยการท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล การท่องเที่ยวแบบประชุม การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน

๒.๑.๖ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การที่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นโอกาสอันดีที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของตนเองตั้งแต่เริ่มต้น เนื่องจากคนในท้องถิ่นย่อมทราบภาวะการณ์ต่างๆ ลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยว และที่สำคัญคือความรู้สึกรัก ผูกพันและหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวในฐานะเจ้าของทรัพยากร^{๑๒} ที่กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า เป็นแนวคิดให้บุคคลในชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการจัดการ และกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว โดยตั้งอยู่บนฐานแนวคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว นำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัย หรือต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและมีความยั่งยืนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน ซึ่งองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ^{๑๓}

๑. ร่วมกันวางแผน เป็นการร่วมคิดร่วมวางแผนจัดการเตรียมความพร้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน

๒. ร่วมกันปฏิบัติตามแผนเมื่อมีการวางแผนแล้ว สมาชิกในชุมชนทุกคนร่วมกันปฏิบัติตามหน้าที่ที่ตกลงกันได้

๓. ร่วมกันใช้ประโยชน์ สมาชิกทุกคนต้องมีสิทธิใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่นจะต้องมีการจัดการผลประโยชน์ ทั้งที่เป็นตัวเงินและวัตถุให้ประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเหมาะสมโดยคำนึงถึงความยุติธรรมและเท่าเทียมกันเป็นหลัก

๔. ร่วมติดตาม และประเมินผล เมื่อมีการดำเนินการแล้วย่อมจะมีปัญหาความไม่เข้าใจต่างๆ เกิดขึ้น จึงต้องร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถ่ายทอดประสบการณ์ และร่วมกันประชุมหาวิธีแก้ไขปัญหานั้น

๕. ร่วมกันบำรุงรักษา โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ เพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

^{๑๒}สินธุ์ สโรบล, การท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย : เชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕.

^{๑๓}พจนาน สอนศรี, คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๓๒.

สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบันมี ๔ ระดับ ดังนี้^{๑๔}

๑. การให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนจัดการการท่องเที่ยว เป็นการมีส่วนร่วมระดับต่ำสุด มักเป็นการวางแผนการท่องเที่ยวที่ชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยตรง หรือเป็นการวางแผนระดับมหภาค แต่ชุมชนมีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากการกำหนดนโยบายหรือแผนท่องเที่ยว

๒. การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการวางแผนจัดการการท่องเที่ยว เป็นการมีส่วนร่วมที่ตัวแทนของชุมชนอาจเข้าร่วมในคณะกรรมการ หรือการประชุมรับฟังความคิดเห็น เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็น ความต้องการของชุมชนในโครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

๓. การดำเนินการจัดการการท่องเที่ยว ร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เป็นการมีส่วนร่วมที่ชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจ ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อประโยชน์ของชุมชนและสังคมโดยรวม

๔. การท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยชุมชนเอง นับตั้งแต่การวางแผนการดำเนินการ และติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รักษาสภาพแวดล้อมตลอดจนเกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในชุมชน

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่เอื้ออำนวยในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเปิดโอกาสในชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเอง และให้สมาชิกภายในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการอีกทั้ง ยังช่วยส่งเสริมให้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญหาท้องถิ่น ได้รับการสืบทอดและอนุรักษ์ไว้อย่างถูกวิธี เพื่อธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ และคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมตลอดจนวัฒนธรรมอันดีของชุมชน ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น ซึ่งหมายรวมถึงการกระจายรายได้ และโอกาสในการได้รับการสนับสนุนด้านการพัฒนาต่างๆ จากองค์กรของรัฐ เอกชน เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย แล้วในที่สุดชุมชนท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมของคนเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งบุคคลภายในหรือบุคคลภายนอก ดังนั้นผู้นำชุมชนจะต้องมี ทักษะมีความรู้ในการจัดการอย่างดี เพราะผู้นำชุมชนจะต้องมีความสามารถคาดการณ์ และประเมินว่า “วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร โดยการร่วมกันอภิปราย ระดมความ

^{๑๔}ดรชณี เอมพันธ์, การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวโดยชุมชน อ่างใน พรพิมล นุ่นปาน, การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๕๖.

คิดเห็น จากชุมชนให้กว้างขวางจนสามารถสรุปด้วยมติของชุมชนเอง ซึ่งมีองค์ประกอบการประเมิน อยู่ ๗ ประการด้วยกัน” คือ^{๑๕}

๑. ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน จะต้องสามารถคิดวิเคราะห์และประเมิน สถานการณ์ภายนอกและสภาพปัญหาของชุมชน เพื่อที่จะหาแนวทางที่สามารถแก้ไขได้ถูกต้องและ ชัดเจน แล้วจะได้กำหนดวัตถุประสงค์และการทำกิจกรรมท่องเที่ยวได้

๒. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งหมด เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิของ ชุมชน ว่าคนในชุมชนเห็นด้วยหรือไม่อย่างไรในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมชุมชนที่มีต่อการเปิดหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และจะต้องมี วิธีรับมือกับผลกระทบหรือสิ่งที่จะตามมาอย่างไร ด้วยวิธีการใด ใครเป็นผู้เกี่ยวข้องบ้าง และใครมี บทบาทหน้าที่อย่างไร

๓. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรภายในชุมชน เพื่อรับผิดชอบ กิจกรรมนี้ หรือผลักดันให้องค์กรชุมชนอื่นที่พิจารณาแล้วว่า มีความพร้อมทำหน้าที่รับผิดชอบเป็น หน่วยงานหนึ่งขององค์กรนั้นๆ แต่ทั้งนี้การดำเนินการขององค์กรต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใส เพราะ มีผลประโยชน์ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

๔. พิจารณาหาเอกลักษณ์โดดเด่นของท้องถิ่น หรือของดีของชุมชน เพื่อทำให้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับชุมชน

๕. เพิ่มความพร้อมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อาทิ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับที่พัก อาหาร การดูแลความปลอดภัย การสื่อสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะต้องไม่ อยู่กับแกนนำของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่ต้องมีการกระจายอย่างทั่วถึง

๖. การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ที่จะรองรับ นักท่องเที่ยวเพื่อสามารถปรับกระบวนการให้เหมาะสม สอดคล้องยิ่งขึ้น และร่วมแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังเป็นการลดผลกระทบของการท่องเที่ยวในครั้งต่อไปด้วย

๗. ประสบการณ์และทักษะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะต้องบูรณา การทั้งความเพลิดเพลิน ความตื่นตัวและการเรียนรู้ เพื่อความเหมาะสมของการจัดการการท่องเที่ยว ของแต่ละพื้นที่นั้นๆ

๒.๑.๗ การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเปรียบเสมือนงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องง่าย เพราะการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือสิ่งที่นักท่องเที่ยว ต้องการ กำลังซื้อของนักท่องเที่ยวสามารถกำหนด สินค้า และ บริการ ได้ตามความต้องการ จึงทำให้ สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวเปลี่ยนไป เพราะนักท่องเที่ยวที่มาเยือนก็จะนำ วัฒนธรรมติดตัวมาด้วยนั่นเอง นับว่าเป็นดาบสองคมที่มีความเสี่ยงอย่างยิ่งในการจะใช้พัฒนาอย่างไร ก็ตาม ก่อนที่ชุมชนจะเปิดหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวแล้ว ชุมชนจะต้องรู้ว่า ตัวชุมชนเองมีศักยภาพ

^{๑๕}เพชรศรี นนท์ศิริ, “รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง”. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-กันยายน, ๒๕๕๖) : ๔๗-๖๖.

มากแค่ไหนที่จะรองรับนักท่องเที่ยวเปิดแล้วจะมีการจัดการหรือรับมืออย่างไรสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น หากมีการรับมือที่ดีก็จะทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวที่ยาวอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรจะมีกระบวนการการทำงานดังนี้^{๑๖}

๑. ขั้นที่ ๑ ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนพิจารณาด้านบวกและด้านลบของการท่องเที่ยว ซึ่งในขั้นตอนนี้อาจจะมีเฉพาะผู้นำหรือกลุ่มที่สนใจ

๒. ขั้นที่ ๒ สร้างการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นการดึงกลุ่มที่สนใจหรือผู้ที่สนใจด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนและองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มอนุรักษ์ เป็นต้น

๓. ขั้นที่ ๓ ศึกษาเกี่ยวกับชุมชนร่วมกับชาวบ้าน โดยการทำงานร่วมกับชาวบ้านเพื่อศึกษาในหัวข้อดังนี้

๓.๑ การสำรวจทางกายภาพ

๓.๑.๑ ทำแผนที่รอบนอก (แสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินทำกิน)

๓.๑.๒ แผนที่รอบในหมู่บ้าน (แสดงที่ตั้งของบ้านเรือน ทรัพยากรคนสร้างและทรัพยากรธรรมชาติ)

๓.๑.๓ ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน

๓.๑.๔ ศึกษาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรในการท่องเที่ยว

๓.๑.๕ ศึกษากลุ่มต่างๆ ในชุมชนซึ่งสามารถนำผลที่ได้มาศึกษาหาข้อจำกัดและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน

๔. ขั้นที่ ๔ วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ทั้งในด้านศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาสและความเสี่ยง ขั้นตอนนี้ดังกล่าวสามารถทำให้ชุมชนมองเห็นด้านต่างๆ และสามารถเชื่อมโยงเรื่องท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้ การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้จะทำให้เกิดการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และอาจพบว่าเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงจุดอาจจะไม่จำเป็นต้องใช้เรื่องการท่องเที่ยวเลยก็ได้

๕. ขั้นที่ ๕ ร่วมกันแก้ไขจุดอ่อน และพัฒนาศักยภาพ อาทิ

๕.๑ รวบรวมองค์ความรู้ ซึ่งแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันออกไปมีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน เช่น บางชุมชนเด่นด้านการพัฒนาชุมชน ชุมชนบางแห่งมีความโดดเด่นระบบการจัดการนิเวศที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งชุมชนต้องร่วมกันดึงเอกลักษณ์ ให้เห็นร่วมกันก่อนนำสู่การเผยแพร่ออกไป

^{๑๖} พจนานุกรม, คู่มือการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๘-๑๙๐.

๕.๒ ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม สอดคล้อง กับระบบนิเวศของท้องถิ่นโดยไม่ทำลายระบบนิเวศดังกล่าว เช่น การปรับเส้นทางเดินเท้า เป็นต้น

๕.๓ มีการปรับปรุงแหล่งที่อยู่พักนอนและความสะอาดภายในชุมชน เพื่อให้เป็นมาตรฐานที่ตกลงร่วมกัน โดยมีการตรวจสอบของคณะกรรมการชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

๕.๔ มีการฝึกอบรมบุคลากรเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เห็นความสามารถของคนในชุมชน อีกทั้งขีดความสามารถของพื้นที่และกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน

๖. ขั้นที่ ๖ วางรูปแบบการจัดการ จะเป็นการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำงาน หรือใช้องค์กรเดิมแต่มีการเพิ่มหน้าที่และมีการกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยว โปรแกรมและราคาการแบ่งปันผลประโยชน์สู่ชุมชนและชาวบ้าน โดยอาจจะเป็นการสร้างกฎ-กติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

๗. ขั้นที่ ๗ มีการติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการรับรู้และช่วยเหลือการให้ข้อมูล

๘. ขั้นที่ ๘ มีการทดลองในการดำเนินการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อทดสอบความพร้อมของชุมชนโดยการเชิญบุคคลที่มีความรู้หรือประสบการณ์ตรงในการท่องเที่ยว โดยมีชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นและมีการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อไปปรับใช้ในอนาคต

๙. ขั้นที่ ๙ ประเมินผล การประเมินผล อาจแยกออกมาเป็น ๒ ส่วน คือ การประเมินผลและสรุปบทเรียนหลังเสร็จกิจกรรมทุกครั้ง และการประเมินผลเป็นช่วงๆ ทุกๆ ๓-๖ เดือน เป็นต้น ซึ่งการประเมินผลจะช่วยให้เกิดการทบทวนตนเอง และแก้ไขข้อบกพร่อง

๑๐. ขั้นที่ ๑๐ พัฒนางค์กร

๑๐.๑ การฝึกอบรม เช่น การบริหารจัดการ การสร้างการมีส่วนร่วม การสื่อความหมาย

๑๐.๒ การศึกษาดูงาน ผู้นำองค์กรที่ดูแลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาจจะมีการศึกษาดูงานของชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาปรับใช้ในชุมชนของตนเองในการจัดการท่องเที่ยว

กระบวนการทั้ง ๑๐ ขั้นตอนอาจจะเหมือนกับการทำงานปกติ แต่สิ่งที่ยากและท้าทายอย่างมากคือ เรื่องการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ชาวบ้านไม่คุ้นเคยมาก่อน และไม่มั่นใจว่าจะทำได้ หรือไม่แต่ละคำถามแต่ละขั้นตอนจะต้องมีการปลุกกระตมของคนในท้องถิ่นให้รู้จักท้องถิ่นของตัวเอง เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น การท่องเที่ยวในชุมชนก็จะเกิดความชัดเจนมากขึ้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ

๒.๒.๑ วิวัฒนาการของการจัดการ

วิวัฒนาการของการจัดการนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับอารยธรรมของมนุษย์ที่สืบเนื่องเรื่องราวต่างๆ ในอดีตที่เก่าแก่ซึ่งเมื่อมีกลุ่มก็จะมีผู้นำกลุ่มหรือหัวหน้าแสดงบทบาทเป็นผู้นำของกลุ่มเพื่อให้กลุ่มอยู่ได้ด้วยความเป็นระเบียบ ซึ่งการศึกษาทั้งทฤษฎีและหลักเกณฑ์ทางการจัดการที่เป็นรูปแบบเพิ่มจะเริ่มขึ้นในศตวรรษที่ ๑๘ ภายหลังจากการมีอุตสาหกรรม

๑. การจัดการในระยะเริ่มต้น ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ได้มีนักปราชญ์ชาวเยอรมันและออสเตรียกลุ่มหนึ่งมีความสนใจในการจัดระเบียบบริหารงานของรัฐ ซึ่งเรียกตัวเองว่าแคมเมอร์ลิสต์ (Cammeralist) ประกอบด้วยศาสตราจารย์และนักบริหารเป็นกำลังที่สำคัญ ระยะนี้ตรงกับสมัยพระเจ้าเฟรเดอริก วิลเลียมที่ ๑ แห่งปรัสเซีย (ค.ศ. ๑๗๓๑-๑๗๔๐) และพระนางมาเรีย เทเรซา แห่งออสเตรีย (ค.ศ. ๑๗๔๐-๑๗๘๐) บุคคลกลุ่มนี้ได้ศึกษาและวางหลักในการบริหารงานของรัฐ ยังผลให้มีการปฏิรูประบบเศรษฐกิจและการบริหารงานไปพร้อมๆ กัน มีการรวบรวมความรู้ vior Viewpoint, Quantitative Viewpoint และ Contemporary Viewpoint ทางการบริหารมีผู้สนใจศาสตร์ทางการบริหารมากขึ้น

ในช่วงระยะเวลานี้ได้มีการใช้คำว่า การบริหาร และคำว่า การจัดการในความหมายเดียวกันโดยหมายการบริหารงานทุกประเภท จึงถือว่าผลงานของนักวิชาการ หรือกลุ่มแคมเมอร์ลิสต์เป็นการวางรากฐานการบริหารราชการของรัฐหรือรัฐประศาสนศาสตร์ ในสหรัฐอเมริกาได้เริ่มมีความสนใจในวิชาการจัดการเช่นเดียวกัน วูดโรว์ วิลสัน (Woodrow Wilson) ได้เขียนบทความเสนอแนะแนวความคิดทางการบริหารเรื่อง The Study Administration มีสาระสำคัญคือให้แยกการบริหารของรัฐออกจากการเมือง การบริหารเป็นเรื่องของการปฏิบัติ แต่การเมืองเป็นเรื่องของนโยบายและเสนอแนะให้ข้าราชการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการบริหารด้วยต่อมาปี ค.ศ. ๑๙๕๐ แฟรงก์ กูดนาว (Frank Good now) ได้เขียนบทความเรื่อง Priciple of Administration Law of the United State เสนอความเห็นบางส่วนที่ต่างไปจากวิลสัน กล่าวคือ การเมืองและการบริหารไม่ควรแยกออกจากกัน การเมืองเป็นงานของรัฐ การบริหารเป็นการนำเอาเจตจำนงของรัฐ

๒. การจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ การศึกษาค้นคว้าทางการจัดการเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีการตั้งทฤษฎี ตั้งกฎเกณฑ์ ทางการจัดการ มีการนำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาวิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด^{๑๗}

๒.๑ แนวคิดของแฮร์ริทาวน์ เมื่อเฮนรี ทาวน์ (Henry Town) ประธานบริษัทเยลแอนด์ทาวน์ ในสหรัฐอเมริกา เสนอบทความ เกี่ยวกับการจัดการต่อที่ประชุมสมาคมวิศวกรรมเครื่องกลแห่งสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. ๑๘๘๐ เน้นให้เห็น ความสำคัญของการจัดการว่ามีความสำคัญไม่น้อยกว่าการผลิตจุดเริ่มต้นของการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) ซึ่งเป็นจุดที่เริ่มขึ้นของการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์

^{๑๗}สมคิด บางโม, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิทย์พัฒน์ จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๖๕.

๒.๒ แนวคิดของเฟรเดอริก เทย์เลอร์ วิศวกรชาวอเมริกันได้นำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์กับการจัดการธุรกิจอุตสาหกรรมจนได้รับสมญานามว่า บิดาแห่งการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ หลักการสำคัญของการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ของ เทย์เลอร์มีดังนี้

๒.๒.๑ หลักเรื่องเวลา (Time-study principles) จะต้องมีการวัดความสามารถในการผลิต ด้วยเวลา เช่น การผลิตงานชิ้นหนึ่งควรใช้เวลามาตรฐานเท่าใด วันหนึ่งผลิตได้กี่หน่วย เป็นต้น

๒.๒.๒ หลักการกำหนดค่าจ้าง (Price-rate principles) ควรจะจ่ายค่าจ้างเป็นสัดส่วนกับ ผลผลิต คือ ผลผลิตได้มากค่าจ้างมากผลผลิตได้น้อยค่าจ้างน้อย

๒.๒.๓ หลักการแยกงานวางแผนออกจากการปฏิบัติการ (Separation of planning from performance principles) จะต้องถือว่าฝ่ายจัดการเป็นผู้วางแผน ส่วนคนงานจะต้องรับผิดชอบการปฏิบัติงาน ตามแผนที่วางไว้ โดยแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดคนงานไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน

๒.๒.๔ หลักการทำงานแบบวิทยาศาสตร์ (scientific method of work principles) ฝ่ายบริหารควรกำหนดวิธีการและมาตรฐานการปฏิบัติงานโดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถวัดและ ตรวจสอบได้

๒.๒.๕ หลักการควบคุมโดยฝ่ายจัดการ (Managerial-control principles) ผู้จัดการควรได้รับ การฝึกอบรมอย่างดีและเป็นฝ่ายวางแผนและควบคุมการปฏิบัติการ

๒.๒.๖ หลักการจัดการระเบียบการปฏิบัติงาน (Function-management principles) ให้ยึดถือการปฏิบัติงานตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของการทำงาน แนวความคิดของเทย์เลอร์มีอิทธิพลต่อวงการธุรกิจอุตสาหกรรมมาก แต่ถูกวิจารณ์ว่าหลักการของเขา มองเห็นคนเป็นเครื่องจักรมากเกินไป

๒.๓ แนวคิดของอองรีฟาโยล ในขณะที่เทย์เลอร์และคณะทำการศึกษาค้นคว้าอยู่นั้น ผู้นำคนสำคัญอีกคนหนึ่งในกลุ่มนี้คือ อองรี ฟาโยล วิศวกรและนักวิชาการชาวฝรั่งเศส ได้ศึกษาค้นคว้าหลักเกณฑ์การจัดการที่เป็นสากลโดยได้เสนอแนวความคิดไว้ว่าองค์ประกอบมูลฐานของการจัดการมีอยู่ ๕ ประการดังนี้

๒.๓.๑ การวางแผน คือการศึกษาอนาคตละความต้องการแล้ววางแผนแนวทางปฏิบัติไว้ล่วงหน้า

๒.๓.๒ การจัดหน่วยงาน คือการจัดแบ่งหน่วยงานออกเป็นแผนกเป็นฝ่ายหรือเป็นกลุ่มตาม ลักษณะของงาน และการแบ่งงานกันทำ

๒.๓.๓ การบังคับบัญชา คือการบังคับบัญชาสั่งการให้คนงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตามลำดับชั้น

๒.๓.๔ การประสานงาน คือการประสานงานหน่วยงานย่อยต่างๆ ของหน่วยงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย ไม่ให้ขัดกันทั้งวิธีการทำงานและเป้าหมายของงาน

๒.๓.๕ การควบคุม คือการควบคุมดูแลให้มีการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่วางไว้หรือตามแผนที่วางไว้ เพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยรวดเร็ว เป้าหมายสำคัญของการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์คือประสิทธิภาพของการทำงาน โดยการถือวิธีการทำงานเป็นหลัก เมื่อนำแนวความคิดของเทย์เลอร์และฟาโยลมาผสมผสานกันจนจะได้การจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ที่สมบูรณ์

๓. การจัดการเชิงมนุษยสัมพันธ์

แนวความคิดของการจัดการเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human relation management) เริ่มพัฒนาขึ้นราว ค.ศ. ๑๙๑๗ ถือว่าการจัดการเป็นกิจกรรมของคนกับคน มนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการทำงาน ความต้องการทางใจ กำลังใจ ความพึงพอใจ เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างเสริมประสิทธิภาพของงานไม่น้อยกว่า ปัจจัยอื่นๆ บุคคลแรกที่มีบทบาทสำคัญของแนวความคิดในกลุ่มนี้คือ^{๑๘}

๓.๑ แมรี พาร์กเกอร์ ฟอลเลต (Mary Parker Follet) นักสังคมสงเคราะห์ชาวอเมริกัน ได้เสนอหลักมนุษยสัมพันธ์ในการจัดการไว้ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการงานเสียก่อน การจัดการงานจึงจะดำเนินไปสู่เป้าหมายได้ดี

๓.๒ เอลตัน เมโย ทำการศึกษาทดลองที่มีอิทธิพลมากคือการศึกษาทัศนศึกษาและปฏิกริยาทางจิตวิทยาของคนในการทำงานในสถานการณที่ต่างกันที่ โรงงานฮอว์ธอร์น (Hawthorne plant) ของบริษัทเวสเทิร์นอิเล็กทริก (Western Electric Company) ประเทศสหรัฐอเมริกา ใน ๒๓ ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๒๗-๑๙๓๒ ซึ่งเอลตัน เมโย จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเป็นหัวหน้าขณะวิจัย ผลการวิจัยสรุป ได้ดังนี้

๓.๒.๑ คนเป็นสิ่งมีชีวิต เรื่องจิตใจ ขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการทำงาน จะปฏิบัติต่อคนงานเหมือนเครื่องจักรไม่ได้

๓.๒.๒ รางวัลทางจิตใจมีผลต่อการจูงใจในการทำงานไม่น้อยไปกว่าเงิน

๓.๒.๓ ความสามารถในการทำงานของคนงานไม่ได้อยู่กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพอย่างเดียวแต่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมของหน่วยงานด้วย

๓.๒.๔ อิทธิพลของกลุ่มนี้มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของหน่วยงาน การวิจัยที่โรงงานฮอว์ธอร์นนี้นี้ยืนยันว่ามนุษยสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ช่วยในการจัดการงานได้ดี หน่วยงานใดถ้ามีมนุษยสัมพันธ์กันดี โดยฝ่ายจัดการให้ความเอาใจใส่ เอาอกเอาใจพนักงาน งานก็จะมีประสิทธิภาพดีขึ้น

๔. การจัดการเชิงพฤติกรรมศาสตร์

ปัจจุบันแนวความคิดในการจัดการถือว่าการจัดการเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นกิจกรรมของกลุ่ม การดำเนินการใดๆ ก็ตามผู้จัดการทำคนเดียวไม่ได้ ต้องมี

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖.

กลุ่มคนร่วมด้วยงานจึงจะบรรลุเป้าหมาย แนวความคิดนี้ได้รับการพัฒนาขึ้นในราวปี ค.ศ. ๑๙๕๐ โดยผู้นำการจัดการเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral management) ที่สำคัญหลายคน

Getzels และ Guba ให้ความเห็นว่าพฤติกรรมของผู้จัดการเป็นผลรวมของความสัมพันธ์ของปัจจัย ๓ ประการ (๑) วัฒนธรรมประเพณีและความปรารถนาของสังคม (๒) ลักษณะเฉพาะของสถาบันที่ผู้จัดการ ดำรงตำแหน่งอยู่ (๓) ตัวผู้จัดการเอง นั่นคือ บุคลิกภาพ ความต้องการ และความจำเป็น พฤติกรรมของผู้จัดการที่แสดงออกมาสรุปได้เป็น ๓ ลักษณะดังนี้

๔.๑ พฤติกรรมที่มีลักษณะแสดงว่าผู้จัดการได้คำนึงถึงความสำคัญและวัตถุประสงค์ของ สถาบันเป็นใหญ่ การปฏิบัติงานทุกชนิดต้องสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของสถาบัน ตรงตามบทบาทหน้าที่ ของสถาบัน รวมทั้งอยู่ภายใต้ขอบเขตประเพณีวัฒนธรรม

๔.๒ พฤติกรรมที่มีลักษณะแสดงว่าผู้จัดการได้คำนึงถึงความต้องการและความจำเป็นของ ตัวบุคคลเป็นใหญ่ โดยถือว่าความสำคัญหรือความต้องการของสถาบันมีความสำคัญ น้อยกว่าบุคคล

๔.๓ พฤติกรรมที่มีลักษณะแสดงว่าผู้จัดการคำนึงทั้งตัวบุคคลและสถาบัน นั่นคือ พฤติกรรมใดๆ ต่างกลมกลืนผสมผสานกันอย่างเหมาะสม ก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลและสถาบัน

๕. การจัดการเชิงสถานการณ์

ทฤษฎีการจัดการเชิงสถานการณ์ (Contingency Theory) เป็นทฤษฎีการจัดการที่เน้นการปรับปรุง พฤติกรรมการจัดการตามสถานการณ์ขององค์การ สถานการณ์ขององค์การ เกิดจากอิทธิพลของเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมทั้งภายนอกองค์การ รวมทั้งบุคลากรขององค์การ ทฤษฎีนี้ไม่มีหลักเกณฑ์ตามตัวเหมือนทฤษฎี การจัดการอื่นๆ และเป็นทฤษฎีที่ใหม่โดยผสมผสานแนวคิดของทฤษฎีการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ การจัดการเชิงพฤติกรรมศาสตร์ และการจัดการเชิงปริมาณเข้าด้วยกัน โดยตั้งสมมติฐานว่าหลักการจัดการมีลักษณะเป็นสากล สามารถประยุกต์ได้กับทุก สถานการณ์ตัวอย่างเช่น ในสภาวะที่เศรษฐกิจซบเซาการบริหารจัดการย่อมไม่เหมือนกับในสภาวะที่ เศรษฐกิจรุ่งเรือง^{๑๙}

ดังนั้นการวิเคราะห์สถานการณ์ขององค์การเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยทั่วไป นิยมใช้การวิเคราะห์ SWOT เพื่อประเมินจุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weakness) ขององค์การ โอกาส (Opportunity) และ อุปสรรค (Trear) รวมทั้งการวิเคราะห์การแข่งขัน ในการดำเนินการของ องค์การ เมื่อวิเคราะห์สถานการณ์ขององค์การได้แล้วจึงกำหนดแนวทางบริหารจัดการให้เหมาะสม ต่อไป ทฤษฎีการจัดการที่อยู่ในกลุ่มนี้ เช่น ทฤษฎี X ทฤษฎี Y ทฤษฎี Z เป็นต้น

๒.๒.๒ ความหมายของการจัดการ

การจัดการ มักใช้ในแวดวงธุรกิจเอกชนซึ่งมุ่งแสวงหากำไรเป็นเป้าหมายหลัก ส่วนผลที่พึงตกแก่สาธารณะ ถือเป็นเป้าหมายรองหรือผลพลอยได้การบริหาร Administratar

^{๑๙}วันชาติ มีชาติ, การบริหารองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๖๙.

หมายถึงช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนวยความสะดวก (Direct) การบริหารหลายๆ ความหมายอาจสัมพันธ์ใกล้เคียงกับคำว่า “Minister” หมายถึงการรับใช้หรือผู้รับใช้ความหมายดั้งเดิมของคำว่า Administer อาจกล่าวโดยย่อๆ ว่าเป็นการติดตามดูแลสิ่งต่างๆ และคำจำกัดความง่ายๆ ที่ทันสมัยคือ การทำงานให้สำเร็จ^{๒๐} การจัดการเป็นการวางแผนการจัดองค์กรการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ^{๒๑} การบริหาร หมายถึง กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การมนุษย์ เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันประสบผลสำเร็จ^{๒๒} การบริหาร หมายถึง การร่วมมือกันทำงานของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปโดยมีวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกันในการร่วมมือทำงานนั้นจะต้องมีบุคคลที่เป็นหัวหน้าหรือเรียกว่าผู้บริหารและจะต้องจัดในรูปขององค์การ^{๒๓} การบริหารจัดการคือการที่คนมารวมกันเพื่อประกอบกิจการโดยมีความรับผิดชอบร่วมกันและปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดขึ้น^{๒๔} การบริหาร หมายถึงกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การโดยอาศัยบุคคลและทรัพยากรอื่น^{๒๕} การบริหาร หมายถึง การนำไปสู่กระบวนการของการทำกิจการที่มีการวางแผน (Planning) การอำนวยความสะดวก (Directing) และความร่วมมือ(Coordinating) โดยเฉพาะกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ^{๒๖} การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักความสามารถความต้องการความถนัด และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๒๗} การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง^{๒๘} การบริหารจัดการ หมายถึง งานของหัวหน้าหรือผู้นำที่จะต้องกระทำ

^{๒๐}ฟรีลีย์ คำนวนศิลป์, **การบริหารจัดการโครงการพัฒนาสังคมแบบก้าวหน้า**, (ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑-๑๒.

^{๒๑}Edwin Flippo and Scott, W.A., & Wertherimer, M., **Introduction to Psychological Research**. 4th ed, New York : John Wiley and Son Inc, 1967).

^{๒๒}กิตติมา ปรีดีติติก, **ทฤษฎีบริหารองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : ธนการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๔.

^{๒๓}นิพนธ์ กีนาวงศ์, **หลักการบริหารการศึกษา**, (พิษณุโลก : ภาควิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖.

^{๒๔}Bronislow, M. and templin, M. C. **Certain Language Skills in Children**. Minnesota : University of Minnesota, (1957), p. 47.

^{๒๕}Samuel C. Certo, **Modern Management : Diversity, Quality, Ethics and GlobalEnvironment**, 6th ed., (Boston : Allyn and Bacon, Inc., 1994), p. 6.

^{๒๖}Dale, Y. **Personnel Principles and Policies**, (fourth printing, Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, Inc. 1956), p. 7.

^{๒๗}พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๒), หน้า ๓๖.

^{๒๘}เสนาะ ดิเยาว์, **หลักการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

เพื่อให้กลุ่มต่างๆ ที่มีคนหมู่มากมาอยู่รวมกัน และร่วมกันทำงานเพื่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จนสำเร็จผล โดยได้ประสิทธิภาพ^{๒๙} การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยวิธีการดำเนินการตามกระบวนการบริหารซึ่งผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งอำนาจหน้าที่ภาวะผู้นำทักษะทางการบริหารและความรู้ทางการบริหารด้วย^{๓๐} การบริหาร หมายถึง การบริหารเป็นกิจกรรมของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันทำกิจการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยการ ใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม^{๓๑} การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับ ปัจจัยในการจัดการเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์และสนองตอบความคาดหวังและจัด โอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๓๒} การบริหาร (Administration) หมายถึงการกำหนดแนวทางหรือนโยบายการสั่งการการอำนวยความสะดวกและการตรวจสอบ ให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๓๓} การบริหาร หมายถึง การใช้ ทรัพยากรขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้การบริหารเป็นเรื่องของ กระบวนการผสมผสานหรือการประสานงานเพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของกลุ่ม อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้แก่การบริหารเป็นกระบวนการการบริหารเป็นเรื่องของ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับคนการบริหารที่มีประสิทธิภาพทำให้ได้รับผลลัพธ์ที่ต้องการและมีการตัดสินใจ ที่ถูกต้องการบริหารที่มีประสิทธิภาพทำให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดการบริหารทำให้มุ่งเน้นลง ไปที่กิจกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมาย^{๓๔} การบริหาร หมายถึง การเสริมพลัง อำนาจในการตัดสินใจ การ รื้อปรับระบบ การบริหารงานเชิงคุณภาพเบ็ดเสร็จโดยรวม การปรับลดขนาดองค์กร โดยผู้บริหาร จะต้องทำหน้าที่การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การวางแผน และการควบคุม (Controlling)^{๓๕} การบริหาร หมายถึง การที่ผู้บริหารวางแผน จัดองค์การ การนำและควบคุมการทำงาน ให้บรรลุ วัตถุประสงค์ขององค์กร^{๓๖} การบริหาร หมายถึง การงานบริหารทุกอย่างที่จำเป็นต้องกระทำ โดยมี

^{๒๙}รังชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : วิอินเตอร์พรีน, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘.

^{๓๐}บุญช่วย ศิริเกษ, **พฤติกรรมองค์กรในการบริหารการศึกษา**, (เลย : สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

^{๓๑}ประพันธ์ สุริหาร, **หลักและระบบการบริหารการศึกษา**, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙.

^{๓๒}สัมพันธ์ ภูโพบูลย์, **องค์การและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^{๓๓}มัลลิกา ต้นสอน, **การจัดการยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ทจำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๓๔}Carlisle, Howard M, **Management : Concepts and Situation**, (Chicago : Science Research Associates, 1976), P. 126.

^{๓๕}จุฑา เทียนไทย, **การจัดการมุมมองนักบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : แมคครอฮิล, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

^{๓๖}Dessler, G., **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders**, (Florida : UG/GGS Information Services, 2011), p. 3.

หลักเกณฑ์ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอันที่จะก่อให้เกิด ประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง^{๓๗} การบริหาร หมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจและนำนโยบายไปปฏิบัติส่วนการบริหารรัฐกิจนั้นหมายถึงเกี่ยวข้องกับ การนำเอานโยบายสาธารณะปฏิบัติ^{๓๘} การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของเป็นอุปกรณ์การบริหาร^{๓๙} การบริหาร หมายถึง กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การรูปร่างเพื่อวัตถุประสงค์ใน การทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันสำเร็จผล^{๔๐}

๒.๒.๓ หลักการในการจัดการ

หลักการบริหารเป็นการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ เช่น การ บริหารคน การบริหารเงิน การบริหารวัสดุอุปกรณ์ การบริหารงานทั่วไป และการบริหารจริยธรรม เช่นนี้ เป็นการนำปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารที่เรียกว่า 5 M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการ ให้ความหมายและการบริหารงานต้องมีลักษณะที่สำคัญ ๔ ประการ คือ การบริหารต้องมี วัตถุประสงค์ที่แน่นอนอย่างใดอย่างหนึ่ง การบริหารต้องเป็นงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป การบริหารต้องมีลักษณะเป็นการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรบริหาร เป็นปัจจัยพื้นฐาน^{๔๑} การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของ ผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุดอย่างไรก็ตาม ผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่ สามารถใช้ได้กับทุกปัญหา ผู้บริหารต้องศึกษาการบริหารโดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษาจำนวนมาก และวิเคราะห์หาวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ^{๔๒}

หลักการในการจัดการมีส่วนประกอบ ๑๔ ประการ เป็นส่วนประกอบสำคัญใน การเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการดังนี้

^{๓๗}Taylor, F.W, *The Principles of Scientific Management*, (New York : Harper, 2002), p. 27.

^{๓๘}ติน ปรัชญพฤทธิ์, *ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

^{๓๙}Koontz, H, *Management : A Global Perspective*, (Heinz Wehrich : Mcgraw-Hill, 1993), p. 146.

^{๔๐}ชาญชัย อาจิณสมาจาร, *ศัพท์การบริหารการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑.

^{๔๑}วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, *การบริหารจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ทรัพย์เพิ่มการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๗.

^{๔๒}สมยศ นาวิการ, *การบริหารกลยุทธ์*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๕๑), หน้า ๔๙.

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ฟาโยลได้เสนอว่า คนงานควรจะได้รับการมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้นหรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบในผลลัพธ์ของงานมากขึ้นซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์การยุคปัจจุบันได้

๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวปเบอร์และฟายได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของแวนเบอร์จะได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชาส่วนอำนาจหน้าที่แบบไม่เป็นทางการจะได้รับจากความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางด้านเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนเน้นว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควรอยู่คู่กัน

๓. การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาโยลกล่าวว่า คำสั่งสองคำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงานเช่นการรายงานจะมีความเกี่ยวข้องกับเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวทำให้เกิดการสับสนในบางสถานการณ์คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชาและทำให้เกิดการสับสนในลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยากและผู้บริหารจะไม่สนใจในความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชามักจะโกรธและอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

๔. สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับบัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การความสัมพันธ์ของการจำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชาโดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการบริหารจัดการจำนวนที่ดีที่สุดที่ในลำดับชั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือความยาวของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูงและพนักงานระดับล่างรวมถึงความล่าช้าในการวางแผน (Planning) และการจัดการ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับชั้นการบังคับบัญชาให้น้อยลงจะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลงและองค์การจะมีการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและมีความยืดหยุ่นมากขึ้นภายในองค์การได้มีการแบ่งแยกแผนกต่างๆ ซึ่งแต่ละแผนกจะมีระดับชั้นการบังคับบัญชาโดยผู้บริหารในระดับกลางและระดับต้นของสายการบังคับบัญชาแต่ละแผนกต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับเดียวกันในแผนกอื่นๆ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้ช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้นเนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่นและรู้วิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้นสำหรับการทำงานข้ามแผนกหรือการทำงานข้ามสายนั้นเป็นการสร้างทีมงานข้ามสายซึ่งสามารถควบคุมโดยผู้นำของแต่ละทีม

๕. การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์การซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้รวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสายการบังคับบัญชาแต่เป็นการกำหนดว่าควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไรอย่างไรและมีการกระจาย

อำนาจให้กับผู้บังคับบัญชาและคนงานในระดับล่างอย่างไรสิ่งนี้ถือว่ามีความสำคัญเนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกระดับขององค์กร

๖. การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์กรองค์การใดที่ไม่มี การวางแผนจะทำให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผลซึ่งจะไม่มี การมุ่งไปสู่กิจกรรมของกลุ่มหรือกิจกรรมของบุคคลแต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นที่ร่วมกับกลยุทธ์ขององค์กรซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์หลักการในข้อนี้ยึดหลักว่ากิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมาย และแผนเดียวกัน

๗. หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาคคือความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์กรซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

๘. การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้ องค์กรได้รับประโยชน์สูงสุดและเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์กร (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและหน้าที่ของพนักงานแต่ละคนและเป็นการชี้ชัดว่าตำแหน่งของ พนักงานแต่ละคนอาจจะมีการเลื่อนขึ้นได้ในอนาคตการวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์กรยุคปัจจุบันเนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่ามีความจำเป็นที่จะต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์กรจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับ คนทุกคนและทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

๙. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำสิ่งต่างๆ โดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชาผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่มซึ่ง ความคิดริเริ่มนี้นับถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์กรเนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ได้ผู้บริหาร มีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์กรและความ ต้องการของพนักงานและความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุลซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้ชัดผู้บริหาร ระดับสูงในการพัฒนาและการบริหารงาน

๑๐. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง การเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Energy) คำขอร้อง (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมาสำหรับอำนาจของผู้บังคับบัญชาความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะที่เกี่ยวข้อง กับผู้บริหารหลายๆ คนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดและทำงานอย่าง เข้มแข็งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ภายในองค์กรกับคุณสมบัติของผู้นำภายในองค์กรและเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่จะ ปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

๑๑. ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัลประกอบด้วย โบนัสและแผนการแบ่งกำไรเป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้การให้หรือการจ่าย

ค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์การระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงานและองค์การรวมทั้งสามารถกระตุ้นผลผลิตเพิ่มโดยการให้รางวัลเพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยยึดหลักว่าการจ่ายค่าตอบแทนควรยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้างและลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒. ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาวเมื่อพนักงานอยู่ในองค์การซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลาอันยาวนานโดยพยายามพัฒนาทักษะและปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์การการจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓. ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์การ (Subordination of individual interests to the common interest) ผลประโยชน์ขององค์การถือว่าเป็นประโยชน์ของทุกๆ คนหรือของทุกกลุ่มในองค์การในขณะที่องค์การยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์การและสมาชิกภายในองค์การ

๑๔. ความสามัคคี (Sprit de corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์การที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่มในการออกแบบประยุกต์ของอำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์การและสิทธิในการสั่งการหรือการบริโภคและความร่วมมือกันถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ทำให้องค์การบรรลุผลสำเร็จและมีการพัฒนาความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหารและคนงานโดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญเพราะความสามัคคีคือพลังเมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์การมีความแข็งแกร่ง^{๔๓}

หลักเกณฑ์การจัดการมีพื้นฐานที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. ต้องมีการคิดค้น และกำหนดวิธีที่ดีที่สุด สำหรับงานแต่ละอย่างคือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุกลงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริงและในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วยและในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

^{๔๓}Fayol, Henri, *Industrial and General Administration*, (New York : Mc-Graw Hill, 1930), p. 2.

๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหาร และคนงานฝ่ายบริหาร ควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงานแต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้นจากหลักการดังกล่าวพบว่าวิธีการต่างๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่าผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่มให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อยๆ^{๔๔}

หลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ

๑. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบต่อความสำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จสาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

๒. การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำไปก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่า ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงาน ที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

๓. การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่า ประสิทธิผล หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่าง คือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

๔. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัด การใช้ทรัพยากรต่างๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการกระจายการใช้

^{๔๔}รังชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : วิอินเตอร์พรีน, ๒๕๕๐), หน้า ๔๗-๔๘.

ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์การจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น^{๔๔}

หลักการจัดการมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการดังนี้

๑. การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งมิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

๒. การบริหารงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่าในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายไว้ก่อนไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

๓. การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กร ดังเช่นถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิถีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักรเครื่องมืออันทันสมัยมาใช้จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้ปฏิบัติงานด้วยตัวอย่างผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่าถ้าองค์กรนั้นๆ มีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมเช่นส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือบริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายในองค์กรหรือองค์การบางแห่งอาจไม่นำพาต่อความเดือดร้อนรำคาญซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้นเช่นสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔. การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคนธุรกิจก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคนมิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงบุคคลเดียวเท่านั้นทั้งนี้เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัดทั้งด้านกำลังกายกำลังสมองและเวลาจึงจำต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕. การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีด้วยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นๆ นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของเช่นผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖. การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะจึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่งผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรงแต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารอันได้แก่การวางแผนการจัดองค์การ ฯลฯ

^{๔๔}เสนาะ ตียาว์, หลักการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๒.

๗. การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าการบริหารดำเนินไปอย่างไรได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั่นก็คือผลงานเพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘. เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้วคณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่นๆ ที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจ^{๔๖}

การจัดการมีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. มีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่แน่นอนในการบริหารองค์กร ผู้บริหารจะต้องกำหนดทิศทางหรือวัตถุประสงค์ของการทำงานไว้ชัดเจน

๒. มีปัจจัยในการบริหาร โดยทั่วไปแล้วปัจจัยในการบริหารที่เป็นพื้นฐานมี ๕ ประการ คือคน (Men) เงิน (Money) วัสดุ (Material) เทคนิควิธี (Method) เครื่องจักร (Machine) อย่างไรก็ตามปัจจัยพื้นฐานของการบริหาร ๕ ประการที่กล่าวมานี้ อาจจะยังไม่เป็นการเพียงพอ ยิ่งโดยเฉพาะในสภาพสังคมปัจจุบันมีการแข่งขันรุนแรงทุกด้าน เช่น ธุรกิจการค้า ระบบการผลิต ตลอดทั้งทางด้านการศึกษา ปัจจัยการบริหารอาจจะมีปัจจัยอื่นนอกเหนือจาก ๕ ประการ ที่กล่าวมา เช่น การตลาด และอื่นๆ เป็นต้น

๓. ลักษณะของการบริหาร การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ผู้บริหารจะต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร จนมีคำกล่าวที่ว่า “ที่ใดมีผู้นำที่ดี ที่นั่นก็จะมีความสำเร็จ”^{๔๗}

องค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อองค์การ ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์ที่แน่นอนกล่าวคือจะต้องรู้ว่าจะดำเนินการไปทำไมเพื่ออะไรและต้องการอะไรจากการดำเนินการเช่นต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการหรือในการผลิตต้องรู้ว่าจะผลิตเพื่อใครต้องการผลตอบแทนเช่นใดถ้าหาไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีประโยชน์ที่จะบริหารการดำเนินงานต่างๆ จะไม่มีผลสำเร็จเพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒. ทรัพยากรในการบริหารได้แก่วัสดุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ 4 Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ 6 Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

๓. มีการประสานงานระหว่างกันหรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันกล่าวคือเป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4 Ms หรือ 6 Ms ดังกล่าวจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันหรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริงๆ ด้วยการนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันไม่เกิดความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

^{๔๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘.

^{๔๗}ยุทธ กัยวรรณ, การบริหารการผลิต, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙.

๔. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงานนั้นสิ่งทีวัดผลสำเร็จของงานว่าบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือประสิทธิผลขององค์การหมายถึงความสามารถขององค์การในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้นโดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ^{๔๘}

หลักการจัดการที่ทำให้การบริหารที่มีประสิทธิภาพบรรลุผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพก็คือบทบาทและสมรรถภาพของผู้บริหารมีดังนี้

๑. เป็นผู้กำหนดทิศทางทางการบริหาร (Direction Setter) เช่นรู้เทคนิคต่างๆ ของการบริหารเป็นต้น

๒. มีความสามารถกระตุ้นคน (Leader Catalyst)

๓. ต้องเป็นนักวางแผน (Planner)

๔. ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการตัดสินใจ (Decision Maker)

๕. ต้องมีความสามารถในการจัดองค์การ (Organizer)

๖. ต้องเป็นผู้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง (Change Manager)

๗. ต้องเป็นผู้ให้ความร่วมมือ (Coordinator)

๘. ต้องเป็นผู้ติดต่อสื่อสารที่ดี (Communicator)

๙. ต้องเป็นผู้แก้ปัญหาขัดแย้งในองค์การได้ (Conflict Manager)

๑๐. ต้องสามารถบริหารปัญหาต่างๆ ได้ (Problem Manager)

๑๑. ต้องรู้จักวิเคราะห์และจัดระบบงาน (System Manager)

๑๒. ต้องมีความสามารถในด้านวิชาการทั้งการเรียนและการสอน (Instructional Manager)

๑๓. ต้องมีความสามารถในการบริหารบุคคล (Personnel Manager)

๑๔. ต้องมีความสามารถในการบริหารทรัพยากร (Resource Manager)

๑๕. ต้องมีความสามารถในการประเมินผลงาน (Appraiser)

๑๖. ต้องมีความสามารถในการประชาสัมพันธ์ (Public Relation)

๑๗. ต้องสามารถเป็นผู้นำในสังคมได้ (Ceremonial Head) ^{๔๙}

หลักการบริหารซึ่งมีหลักทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ๑๔ ข้อคือ

๑. หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ (Authority and responsibility)

๒. หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of command)

๓. หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of direction)

๔. หลักการธารงไว้ซึ่งสายงาน (Scalar of chain)

^{๔๘}สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๒-๖๓.

^{๔๙}ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคนอื่นๆ, ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๖๕.

๕. หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, or specialization)
 ๖. หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)
 ๗. หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์ส่วนร่วม (Subordination of individual to general interest)
 ๘. หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)
 ๙. หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)
 ๑๐. หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order)
 ๑๑. หลักของความเสมอภาค (Equity)
 ๑๒. หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of tenure)
 ๑๓. หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)
 ๑๔. หลักของความสามัคคี (Esprit de corps)^{๕๐}
- หลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพเป็นอีกหลักการหนึ่งในการบริหารมีหลักการดังนี้
๑. การบริหารที่มีผู้บริหารเพียงคนเดียวในองค์กร (Division of Labor)
 ๒. มีการกำหนดมาตรฐานทำงานที่ชัดเจน (Standardization)
 ๓. มีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command)
 ๔. มีการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงาน (Delegation of Authority and Responsibility)
 ๕. มีการแบ่งฝ่ายงานและบุคลากรผู้รับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานให้เฉพาะเจาะจงขึ้น (Division of Labor)
 ๖. มีการกำหนดระยะเวลาควบคุมงานที่ชัดเจน (Span of Control)
 ๗. มีความสม่ำเสมอ (Stability)
 ๘. เปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ในองค์กรได้ (Flexibility)
 ๙. สามารถทำให้คนในองค์กรเกิดความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัย (Security)
 ๑๐. มีการยอมรับนโยบายส่วนบุคคลที่มีความสามารถ (Personnel Policy)
 ๑๑. การประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งส่วนบุคคลและองค์กร (Evaluation)^{๕๑}

๒.๓.๔ กระบวนการจัดการ

แนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการจัดการ (Process of management) เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นว่าผู้จัดการมีหน้าที่รับผิดชอบอะไรบ้าง มีงานอะไรจะต้องทำ และควรจะทำอย่างไรก่อนหลัง นับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับผู้จัดการที่จะได้ยึดเป็นหลักในการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพอาจกล่าวได้ว่าหัวใจของกระบวนการจัดการคือหน้าที่ของการ

^{๕๐}Henri Fayol, *Industrial and General Administration*, (New York : Mc-Graw Hill, 1930), p. 17-18.

^{๕๑}Morphet, Edgar L. and others, *Educational Organization and Administrator*. 2nd ed. (New Jersey : Prentice -Hall, 1967), p. 35.

บริหาร (Function of the executive) นั้นเองแนวความคิดเรื่องกระบวนการจัดการซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปมีดังนี้^{๕๒}

๑. กระบวนการจัดการของอองรี ฟาโยล

อองรี ฟาโยล เป็นบุคคลแรกที่วิเคราะห์ถึงองค์ประกอบมูลฐานการจัดการ ๕ ประการ ซึ่งกล่าวไว้ข้างแล้ว ปัจจุบันเรียกกระบวนการจัดการนั่นเอง กระบวนการจัดการของฟาโยล มีดังนี้

การวางแผน (Planning) คือการศึกษาข้อมูลในปัจจุบันและคาดการณ์ในอนาคต แล้ววางแผนเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติไว้

การจัดการหน่วยงาน (Organizing) คือการจัดการโครงสร้างของหน่วยงาน หรือองค์การออกเป็นหน่วยงานย่อยๆ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงาน การจัดสรรคนเข้าทำงานในตำแหน่งต่างๆ

การบังคับบัญชา (Commanding) คือการสั่งให้คนทำงานตามที่มอบหมายงานให้ทำบังคับบัญชาพนักงานให้ทำงานตามภารกิจของหน่วยงาน

การประสานงาน (Coordinating) คือการจัดระเบียบการทำงานไม่ให้ก้าวร้าวกันติดต่อประสานงานให้หน่วยงานย่อยต่างๆ ขององค์การ และประสานคนให้ทำงานโดยราบรื่นไม่ให้ขัดแย้งกัน

การควบคุม (Controlling) คือการควบคุมให้พนักงานปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตรวจสอบให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ หรือควบคุมให้ทำงานตามระเบียบข้อบังคับที่วางไว้

๒. กระบวนการจัดการของกลุ๊กและเออร์วิค

ลูเทอร์ กุลิก และ ลินดอลล์ เออร์วิค (Luther Gulick and Lyndall Urwick) ได้นำหลักการจัดการของฟาโยลมาปรับปรุงประยุกต์กับการบริหารราชการ เขาได้เสนอแนะการจัดการหน่วยงานในทำเนียบแก่ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาเพื่อให้ตอบคำถามที่ว่า อะไรคืองานของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ในที่สุดก็ได้คำตอบสั้นๆ คือ POSDCoRB ซึ่งหมายถึงกระบวนการบริหาร ๗ ประการดังนี้

P = Planning หมายถึงการจัดวางโครงสร้างและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าเราจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

O = Organizing หมายถึงการจัดหน่วยงาน การกำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การแบ่งส่วนงานการกำหนดสายงานตำแหน่งต่างๆ การกำหนดหน้าที่ให้ชัดเจน

S = Staffing หมายถึงการจัดตัวบุคคล เป็นการบริหารงานด้านบุคลากรอันได้แก่ การจัดอัตรากำลังการสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากการทำงาน

^{๕๒}อ้างแล้ว, หน้า ๗๐-๗๑.

D = Directing หมายถึงการอำนวยความสะดวก นับตั้งแต่การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา และการควบคุมการปฏิบัติงาน

Co = Coordinating หมายถึงการประสานงาน ประสานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

R = Reporting หมายถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าไปเพียงใด

B = Budgeting หมายถึงการงบประมาณ การจัดทำงบประมาณ บัญชีการใช้จ่ายเงินการควบคุมและตรวจสอบด้านการเงินกระบวนการจัดการของกุติกและเออร์วิกเป็นที่ยอมรับของวงการทั่วไปอย่างกว้างขวาง รวมทั้งได้นำไปประยุกต์ในกิจการบริหารด้านต่างๆ ทั้งราชการและธุรกิจ นอกจากนี้ วงการวิชาการยังใช้อ้างอิงอยู่เสมอ^{๕๓}

๓. กระบวนการของคุนตซ์

แฮโรลด์ คุนตซ์ กำหนดขั้นตอนการจัดการไว้ ๕ ขั้นตอน คือ POSDC ดังนี้

Planning – การวางแผน

Organizing – การจัดองค์การ

Staffing – การจัดคนเข้าทำงาน

Directing – การอำนวยความสะดวก

Controlling – การควบคุมการทำงาน

๔. กระบวนการจัดการของเออร์เนสต์ เดล

เออร์เนสต์ เดล ได้จำแนกหน้าที่ของผู้จัดการไว้ ๗ ขั้นตอน คือ POSDCIR เขาเห็นพ้องกับ คุนตซ์ ขั้นตอนแรก (POSDC) และได้เพิ่มไปอีก ๒ ขั้นตอน (IR) ดังนี้

Innovation – การสร้างสรรค์สิ่งใหม่

Representation – การเป็นตัวแทนขององค์การ

๕. กระบวนการจัดการตามแนวคิดปัจจุบัน

หลังจากนี้ได้มีผู้เสนอกระบวนการจัดการหลายแนวคิด นักวิชาการทางการบริหารส่วนใหญ่ในปัจจุบันได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดทั้งหมดและสรุปว่ากระบวนการจัดการควรมีเพียง ๔ ขั้นตอน คือ PODC ดังนี้

Planning – การวางแผนงาน

Organizing – การจัดองค์การ (รวมทั้งการจัดคนเข้าทำงานด้วย)

Directing – การอำนวยความสะดวกหรือการชี้แนะ

Controlling – การควบคุมติดตามผลการทำงาน

^{๕๓}ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๐), หน้า ๗๑.

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะแนวคิดต่างๆ ในการจัดการจะมีกี่ขั้นตอน สารสำคัญ ยังคงมีรายละเอียดครอบคลุมเรื่องต่างๆ ในการจัดการทั้งหมดคล้ายคลึงกัน แล้วแต่การจัดหมวดหมู่ของแต่ละคนว่าจะมีกี่ขั้นตอน ผู้ศึกษาคควรเลือกยึดแนวความคิดที่เห็นว่าดีที่สุดนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์แก่องค์กรของตนหรือต่อการทำงานของตนเป็นสำคัญ

๖. กระบวนการบริหารของเดมิง

ดร.เอ็ดเวิร์ด เดมิง ได้ประยุกต์กระบวนการของกุติกและเออร์วิกให้สั้นลง เรียกว่า วัฏจักรเดมิง (Deming cycle) หรือ PDCA ซึ่งมี ๔ ขั้นตอนดังนี้^{๕๔}

Plan – การวางแผน

Do – การนำแผนที่วางไว้ไปปฏิบัติ

Check – การตรวจสอบเมื่อปฏิบัติต้องมีการตรวจสอบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรแล้วแก้ไขเสีย

Act – การนำแผนที่แก้ไขแล้วปฏิบัติใหม่

ในการบริการถ้าวัฏจักร PDCA หมุนได้หลายรอบ การบริหารจะประสิทธิภาพมากขึ้นซึ่งวัฏจักรเดมิงนี้สามารถนำมาใช้กับกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

จากแนวคิดการจัดการสรุปได้ว่า การจัดการเป็นการติดตามการดำเนินการตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลโดยองค์การหรือ บุคลากรร่วมงานกันเพื่อบรรลุเป้าหมายเฉพาะนั้น โดยผู้จัดการมีบทบาทต่อความสำเร็จขององค์การซึ่งการเป็นผู้บริหารที่ได้รับการยอมรับนั้น ไม่ได้มาจากพรสวรรค์เพียงอย่างเดียวแต่สามารถฝึกฝนได้ เพราะการบริหารจัดการคือการให้คนทำงานให้สำเร็จตามที่กำหนด

๒.๒.๕ ระดับขั้นของการจัดการ

ในการจัดองค์การจะสามารถจัดการได้อย่างเหมาะสมนั้นองค์การจะต้องมีการแบ่งงานกันตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และทุกคนรู้จักงานและหน้าที่ของตน ปฏิบัติงานภายในขอบเขตที่องค์การมอบหมายมาแต่หน้าที่ดำเนินการจะสามารถสัมฤทธิ์ผลได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารมีอำนาจในการมอบหมายอำนาจหน้าที่นั้นจะต้องกำหนดความรับผิดชอบของบุคคลแต่ละคนในการปฏิบัติงานอีกด้วยนั่นเองการแบ่งระดับขั้นและขอบเขตของการจัดการออกเป็น ๓ ระดับเพื่อใช้ในการกำหนดคุณสมบัติที่เหมาะสมระหว่างผู้บริหารและลักษณะงาน ซึ่งไม่ใช่ทุกคนจะสามารถเป็นผู้บริหารที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับระดับต่างๆ ระดับขั้นของการจัดการประกอบด้วย^{๕๕}

๑. ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับสูง เช่น ประธานกรรมการ กรรมการผู้จัดการ ท่านประธาน ผู้อำนวยการ เป็นต้น ผู้บริหารระดับสูงจะเป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบต่อองค์การโดยรวม การตัดสินใจในแผนการระยะยาวที่เกี่ยวกับทิศทางโดยรวมขององค์การ กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบายและกลยุทธ์ รวมทั้งการแก้ไขปัญหา และการให้คำแนะนำในการจัดการกับสิ่งต่างๆ ทั้งหมด

^{๕๔}สมยศ นาวิการ, การบริหารเพื่อความเลิศ, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ., ๒๕๕๓), หน้า ๓๓.

^{๕๕}เบญจมาภรณ์ อิศรเดช, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แมคกรอ-ฮิล, ๒๕๕๒), หน้า ๙-๑๐.

ซึ่งผู้บริหารต้องใส่ใจกับสภาพแวดล้อมภายนอกขององค์กร เพื่อรับมือกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ผู้บริหารในระดับนี้จะต้องสามารถคาดการณ์อนาคต เพื่อเตรียมพร้อมรับสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น หรือสามารถจัดการกับสภาพการแข่งขันที่สูง

๒. ผู้บริหารระดับกลางในองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร ซึ่งผู้บริหารมักจะถูกเรียกเป็นผู้อำนวยการ หรือหัวหน้าศูนย์ ส่วนองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อหวังผลกำไรนั้น ผู้บริหารระดับนี้มักจะถูกเรียกว่า ผู้จัดการแผนก ผู้จัดการโครงการ หรือหัวหน้าสายงาน เป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้บริหารระดับสูงเพื่อร่วมกันกำหนดนโยบายต่างๆ กับผู้จัดการระดับต้น เพื่อพัฒนาและนำไปปฏิบัติ ดังนั้น ผู้บริหารระดับกลางจึงต้องสามารถแปลแนวคิดของผู้บริหารระดับสูงอย่างชัดเจนเพื่อสื่อสารลงไประดับล่าง สามารถร่วมงานกับทุกส่วนในองค์กรได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ตำแหน่งนี้ในปัจจุบันได้กลายมาเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ความคิดใหม่ๆ หากสูญเสียพนักงานที่ดีเหล่านี้ไป องค์กรก็อาจจะไม่ประสบความสำเร็จ

๓. ผู้บริหารระดับต้น การทำงานส่วนนี้เป็นส่วนล่างสุดในพีระมิดการจัดการที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งตามแผนผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารระดับกลางได้กำหนดไว้ มักจะมีคำนำหน้าของตำแหน่งในระดับนี้ คือ หัวหน้าแผนกหัวหน้าคนงาน หัวหน้าทีม หรือ ผู้ควบคุม เช่น ผู้ควบคุมพนักงาน ผู้ควบคุมผลิตภัณฑ์ ผู้ควบคุมการวิจัยผู้ดูแลควบคุม เป็นต้น ผู้บริหารระดับต้นทำการตัดสินใจในระยะสั้นที่ครอบคลุมการดำเนินงานประจำวันเพื่อให้การช่วยเหลือพนักงานในการแก้ไขปัญหา กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ และรับผิดชอบโดยตรงกับผู้ที่ทำการปฏิบัติงานในแผนกตนเองเท่านั้น ดังนั้น งานระดับนี้เป็นการเริ่มต้นของการจัดการซึ่งถือว่าเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่ามาก เพราะเสมือนเป็นการอบรมและการทดสอบแนวคิดการจัดการเบื้องต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าระดับชั้นและขอบเขตของการจัดการ มีความเห็นสรุปได้ว่าผู้บริหารทั้งสามระดับจะต้องทำหน้าที่การจัดการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การเป็นผู้นำ และการควบคุม แต่ความสำคัญและการใช้เวลาในแต่ละหน้าที่จะต่างกัน โดยส่วนใหญ่ผู้บริหารระดับสูงจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการวางแผนการตัดสินใจที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวกับการกำหนดทิศทางขององค์กร รวมทั้งการผลิตสินค้าใหม่ การลงทุนในตลาดใหม่และการใช้เทคโนโลยีในการผลิตใหม่ๆ ส่วนหน้าที่การจัดการองค์การเป็นของผู้บริหารระดับสูงจะใช้เวลาในการวางแผน ส่วนหน้าที่การจัดองค์การเป็นของผู้บริหารระดับสูงและระดับกลางมากกว่าผู้บริหารระดับต้นส่วนผู้บริหารระดับกลางนี้ต้องรายงานสรุปจากการปฏิบัติงานของบริษัท เพื่อใช้ในการ ตัดสินใจเพื่อที่จะปฏิบัติตามนโยบายการตัดสินใจที่ถูกกำหนดมาจากกระดบบนหรือระดับกลยุทธ์ของบริษัท และผู้บริหารระดับต้นต้องมีการควบคุมการปฏิบัติการโดยจะต้องพิจารณาหาวิธีที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยใช้กระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานจะต้องปฏิบัติทรัพยากรที่มีอยู่ ความร่วมมือที่ต้องการจากส่วนปฏิบัติงานอื่นๆ ภายในองค์กร

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

๒.๓.๑ ความเป็นมาของเครือข่าย

คำว่า “เครือข่าย” มีความหมายแตกต่างกันไปตามมุมมองของแต่ละบุคคล แต่จากการวิเคราะห์เครือข่ายรูปแบบต่างๆ กลุ่มเครือข่ายนี้ ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วม” คำว่า “เครือข่าย” เป็นมโนภาพที่เห็นว่า สามารถสร้างความเข้าใจในเบื้องต้นได้โดยง่าย คือ ภาพข่ายใยแมงมุม ซึ่งแสดงให้เห็นการถักทอโยงใยกัน ของเส้นใยที่พาดผ่านกันไปมาหลายเส้น หลากทิศทาง ดังนั้น ความหมายอย่างง่ายที่ผมขอให้คุณ ึ้นนี้ สำหรับคำว่า เครือข่าย คือ “การเชื่อมโยงอย่างมีเป้าหมาย” การเชื่อมโยงนี้ อาจเป็นการเชื่อมโยงระหว่าง ระบบที่ปฏิบัติการอยู่เข้าด้วยกัน เช่น การเชื่อมโยงคอมพิวเตอร์เข้าเป็นเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น หรืออาจเป็นการเชื่อมโยงระหว่าง บทบาทของบุคคล/องค์กรต่างๆ ภายใต้วัตถุประสงค์ร่วมใดๆ ของภาคีสมาชิก ซึ่งถ้าหากพิจารณาลึกลงไปอีกหน่อย ในความเป็นบุคคล/องค์กร ก็จะพบความแตกต่างของระบบการทำงาน (ของบุคคล) และความแตกต่างของระบบการทำงาน (ขององค์กร) ที่ปรากฏออกมา ตามการปฏิบัติตัว และตามบทบาทภารกิจที่มีลักษณะเฉพาะ ของแต่ละบุคคล/องค์กร การเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย จึงเท่ากับการเชื่อมโยงหลายๆ ระบบย่อย (ที่ต่างมีลักษณะจำเพาะของระบบ) ให้รวมกันขึ้นมาใหม่ เป็นอีกหนึ่งระบบ ของหน่วยสมาชิกทุกหน่วย ที่เข้ามารวมกัน^{๕๖}

๒.๓.๒ ความหมายของเครือข่าย

Paul Starkey ให้ความหมายของ “เครือข่าย” ว่า คือ กลุ่มของคนหรือองค์การที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตนเองการสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้บุคคลและองค์กรที่กระจัดกระจายได้ติดต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ อีกทั้งให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบพืงพืง^{๕๗}

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวถึงเครือข่ายว่า หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์กรหน่วยงาน หรือสถาบันใดได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การปฏิรูปการศึกษาโดยกลุ่มเครือข่ายที่ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน^{๕๘}

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ กล่าวว่าเครือข่ายว่า คือแนวคิดที่มาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้คนในสังคมที่มารวมตัวกันเป็นกลุ่ม องค์กร และเครือข่าย เพื่อการพัฒนาการแก้ไขปัญหา และการสร้างสรรค์ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อปัจเจกบุคคลและสังคมโดยเป็นคำที่

^{๕๖}ธนา ประมุขกุล, **เครือข่าย**, (ขอนแก่น : ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ, ๒๕๕๕), หน้า ๒๒.

^{๕๗}Paul Starkey, **Networking for Development**, London: International Forum for Rural Transport and Development, 1997.

^{๕๘}เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทซัคเซสมิเดีย จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘.

นำมาใช้ในแวดวงการพัฒนาสังคม อันกล่าวถึงระบบความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย นับตั้งแต่ในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรม การสื่อสาร การร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีโครงสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลาย และมีการกระจายตัวไปตามหน่วยย่อยหรือปัจเจกบุคคลในสังคม โดยเครือข่ายนั้นเริ่มต้นจากการอธิบายความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม หรือชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพา จนกระทั่งสามารถสร้างพลังและอำนาจต่อรอง และต่อมาก็มีการขยายความสัมพันธ์นั้นไปสู่ระดับที่กว้างขึ้น โดยมีการเชื่อมโยงกับองค์กร เครือข่ายพันธมิตรอื่นๆ^{๕๙}

อเนก นาคะบุตร ให้ความหมายของเครือข่าย หมายถึงการรวมกลุ่มของบุคคลในชุมชน บุคคลระหว่างชุมชน กลุ่มกับกลุ่ม ชุมชนกับชุมชน โดยยึดหลักตามขอบเขตพื้นที่ประเด็นปัญหาและสถานภาพทางสังคม โดยไม่แยกระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต การเรียนรู้และการปฏิบัติเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหนึ่งเดียว^{๖๐}

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์ กล่าวว่าเครือข่าย คือการเชื่อมโยงของกลุ่มคนหรือองค์การที่สมัครใจจะแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิเชื่อถือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และมีการระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์การที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรม บางอย่างร่วมกันเพื่อน นำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน^{๖๑}

นฤมล นิราทร กล่าวว่าเครือข่ายมีความหมายได้หลายลักษณะซึ่งหากมองในเชิงโครงสร้าง เครือข่าย หมายถึง กลุ่มของจุดต่างๆ ซึ่งเชื่อมโยงต่อกันด้วยเส้นโดยจุดต่างๆ คือ บุคคลหรือกลุ่ม ส่วนเส้นที่เชื่อมนี้คือ ความสัมพันธ์ที่บุคคลหรือกลุ่มต่างๆ มีต่อกัน^{๖๒}

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ กล่าวว่าเครือข่ายสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดของคนในสังคมที่กลุ่มบุคคลมีต่อกัน โดยคุณลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นสามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของบุคคลเหล่านี้ เครือข่ายทางสังคมนี้ประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมด การเรียนรู้ของบุคคล หรือกลุ่มองค์กรใดก็ตามย่อมสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันกับเครือข่ายสังคม

^{๕๙}พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๕๕.

^{๖๐}อเนก นาคะบุตร, เครือข่ายการเรียนรู้ของชาวเขาที่ขายสินค้าในเขตเชียงใหม่, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๓), หน้า ๒๙.

^{๖๑}อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์, กลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : เอช อาร์ เซ็นเตอร์, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

^{๖๒}นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพมหานคร : โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก องค์กรแรงงานระหว่างประเทศ, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

รูปแบบต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์ทางเครือข่ายดี เพื่อน และความสัมพันธ์ในฐานะของบุคคลหรือองค์กร ที่มีปัญหาที่มีกิจกรรมที่ปฏิบัติทางสังคมร่วมกันที่จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงได้^{๖๓}

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์ กล่าวถึงเครือข่ายว่า เป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มคนหรือ องค์กร ที่สมัครใจจะแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคน ในข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิเชื่อถือเอื้ออาทรซึ่งกันและ กัน และมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกันเพื่อ นำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน^{๖๔}

เครือข่าย หมายถึง ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่าง ร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อ กัน^{๖๕}

เครือข่าย หมายถึง ความร่วมมือและการเปิดรับของฝ่ายต่างๆ ที่มีข้อตกลง ร่วมกันในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ซึ่ง ข้อกำหนดที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความพยายามที่จะระดมทรัพยากรกระบวนการความรู้และวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จจากการร่วมมือและการเปิดรับในสิ่งใหม่นั้นเสมอ^{๖๖}

สนธยา พลศรี ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยง ระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัว กันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกันพบปะสังสรรค์ และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำ กิจกรรมต่างๆ ด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียง การรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรม ร่วมกัน เพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกันในสิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกันคือ วัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน^{๖๗}

^{๖๓}ชาติชาย ฌ เชียงใหม่, “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับพฤติกรรมทางการเมืองของชาวนาใน ภาคเหนือ”. รบกับหมู่บ้านในไทยศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๐๙-๒๑๔.

^{๖๔}อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์, Competency Based HRM/HRD, (กรุงเทพมหานคร : เอช อาร์ เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

^{๖๕}เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพมหานคร : โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^{๖๖}พระมหาสุทนต์ อากาศโร (อปอ.), เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลา, ๒๕๔๗), หน้า ๔๔.

^{๖๗}สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๗.

สรุปเครือข่าย หมายถึง กลุ่มของคน องค์กร หรือกลุ่ม ที่มีความสนใจในการเรียนรู้ การร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ระหว่างกัน โดยการทำกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างกันในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านความเป็นอยู่ และอื่นๆ โดยมีการความตระหนักร่วมกันและมีเป้าหมายและแผนงานที่จะทำเครือข่ายทางสังคม (Social Network) เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่มีขอบเขต การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายอาจจะมองเห็นหรือมองไม่เห็น เป็นรูปธรรมก็ได้ ซึ่งการเชื่อมโยงระหว่างกันที่จะเห็นเป็นรูปธรรมของเครือข่ายมี ๓ ลักษณะ คือ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสารและเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน

๒.๓.๓ กระบวนการสร้างเครือข่าย

Starkey^{๒๘} ได้เสนอแนวทางในการสร้างเครือข่ายดังนี้

๑) เชิญองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียมาร่วมประชุมโดยมีหัวข้อการประชุมที่น่าสนใจ เกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วมหรือเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องกันมอบหน้าที่ในการบริหารจัดการการประชุม ให้กับบรรดาผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันรับผิดชอบการหาข้อตกลงร่วมในกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ร่วม ดังกล่าว

๒) กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทางกิจกรรมหลักและคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจนโดยให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วย เพื่อป้องกันการครอบงำจากกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้ควรมีการทบทวนเป็นระยะๆ เพื่อปรับให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคม และความต้องการของสมาชิก

๓) จัดตั้งกลุ่มแกนของเครือข่ายที่ปวารณาตัวเข้ามาทำหน้าที่ประสานงานจัดการและส่งกำลังบำรุงให้กับสมาชิกซึ่งต้องไม่อยู่กับกิจกรรมประจำวันขององค์กรตัวเอง และกลุ่มแกนต้องดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้บังเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนกลุ่มผู้นำ เครือข่ายเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของสมาชิกและป้องกันการผูกขาดอำนาจ

๔) ความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของและความผูกพันที่เหนียวแน่น มีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การเลือกกิจกรรม และวิธีการทำงานของเครือข่ายในลักษณะประชาธิปไตย

๕) เครือข่ายต้องมีวิธีการจัดหาและจัดการทรัพยากร เพื่อความมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนกิจการของเครือข่าย และความสามารถในการพึ่งตนเอง ทรัพยากรนี้ไม่ได้หมายถึงเงินทุนเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงคุณภาพของสมาชิก วิธีการจัดการแบบมีส่วนร่วมเทคโนโลยีการ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ

๖) ทำให้เครือข่ายมีสถานภาพถูกต้องตามกฎหมายเพื่อให้เครือข่าย และผู้นำเครือข่าย ได้รับการสนับสนุน และความไว้วางใจจากสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังได้สามารถ

^{๒๘}Starkey, Paul, *Networking for Development*, IFRTD, The International Forum for Rural Transport and Development, 1997.

ดำเนินงานได้ กว้างขวางอาจมีชื่อและสัญลักษณ์ของเครือข่ายเพื่อให้เป็นที่จดจำได้ง่ายและอาจส่งข่าวสารไปให้กับบุคคลเป้าหมายที่สามารถให้การรับรองเครือข่ายได้

๗) สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย เพื่อเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งมีได้ทั้งทางแนวนราบ แนวตั้งหรือในภูมิภาคต่างระดับกัน การเชื่อมเครือข่ายทำได้ทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นการด้วยการมีกิจกรรมร่วมกันหรือเป็นตัวแทนร่วมกันในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องและการร่วมกันประสานงานการประชุม

๘) มีการติดตามผลและประเมินผลเป็นประจำสม่ำเสมอและถี่ถ้วน โดยดูความสอดคล้องของแผนการทำงานกับวัตถุประสงค์ความก้าวหน้า และความสำเร็จของเครือข่ายในแต่ละระยะ

๙) มีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการเครือข่ายให้กับองค์กรแกน และผู้นำเครือข่ายสม่ำเสมอ

๑๐) ถ้าวัตถุประสงค์ของเครือข่ายดีการเชื่อมโยงภายในเครือข่ายเหมาะสมเอื้อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกิจกรรมและความแข็งขันของสมาชิก โครงการหรือกิจกรรมมีลักษณะกระจายอำนาจไปให้กับมวลสมาชิกที่ได้รับประโยชน์ การดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด การสร้างเครือข่ายนั้น อาจจำแนกเป็นกระบวนการสร้างเครือข่ายตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย (Realization) เป็นขั้นตอน ที่ผู้ปฏิบัติงานหรือฝ่ายจัดการตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย คำถามที่สำคัญเหล่านี้จะเกิดขึ้น ได้แก่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับองค์กรใด จะได้รับประโยชน์ หรือจะต้องเสียสละประโยชน์ด้านใดบ้างในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ระยะเวลาในการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายจะนานเท่าใด

ขั้นที่ ๒ การติดต่อกับองค์กรที่จะเป็นสมาชิกหรือภาคีสมาชิก (Courtship) หลังจาก ตัดสินใจเลือกองค์กรที่เห็นว่าเหมาะสมจะเข้าร่วมเครือข่ายได้แล้ว ก็เป็นขั้นตอนของการติดต่อ สัมพันธ์เพื่อชักชวนให้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการทำงาน ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นการสร้างความคุ้นเคยและการยอมรับรวมทั้งความไว้วางใจระหว่างกันและถือว่าเป็นขั้นตอนของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ซึ่งกันและกันอาจเรียกว่า เป็นขั้นตอนการเตรียมกลุ่มหรือเตรียมเครือข่าย (Pre-group)

ขั้นที่ ๓ ขั้นตอนการสร้างพันธกรณีร่วมกัน (Commitment) เป็นขั้นตอนของการสร้างความผูกพันร่วมกัน หมายถึง การตกลงในความสัมพันธ์ต่อกันขั้นตอนนี้เป็นการตกลงว่าจะทำงานร่วมกันอาจกระทำได้โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่ม หรือแลกเปลี่ยนความรู้กับองค์กรภายนอก เช่น ศึกษาดูงาน เชิญวิทยากรมาถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น อาจเรียกว่า กลุ่มศึกษาเรียนรู้ (Learning group)

ขั้นที่ ๔ ขั้นตอนการพัฒนาความสัมพันธ์ (Building) เป็นขั้นตอนที่การสร้างเครือข่ายปรากฏผลงานเป็นรูปธรรมเป็นขั้นตอนของการเริ่มทำกิจกรรมโดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน

ขณะเดียวกันมีการตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการกลุ่มโดยการกำหนดวัตถุประสงค์ บทบาทสมาชิก เป็นต้นอาจเรียกขั้นตอนนี้ว่าขั้นกลุ่มกิจกรรม (Action group)

ขั้นที่ ๕ หลังจากขั้นตอนการพัฒนาความสัมพันธ์ จนนำไปสู่การทำกิจกรรมร่วมกันเมื่อผลงานเป็นที่ปรากฏองค์กรเครือข่ายรู้สึกว่าได้รับประโยชน์จากการเข้าเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะแน่นแฟ้นขึ้นพร้อมกับการเรียนรู้ร่วมกันหรืออาจปรากฏในรูปของการขยายกิจกรรมหรือการขยายกลุ่มตามพื้นที่หรือตามลักษณะกิจกรรม

๒.๓.๔ กระบวนการทำงานและวงจรชีวิตของเครือข่าย

กระบวนการจัดการเครือข่ายว่า มี ๔ ขั้น ตอนตามวงจรชีวิตเครือข่าย ดังนี้

๑. ขั้นการตระหนักและการก่อตัวของเครือข่าย เป็นขั้น ตอนที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้พลังกลุ่มและความเป็นเครือข่ายในการจัดการกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีวิธีการดังนี้

(๑) การศึกษาข้อมูลและสภาพการณ์ เป็นการศึกษาข้อมูล สภาพการณ์ ความพร้อมภายในในกลุ่มของตนเองและข้อมูลของกลุ่มเครือข่ายอื่นรวมทั้งสภาวการณ์ทางสังคม ทำให้ทราบถึงกิจกรรมและบริบทที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการที่จะส่งเสริมหรือจัดการเครือข่าย

(๒) การสร้างศรัทธาและหาแนวร่วม เป็นการสร้างความเชื่อถือให้กับฝ่ายต่าง ๆ เช่น ความเชื่อถือในเรื่องของข้อมูล บุคคล ความสำคัญของปัญหา สร้างความคุ้นเคยกับบุคคลที่เป็นผู้นำ

(๓) การสร้างความตระหนักหรือการเสนอให้เห็นประเด็นปัญหา

(๔) การแสวงหาข้อมูลทางเลือก การค้นหาความต้องการและการหาจุดร่วมในการพัฒนาเครือข่าย

(๕) การแสวงหาทางเลือกในการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และการแสวงหาแกนนำเครือข่ายและ

(๖) การสร้างระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย

๒. ขั้นการสร้างพันธกรณีและการบริหารเครือข่าย เป็นขั้นที่จะก่อเกิดความร่วมมือของความเป็นเครือข่าย และการบริหารจัดการทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย มีวิธีการจัดการดังนี้

(๑) การกำหนดวัตถุประสงค์และข้อตกลงร่วม

(๒) การกำหนดบทบาท หน้าที่ และการวางผังเครือข่าย

(๓) การเสริมสร้างและพัฒนาผู้นำ

(๔) การจัดระบบการติดต่อสื่อสาร

(๕) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง

(๖) การติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม

(๗) การส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์

๓. ขั้นการพัฒนาความสัมพันธ์และการใช้ประโยชน์ มีวิธีการดังนี้
- (๑) การทบทวนและสรุปบทเรียน
 - (๒) การเสริมสร้างผู้นำและหน่วยงานของเครือข่าย
 - (๓) การเสริมสร้างกิจกรรมสาธารณะและเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนความรู้
 - (๔) การขยายกิจกรรมและมนทัศน์
 - (๕) การสร้างความรู้ใหม่และการจัดการความรู้ที่ต่อเนื่อง
 - (๖) การเสริมสร้างวัฒนธรรมเครือข่ายเพื่อขจัดความขัดแย้ง
 - (๗) การเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและระบบการตรวจสอบแบบมีส่วนร่วม
๔. ขั้นการรักษาความสัมพันธ์และความต่อเนื่อง มีแนวทางดังนี้
- (๑) การจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง
 - (๒) การรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกของเครือข่าย
 - (๓) การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีและความรู้ใหม่
 - (๔) การกำหนดและสร้างแรงจูงใจในการทำงาน
 - (๕) การบริหารจัดการข้อมูล ระบบสื่อสาร และการจัดการความรู้ที่ต่อเนื่อง
 - (๖) การให้ความช่วยเหลือและการแก้ไขปัญหาภายในเครือข่าย
 - (๗) การเสริมสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง^{๖๙}

สรุป จากความหมาย หลักการ แนวคิดเรื่องเครือข่าย สามารถนำมาใช้ในการทำวิจัยนี้ โดยการประสานแนวร่วมในการทำงาน ร่วมคิด ร่วมทำ โดยมีจุดประสงค์เดียวกันคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕

๒.๓.๕ องค์ประกอบของเครือข่าย

ส่วนองค์ประกอบของเครือข่ายนั้น สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น^{๗๐} ได้กำหนดองค์ประกอบของเครือข่ายตามลักษณะการก่อเกิดได้เป็น ๒ ประเภทได้แก่

๑. เครือข่ายการเรียนรู้เป็นเครือข่ายที่เรียนรู้กิจกรรมการพัฒนาที่เกิดขึ้นในช่วงแรกๆ ซึ่งเครือข่ายพวกนี้เกิดขึ้นได้ใน ๒ รูปแบบ คือรูปแบบธรรมชาติซึ่งเมื่อชุมชนใดสามารถพัฒนาการแก้ไขปัญหาของชุมชน ของตนได้ชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียงจะเข้ามาศึกษาเรียนรู้และนำรูปแบบและวิธีการไปประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนเอง ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งเป็นเครือข่ายการจัดตั้งรูปแบบนี้เกิดจากองค์กรพัฒนาต้องการขยายพื้นที่ปฏิบัติงานของตนเอง จะใช้ชุมชนเดิมที่มีประสบการณ์และบทเรียนในกระบวนการพัฒนาแล้วเป็นสถานที่ศึกษาดูงาน และเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้กับชุมชนที่องค์กรพัฒนาเข้าไปดำเนินงานใหม่ ๆ

^{๖๙}พระมหาสุทิตย์ อาภากร และสายชล ปัญชิต, รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมในการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๔.

^{๗๐}สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, องค์กรชุมชน : กลไกเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท แพลน พรินต์ติ้งจำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๖๘-๖๙.

๒. เครือข่ายอำนาจต่อรอง เครือข่ายนี้เชื่อว่ากิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ที่อยู่ในวงจำกัดเฉพาะพื้นที่หมู่บ้านของตน จะไม่มีพลังที่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาที่แท้จริง ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ปัญหาแล้วพบว่า ปัญหาที่ชุมชนต่างๆ เผชิญอยู่นั้นไม่ได้เกิดจากชุมชนสร้างมาเอง หากแต่ชุมชนนั้น ถูกกระทำจากระบบภายนอกการจะแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องสร้างให้เกิดพลังอำนาจในการต่อรอง จึงสามารถแก้ไขปัญหาที่แท้จริง การสร้างเครือข่ายจึงเป็นรูปแบบหนึ่งซึ่งในระยะแรกการจัดตั้งเครือข่าย จะตั้งตามปัญหาหรือกิจกรรมของการเลือกอาชีพ เช่น เครือข่าย ผสมผสาน เครือข่ายกลุ่มสตรีทอผ้า เครือข่ายปัญหาป่าไม้-ที่ดิน เป็นต้น ต่อมาสถานการณ์ปัญหาต่างๆ กลับไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐอย่างแท้จริง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาก็ปิดความรับผิดชอบ เครือข่ายต่างๆ ที่มีอยู่จึงต้องร่วมกันผลักดัน ให้เกิดกระบวนการแก้ไขปัญหาไปพร้อมๆ กัน ดังปรากฏการณ์มีอบที่พบในสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเครือข่ายสองประเภทนี้มีข้อสังเกต คือ

๒.๑ เครือข่ายการเรียนรู้เป็นเครือข่ายที่ขาดการต่อเนื่องและขาดพลัง เพราะไม่มีเป้าหมายร่วมที่ชัดเจน

๒.๒ เครือข่ายอำนาจต่อรองมักจะสร้างขึ้นเพื่อให้สาธารณะเห็นว่าเป็นกลุ่มที่เห็นแก่ตัวเป็น กลุ่มที่มีนักการเมืองสนับสนุน เป็นเครื่องมือของนักการเมือง ทำให้ขาดความชอบธรรมในการ ดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาของตนเองเนื่องจากสาธารณะไม่มีข้อมูลเพียงพอ

๒.๓ เครือข่ายอำนาจต่อรองจะต้องได้รับการต่อต้านจากผู้สูญเสียผลประโยชน์และถ้าโดยเหตุผลแล้วผู้สูญเสียผลประโยชน์ไม่สามารถรู้ด้วยเหตุผลก็จะใช้ความรุนแรง เพื่อสลายอำนาจการต่อรองของเครือข่าย

๒.๓.๖ การประยุกต์ใช้แนวคิดเครือข่าย

การประยุกต์ใช้แนวคิดเครือข่าย เพื่อขยายวงความสัมพันธ์ให้กว้างขวางขึ้น นำไปสู่การขยายกิจกรรม ขยายความช่วยเหลือเกื้อกูลที่มีต่อกันตลอดจนพัฒนาศักยภาพของแต่ละองค์กรให้แสดงบทบาททั้งผู้ให้และผู้รับอย่างเหมาะสม สร้างกระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันผ่านทางการติดต่อกันโดยตรงระหว่างบุคคลหรือกลุ่มต่างๆ ที่เข้าร่วมเครือข่าย เป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางวัตถุแก่กัน และยังเป็นการแข่งขันทรัพยากรให้แก่กลุ่มที่ด้อยโอกาสกว่า เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมและเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลระหว่างองค์กร เป็นแหล่งสำหรับการทำงานสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของตนเองและยังทำให้เกิดการรวมหมู่ที่มีพลังอิทธิพลมากกว่าองค์กรเดียวอย่างมากมาย เป็นเวทีสำหรับการปฏิบัติงานรวมในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การสร้างแหล่งสะสมทุนเพื่อการพึ่งตนเองในด้านต่างๆ ในอนาคต และเป็นการรวมตัวกันนำประเด็นปัญหาเรื่องเรียนสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือนำไปสู่การเสนอหรือผลักดันนโยบายที่เหมาะสมมากกว่าเดิม^{๗๑}

^{๗๑} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, หน้า ๑๗.

ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย^{๗๒} ได้อธิบายความสำคัญของเครือข่ายทางสังคมไว้ดังนี้

๑. ทำให้เกิดการปรับตัวที่มีเหตุผลบนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด คือ การใช้พฤติกรรมที่มีเหตุผล หากทุกคนได้ควบคุมทรัพยากรและให้ความสนใจ ทรัพยากรและเหตุการณ์เมื่อนั้นเครือข่ายทางสังคมจะกำหนดชนิดของทรัพยากรที่ทำให้เครือข่าย เข้าถึงกันได้ ดังนั้น เครือข่ายทางสังคมจึงกำหนดความสามารถในหน้าที่ของตนเองออกมา โดยช่วยให้บุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตนเองวางไว้แม้ว่าจะขาดปัจจัยต่างๆ ได้

๒. ช่วยให้เกิดการแพร่กระจายของการนำเอาเครือข่ายมาใช้ในทางปฏิบัติ ได้แก่ การถ่ายทอดประสบการณ์การทำงาน ในทางปฏิบัติและความเข้าใจในหน้าที่การงาน ช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และนำไปสู่การแก้ไขปัญหา เป็นช่องทางของข้อมูล ที่เกี่ยวกับเครือข่ายทางอาชีพและการค้า กิจกรรมที่สามารถสร้างพฤติกรรมการใช้ในการทำงาน โดยสามารถเข้าถึงมาตรฐานสากลที่กำหนดไว้

๓. สร้างความน่าเชื่อถือ ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ได้อย่างง่ายและสะดวก สร้างหลักประกันความเสี่ยงในการตัดสินใจ หรือการเข้าร่วมกิจกรรม ความสัมพันธ์ส่วนตัว ที่ทำให้รู้สึกว่ามีความปลอดภัย ไม่มีความเสี่ยงเกิดขึ้น กลไกของความน่าเชื่อถือที่เกิดขึ้น และนำไปสู่ความมั่นคงในธุรกิจได้

๔. เป็นช่องทางอย่างหนึ่งในการระดมทรัพยากร (แรงงาน หุ่น ข้อมูล) เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เนื่องจากในปัจจุบันการช่วยเหลือกันนั้นสามารถกำหนดบทบาทจาก ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ดังนั้น หากมีทรัพยากรเครือข่ายอยู่จะสามารถใช้เป็นช่องทางในรูปแบบต่างๆ สร้างวัฒนธรรมร่วมกัน เพื่อก่อให้ธุรกิจเกิดความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น เป็นผลให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการได้

๕. สามารถกำหนดความเป็นอิสระของกลุ่มตนเองและสามารถต่อรองใน เรื่องการกระจายอำนาจและทรัพยากร กล่าวคือ การพัฒนาศักยภาพของตนเองนั้นมีข้อจำกัด จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องประสานกิจกรรม หรือสร้างความร่วมมือกันในการทำงานตาม ความสามารถ และหน้าที่ ที่ตนเองครอบครองอยู่ดังนั้น หากได้รับการจัดสรรหน้าที่การทำงานตามความสามารถที่มีอยู่ในลักษณะของเครือข่ายอาชีพ ก็จะทำให้เกิดความสำเร็จ มีความได้เปรียบในการแข่งขัน และเข้าถึงทรัพยากรได้ง่าย

๖. เป็นแนวร่วมใหม่ที่ช่วยแก้ปัญหาในกรณีที่ภาครัฐไม่มีประสิทธิภาพใน การจัดการ (เช่น ร่วมด้วยช่วยกัน เครือข่ายอนุรักษ์มรดกนิเวศต่างๆ) เนื่องจากความสัมพันธ์ส่วนตัวนี้ สามารถสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นได้ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญที่จะแสดงอิทธิพลและนำมาสู่การตัดสินใจร่วมกัน

กล่าวโดยสรุปเครือข่ายเป็นกระบวนการทำงานที่มีการเชื่อมโยงประสานงานระหว่างบุคคล องค์กรหน่วยงานต่างๆ ที่มีฐานที่ตั้งอยู่บนวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายเดียวกัน และด้วยปรัชญาการอยู่ร่วมกัน โดยเห็นคุณค่าของสมาชิกทุกคน ทุกหน่วยเสมอกัน จึงสามารถสร้าง

^{๗๒}ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย, เครือข่ายทางสังคม (Social Network), (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒-๑๓.

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาคีสมาชิกในแนวราบที่อาศัยความเข้าใจ และความจริงใจ เป็นกลไกให้เกิดการขับเคลื่อนของเครือข่ายแทนการใช้อำนาจ และการสั่งการในกรอบระบบแห่งการบังคับบัญชา ซึ่งเป็นการปิดกั้นปัญญามนุษย์ และละเลยความหลากหลายที่เราสามารถอาศัยการจัดการที่ดี นำความหลากหลายเหล่านี้ มารวมกันอย่างเป็นเอกภาพเพื่อก่อให้เกิดคุณภาพใหม่ ทั้งในรูปแบบของการเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติไปจนถึงการสร้างสรรคนวัตกรรม นอกจากนี้ด้วยแนวทางการอยู่ร่วมกัน โดยการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่สมาชิก คือ การแสดงให้เห็นคุณงามความดีที่มีน้ำใจ ที่อยู่เหนือความต้องการแก่งแย่ง แข่งขันกันของมนุษย์ซึ่งย่อมเป็นการขัดเกลาคติใจของเรา เหล่าสมาชิกในการลดละอึดตา ความเห็นแก่ได้ ลำพองตนให้ลดน้อยถอยลง และกลับซึมซับพลังความรักความเมตตา เข้ามาอยู่ภายในจนเต็มตนจนถึงที่สุดนั้น อาจเป็นอีกหนึ่งเป้าหมายปลายทาง อันมีค่าที่ความเป็นเครือข่ายกำลังนำพาพวกเราไป โดยที่เราต่างมีรูปร่าง

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน

พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์^{๗๓} ได้วิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ให้บริกาบริการเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ สปาโคลนร้อนและทรายร้อน การชมปุมดแดง การเก็บหอยตลับ การพายเรือคายัค ทั้งนี้ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงา มุ่งเน้นการส่งเสริมและขับเคลื่อนการเติบโตอย่างยั่งยืนของชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีศักยภาพทางการจัดการใน ๔ ด้าน ได้แก่ ศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพทางด้านบริการและการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว ศักยภาพทางด้านบริหารจัดการการท่องเที่ยว และศักยภาพทางด้านมีส่วนร่วมของชุมชน องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร คือ ศักยภาพทางการท่องเที่ยว กระบวนการคิดแบบยั่งยืน ในด้านการมีจิตสำนึกที่ดีในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความยั่งยืนของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมากกว่าการมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์ด้านรายได้ มุ่งที่จะใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการรักษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งตัวผู้นำชุมชนที่มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่

^{๗๓}พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์, “การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา” วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๖๕๐-๖๖๕.

ณัฐพร ดอกบุญนาค^{๗๔} ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุกอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยวในครั้งนั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านของการจัดการด้านสถานที่ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านวางแผน การประชุมนโยบายหรือแสดงความคิดเห็นต่างๆ ด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นชุมชนจะมีส่วนแค่การแสดงความคิดเห็นว่าดีหรือไม่ ต้องการหรือไม่ต้องการ แต่ไม่ได้เข้ามาส่วนในการวางแผนคิดนโยบาย หรือการจัดการมากแต่อย่างใด และด้านบุคลากร ประชาชนหรือคนในชุมชนนั้น มีส่วนร่วมมากแต่ในส่วนของการจัดการด้านกฎเกณฑ์ทางการท่องเที่ยวในตลาดร้อยปีสามชุกนั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมลดลงหากเทียบกับด้านอื่นๆ เนื่องจากปัจจุบันกฎเกณฑ์ต่างๆ คือกฎที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่ได้มีการวางกฎเกณฑ์ที่ตายตัว

นิตยา งามยิ่งยงและละเอียด ศิลาน้อย^{๗๕} ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวกในจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑. พฤติกรรมการท่องเที่ยวของตัวอย่างส่วนใหญ่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ได้รับข่าวสารของแหล่งท่องเที่ยวจากเพื่อน/คนรู้จักแนะนำ วัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อพักผ่อน หย่อนใจ เดินทางมากับครอบครัว/คู่สมรส ช่วงเวลาในการท่องเที่ยวคือ ช่วงเช้า (๘.๐๐ - ๑๑.๐๐ น.) และช่วงบ่าย (๑๔.๐๑ - ๑๗.๐๐ น.) ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวต่ำกว่า ๑,๐๐๐ บาท และใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทางมาท่องเที่ยว การทดสอบไคสแควร์ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุ ระดับการศึกษา และถิ่นที่อยู่ แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ๒. นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๓.๗๖$, $S.D. = ๐.๕๐$) พิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมาก คือ ด้านบุคลากร ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านกระบวนการให้บริการ ด้าน องค์ประกอบทางกายภาพ ด้านราคา และด้านสินค้าและบริการ ด้านที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการ ส่งเสริมตลาด การทดสอบค่าที (t-test) พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศแตกต่างกัน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ไม่แตกต่างกัน การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และถิ่นที่อยู่ แตกต่างกัน จะให้ความสำคัญต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่แตกต่างกัน ๓. ชุมชนมีความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการประชุมประชาคมเพื่อหาแนวทางการพัฒนา การปรึกษาหารือและผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สร้างกฎกติกา ให้คนภายในพื้นที่

^{๗๔}ณัฐพร ดอกบุญนาค, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุกอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี”, *รายงานวิจัย*, (กองทุนส่งเสริมการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ๒๕๕๖).

^{๗๕}นิตยา งามยิ่งยงและละเอียด ศิลาน้อย, “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวกในจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดราชบุรี”, *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐) : ๑๔๙-๑๖๖.

ชายของ ประเมินผลจากการ ดำเนินกิจกรรมทุกครั้ง ๔. ภาครัฐมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยการอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยว สร้างจิตสำนึกสาธารณะกับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว มีการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการประจักษ์ร่วมกันของภาครัฐและชุมชน ร่วมรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมของทุกภาคส่วน ให้ตระหนักรักษาคุณภาพของคลองดำเนินสะดวก รักษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วยการบริการอย่างยุติธรรม และมีการจัดการผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวร่วมกัน ๕. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จะเน้นการพัฒนาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่ร่วม วางแผนร่วมปฏิบัติการไปจนถึงร่วมประเมินผล และคำนึงถึงระเบียบและข้อกำหนดจากภาครัฐทั้งในด้าน การวางแผน การจัดการ การอนุรักษ์และคงอัตลักษณ์รูปแบบวิถีชีวิตริมน้ำไว้ รวมถึงการรักษาความพอใจของนักท่องเที่ยวไว้ได้และการกระจายรายได้ให้ทั่วถึงทุกภาคส่วนของชุมชน และได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์กรบริหารในท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ด้านการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ Social Media ต่างๆ

อาทิตย์ โชติวิริยวาณิชย์, ปัญญา หมั่นเก็บ และทิพวรรณ ลิ้มงูร^{๓๖}

ได้วิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนหลวงพรต-ท่านเลี่ยม เขตตลาดกระบี่ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การทดลองปฏิบัติการ การติดตามประเมินผลสรุปบทเรียน และกระจายข้อมูลข่าวสารไปสู่การรับรู้ของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยผู้วิจัยมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้นประสาน ดำเนินการ ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ – สิงหาคม ๒๕๕๕ ได้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชื่อ “ตลาดนัดศิลปะ” ร่วมกับพันธมิตร เครือข่าย โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่อยู่ภายในและรอบชุมชน ผลจากการทดลองจัดการท่องเที่ยวโดย ชุมชนนำร่องครั้งแรกพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักเรียนและนักศึกษา อาศัยอยู่ในเขตตลาดกระบี่ มาท่องเที่ยวร่วมกับครอบครัวได้รับทราบข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ ผลประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับคือความเข้มแข็ง ความสามัคคี ความร่วมมือกัน ในการทำกิจกรรมของชุมชน มีการดูแลสุขภาพแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชน มีโอกาสหารายได้จากกิจกรรมการ ท่องเที่ยว ชุมชนเป็นที่รู้จักในสังคมและทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสนับสนุนจากเครือข่าย และหน่วยงานภายนอกทั้งด้านงบประมาณและการช่วยเหลือด้านอื่นๆ จึงทำให้ชุมชนสามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของทุก วันเสาร์-อาทิตย์แรกของเดือน

^{๓๖}อาทิตย์ โชติวิริยวาณิชย์, ปัญญา หมั่นเก็บ และทิพวรรณ ลิ้มงูร, “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนหลวงพรต-ท่านเลี่ยม เขตตลาดกระบี่ กรุงเทพมหานคร”, วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๕) : ๔๗-๕๗.

สาลินี ทิพย์เพ็ญ^{๗๗} ได้วิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนวิถีพุทธคลองแดนอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนอนุรักษ์และ จัดการการท่องเที่ยวด้วยการร่วมกันกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว กฎของชุมชนตามพันธสัญญาชุมชน และต้องการ ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ และมีแผนการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยตระหนักถึงความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ของชุมชน และชุมชนจะต้องมีแนวทางในการพัฒนาด้วยการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ภายในชุมชน ทั้งนี้ จะต้องคำนึงถึงสุนทรียภาพ สังคม วัฒนธรรม และวัสดุที่ใช้ต้องสามารถคงเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมในท้องถิ่น รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับชุมชนอื่น

วุฒิชาติ สุนทรสมัย และปิยะพร ธรรมชาติ^{๗๘} ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชุมชนและตัวแทนชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ กลุ่มปลูกและ แปรรูปสมุนไพรไทย มีความสนใจ และเข้าใจในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นอย่างดี มีความรู้ด้านสมุนไพร และการบำบัดเพื่อสุขภาพ รวมถึงชุมชนเองก็มีศักยภาพเพียงพอต่อการรวมกลุ่มในการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพ การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวดังกล่าว จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กร ภาครัฐและเอกชนโดยทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนเริ่มตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้มแข็งด้านเครือข่าย และทำให้เกิดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชนรวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายของธุรกิจชุมชน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเครือข่ายชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ราณี อมรินทร์รัตน์^{๗๙} ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการด้านองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยด้านความสวยงามและความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมีความต้องการสูงสุด รองลงมาด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านความสะอาด ส่วนองค์ประกอบด้านผลิตภัณฑ์โดยภาพรวมความต้องการอยู่ในระดับมาก ด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรมมีความต้องการสูงสุด รองลงมาด้านขนบธรรมเนียมประเพณีลักษณะทางประชากรศาสตร์ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ

^{๗๗}สาลินี ทิพย์เพ็ญ, “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา”, วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับพิเศษ, (การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ ๕ วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๗) : ๑-๑๐.

^{๗๘}วุฒิชาติ สุนทรสมัย และปิยะพร ธรรมชาติ, “รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน, วารสาร สมาคมนักวิจัย, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๖๗-๑๘๑.

^{๗๙}ราณี อมรินทร์รัตน์, “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตกรุงเทพมหานคร” การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติราชธานีวิชาการ ครั้งที่ ๒ “การวิจัย 4.0 เพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”, (วันที่ ๒๖-๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐) : ๕๓๑-๕๔๐.

และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันจะมีระดับความต้องการในองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐.๕ และเพศ อายุและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันจะมีระดับความต้องการในผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ชุมชนควรมีการกำหนดแนวทางในด้านการพัฒนาชุมชนให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ส่งเสริมรวมกลุ่มเพื่อวางแผนปรับปรุงพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เข้าใจเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว รักษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีการจัดกิจกรรมที่แสดงถึงควมมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชนอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนในทุกๆ ด้าน เช่นด้านการประชาสัมพันธ์กิจกรรมร่วมกัน จัดเส้นทางการท่องเที่ยวร่วมกัน เป็นต้น

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายการท่องเที่ยว

พระมหาสุทิตย์ อากาศโรและคณะ^{๕๐} ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของวัดและผลการเรียนรู้ด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความสนใจในการเรียนรู้และการปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการเจริญจิตภาวนาและการเจริญปัญญา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่า ทางวัดได้จัดให้มีข้อมูลข่าวสาร สถานที่ และการแนะนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสม มีรูปแบบการฝึกอบรมด้านจิตใจที่ดี ซึ่งสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการปฏิบัติ คือ การเห็นคุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์ การเห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจและปัญญา การเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย การเห็นคุณค่าของการรักษาศีล การเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีชาวพุทธ และสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ผลศึกษากระบวนการสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยวพบว่า วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีกระบวนการสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยวตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยมีการสื่อสารและการพัฒนาจิตใจที่อาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น การให้ไหว้พระสวดมนต์ การฝึกสมาธิ การเจริญปัญญา และการจัดกิจกรรมเชิงประเพณี เป็นต้น โดยใช้สื่อที่สำคัญ ๔ ประเภท คือ ๑) สื่อบุคคล ๒) สื่อธรรมชาติ ๓) สื่อประเพณีและกิจกรรม และ ๔) สื่อมวลชน

พิเชฐ ภูมิพาณิชย์ และ คณะ^{๕๑} ได้วิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผลการสร้างภาคีเครือข่ายชุมชนเนินเพิ่ม พบว่าต้องให้ความสำคัญกับความ

^{๕๐}พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, “รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย”, รายงานวิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๔).

^{๕๑}พิเชฐ ภูมิพาณิชย์ และ คณะ, การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, รายงานวิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๔).

ชัดเจนของโครงการวิจัยและรูปแบบการทำงานที่เลี้ยงและผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้านต้องมีบทบาทเต็มที่ในการสนับสนุนทางวิชาการ และการทาบทามเชิญชวนบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมงาน ปัจจัยความสัมพันธ์ที่มีมาก่อนเริ่มโครงการมีความสำคัญมาก และที่วิจัยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายที่จะเป็นผู้ใช้เส้นทาง เกิดเป็นเครือข่ายชุมชนจาก ๕ หมู่บ้านของตำบลเนินเพิ่ม ๓๑ คน และสร้างการตื่นรู้ให้กับภาคีทั้งในและนอกพื้นที่ ได้เห็นความสำคัญของประเด็นที่เครือข่าย พัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนและเต็มใจเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาด้วย ทำให้นิยามของเครือข่ายร่วมพัฒนาขยายวงเพิ่มขึ้น โดยมีหน่วยงานระดับต่างๆ ช่วยส่งเสริมให้โครงการพัฒนาท่องเที่ยวของเครือข่ายชุมชนเนินเพิ่ม มีบทบาทมากขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ในขั้นต้นได้ร่วมศึกษาสภาพทั่วไปพบว่า ตำบลเนินเพิ่มตั้งอยู่บริเวณด้านทิศตะวันออกของอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ระยะทางห่างจากจังหวัด ๑๐๕ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๒๒๙,๑๙๓ ไร่ ตำบลเนินเพิ่มเป็นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่หลากหลาย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไป เริ่มมีบางส่วนเข้าสู่อาชีพให้บริการแก่นักท่องเที่ยว คนในชุมชนเริ่มต้นตัวกับการท่องเที่ยวและสนใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนของตน ๒. ผลการศึกษาสำรวจศักยภาพและของดีของเครือข่ายชุมชน ๕ หมู่บ้านและพื้นที่ติดต่อที่เป็นป่าอนุรักษ์พบว่าผืนป่าแห่งนี้มีทั้งป่าดงดิบสลับกับป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ประกอบด้วยพันธุ์ไม้ป่าชนิดต่างๆ ซึ่งพบพันธุ์ไม้โบราณ ดงไม้สัก พืชสมุนไพรต่างๆ พบหัวปลิง (แหล่งตาน้ำผุด) ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำสูงมาก สามารถพบเห็นนกและสัตว์ป่าได้รวมถึงผีเสื้อนานาชนิด พื้นที่มีสัณฐานทางธรณีวิทยาที่โดดเด่นสมบูรณ์สร้างความหลากหลายทางธรรมชาติ คือพบภูผาที่เป็นรอยแตกแยกกระแหว่งกว้างใหญ่ดงงามนำอัศจรรย์ซึ่งมีเรื่องราว ที่แสดงร่องรอย การเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลกเมื่อ ๕๐ ล้านปีก่อน จนเรียกขานต่อมาว่า “ภูหินร่องกล้า” และ “ภูหินร่องกล้า” นอกจากนี้โดยเฉพาะฤดูฝน เมื่อฝนโปรยปรายดอกไม้เล็กๆ จะชูช่อดาดดาช สวยงามอ่อนหวาน เช่น เปราะหินสีเหลืองสด เทียนน้อยสีชมพูสดใส พืชวงศ์ขิงข่ารูปร่างหน้าตาประหลาด รวมถึงกล้วยไม้ดินอันดงาม เช่น ลั่นมังกะ เอื้องม้าวัง ข้างงาเดี่ยว สิงโต เป็นต้น ที่ชอบแทรกกายขึ้นมาจากร่องหินทรายอย่างน่าอัศจรรย์และเนื่องจากพื้นที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ ๘๐๐ ถึง ๑,๗๗๕ เมตร จากระดับน้ำทะเล มียอดเขาสูงสลับซับซ้อนคือ ภูเมียง ภูลมโล ภูแฝงม้า ภูชี้เกล้า ภูหินร่องกล้า ส่งผลให้อากาศหนาวเย็นตลอดปี โดยเฉพาะฤดูหนาวจะเกิดแม่คะนึ่งที่หุบเขาร่องกล้าหมู่ ๑๐ ๓. ผลการหาแนวทางในการพัฒนา CBT ตำบลเนินเพิ่ม หลังจากเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน ๕ หมู่บ้านและภาคีที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเนินเพิ่ม เพื่อใช้เป็นกรอบหรือแนวทางในการดำเนินการพัฒนา CBT ของเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนเนินเพิ่ม ต่อไป

อำนาจ รักษาพล และคณะ^{๘๒} ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า โครงการแนวทางการบริหารจัดการ

^{๘๒}อำนาจ รักษาพล และคณะ, “แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๗).

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร ผลการสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยชุมชน จังหวัดชุมพร ที่ปัจจุบันยังมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจะมีการเชื่อมโยงในอนาคต จำนวน ๒๐ แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดระนอง จำนวน ๑๐ แห่ง พบว่า มีสถานภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติทั่วไป จำนวน ๑๒ แห่ง ส่วนใหญ่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยชุมชนเกาะพิทักษ์ และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพลินชุมพรคาบานารีรีสอร์ท มีศักยภาพสูงสุด ค่าคะแนนเท่ากับ ๒.๘๐ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน ๖ แห่ง โดยชุมชนบ้านคลองเรือ มีศักยภาพสูงสุด ค่าคะแนนเท่ากับ ๒.๕๒ นอกจากนี้ที่จำแนกได้ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติทั่วไปและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลสน ค่าคะแนนเท่ากับ ๒.๓๓ และที่เป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทั่วไปและแหล่งท่องเที่ยวเชิงผจญภัย คือ กลุ่มล่องแพมาลิน ค่าคะแนนเท่ากับ ๒.๔๗ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดระนอง จำนวน ๑๐ แห่ง มีสถานภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน ๕ แห่ง โดยชุมชนบ้านม่วงกลวง มีค่าคะแนนสูงสุดเท่ากับ ๒.๖๗ ประเภทธรรมชาติทั่วไป จำนวน ๒ แห่ง คือชุมชนบ้านโนนวงและชุมชนหาดส้มแป้น ค่าคะแนนเท่ากับ ๒.๐๐ และ ๑.๖๐ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวเชิงผจญภัย จำนวน ๑ แห่ง คือ ชมรมเพลินไพรศรีนาคา ค่าคะแนนเท่ากับ ๒.๓๓ นอกจากนี้ที่จำแนกได้ทั้งประเภทธรรมชาติ ทั่วไปและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ชุมชนบางใบไม้ ค่าคะแนนเท่ากับ ๒.๖๗ และที่เป็นทั้งประเภทธรรมชาติ ทั่วไปและแหล่งท่องเที่ยวเชิงผจญภัย คือ แหล่งศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศชุมชน อบต.คันธุลี ค่าคะแนนเท่ากับ ๒.๐๗ ดังนั้นหากพิจารณาจากศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ระยะทางการเดินทางเชื่อมโยงระหว่างแหล่ง การส่งต่อนักท่องเที่ยว และความสัมพันธ์ของกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใน จังหวัดชุมพร และพื้นที่เชื่อมโยงจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดระนอง ดังนี้ ๑) โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใน อำเภอเมือง – อำเภอปะทิว เป็นเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้น การศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกับการพึ่งพิงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งควบคู่กับการศึกษาเรียนรู้ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ๒) โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอเมือง –อำเภอสวี – อำเภอทุ่งตะโก – อำเภอหลังสวน – อำเภอละแม เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเลียบชายฝั่งทะเลที่ผ่านแหล่งท่องเที่ยวที่มี ศักยภาพระดับสูง-ปานกลาง นอกจากได้ชมวิวทิวทัศน์ชายฝั่งทะเลอ่าวไทยแล้วยังสามารถศึกษาวิถี ชีวิตและวัฒนธรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ๓) โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอ เมือง- อำเภอพะโต๊ะ เป็นการเดินทางภายในเส้นทางที่ค่อนข้างลาดชันและคดเคี้ยว มีทัศนียภาพที่ สวยงามของภูเขาและทรัพยากรป่าไม้ สามารถเดินทางเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน ๔) โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากภูผาสู่หมานที่ อันประกอบด้วย เครือข่ายการท่องเที่ยว โดยชุมชนจังหวัดชุมพร เครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ และเครือข่ายธนาคารต้นไม้ แนวคิดของเส้นทาง ท่องเที่ยวจากภูผาสู่หมานที่ หมายถึง การนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกันเพื่อเป็น จุดขายและเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว ๕) โครงข่ายการท่องเที่ยวตามศาสตร์พระราช าให้ ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานของการดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นจากการจัดประชุมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร

จำนวน ๖ ครั้ง และเชื่อมโยงเครือข่ายระดับจังหวัดและพื้นที่เชื่อมโยง จำนวน ๑๐ ครั้ง พบว่า เป็นกระบวนการพัฒนาความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการส่งต่อนักท่องเที่ยวระหว่างชุมชนสมาชิกเครือข่าย โดยดำเนินการภายใต้รูปแบบสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร และการเชื่อมโยงกับเครือข่ายระดับภาคใต้ จำนวน ๔ ครั้ง พบว่า เป็นการร่วมกันผลักดันสู่การปฏิบัติระดับนโยบายภาครัฐ ทั้งระดับกลุ่มจังหวัด และระดับภาคใต้ โดยคณะกรรมการเครือข่ายภาคใต้ มีมติให้ดำเนินการภายใต้สมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้

สุนีย์ อภิชาติกุลชัย^{๔๓} ได้วิจัยเรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวเพื่อชุมชนสันติสุข: กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า ชุมชน “ตลาดน้ำอัมพวา” มีปัญหาอันเนื่องมาจากเหตุปัจจัยภายในสมาชิกชุมชนและเครือข่ายชุมชนเอง อันได้แก่ การที่สมาชิกชุมชนและเครือข่ายต่างเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม การไม่ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติส่งผลให้นักท่องเที่ยวเริ่มลดน้อยลง การขาดความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน และการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ของนายทุนจากภายนอก ส่งผลให้รูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชนตลาดน้ำเปลี่ยนแปลงไป จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาเพื่อหาแนวทางเสริมสร้างเครือข่ายของชุมชนเพื่อการรักษาสมดุลไว้ ๓ ด้าน คือด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการสร้างกิจกรรมสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมจากการสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นต้น จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา พบว่า การนำชุดวิธีการที่เรียกว่า “พุทธสันติวิธี” ด้วยหลัก “สาราณียธรรม ๖” ซึ่งเป็นหลักธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันสามารถนำมาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างเครือข่ายชุมชน “ตลาดน้ำอัมพวา” ตลอดรวมไปจนถึงชุมชนต่างๆ ในการสร้างความเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขต่อไป

เดือนเพ็ญ คาววง^{๔๔} ได้วิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย ๑) เครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีสมาชิกเริ่มต้น ๓๑ ราย ๒) ความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน ๓) การเรียนรู้ทั้งด้านการเกษตร การจัดการการท่องเที่ยว และกระบวนการทางนแบบเครือข่าย ๔) การเชื่อมโยงธุรกิจกับผู้ประกอบการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ๕) กระบวนการวางแผนเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ๖) กระบวนการในการประชาสัมพันธ์เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ๗) การจัดกิจกรรมในการประชาสัมพันธ์แหล่ง

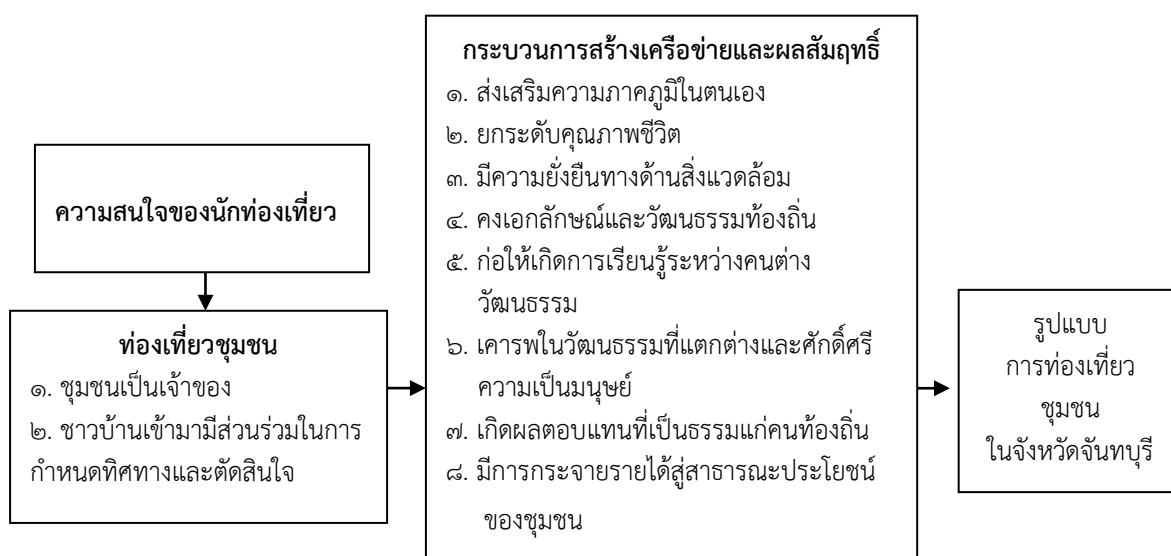
^{๔๓}สุนีย์ อภิชาติกุลชัย, “การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวเพื่อชุมชนสันติสุข : กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๘) : ๑๑๕-๑๒๙.

^{๔๔}เดือนเพ็ญ คาววง, “กระบวนการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา”, วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๙) : ๖๕-๙๐.

ท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยเบื้องต้นเป็นความร่วมมือของสมาชิกเครือข่าย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครราชสีมา และกรมส่งเสริมการเกษตร และ ๘) การประชุมอย่างต่อเนื่องเพื่อวางแผน ร่วมกันในการปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้นเพื่อ รองรับนักท่องเที่ยว และสร้างชื่อเสียงให้กับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของอำเภอปากช่อง อันจะนำมา ซึ่งรายได้ ชื่อเสียง และความสุขของผู้ประกอบการ ผลประโยชน์ที่สมาชิกเครือข่ายได้รับ สร้าง แรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือในการคิดและปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกเครือข่าย ซึ่งส่งผลให้ เครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของอำเภอปากช่องสามารถขับเคลื่อนงานด้านการท่องเที่ยวเชิง เกษตรให้มีความมั่นคงและยั่งยืน

๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ ในจังหวัดจันทบุรีผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิด ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) ผู้วิจัยได้วิจัยเอกสาร โดยการทบทวนเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยโดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมีกระบวนการวิจัยและขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ประชากร
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) ผู้วิจัยได้วิจัยเอกสาร โดยการทบทวนเอกสารตำราผลงานวิจัยโดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยว จำนวน ๒๕ รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง ได้แก่

กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาศิษณุ

๑. พระครูพุทธทปทริบาล	เจ้าคณะตำบลคลองพลู, เจ้าอาวาสวัดพลวง
๒. นายวันชัย อิงขจร	นายกเทศมนตรีตำบลพลวง
๓. นายภาณุ วิฑูธีรศานต์	กำนันตำบลพลวง
๔. นางสมบุรณ์ ชาวสบาย	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลพลวง
๕. นายนิพนธ์ ภิญโญ	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาศิษณุ

กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว

๑. นายพิทักษ์ อินทศร	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว
๒. นางสาวน้ำบุษย์ โกสสารคุณ	ผู้ช่วยอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว
๓. นางสาวณัฐชยา ผดุงศิลป์	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว
๔. นายรังสรรค์ เจริญวัย	นายกเทศมนตรีตำบลพลิว
๕. นายเชาวลิต พูลผล	ผู้ประกอบการ
- กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนชายหาด
๑. นายอนุชา เทียนชัย	ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว
- แหลมเสด็จ
๒. นางสาวกนกพร ศานติวรพงษ์	รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว
- แหลมเสด็จ
๓. นายไพโรจน์ ตั้งเจริญศิริ	รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว
- แหลมเสด็จ
๔. นายไพเราะ ช่วยเจริญ	ผู้ประกอบการ
๕. นางสาวเนตรนภิศ ทองศรี	ผู้ประกอบการ

กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระแก้ว

๑. นายสมชาย ตองอ่อน	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว
๒. นางมะลิ แก่นจันทร์	ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว
๓. นายถิรเจตน์ ตองอ่อน	รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว
๔. นายชาติรี พลอยศิริ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลบางสระแก้ว
๕. นางพัชรินทร์ สีเผือก	ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้ว

กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน อัญมณีและเครื่องประดับ

๑. นายภูเก็ต คุณประภากร	นายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี
๒. นายสมบูรณ์ เจตนาบุรีรักษ์	อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี
๓. นางเจตนา กิรีติโกฆานันท์	อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี
๔. นางเนาวรัตน์ สวิงคุณ	อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี
๕. นายบรรหาร อุดมผล	อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี

๓.๒.๑.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยคัดเลือกแบบเจาะจงโดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกโดยคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญ จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน ๑๒ คน

๑. นายณัฏพงค์ อินทอง	รองนายกเทศมนตรีตำบลพลอง
๒. นางสาวมัสลิน แก้วสุวรรณ	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ
๓. นายพีระ เรืองภักดิ์	ผู้ประกอบการคิวงรถ
๔. นางสมพร สืบวงษ์รุ่ง	ผู้ประกอบการร้านค้า
๕. นางสาวนุศรา กิรีติโกฆานันท์	กรรมการสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยว
๖. นางฉวีวรรณ วิเชียรแสง	ผู้ประกอบการร้านอาหาร เจ้าหลาว
๗. นางพรเพ็ญ วงษ์จินเพชร	ผู้ประกอบการบ้านพัก

๘. นายอุทัย สีเผือก	ที่ปรึกษาศูนย์ศิลป์สื่อบางสระแก้ว
๙. นายสถิตย์ แสนเสนาะ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ ตำบลบางสระแก้ว
๑๐. นางจันทนา บำรุงวัฒน์	สมาชิกกลุ่มสตรีทอเสื่อกกบางสระแก้ว
๑๑. นายฐณภัทร ท่าม่วง	ผู้ประกอบการค้าอัญมณี และเครื่องประดับ
๑๒. นางนิทรา ทูปิยะ	ผู้ประกอบการค้าอัญมณี และเครื่องประดับ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่สร้างและพัฒนาขึ้นโดยดำเนินการตามกรอบแนวคิดระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพคือ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมเชิงปฏิบัติการซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เครื่องมือเชิงคุณภาพ

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือสำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์และสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของเนื้อหาการวิจัยและวิเคราะห์สาระสำคัญจากนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการแล้วได้ร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบคุณภาพในด้านต่างๆ ดังนี้

- ๑) การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาของข้อคำถาม
- ๒) โครงสร้างของประเด็นเนื้อหาคำถามที่ครอบคลุมสาระสำคัญการวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี
- ๓) กรอบประเด็นและข้อคำถามครอบคลุมเนื้อหาสำคัญที่ต้องการตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้

การประชุมเชิงปฏิบัติการ

ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน ๑๒ รูป/คน ร่วมระดมความคิดเห็นวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรีโดยประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการได้จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการสำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์และการสัมภาษณ์ ตามประเด็นการสัมภาษณ์ โดยใช้การจดบันทึกประเด็นในการสัมภาษณ์ รวมเวลาในการสัมภาษณ์ ๑ เดือนและผู้วิจัยได้นำผลจากการสำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์และสัมภาษณ์มาสังเคราะห์ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

การสัมภาษณ์ (Interview)

- ๑) ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมทั้งขอเอกสารต่างๆ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและ

ศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๒) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาร่างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง ในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่า ข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

การสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเชิงเครือข่ายของชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

๑) ประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งสิ้น ๑๒ รูป/คน โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อขอความร่วมมือในการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๒ รูป/คน พร้อมชี้แจงรายละเอียดวัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ สถานที่ วัน และเวลา ในการสนทนากลุ่ม

๒) ขอนหนังสือ ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ จากหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) จัดเตรียมประเด็นคำถาม โครงร่าง และเอกสาร ให้เพียงพอกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

๔) ประสานงานเพื่อยืนยัน วัน เวลา สถานที่ กับผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน

๕) จัดเตรียมสถานที่ ทีมงาน และดำเนินการสนทนาด้วยตนเอง

๖) ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล ในแต่ละประเด็นคำถาม ตามประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญ และรายงานผลการวิจัย

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ เป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี เชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี วิเคราะห์และเสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรีให้เห็นองค์ประกอบตามลักษณะของข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยอาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพมาประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามลำดับต่อไป การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนาความ วิเคราะห์ลักษณะปัญหาจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

๑) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒) จัดลำดับข้อมูล

๓) จากการสัมภาษณ์

๔) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น

๕) สรุปผลการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ ในจังหวัดจันทบุรี ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) ผู้วิจัยได้วิจัยเอกสารโดยการทบทวนเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยโดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลสังเคราะห์เป็นบทสรุปการวิจัยและผลการวิจัยดังนี้

ผู้วิจัยจะเสนอเป็น ๕ ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่

ส่วนที่ ๑ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

ส่วนที่ ๒ การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

ส่วนที่ ๓ วิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี

ส่วนที่ ๔ รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี

ส่วนที่ ๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก ในประเด็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยว จำนวน ๒๕ รูป/คนพบว่า มูลเหตุการณืเดินทางเที่ยว แหล่งเที่ยวจังหวัดจันทบุรี ประชาชนมีความเคร่งเครียดกับการทำงานมาก มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น อันเนื่องมาจากการมีรายได้สูงขึ้น การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างพอเพียง เช่น การคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร ไฟฟ้า ที่พัก ร้านอาหาร ฯลฯ ตลอดจนการพัฒนาในรูปแบบการประชาสัมพันธ์แหล่งข้อมูลและสถานที่ท่องเที่ยวให้ทันสมัย ถูกหลักวิชาการ สามารถเอื้ออำนวยการท่องเที่ยวได้ การที่ประชากรเพิ่มมากขึ้นชุมชนที่เคยอยู่มีความวุ่นวายก็เป็นอีกหนทางหนึ่งผลักดันให้ประชาชนแสวงหาทางออก เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดด้วยการสร้างทัศนคติและพัฒนาค่านิยมการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาหาความรู้และความบันเทิงจากมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า หรือภูมิปัญญาของมนุษย์แต่ละท้องถิ่น^๑ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบและกิจกรรมเด่นซึ่งเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี สามารถจูงใจให้นักท่องเที่ยวทั้งในท้องถิ่นและต่างถิ่นเข้ามาท่องเที่ยวมีรูปแบบและกิจกรรม ดังนี้

^๑นิคม จารุมณี, การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๓๓๓.

๔.๑.๑ รูปแบบการท่องเที่ยวชมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชมชนเชิงวัฒนธรรม ประเพณี นมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ

การท่องเที่ยวในทางสังคมวิทยาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในลักษณะ ๑. เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งปกติจะไม่เคยพบกันมาก่อน ๒. เป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในกลุ่มชาติพันธุ์วิถีชีวิตภาษา ความแตกต่างในด้านเศรษฐกิจ ฯ ๓. พฤติกรรมของกลุ่มคนที่ต้องการผ่อนคลายจากความตึงเครียดทางเศรษฐกิจและสังคมในชีวิตประจำวัน ๔. พฤติกรรมของคนต่างถิ่นที่ประสานกันระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ตนได้รับ จากการดำรงชีวิตของคนต่างถิ่น^๒ และรูปแบบการท่องเที่ยวแสดงโครงสร้างของความเกี่ยวข้องระหว่างชุดปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ และองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง^๓ แหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน สะท้อนวิถีวัฒนธรรมและกิจกรรมในชุมชน สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีที่ได้ศึกษามาของผู้สร้างเองเพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เชิงวัฒนธรรม สัมผัสกับวิถีความเป็นอยู่และกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยใช้สื่อที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้อง และสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้ ซึ่งนักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสภายในแหล่งท่องเที่ยวนำมาซึ่งการอธิบายถึงความเข้าใจอันชัดเจนและเน้นรูปธรรม ควบคู่กับความรูสึกตื่นเต้นสนุกสนานผ่อนคลายในจิตใจของนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ ผ่านการนำเสนอรูปแบบและกิจกรรมที่สะท้อนความเป็นตัวตนของแหล่งท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวชมชนประเพณีนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏจังหวัดจันทบุรี พบว่ามีรูปแบบและกิจกรรมลักษณะเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยว และกิจกรรมเด่น กระบวนการจัดการโดยชุมชน และผลลัพธ์ของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับวิถีวัฒนธรรมของประชาชนส่วนมากของประเทศผู้นับถือพระพุทธศาสนา ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

๔.๑.๑.๑ รูปแบบการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเขาคิชฌกูฏ

สภาพเขาคิชฌกูฏจังหวัดจันทบุรี มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบมีเนินเขาสลับบ้างเล็กน้อยประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ มีลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน โดยลักษณะภูมิอากาศบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม โดยสวนของอุทยานมีระบบนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏสามารถแบ่งออกได้หลักๆ ๒ ประเภท คือ ป่าดิบชื้น และป่าดิบเขา สภาพเศรษฐกิจประชาชนส่วนใหญ่ในอำเภอเขาคิชฌกูฏประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งมีการเลี้ยงสัตว์ ทำให้รายได้หลักของประชาชนมาจากการขายผลผลิตทางการเกษตร และการแปรรูปผลผลิต^๔ นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยภายในประกอบด้วย การกระทำของปัจเจกบุคคลในอำเภอเขาคิชฌกูฏประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ต้องรับผิดชอบปากท้องและสวนของตนก่อน ดังนั้นจึงเป็นการใช้ชีวิตกึ่งตัวใครตัวมัน มีความเป็นส่วนตัวสูง การมีส่วนร่วมในการจัดการความเข้มแข็งภายใต้

^๒ศิริ ฮามโพธิ์, สังคมวิทยาการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙.

^๓Bardo, J.W., & Hardman, J.J., *Urban sociology: A systemation*, (USA: F.F. Peacock, ๑๙๘๒), p. ๗๐.

^๔สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญโญ, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ชุมชนเกิดจากการมีส่วนร่วมในการรองรับและให้บริการนักท่องเที่ยวตั้งแต่เยาวชน ไปจนถึงวัยผู้ใหญ่^๕ โดยเริ่มตั้งแต่การรวมกลุ่มทำธุรกิจเล็กๆ ขายอาหารหรือของที่ระลึกในช่วงเทศกาลนมัสการรอยพระพุทธรูปหรือตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ การรวมกลุ่มเพื่อให้บริการทางคมนาคม การรวมกลุ่มของแม่บ้านเพื่อดูแลบริหารจัดการด้านการบริโภคและอุปโภคแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในอำเภอเขาคิชฌกูฏจังหวัดจันทบุรี^๖ นอกจากนี้ยังได้มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างเต็มที่เช่น มีการจัดทางเดินศึกษาธรรมชาติ ขึ้นที่วัดโคกตะพง โดยให้บริการนักท่องเที่ยวเดินเรื่อยไปจนถึงลานเฮลิคอปเตอร์บนยอดเขาพระบาท เปิดบริการในช่วงนมัสการรอยพระพุทธรูป และมีการจัดทางเดินศึกษาธรรมชาติ ชมสวนป่า^๗

๔.๑.๑.๒ รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวมนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ

กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจากลักษณะเด่นและการจัดกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชุมชนและเครือข่าย เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๓ รูปแบบ ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ กิจกรรมการท่องเที่ยวเดินศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชนเกษตร

๑. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ เป็นการชมงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ กิจกรรมทางประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ ต่างๆ แหล่งท่องเที่ยวและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อรองรับการเข้ามาของชาวพุทธและนักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสประเพณีและวัฒนธรรมการนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ รวมถึงสิ่งที่ชาวบ้านในท้องถิ่นจัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือการเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

ภาพที่ ๔.๑ กิจกรรมการท่องเที่ยวมนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ

^๕สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศบริบาล, เจ้าคณะตำบลคลองพลู, เจ้าอาวาสวัดพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^๖สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญโญ, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^๗สัมภาษณ์ นายภาณุ วิฑูริศานต์, กำนันตำบลพลวง, ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ลักษณะเด่นทางกายภาพของเขาคิชฌกูฏมีความสัมพันธ์กับรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาวพุทธ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวพุทธมีความเลื่อมใสศรัทธา ต้องการท่องเที่ยวเพื่อผ่อนคลายและร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของจังหวัดจันทบุรี ณ เขาคิชฌกูฏ การนำเสนอรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏจึงเกิดขึ้นสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวพุทธ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ มีกิจกรรมเด่นเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการท่องเที่ยว ได้แก่ การบำเพ็ญบุญ นมัสการรอยพระพุทธรูป การสวดมนต์ภาวนาและปฏิบัติธรรม รวมถึงการบริจาคทานเพื่อบำรุงพระพุทธศาสนาและสาธารณประโยชน์ตลอดเส้นทางบำเพ็ญบุญ

กิจกรรมนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ (พลวง) นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมและเป็นส่วนหนึ่งงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ (พลวง) ดังนี้

๑. การเตรียมตัวเตรียมใจขณะมาจากบ้านต้องตั้งใจมาเพื่อกราบไหว้บูชารอยพระพุทธรูป และถ้าชักชวนใครมาต้องบอกหรือชวนให้มากราบไหว้บูชารอยพระพุทธรูป คือตั้งใจมาเพื่อกราบไหว้รอยพระพุทธรูป (การเตรียมตัวเที่ยวแตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไป)

๒. การปฏิบัติตนขณะขึ้นมาบนเขาต้องรักษากาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ผ่องใส อย่าพูดหรือกระทำการอันใดอันเป็นการลบหลู่ดูหมิ่นหรือไม่เคารพ โดยการเดินทางขึ้นไปกราบไหว้บูชารอยพระพุทธรูป ณ ลานพระบาท

๓. นมัสการรอยพระพุทธรูป เมื่อมาถึงจุดลานพระบาท มีกิจกรรมนมัสการรอยพระพุทธรูป เข้ากราบไหว้บูชาก่อนจะไปขึ้นไปลานอินด้านบน เพราะคนส่วนมากเมื่อคนมากๆ รอไม่ไหวจะขึ้นไปลานอินด้านบนก่อน หรือตั้งเจตนาจะไปขอพรที่จุดผ้าแดงอย่างเดียวไม่สนใจการกราบไหว้บูชา รอยพระพุทธรูปถือว่า เป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด สำคัญที่สุด แม้ว่าการขึ้นเขาจะทำบุญทุกที่หรือมากเพียงใด แต่ถ้าไม่ได้กราบรอยพระพุทธรูป ถือว่ามาแล้วขาดทุน ให้ความเคารพในขณะที่เข้าลานพระบาท เช่น ต้องถอดหมวก ถอดรองเท้า ลดสัมภาระที่สะพายบนบ่าบนไหล่ลง สวมเสื้อผ้าที่สุภาพเรียบร้อย

๔. การกราบไหว้บูชาพระพุทธรูป เตรียมเครื่องสักการะให้พร้อม ของสำหรับสักการะบูชาพระบาทมีดังนี้

-ธูป การใช้ธูปควรใช้ ๓ หรือ ๙ ดอก เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณ ๓ ประการและคุณ ๙ ประการ (อานิสงส์บูชาด้วยธูป จะส่งผลให้เป็นผู้มีชื่อเสียงขจรขจายไปทุกภพทุกชาติ)

-เทียน ใช้ ๒ เล่ม หมายถึง พระธรรมกับพระวินัย (อานิสงส์บูชาด้วยเทียน จะทำให้เราเป็นผู้มีดวงตาเห็นธรรมได้ง่ายเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดทุกชาติ)

-ดอกไม้ ควรเตรียมมาเป็นการเฉพาะ ซึ่งส่วนใหญ่มักซื้อมา เมื่อเดินทางขึ้นมาก็ให้ไปตามเส้นทางมาโดยตลอด พอมาถึงที่ลานบาท ก็จะเหลือแต่เศษดอกไม้ ดังนั้นควรเตรียมดอกไม้อันปราณีตสวยงาม หรือเป็นพวงมาลัยดอกไม้สด ซึ่งจะมีเตรียมไว้ที่จุดบริการ ดอกไม้ ธูป เทียน ทอง (อานิสงส์บูชาด้วยดอกไม้ จะส่งผลให้มีรูปร่างที่สวยงาม)

-แผ่นทอง ใช้ประมาณ ๙ แผ่น เป็นอย่างน้อย (อานิสงส์บูชาด้วยแผ่นทองหรือปิดทอง จะส่งผลทำให้มีผิวพรรณงดงาม)

-เงินทอง การนำปัจจัยเงินทองถวายบูชาที่รอยพระพุทธรบาท ให้ตั้งเจตนาว่า ขอถวายปัจจัยเป็นพุทธรูปบูชาต่อรอยพระพุทธรบาท อย่างคิดถวายเพื่อสร้างสิ่งใดๆ (อาานิสงส์ที่ถวายปัจจัยเงินทองบูชารอยพระพุทธรบาท จะส่งผลให้เรามีโภคสมบัติเป็นเศรษฐีทุกภพทุกชาติจนกว่าจะถึงซึ่งพระนิพพาน)

๕. การกราบนมัสการรอยพระพุทธรบาท เมื่อเข้าไปแล้วต้องกราบให้ได้อย่างน้อย ๓ ครั้ง เพราะคนส่วนมากเมื่อไปกันมากๆ การกราบก็เกรงว่าจะไปกราบเอาเท้าของคนอื่นเลยไม่ค่อยได้กราบกัน ดังนั้นเวลากราบจงตั้งใจให้ระลึกว่าพระพุทธรเจ้าประทับอยู่จริงๆ ประหนึ่งว่าสมัยพระองค์ยังทรงพระชนอยู่ แล้วกราบให้ได้ ๓ ครั้ง

๖. กิจกรรมการมีส่วนร่วมรักษาสีงแวดล้อม ลดภาระแหล่งท่องเที่ยว ไม่ทิ้งขยะ ทิ้งเศษถุงบ้ำง กระดาษที่ห่อแผ่นทองบ้ำง จนทำให้ลานพระบาทสกปรก ดังนั้นอย่างทิ้งขยะหรือเศษสิ่งของลงในรอยพระพุทธรบาทและในลานพระบาท เก็บขยะ นอกจากไม่ทิ้งเศษผงเศษขยะแล้ว หากพบมีเศษผงเศษขยะที่คนอื่นทำตกหล่นไว้ ให้เก็บและนำไปทิ้งในจุดที่ใส่ขยะ เพื่อจะได้ถวายการดูแลรักษาความสะอาด ตั้งประหนึ่งว่าพระองค์ประทับอยู่จริง

๗. กิจกรรมตั้งจิตขอพรเพียงสิ่งเดียว การขอพรนั้นท่านพ่อเขียนได้เคยอธิบายไว้ว่า คนบางคนมาเพื่อขอเพียงอย่างเดียว ไม่สนใจสร้างบารมี อีกประการหนึ่ง คนที่จะสำเร็จในสิ่งที่ขอได้นั้น ต้องมีบารมีที่เพียงพอกับสิ่งที่ขอนั้น คนบางคนขอมากเกินไป คือขอแบบโลภมาก เช่น ขอให้รวยเป็นร้อยล้าน พันล้าน ทั้งๆที่ไม่มีบารมี อย่างนี้สำเร็จยาก ท่านจึงสอนให้ขอในสิ่งที่เหมาะสม และขอสิ่งสำคัญในชีวิตสักหนึ่งอย่าง จะสำเร็จไวกว่าขอทีละหลายๆ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌฌฏจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ประกอบการสัมภาษณ์ พบว่า ประวัติประเพณีนมัสการรอยพระบาทเขาคิชฌฌฏ (พลวง) รูปแบบเริ่มต้นมิได้มุ่งเน้นการท่องเที่ยว แต่มุ่งเน้นให้ผู้แสวงบุญและผู้สนใจได้ศึกษาประวัติรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌฌฏ (พลวง) ซึ่งในครั้งนี้ได้เรียบเรียงขึ้นโดยรวบรวมตั้งแต่การพบครั้งแรก และแบ่งออกเป็นยุคๆ พร้อมกันนี้ได้ใส่รายละเอียดเพิ่มเติมจากเล่มที่ท่านพ่อเขียนได้เคยเรียบเรียงไว้ พร้อมคำกราบไหว้บูชาสิ่งสักการะไว้ครบถ้วน

๑. ยุคแรก การพบรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌฌฏ จังหวัดจันทบุรี มีการพบโดยบังเอิญของกลุ่มพรานกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีชื่อปรากฏคือ นายตัง นายนำ นายปลิม นามสกุล สิงขรบาท ย้อนกลับไปเมื่อปี พ.ศ.๒๓๙๗ กลุ่มนายตัง และคณะได้ขึ้นไปหาของป่า ซึ่งเมื่อขึ้นไปจะต้องไปทำที่พักเพราะต้องไปค้างแรมบนเขาครั้งละหลายๆ วัน การขึ้นไปครั้งนี้ นายตังและคณะเกิดหลงป่าพยายามอยู่หลายครั้งก็ไม่สามารถหาทางกลับที่พักได้ และจะออกมาที่เดิมคือ บริเวณลานหิน (รอยพระพุทธรบาทในปัจจุบัน) สมัยนั้นลานพระพุทธรบาทไม่ลาดเอียงเหมือนปัจจุบัน นายตังและคณะนั่งพักและปรึกษากันถึงสาเหตุการหลงป่าในขณะที่นั่งพักนั้นก็ไปนั่งตรงบริเวณที่เป็นรอยพระพุทธรบาทในปัจจุบัน สมัยนั้นบริเวณดังกล่าวจะมีหญ้างอกขึ้นในจุดที่เป็นรอยพระพุทธรบาท ขณะที่ไปนั่งพักอยู่นั้น คนในกลุ่มไปเจอแหวนนาถวงหนึ่ง นายตังคิดว่าใครเอาของมีค่ามาซุกซ่อนไว้ตรงนี้ จึงช่วยกันค้นหาแต่ก็ไม่พบจึงมาพิจารณาตรงบริเวณที่นั่นเห็นมีหญ้างอกขึ้นเพียงจุดเดียว จึงช่วยกันถอนหญ้าและทำความสะอาดหวังจะพบของมีค่าบ้างแต่ก็ไม่พบของมีค่าอะไร แต่สิ่งที่พบกลับเป็นรอยเท้าขนาดใหญ่ ในขณะที่นั้นนายตังและคณะไม่มีความรู้เรื่องรอยพระพุทธรบาท คิดไปว่าน่าจะเป็นรอยเท้าของผู้มีฤทธิ์เกิดความกลัวว่าจะมีโทษ

เพราะไปหยิบเอาของมีค่ามาจึงพากันมารวมขอขมาต่อรอยเท้า^๑นั้น จากนั้นจึงพากันบอกกล่าวขอให้ รอยเท้าของผู้ศักดิ์สิทธิ์นี้ช่วยคลบดินดาลให้ตนและคณะกลับที่พักได้ด้วยเถิดซึ่งก็นามให้ศรชัยนายตั้ง และคณะสามารถหาทางกลับที่พักได้อย่างง่ายดาย จึงพากันเดินทางกลับลงไปด้านล่างตามปกติ ต่อมา ภายหลังนายตั้งและคณะมีลูกหลานที่อายุครบบวช จึงได้พาลูกหลานของตนไปฝากวัดพลับ ซึ่งอยู่ใน เขตอำเภอเมืองจันทบุรี (สมัยนั้นยังไม่มีวัดมากเหมือนปัจจุบัน) พอครบกำหนดวันงานบวชก็พาญาติพี่น้องไปร่วมงานบวช การเดินทางในสมัยนั้นจากบ้านพลวงถึงวัดพลับต้องใช้เวลาในการเดินทางสองวัน หลังจากไปร่วมงานบวชเสร็จก็ต้องค้างแรมที่วัดพลับนั้น ประจวบที่วัดพลับมีการจัดงานบุญประจำปี นายตั้งและญาติพี่น้องไปร่วมงานบุญ และร่วมปิดทองรอยพระพุทธรูปบาทจำลอง ขณะที่ปิดทองรอย พระพุทธรูปบาทจำลองนั้น พิจารณารอยพระพุทธรูปบาทจำลองไปด้วย และนึกขึ้นได้ว่าตนเองเคยพบ รอยเท้าซึ่งมีลักษณะคล้ายกันที่บนเขาจะมีขนาดใหญ่กว่า จึงปรารภเรื่องที่ตนไปพบรอยเท้าที่บน ยอดเขา ความทราบไปถึงท่านพ่อเพชร ท่านจึงได้เรียกนายตั้งและคณะเข้าไปสอบถามเรื่องราว ที่นายตั้งได้กล่าวว่าได้เคยพบรอยพระพุทธรูปบาทบนยอดเขา นายตั้งเล่าเรื่องที่ได้พบให้ท่านฟัง เมื่อท่านฟังแล้วอยากจะมาตรวจดู จึงได้ปรึกษาหารือกับนายตั้งและคณะว่า ถ้าท่านพ่อและคณะ พร้อมเมื่อใดจะไปหาและขอให้นายตั้งและคณะได้พาท่านและคณะขึ้นไปบนเขาตรงที่นายตั้งได้พบ รอยเท้าที่มีลักษณะคล้ายกับรอยพระพุทธรูปบาทจำลองของวัดพลับ ต่อมาท่านได้พาคณะไปพบนายตั้ง จากนั้นนายตั้งและคณะพาท่านพ่อและคณะขึ้นไปบนเขา เพื่อจะไปพิสูจน์ว่าเป็นจริงตามที่นายตั้งได้ พูดยหรือไม่ เมื่อคณะของนายตั้งพาท่านพ่อเพชรและคณะขึ้นไปถึงยังจุดดังกล่าวและพักผ่อนพอสมควร แล้ว จึงเข้าไปสำรวจจุดตรงบริเวณดังกล่าวซึ่งก็นามให้ศรชัยเพราะมีหินก้อนใหญ่ตั้งเด่นตระหง่านอยู่ บนแผ่นหินขนาดใหญ่ จากนั้นไปสำรวจดูที่บริเวณรอยเท้า ท่านพ่อและคณะได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วน ตามหลักของพระศาสนา ทั้งหมดลงความเห็นว่าเป็นรอยพระพุทธรูปบาทของพระพุทธรูปเจ้าแน่นอน ท่าน พ่อจึงปรารภกับทุกคนว่าเป็นบุญลาภของชาวจันทบุรีที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันล้ำค่าอย่างนี้ จากนั้นจึงพากัน กราบไหว้ด้วยความปลาบปลื้มใจและพากันเดินทางกลับ

ท่านพ่อเป็นผู้จัดงานประเพณีครั้งแรก จากนั้นในทุกๆ ปี ท่านพ่อจะพาคณะลูกศิษย์ขึ้นมา กราบไหว้รอยพระพุทธรูปบาท จึงถือได้ว่าท่านพ่อเป็นพระสงฆ์ที่ได้นำพาให้เกิดประเพณีการกราบไหว้ บูชารอยพระพุทธรูปบาท แต่ในสมัยนั้นไม่มีคนรู้จักแพร่หลายเหมือนปัจจุบัน (สมัยนั้นเรียกว่า เขา พลวง)

ประเพณียุคแรก ต่อมาภายหลังได้มีการสืบทอดกันมายุคต่อยุค บางครั้งมีญาติโยมพากัน มาเอง ในยุคท่านพ่อได้พาคณะลูกศิษย์ขึ้นมากกราบไหว้ในระยะแรกประมาณร้อยปีต้นๆ ไม่ทราบแน่ ชัดนักว่าทำกันอย่างไร^๒

๒. ยุคพระครูพุทธบาทปริบาล (ท่านพ่ออ้น อดีตเจ้าอาวาสวัดพลวง)

คณะสงฆ์มอบให้พระครูพุทธบาทปริบาล (ท่านพ่ออ้น) ระยะทางและความธุระกันดาร การรักษาประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปบาท จึงต้องใช้ผู้ที่อยู่ใกล้พื้นที่ ประมาณปี พ.ศ.๒๕๑๐ นับ ถอยหลังไป คณะสงฆ์โดยเจ้าคณะอำเภอในสมัยนั้นได้มอบให้พระในพื้นที่คือ พระครูพุทธบาทปริบาล (หลวงพ่อนั่ง อดีตเจ้าอาวาสวัดพลวง) เป็นผู้ดูแลประเพณี ในสมัยท่านพ่อนั่งยังไม่มีการพัฒนาอะไรได้

^๑สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญโญ, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

มาก เพราะการคมนาคมยังลำบากมาก การขึ้นลงเขายังต้องเดินเท้าและเปิดแค่ปีละ ๗ วันเท่านั้น การพัฒนาถนนหนทางบนเขายังไม่มีอะไรมาก การขึ้นลงในสมัยนั้น เมื่อใครจะขึ้นเขาต้องมาหาท่านพ่อที่วัดพลวง ท่านจะให้โอวาทคำแนะนำข้อปฏิบัติในการขึ้นเขาและกราบไหว้ ท่านจะให้ลูกศิษย์เป็นผู้นำทางผู้แสวงบุญขึ้นไปบนเขา

ท่านพ่อคืบงานให้คณะสงฆ์ การบริหารงานในยุคท่านไม่ทราบแน่ชัดว่าเริ่มจัดในปีใด ที่ปรากฏหลักฐานคือ ประมาณปี พ.ศ.๒๕๑๐ ท่านเห็นว่าตนเองชราภาพแล้วไม่พร้อมที่จะบริหารงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปได้ จึงคืนให้กับคณะสงฆ์ โดยมีเจ้าคณะอำเภอ ท่านพำนักอยู่ที่วัดหนองอ้อ ท่านก็ไม่สะดวกที่จะมาบริหารเพราะท่านอยู่ไกล จึงมอบหมายให้ท่านพ่อนั่งเป็นผู้พิจารณาให้พระสงฆ์ที่อยู่ใกล้พื้นที่ดำเนินการ

ปี พ.ศ.๒๕๑๐-๒๕๑๒ ท่านพ่อนั่งได้มอบหมายให้พระครูพรหมธรรมนิเทศ์ (ท่านพ่อพรหมอดีตเจ้าอาวาสวัดขุน) เป็นผู้ดูแล ท่านพ่อพรหมจัดงานอยู่ ๒ ปี เห็นว่าไม่พร้อมที่จะพัฒนาจึงคืนให้ท่านพ่อนั่ง ท่านพ่อได้มอบหมายให้พระครูเกษมธรรมาภิราม (ท่านพ่อเนียน อดีตเจ้าอาวาสวัดปึก) ดำเนินการ ๒ ปี (พ.ศ.๒๕๑๒-๒๕๑๔) ท่านพ่อเนียนทำไม่ไหวจึงคืนให้ท่านพ่อนั่ง ท่านพ่อไตรตรงพิจารณาแล้วจึงมอบหมายให้พระครูโกศลธรรมรัตน์ (ท่านพ่อแหยม อดีตเจ้าอาวาสวัดทุ่งสะพาน) ท่านพ่อแหยมปฏิเสธและเสนอความคิดเห็นว่า วัดขุนและวัดปึกยังทำไม่ไหวผมจะทำได้อย่างไร ทำไมเราไม่ร่วมกันทำ ทุกฝ่ายเห็นด้วยว่าต้องร่วมมือกันทำ เพราะการสืบสานประเพณีเป็นสิ่งที่ต้องช่วยกันรักษา ในขณะนั้นพระเถระในเขตปกครอง คือวัดพลวง วัดขุน วัดปึก วัดทุ่งสะพาน วัดกะทิง และวัดทุ่งตาคิน จึงร่วมกันบริหารงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปในรูปของคณะสงฆ์^๙

๓. ยุคพระครูธรรมสรคุณ (ท่านพ่อเขียน ขนธสโร) ท่านพ่ออธิษฐานบารมี หลังจากได้รับหน้าที่ในการเป็นประธาน ท่านเล่าให้ฟังว่า ท่านขึ้นมาบำเพ็ญเพียรอยู่ตรงบริเวณเพิงหินที่ประดิษฐานหมอชิวโกมารภักจ์ ได้อธิษฐานขอพรต่อรอยพระพุทธรูปว่า “ถ้าท่านมีบารมีที่จะพัฒนาสถานที่แห่งนี้ให้เจริญได้แล้ว ขอความสำเร็จสามประการคือ น้ำไหล ไฟฟ้าสว่าง หนทางสะดวก” จากนั้นเริ่มพัฒนาสถานที่โดยการทำทางขึ้นสู่ยอดเขา ใช้เวลาทำทางอยู่หลายปี โดยอาศัยญาติโยมศิษยานุศิษย์ที่ศรัทธาและวัดต่างๆ ใช้เวลาทำทางถึง ๗-๘ ปี จนมาถึงบริเวณลานพระสิวลี ซึ่งมีพื้นที่ลาดชันมาก ไม่สะดวกที่จะทำทางรถขึ้นได้ จึงปรึกษากันว่าทำเป็นทางเดินเท้าให้ผู้แสวงบุญเดิน ที่สำคัญเป็นการพิสูจน์ศรัทธา ต้องผู้มีศรัทธาที่มั่นคงจึงจะขึ้นไปได้ จากนั้นได้พัฒนาระบบน้ำระบบไฟฟ้า จนเกิดความสะดวกสบายถึงปัจจุบัน นิमितปรากฏขณะเจริญจิตตภาวนา ท่านเล่าให้ฟังว่าสมัยตอนทำทางขึ้นสู่ยอดเขาประมาณปีที่ ๓ เกิดปัญหาไม่สามารถจะทำได้เพราะพื้นที่ลาดชันของภูเขาตลอดถึงมีหุบเหวลึก คณะศิษย์ที่มาช่วยงานต่างท้อใจ ในที่สุดต้องหยุดการทำงานชั่วคราว แต่ท่านพ่อก็ไม่ย่อท้อยังคงขึ้นไปบำเพ็ญเพียรที่ลานพระพุทธรูป ท่านเล่าให้ฟังว่าหลังบำเพ็ญเพียร ท่านนอนพักเกิดนิมิตเห็นผู้ชายใส่ชุดขาวมาเดินนำหน้าและชี้บอกทางให้ทำตามจะสามารถทำทางขึ้นได้พอรุ่งเช้าหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จท่านพาลูกศิษย์ออกสำรวจไปตามนิมิตนั้น พบช่องทางที่สามารถจะทำได้ จึงแจ้งข่าวลงไปด้วยด้านล่าง คณะศิษย์และครูบาอาจารย์ทั้งหลายพาชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาขึ้นมาเพื่อทำทางต่อ ท่านพ่อยังเล่าถึงสถานที่หลายๆ แห่งเช่น บาดรพระอนันท์ บาดรพระโมคคัลลานะ บาดรพระสารีบุตร เสมา

^๙สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญโญ, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ธรรมจักร พระนอน ฯ ทั้งหมดนี้ปรากฏในนิมิตทั้งสิ้น ท่านค้นหาจนพบและตั้งชื่อให้สอดคล้องกับประวัติในพระศาสนา ที่มาของผ้าแดงในสมัยแรกๆ ผู้คนยังขึ้นไม่มากพอว่างๆ ท่านพ่อก็นำผู้แสวงบุญขึ้นไปสักการะสถานที่ด้านบน (ลานอิน) เช่น บาตรพระอานนท์ บาตรพระโมคคัลลานะ บาตรพระสารีบุตร และสถานที่อื่นๆ จนสุดเขตท่านเรียกว่า สุดเขตแดนพุทธชาติ แล้วก็พาญาติโยมกลับต่อมาภายหลังผู้แสวงบุญขึ้นไปมาก ท่านจึงไม่มีเวลาที่จะพาญาติโยมขึ้น ดังนั้นใครจะขึ้นต้องขึ้นกันไปเอง จึงทำให้คนบางกลุ่มเดินเลยเขตที่กำหนดและหลงป่า ท่านพ่อจึงให้ลูกศิษย์นำผืนผ้าสีแดงเขียนที่ผ้าว่า “ห้ามผ่าน” ต่อมาเมื่อใครจะขึ้นมาด้านบน ท่านพ่อก็บอกให้ทราบว่าจะเห็นผ้าสีแดงที่เขียนไว้ว่า ห้ามผ่าน คือจุดสิ้นสุดของการเดินทาง ให้กลับลงมาจากนั้นคนที่ขึ้นไปก็ไม่มีใครหลงป่า แต่ด้วยผู้ที่ขึ้นไปต้องใช้กำลังเป็นอย่างมาก เมื่อไปถึงจุดสูงสุดมักจะเขียนที่ผ้าแดงขอพรว่า “สาธุข้าพเจ้าได้เดินทางมาถึงแล้ว ขอให้ รวย รวย รวย” เมื่อมีคนขึ้นมาภายหลังพบเห็นข้อความก็อยากเขียนไว้บ้าง เขียนไปเขียนมา มีคนที่ไปเขียนขอพรถูกรางวัลเลยดังขึ้นมา ปัจจุบันจึงเป็นสถานที่ๆ ใครๆ ก็อยากที่จะขึ้นไปให้ถึงตรงนั้น

ลักษณะเด่นของเขาคิชฌกูฏเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี มีความเชื่อมโยงกับเขาคิชฌกูฏประเทศอินเดีย และความที่มาของ “เขาคิชฌกูฏ” ท่านพ่อเขียนได้ไปประเทศอินเดีย เพื่อไปสักการะบูชาสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ สถานที่แสดงธรรม และเสด็จดับขันธปรินิพพาน ซึ่งต้องใช้ทุนในการเดินทางเป็นจำนวนมาก ผู้ที่ศรัทธาแต่ขาดทุนทรัพย์ไม่สามารถไปได้ จึงพิจารณาถึงสถานที่บนเขาคิชฌกูฏ ในสมัยนั้น เรียกว่า เขาพลวง เพราะตามน้ำตกลำธารต่างๆ มีปลาพลวงอาศัยอยู่มากมีสถานที่ๆ มีหลายสิ่งทีคล้ายกับที่ประเทศอินเดีย ท่านจึงขอเปลี่ยนชื่อเพื่อให้เหมือนกับเขาคิชฌกูฏในประเทศอินเดีย จึงตั้งชื่อว่า พระบาทเขาคิชฌกูฏ เพื่อให้ผู้ที่ไม่สามารถไปประเทศอินเดียได้ระลึกถึงสถานที่ สังกะเสนีสถาน ๔ ตำบล ขณะขึ้นมานมัสการรอยพระพุทธรูปบาท

โครงการพุทธอุทยาน ผู้มีจิตศรัทธาเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทำให้สถานที่รองรับไม่เพียงพอและอาคารที่ชำรุดทรุดโทรม จึงมีนโยบายที่จะปรับปรุงอาคาร แต่ไม่สามารถดำเนินการได้ อันเนื่องมาจากกฎระเบียบข้อบังคับของอุทยาน ท่านพ่อจึงได้มอบหมายให้ปรึกษากับทางอุทยานฯ เสนอให้เข้าร่วมโครงการพุทธอุทยาน โดยมีการกำหนดเขตพื้นที่และวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสถานที่จัดงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏ (พลวง) ในปี พ.ศ.๒๕๕๒ ได้ดำเนินการขออนุญาตและได้รับอนุญาตในปี พ.ศ.๒๕๕๔ และขอใช้พื้นที่จำนวน ๑๕ ไร่ ๑ งาน ๔๓ ตารางวา

ที่มาของเทพเจ้าแห่งเขาคิชฌกูฏจากการที่ท่านพ่อดำเนินการนำเงินปัจจัยที่ญาติโยมมาร่วมทำบุญงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏ ไปบริจาคสร้างคุณประโยชน์ให้กับพระศาสนา สังคม ส่วนราชการต่างๆ อย่างมากมาย จนเป็นที่เลื่องลือถึงกิตติศัพท์ในการบำเพ็ญทานบารมีของท่านๆ ไปเหยียบสถานที่ๆ ไหน ที่นั่นจะมีความเจริญขึ้นมาทำให้มีผู้ให้สมญานามท่านว่า “เทพเจ้าแห่งเขาคิชฌกูฏ”

คำสอนท่านพ่อเขียน ท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีอุดมการณ์ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการนำวัดเข้าสู่โรงเรียน คือ การนำพระสงฆ์ที่มีความรู้เข้าเสริมการเรียนการสอนตามโรงเรียน จนกระทั่งมีการขับเคลื่อนให้พระสงฆ์ทุกภาคส่วนเข้าสอนหนังสือตามโรงเรียนทั่วประเทศภายหลังท่านได้ดำริโครงการนำวัดเข้าสู่บ้านสร้างวิมานให้ครัวเรือน โดยให้ชาวพุทธตระหนักเรื่อง การรักษาศีล

๕ การสวดมนต์ประจำชีวิต การสวดมนต์ประจำบ้าน การกราบพระ ๕ ครั้ง และท่านจะมีคติธรรมที่ว่า คิดดี ทำดี พูดดี ฯลฯ

ปลายยุคท่านพ่อ การที่ท่านได้รับแรงศรัทธาจากศิษยานุศิษย์มากขึ้นภาระธุระต่างๆ ก็เพิ่มมากขึ้น ผู้เขียนได้เคยเรียนถามท่านว่า ท่านพ่ออายุมากขึ้นงานก็มาก ทำไมท่านพ่อไม่หาพระมาช่วยในการรับงานที่ท่านพ่อทำโดยเฉพาะงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาภิษณภูมิ ท่านไม่ตอบแต่ท่านกลับให้โอวาทผู้เขียนว่า “ใครจะมาบริหารก็แล้วแต่ขอฝากไว้สองเรื่อง คือ อย่าทิ้งคนเก่า สองอย่าเก็บเงิน อย่าทิ้งคนเก่า หมายถึง คนที่เคยร่วมทำงานมากับท่านตั้งแต่ยังไม่มีค่าแรงจนมามีการจ้างงานในปัจจุบัน คนเหล่านั้นมันจะอายุมากแล้วถ้าเขามาขอทำงานก็รับเขาไว้ ทำได้ไม่ได้ก็ดูแลกกันไป เพราะเขาเคยมีบุญคุณกับสถานที่นี้มาก่อน อย่าเก็บเงิน หมายถึง เงินญาติโยมบริจาคมาในการจัดงาน ประเพณี ให้นำไปบริจาคตามวัตถุประสงค์ของญาติโยมอย่าเก็บไว้เพราะจะเป็นอันตราย และท่านยังสอนเสมอว่า “ทำอะไรให้เหมือนคนจับอัฐ” คือ งานทุกอย่างที่เราไม่สามารถทำให้เสร็จได้ในเร็ววัน ต้องใช้เวลาเหมือนคนที่จับอัฐ แม้งานจะเร่งสักเพียงใด แต่หากอัฐที่จับไปก่อนยังไม่แห้งไม่แข็งเรารีบก่อขึ้นไปก็มีแต่จะพังลงมาเท่านั้น หรือบางครั้งมีปัญหาหลายๆ ผู้เขียนไปกราบเรียนถึงปัญหา ท่านก็พูดให้คิดว่า เราทำงานกับคน คนเราก็แบบนี้แหละ ต่อมาภายหลังท่านได้มอบหมายให้ไปดูแลงานด้านการปรับปรุงอาคารสถานที่ต่างๆ ผู้เขียนจึงเสนอให้สร้างอาคารรับรองแขกที่ขึ้นมา (ศาลาธรรมสวดคุณประชาสามัคคี) เนื่องจากสมัยนั้นทรุดโทรมมาก ผู้เขียนให้สมญานามท่านพ่อว่า “เหมือนพระราชอาชญาในกระต๊อบ” เพราะว่าท่านเป็นพระเถระที่มีผู้คนศรัทธามาก แต่สถานที่รับแขกท่านทรุดโทรมมาก จึงได้เสนอให้สร้างศาลาธรรมสวดคุณประชาสามัคคี ซึ่งการก่อสร้างดังกล่าวทำได้ยาก และที่สำคัญต้องทำให้แล้วเสร็จก่อนการเปิดงานในปีถัดไป จึงมีการระดมทีมช่างและผู้ชำนาญงานทุกฝ่าย แต่ก็เป็นที่น่ามหัศจรรย์ สามารถสร้างแล้วเสร็จในระยะเวลาเพียง ๙ เดือน (การก่อสร้างบนยอดเขาต้องใช้กำลังคนในการขนอุปกรณ์ก่อสร้าง) ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๕ เมื่อเปิดเขาได้เพียงหนึ่งอาทิตย์ ท่านพ่ออาพาธ จึงพาท่านเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาล และท่านก็ถึงแก่มรณภาพ^{๑๐}

๔. ปัจจุบัน คณะสงฆ์มอบหมายให้พระครูประดิษฐ์ศาสนการ(ท่านพ่อจ่านงค์) เป็นประธาน หลังจากท่านพ่อเขียนมรณภาพในปี พ.ศ.๒๕๕๕ ทำให้คณะทำงานมองหาพระสงฆ์ที่จะเป็นประธานองค์ต่อไป ขณะนั้นมีท่านพ่อจ่านงค์ ซึ่งเป็นพระเถระที่เหลือเพียงรูปเดียวที่ร่วมการบริหารงานมากับท่านพ่อเขียน คณะศิษยานุศิษย์จึงกราบอาราธนาให้ท่านพ่อจ่านงค์ มาเป็นประธานในประเพณีงานนมัสการรอยพระพุทธรูป แต่ท่านพ่อจ่านงค์ไม่รับ และให้ข้อเสนอแนะคณะศิษย์ไปว่า ประเพณีที่ครูบาอาจารย์ได้ทำสืบๆ กันมานั้น เมื่อผู้บริหารไม่สามารถทำได้ ต้องมอบคืนให้คณะสงฆ์เป็นผู้พิจารณา ทุกฝ่ายจึงให้ท่านพ่อจ่านงค์เข้าพบคณะสงฆ์ คือ เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี เจ้าคณะจังหวัดจึงได้จัดประชุมคณะสงฆ์ในระดับ เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะจังหวัด และเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรีเป็นประธานในที่ประชุมฯ เห็นชอบให้ท่านพ่อจ่านงค์ เป็นประธานในการบริหารงานสืบต่อไป ทำงานในรูปของคณะสงฆ์การดำเนินงานภายใต้การบริหารของท่านพ่อจ่านงค์ ท่านให้ทำในรูปของคณะสงฆ์โดยมีคณะสงฆ์ทั้งจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อร่วมกันรักษาประเพณีงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาภิษณภูมิ (พลวง)^{๑๑}

^{๑๐}สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญโญ, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาภิษณภูมิ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑}สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศบาล, เจ้าคณะตำบลคลองพลู, เจ้าอาวาสวัดพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

๕. สถานที่สำคัญ

เจ้าพ่อขุนด่าน มีที่ตั้งอยู่ ณ บริเวณสันเขื่อนโดยมีบริวาร คือ พญามือเหล็ก พญามือไฟ ตามตำนานความเชื่อว่า เจ้าพ่อขุนด่านจะคอยปกป้องรักษาผู้คนที่ขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรูปทั้งมีการบวงสรวงทุกปีของการเปิดให้ขึ้นลงเขาและปิดงาน พร้อมกันนี้รถที่วิ่งผ่านทุกคันจะบีบแตรเป็นการแสดงความเคารพพร้อมทั้งผู้ที่นั่งมาในรถจะยอมมือไหว้เป็นการเคารพเช่นกัน

เจดีย์กลางเขา เจดีย์ในสมัยก่อนเป็นจุดพักที่สำคัญทุกคนที่ขึ้นมาจะต้องแวะพักและทานข้าวกันตรงนี้ จุดพระเจดีย์มีเจดีย์รูปหินเป็นที่สักการะ และมีความเชื่อว่า เจดีย์เป็นเสมือนพระจุฬามณีเจดีย์สถาน จึงนิยมไปกราบไหว้บูชาเพื่อระลึกนึกถึงพระจุฬามณีเจดีย์สถาน เพื่ออธิษฐานให้ได้พบพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล

ลานพระสิวลี เป็นสถานที่จอดรถขึ้นบนก่อนที่จะเดินทางด้วยเท้าขึ้นสู่ลานพระพุทธรูปที่มาของพระสิวลีนั่น เนื่องด้วยมีผู้แสวงบุญได้นิมนต์เห็นพระสิวลี องค์สวยงามมากจึงได้สร้างมาถวายไว้เพื่อเป็นที่สักการะบูชา จึงเรียกสถานที่นี้ว่า ลานพระสิวลี

พระนอน หลังจากกราบไหว้ที่ลานพระสิวลีแล้วเดินขึ้นมาสัก ๒๐๐ เมตร จะมีก้อนศิลา มีลักษณะเหมือนพระพุทธรูปปางสี่ไสยาสน์ (พระนอน) สถานที่นี้ท่านพ่อเขียนได้นิมนต์เห็นและได้ตั้งชื่อว่า พระนอน ทุกครั้งที่ท่านเดินทางขึ้นลง ท่านจะต้องแวะกราบไหว้ทุกครั้งไป ท่านให้ระลึกถึงสถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่ง

พระมาลัย ถือเป็นจุดหนึ่งที่มีผู้แสวงบุญมากราบไหว้บูชา จะมีพระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธรูปให้แก่ผู้แสวงบุญที่เดินทางมากราบไหว้บูชา

เนินพระเมตตา เดิมที่ชื่อว่า เนินตุตโด้ง สาเหตุที่เรียกอย่างนั้นเพราะเวลาเดินมาถึงตรงนั้นทุกคนจะเหนื่อยและหยุดพัก เมื่อหายเหนื่อยจึงเดินต่อขณะเดินขึ้นคนที่เดินตามข้างหลังจะเห็นกันคนเดินอยู่ข้างหน้า จึงเรียกเนินนี้ว่า เนินตุตโด้ง ภายหลังมีความคิดเห็นว่า ควรทำเป็นสถานที่พักในขณะเดินทาง จึงตั้งชื่อใหม่ ซึ่งสมัยก่อนจะมีเพียงพระประพรมน้ำมนต์มีหลวงตาเทพ ซึ่งเป็นพระที่บวชตอนอายุมากแต่มีความศรัทธาเพียรในการปฏิบัติ และได้บำเพ็ญเพียรบนเขาแห่งนี้ ท่านปรารถนาว่าเวลานั่งเจริญจิตภาวนาจะนิมนต์เห็นพระพุทธเมตตา จึงตั้งชื่อสถานที่นี้ว่า เนินพระเมตตา ปัจจุบันมีการสร้างพระพุทธเมตตาไว้ให้สักการบูชา

รอยเสือใหญ่ ที่บริเวณรอยเสือใหญ่จะมีรอยเท้าเสือปรากฏที่หินศิลาซึ่งมีรอยขนาดใหญ่ และยังมีความเชื่อกันว่าเป็นสถานที่บำเพ็ญบารมีของปู่เจ้าสมิงพราย (ปู่ฤาษี) จึงมีผู้แสวงบุญเข้าไปกราบไหว้ขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคล

ประตูสวรรค์ หลังจากเดินผ่านประตูจะพบช่องแคบๆ ที่นั้นมีพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ ซึ่งเป็นพระประจำวันของผู้ที่เกิดวันพุธกลางคืน อยู่ใต้เพิงหินและจะมีช่องแคบๆ มีบันไดเรียกว่าประตูสวรรค์ กราบไหว้แล้วให้ตั้งใจทำกายวาจาใจให้บริสุทธิ์ เพื่อจะได้ขึ้นไปกราบไหว้รอยพระพุทธรูป

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อขึ้นมาจากประตูสวรรค์จะผ่านจุดรับบริจาคหินทราย ซึ่งกองบุญดังกล่าวเริ่มกันที่ลานพระสิวลี จะมีหินทรายให้ผู้แสวงบุญได้ถือขึ้นมาและนำมาบริจาคไว้ที่จุดรับบริจาคหินทราย โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้แสวงบุญได้ช่วยขนหินทรายขึ้นมาไว้ในการปรับปรุงอาคารที่ทรุดโทรม (เพราะต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการปรับปรุงแต่ละครั้ง) หลังจากผ่านมา

จะขึ้นบันไดสวรรค์สุดบันไดตรงบริเวณต้นมะม่วงป่า ซ้ายมือจะมีรูปเหมือนองค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ให้ผู้แสวงบุญได้สักการบูชาเพื่อน้อมระลึกถึงพระคุณของพระองค์ท่าน

ถ้าปู่ฤๅษี เมื่อมาสุดบันไดตรงต้นมะม่วงใหญ่ จะมีทางลงไปทางซ้ายมือจากต้นมะม่วงป่า ประมาณ ๑๐๐ เมตร จะเป็นถ้ำขนาดใหญ่ ซึ่งอยู่ด้านใต้ของรอยพระพุทธรบาท ผู้รู้เล่าว่าในถ้ำแห่งนี้เป็นที่บำเพ็ญความเพียรของปู่ฤๅษี และในถ้ำนั้นยังมีสถานที่สำคัญคือ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ซึ่งในสมัยก่อนผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่าบ่อน้ำในถ้ำนี้ น้ำใสสะอาด สามารถดื่มบริโภคได้ ใครเป็นโรคร้ายไข้เจ็บจะมาอธิษฐานและดื่มน้ำในบ่อนี้ จะหายจากโรคร้ายไข้เจ็บอย่างน่าอัศจรรย์ แต่มีข้อแม้ว่าอย่าพูดว่าพอแล้ว เมื่อพูดว่าพอแล้ว น้ำในบ่อจะแห้งหมดไปที่สำคัญคนที่เห็นบ่อน้ำนี้ได้ ต้องเป็นผู้มีศีลธรรมประจำใจ คนเหล่านั้นจึงจะเห็นน้ำในบ่อนี้ได้ในสมัยปี พ.ศ.๒๕๕๓ ผู้เขียนได้ไปงานพุทธาภิเษกที่วัดแม่ย่าหอมที่จังหวัดสระแก้ว ได้พบพระเถระรูปหนึ่ง เห็นแล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใสจึงเข้าไปกราบ และสนทนากับท่าน พอท่านทราบว่าถวายงานท่านพ่อเขียนบนยอดเขาคิชฌกูฏ ท่านกล่าวถึงท่านพ่อเขียนว่าเป็นพระเถระที่เก่งมาก และท่านได้เมตตาเล่าเรื่องในถ้ำว่า ท่านขึ้นมาในสมัยที่ยังเป็นสามเณร ท่านยังทันได้เห็นน้ำในบ่อที่ถ้าปู่ฤๅษีท่านถามผู้เขียนว่าสมัยนี้น้ำในถ้ำยังมีอยู่หรือไม่ ผู้เขียนกราบเรียนท่านไปว่าไม่มีแล้วครับ ท่านก็ปรารภว่าสมัยนี้จิตใจคนเราเสื่อม สิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงหายไปเรื่อยๆ ท่านพ่อเขียนได้แนะนำไว้เมื่อตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ว่า การที่จะมาไหว้พ่อปู่ ควรมาหลังจากที่เราไปกราบไหว้รอยพระพุทธรบาทแล้วและทำบุญให้ท่านเสร็จแล้วขากลับให้เข้าไปกราบ และให้อุทิศส่วนบุญให้พ่อปู่ ท่านจะอวยชัยให้พรให้เราสมปรารถนาในสิ่งที่ประสงค์

หมอชีวกโกมารภัจจ์ ในสมัยพุทธกาลคือ ผู้ถวายการรักษาแด่พระพุทธเจ้า ซึ่งมีคณะศิษย์ของท่านพ่อเขียนได้สร้างมาถวายไว้บนเขา แต่เนื่องด้วยมีน้ำหนักมาก จึงนำขึ้นมาได้แค่ลานพระสิวลี ท่านพ่อเขียน มาจุดธูปบอกกล่าวไว้ว่า ถ้าประสงค์จะขึ้นไปโปรดลูกหลานที่ลานพระบาทด้านบนให้ทำตัวเบาๆ ถ้างหนักแบบนี้จะให้อยู่ตรงนี้ (คืออยู่ที่ลานพระสิวลี) เมื่อท่านพ่อเขียนได้บอกกล่าวแล้ว นำมหัศจรรย์ คณะแบกหามสามารถนำขึ้นมาได้ และประดิษฐานไว้เป็นสิ่งสักการะอีกที่หนึ่ง โดยเฉพาะผู้ป่วยไข้ทั้งหลาย จะมาขอพรให้หายจากอาการเจ็บป่วย ซึ่งหมอชีวกโกมารภัจจ์จะอยู่ใกล้ๆ กับท่านท้าวมหาพรหม ซึ่งจะอยู่ใกล้ๆ กับจุดเข้าลานพระบาท

ลานพระพุทธรบาท เมื่อสุดบันไดทางขึ้นด้านซ้ายมือจะเป็นศาลาธรรมสรคณประชาสามัคคี (ศาลาต้อนรับผู้แสวงบุญ) และจุดเดียวกันด้านขวามือจะเป็นทางเข้าสู่ลานพระพุทธรบาท มองจากด้านนอกจะเห็นหินก้อนใหญ่ตั้งเด่นตระหง่าน ภายในจะมีกรอบสี่เหลี่ยมกว้างประมาณ ๒ เมตร ยาวประมาณ ๓ เมตร คือ รอยพระพุทธรบาทเป็นพระบาทเบื้องขวาของพระพุทธเจ้า ปลายพระบาทอยู่ทางด้านลาดต่ำ รอยพระพุทธรบาทเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดในลานพระพุทธรบาทยังมีสิ่งสักการะอีกหลายจุดเช่น ลูกบาตรถือนี่เป็นสถานที่มหัศจรรย์เพราะมีความเชื่อว่าหินก้อนนี้ลอยได้ ในสมัยก่อนปู่ย่าตาหวัด ได้เล่าให้ฟังว่า ผู้สงฆ์และขอชมบารมี โดยการอธิษฐานจิตนำด้ายสายสิญจน์มาดัดในแนวตัดสามารถดึงออกมาได้จึงมีความเชื่อว่า หินลูกบาตรนี้ลอยได้ ในสมัยท่านพ่อเขียนยังมีชีวิตอยู่ ท่านจะมาบรรยายธรรมในลานพระพุทธรบาทนี้ โดยใช้ไฟฉายส่องไปที่หินลูกบาตร ปรากฏเป็นภาพนิมิตให้เห็นหลายภาพ เช่น พระพุทธรูปปางประทานพร พระแก้วมรกต ปางตามเสด็จ ในลานพระพุทธรบาทยังมีสถานที่อื่นๆ อีก เช่น รอยพระพุทธรบาทจำลอง ซึ่งเป็นรอยพระพุทธรบาทขนาดเล็กที่อยู่ข้างๆ รอยพระพุทธรบาทใหญ่ รอยพระพุทธรบาทจำลองแม่ชีปลั่งได้สร้างถวายไว้เมื่อสมัยที่ขึ้นมาปฏิบัติธรรมอยู่

บนยอดเขา และยังมีรอยฝ่าพระหัตถ์ ซึ่งจะอยู่ตรงกันข้ามกับหินลูกบาตร ถ้าสังเกตจะเห็นรอยปิดทอง คูไถ่ๆ จะเห็นเป็นรูปชัดเจน จากนั้นยังมีรอยหยาดพระโลหิต ประวัติตรงนี้มีเรื่องเล่าไว้ว่า พระเทวทัตทำร้ายพระพุทธเจ้า ด้วยการให้เท้าถีบหินก้อนใหญ่ที่อยู่ตรงกันข้ามกับหินลูกบาตรอย่างแรงจนมีรอยปรากฏเป็นรอยยุบลงไป ขณะเดียวกันพระพุทธเจ้า เอาพระหัตถ์รับไว้ จึงปรากฏเป็นรอยพระหัตถ์ การที่พระเทวทัตกลิ้งหินดังกล่าวจึงมีเศษหินบางส่วนตกลงที่พระบาทของพระพุทธเจ้า จนเป็นรอยชำเลือด จึงมีรอยหินที่ปรากฏมีลักษณะคล้ายกับก้อนเลือดอยู่ ๒ จุด

พระยีนปางอุ้มบาตร พระพุทธรูปปางอุ้มบาตรประทับยืนหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ซึ่งสมัยก่อนตรงบริเวณนี้มีจอมปลวกขึ้นอยู่ ท่านพ่อเขียนคิดว่าผู้ที่ขึ้นมาจะเดินข้ามกัน จึงได้สร้างพระพุทธรูปปางประทับยืนอุ้มบาตรไว้เป็นที่สักการะ เป็นพระประจำวันเกิดของท่าน (ท่านเกิดวันพุธ) ปัจจุบันผู้มาแสวงบุญจะบูชาด้วยการอธิษฐานจิตเอาเหรียญโยนใส่ในบาตร

ศาลพระแม่กวนอิม ตรงบริเวณที่จะขึ้นไปที่ลานอิน จะผ่านศาลพระแม่กวนอิม ซึ่งเป็นสถานที่หนึ่งที่มีผู้คนมาสักการบูชา ก่อนที่จะเดินทางขึ้นลานอิน

ลานอิน เมื่อสมัยก่อนจะเรียกว่า ห้างฝรั่ง ที่เรียกว่า ห้างฝรั่ง เพราะในสมัยก่อนชาวฝรั่งได้มาตั้งกล้อเพื่อชมวิวดูภูมิศาสตร์พื้นที่ในจังหวัดจันทบุรี ต่อมาภายหลังได้มีการสร้างศาลพระอินทร์ไว้เป็นที่สักการบูชา จึงเรียกชื่อใหม่ว่า ลานอิน ที่ลานอินนี้ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้สักการบูชา เช่น บาตรพระอานนท์ บาตรพระโมคคัลลานะ บาตรพระสารีบุตร เสมารธรรมจักร สุดเขตอุทยานพุทธชาตหรือที่เรียกว่า ฟ้าแดง^{๑๒}

ข้อมูลแนะนำในเรื่องต่างๆ

การแต่งกาย สวมใส่เสื้อผ้าที่สวมใส่สบาย ไม่รัดจนเกินไปควรมีเสื้อกันหนาว (แบบไม่ต้องหนาวมาก) หรือเสื้อคลุมกันลมหากมีเด็กไปด้วยควรมีเสื้อกันหนาวกับผ้าพันคอให้เด็กด้วยก็ได้ (บางคืนอากาศเย็นมาก) หากเดินในช่วงกลางวัน น้ำค้างค่อนข้างหนาควรมีหมวกหรือใช้ผ้าพันคอคลุมกันน้ำค้างแทน (ใช้เนกประสงค์) ช่วงกลางวัน บางวันอากาศร้อนแดดจ้า ควรมีหมวกสวมกันแดด ไม่ควรใส่กางเกงขาสั้นกระโปรงสั้น หรือเสื้อผ้าที่โป้เปิดไหล่ (ทางวัดมีบริการให้ยืมชุดคลุมและบริจาคตามศรัทธา) ควรแต่งกายให้เหมาะสมกับสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

สิ่งของที่ควรเตรียมไปด้วย น้ำดื่ม อาหารว่าง ยาสำหรับโรคประจำตัว ดอกไม้รูปเทียน อานนำไปเท่าที่จำเป็น^{๑๓}

ข้อแนะนำในการขึ้นเขาศิขณภูมิ

การขึ้นเขา ไม่ควรถือของมากหรือหนักเกินไปอาจเป็นเพียงขวดน้ำ ขนมเล็กๆ น้อยๆ หรือดอกไม้รูปเทียนที่จะนำขึ้นไปสักการะในบริเวณลานไถ่รอยพระพุทธบาท จะมีศาลากองอำนาจการเป็นที่ประชาสัมพันธ์ จุดนัดพบและมีศาลาสำหรับผู้ที่ต้องการพักผ่อนได้ (ทางวัดมีเสื้อหมอนผ้าห่มให้ยืม)^{๑๔}

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายวันชัย อิงขจร, นายกเทศมนตรีตำบลพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายภาณุ วิฑูริธิศานต์, กำนันตำบลพลวง, ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายวันชัย อิงขจร, นายกเทศมนตรีตำบลพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวันเวลาเดินทาง

เทศกาลเริ่มประมาณ เดือนมกราคม - มีนาคม หรือ กุมภาพันธ์ - เมษายน (ระยะเวลา ๒ เดือน) จำง่าย ๆ คือ อยู่ในช่วงใกล้ๆ วันตรุษจีนถึงวันมาฆบูชาช่วงเปิดเทศกาลใหม่ๆ (สัปดาห์แรก หลังเปิดงาน) คนจะน้อยกว่าในช่วงวันใกล้ปิด เปิดให้ขึ้นทุกวันทั้งกลางวันกลางคืน มีรถบริการ ๒๔ ชั่วโมง สวดมนต์ทำวัตรเช้าบริเวณลานพระพุทธรูปเริ่มประมาณเวลา ๐๔.๓๐ น. ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง หากต้องการขึ้นไปร่วมสวดมนต์ตอนเช้า ควรออกจากกรุงเทพฯ ประมาณเที่ยงคืนถึงที่จอดรถประมาณเวลา ตี ๓ - ตี ๔ แล้วให้รีบซื้อตั๋วขึ้นเขาจะทันสวดมนต์ควรหลีกเลี่ยงขึ้นเขาคืนวันศุกร์, วันเสาร์, วันอาทิตย์, วันมาฆบูชา, วันหยุดยาว, วันพระ, วันหยุดออก, วันสิ้นเดือน และวันสุดท้าย (วันทำพิธีปิดเขา) คนจะมากเป็นพิเศษ หลีกเลี่ยงช่วงคืนวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา ๒๑.๐๐ น. ถึงวันอาทิตย์เวลา ๐๘.๐๐ น. ช่วงเย็นวันเสาร์ และตอนเช้าวันอาทิตย์จะมีคนมาขึ้นกันมาก เช่น คนทำงานโรงงาน หรือ คนที่มีวันหยุดวันอาทิตย์เพียงวันเดียว หากไปวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ ช่วงที่คนน้อยคือ ช่วงเวลา ๔ ทุ่ม ถึงเที่ยงคืน คืนวันเสาร์ คนจะมากกว่า คืนวันอาทิตย์ (วันอาทิตย์เย็นๆ คนน้อยลงบ้างแล้ว เพราะต้องกลับไปเตรียมตัวทำงานวันจันทร์) หากจำเป็นต้องไปวันเสาร์ - วันอาทิตย์ ไปถึงควรรีบซื้อตั๋วรถก่อนเลย คนจำหน่ายตั๋วจะแจ้งว่าต้องรอกี่ชั่วโมง อาจรอ ๑-๒ ชั่วโมง หรือถ้ามีคนมากๆ อาจต้องรอ ๓-๔ ชั่วโมง (ซื้อตั๋วแล้วค่อยเดินเล่น หรือหาของทาน) ถ้าต้องรอรถนาน สามารถแวะไปเที่ยวจุดใกล้ๆ ก่อนได้เช่น น้ำตกกระทิง หรือเที่ยวทะเล แล้วค่อยกลับมา เวลาในการเดินทางขึ้นลงเขารัตนธรรมา (วันที่คนน้อย) ใช้เวลาโดยรวมประมาณ ๓-๔ ชั่วโมง เวลาในการเดินทางขึ้นลงเขารัตนธรรมา (วันที่คนมาก) ใช้เวลาประมาณ ๕-๘ ชั่วโมง เดินขึ้นเขาช่วงกลางวันจะมองเห็นวิวสวยงามแต่เดินขึ้นเขาจะค่อนข้างเหนื่อยและอากาศร้อนกว่าตอนกลางคืน เดินตอนค่ำตอนกลางคืน จะมองไม่เห็นวิวโดยรอบแต่อากาศเย็นสบายๆ ไม่ร้อน เวลาที่แนะนำ คือ ออกจากกรุงเทพฯ ประมาณ ๔ ทุ่ม- เที่ยงคืนถึงวัดเวลาประมาณ ตี ๒ - ตี ๔ ทานอาหารเช้าเล็กน้อยแล้วเดินขึ้นไปบนเขาตอนเช้าตรู่ (ร่วมสวดมนต์เช้า) และได้ชมวิวสวยงามช่วงสายๆ (อากาศไม่ร้อนมาก) ลงจากเขาแวะเที่ยวน้ำตกหรือทะเลยามบ่าย จากนั้นเดินทางกลับถึงกรุงเทพฯ ใช้เวลาเดินทาง คือ ขับรถจากกรุงเทพฯ วัดพลวง หรือวัดกระทิงขึ้นรถถึงลานพระสิวลีเดินขึ้นเขา ไหว้พระพุทธรูป เดินถึงผ้าแดง กลับลงจากเขา ขับรถกลับถึงกรุงเทพฯ น่าจะประมาณ ๑๒-๑๔ ชั่วโมง (เวลาโดยประมาณแบบไม่ต้องรอคิวรถขึ้นเขานาน) สำหรับคนทำงานอาจเดินทางคืนวันเสาร์หรือเช้ามีแต่วันอาทิตย์กลับถึงกรุงเทพฯ น่าจะประมาณเที่ยงคืน^{๑๕}

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนั่งรถขึ้นเขา

รถรับส่งขึ้นเขาคิซมกุฎ มีตลอด ๒๔ ชั่วโมง ทั้งที่วัดพลวง และวัดกระทิง หากมาถึงวัดพลวง หรือวัดกระทิง ควรซื้อตั๋วขึ้นรถก่อน เพื่อจะได้รู้ว่าได้รถเที่ยวไหน ต้องรอนานไหม หากขึ้นรถที่วัดพลวง จะต้องขึ้นรถ ๒ ต่อๆ ละ ๕๐ บาท (ขาขึ้นรวม ๑๐๐ บาท และขาลง ๑๐๐ บาท = ๒๐๐ บาท) มีรถหลายคันวิ่งหลายเที่ยว (ใช้เวลาประมาณ ๓๐ นาที) หากขึ้นรถที่วัดกระทิง จะขึ้นรถเพียงต่อเดียว ต่อละ ๑๐๐ บาท (ขาขึ้น ๑๐๐ บาท และขาลง ๑๐๐ บาท = ๒๐๐ บาท มีจำนวนรถวิ่งน้อยกว่า (ใช้เวลาประมาณ ๓๐ นาที) คิวรถวัดพลวงจะแบ่งเป็นคิวล่าง (ช่วงแรก) และคิวบน (ช่วงที่สอง) คิวล่างจะรอนานกว่าคิวบน รถจะไม่แวะรับ-ส่ง ตามรายทาง นอกจากจุดขึ้นลงรถเท่านั้น ควรเก็บของ

^{๑๕}สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญญู, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิซมกุฎ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

มีค่าให้เรียบบร้อยก่อนขึ้นรถ หากของตกหล่นกลางทาง อาจไม่สามารถแฉะเก็บของได้ วันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ขึ้นรถที่วัดพลวงจะสะดวกกว่า มีรถจำนวนมากกว่า ถ้าไปกันเป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อไม่เป็นการเสียเวลา ซ้อมแล้วแยกย้ายกันขึ้นรถ โดยไม่จำเป็นต้องไปคันเดียวกัน หรือไปพร้อมกัน ควรนัดไปพบด้านบนลานพระสิวลีจะสะดวกกว่า ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก หรือผู้ที่เมารถง่าย อาจจะขอนั่งข้างหน้ากับคนขับ คนท้องอาจมีการกระชาก กระแทบกระเทือน จากการนั่งรถขึ้นเขาได้ เมื่อขึ้นรถแล้วควรจับราวเหล็กให้แน่น ไม่ควรยืน หรือเล่นกันบนรถ เพราะอาจเกิดอันตรายหากมีฝนตก หรือเส้นทางอันตรายเกินไป อาจประกาศหยุดการขึ้นลงชั่วคราว^{๑๖}

ข้อแนะนำเกี่ยวกับการเดินเท้าขึ้นเขา (ไม่นั่งรถกระบะ)

จากวัดพลวงสามารถเดินเท้าขึ้นไปยังรอยพระพุทธรูปโดยไม่ต้องนั่งรถ แบ่งเป็น ๒ ช่วง คือ จากวัดพลวงไปถึงเจดีย์กลางเขา และจากเจดีย์ไปถึงลานพระสิวลี ระยะทางจากเชิงเขาประมาณ ๗ กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินประมาณ ๖-๘ กิโลเมตร เส้นทางเดินจะเป็นการเดินเลียบบถนนในช่วงแรก สลับกับเส้นทางเดินป่าริมถนน (ขนานกับทางถนนรวิงในบางช่วง) ทางเดินไม่น่ากลัวหากกลัวว่าจะเดินตลอดเส้นทางไม่ไหว จะนั่งรถขึ้นไปครึ่งทาง เมื่อถึงช่วงต่อรถบริเวณเจดีย์กลางเขาให้เริ่มเดินจากจุดนี้ เส้นทางลัดจากบริเวณเจดีย์กลางเขาถึงลานพระสิวลี ระยะทางประมาณ ๓ กิโลเมตร เส้นทางลัดมีป้ายบอกทางและมีผู้คนเดินขึ้นลงอยู่ตลอด ไม่เปลี่ยวมากเส้นทางลัดทางเดินในป่าเป็นเส้นทางธรรมชาติ มีหินก้อนใหญ่บ้างเล็กบ้าง และรากไม้ ตามเส้นทางมีทางชันบ้าง โลงบ้าง บางช่วงอาจต้องมีปีนป่าย เส้นทางขึ้นเขารายล้อมไปด้วยป่าไม้ ต้นไม้โดยรอบร่มรื่น เดินตอนกลางวันแดดไม่ร้อนมาก เดินตอนกลางคืน มีไฟฟ้าตลอดทาง แต่จะพกไฟฉายส่วนตัวไปด้วยก็ได้ เดินขึ้นมาจะมาถึงบริเวณลานจอดเฮลิคอปเตอร์บนเขา^{๑๗}

จุดจอดรถ

จุดจอดรถฟรีบริเวณวัดกว้างขวาง หลักๆ มี ๒ จุด คือ ที่วัดพลวง กับที่วัดกระทิง บริเวณวัดพลวง มีการขยายพื้นที่จอดรถรอบวัด และรอบโรงเรียนวัดพลวง บริเวณวัดกระทิง มีการขยายพื้นที่จอดรถรอบวัด และรอบโรงเรียนวัดกระทิง ที่วัดบริการจอดรถฟรีไม่จำกัดเวลา (ลานจอดกลางแจ้ง หรือร่มไม้) จุดจอดรถพื้นที่ของเอกชนแบบกางเต็นท์ เสียค่าจอดรถ ๕๐ บาท^{๑๘}

ปัจจัยภายนอกอาทิเช่น เครือข่ายภายนอก มีความร่วมมือจากองค์กรภายนอกในการดูแลและจัดการการท่องเที่ยว โดยมีการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลเกี่ยวกับเทศกาลนมัสการรอยพระพุทธรูป การสนับสนุนข้อมูลในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนจากกลุ่มโฮมสเตย์ โดยได้รับนโยบายจัดการการท่องเที่ยวสนับสนุนชุมชนจากภาครัฐตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติโดยเน้นให้มีการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และวิถีชีวิตของชุมชน^{๑๙} ซึ่งภาวการณ์ด้านการท่องเที่ยว ในช่วงเทศกาลนมัสการรอยพระพุทธรูป มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่เข้ามาในอำเภอ ทำให้รีสอร์ท โฮมสเตย์ รวมทั้งเส้นทางเดินศึกษา

^{๑๖}สัมภาษณ์ นางสมบุญ ขาวสบาย, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลพลวง, ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗}สัมภาษณ์ นายวันชัย อิงขจร, นายกเทศมนตรีตำบลพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘}สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญญู, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙}สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญญู, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ธรรมชาติได้รับความนิยมเฟื่องฟูเป็นอย่างมาก แม้เมื่อถึงช่วงฤดูกาลผลไม้ จะไม่มีนักท่องเที่ยวมากเท่า ช่วงเทศกาลนมัสการรอยพระพุทธรบาท^{๒๐} แต่จะมีนักท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่งคือพวกที่เป็นชาวสวน มาชมหรือเลือกซื้อผลผลิตทางการเกษตร และนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เข้าชมอุทยานแห่งชาติ^{๒๑} ส่วนอุปสรรคในการท่องเที่ยวชุมชนที่นักท่องเที่ยวได้รับคนในพื้นที่มักจะนิยมความเป็นส่วนตัว อัยาศัยไม่ตรี อาจไม่ค่อยเปิดรับนักท่องเที่ยวเท่าใดนัก ประกอบกับความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว การขยายตัวของ การท่องเที่ยวโดยที่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยวหรือการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยว ในขณะที่การรองรับขยายไปไม่ทัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมเกิดขยะมลพิษได้อีกด้วย^{๒๒} อีกทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ ยังมีกิจกรรมเชื่อมโยงกับรูปแบบการท่องเที่ยวตามลักษณะทางกายภาพของเขาคิชฌกูฏ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนตามเส้นทางขึ้นเขาคิชฌกูฏ

๒. รูปแบบการจัดการกิจกรรมเดินศึกษาธรรมชาติ

เขาคิชฌกูฏมีลักษณะเด่นสภาพแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ การเดินทางขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรบาท ณ จุดลานหินรอยพระบาท นักท่องเที่ยวจะต้องเดินทางโดยรถยนต์หรือเดินทางด้วยเท้าขึ้นไปถึงลานหินรอยพระบาท สำหรับการเดินทางโดยรถยนต์ให้บริการเพียงบางช่วง จากนั้นนักท่องเที่ยวต้องเดินทางขึ้นสู่ยอดเขา ลานหินรอยพระบาทด้วยตนเอง ระหว่างการเดินทาง นักท่องเที่ยวสามารถแวะชมและสัมผัสกับธรรมชาติตลอดสองข้างทาง เป็นการผสมผสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงศึกษาธรรมชาติเขาคิชฌกูฏ

ภาพที่ ๔.๒ การเดินศึกษาธรรมชาติ การจัดเดินป่าขึ้นยอดเขาคิชฌกูฏ

การเดินศึกษาธรรมชาติ การจัดเดินป่าขึ้นยอดเขาคิชฌกูฏเป็นงานประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมานาน โดยมีความเชื่อว่าจะได้บุญสูง และเป็นการฝึกจิตใจให้มีความอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก ควบคู่กับการเดินศึกษาธรรมชาติตลอดเส้นทางขึ้นเขาคิชฌกูฏ ด้านองค์ประกอบรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติประกอบด้วย ท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

^{๒๐}สัมภาษณ์ นางสมบุญ ชาวสบาย, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลพลวง, ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑}สัมภาษณ์ นายวันชัย อิงขจร, นายกเทศมนตรีตำบลพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒}สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญโญ, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน มีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศ ธรรมชาติหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด เพื่อดูความงามของภูมิทัศน์ที่มีความแปลก บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน^{๒๓}

สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์บนยอดเขาเขาคิชฌกูฏ คือ รอยพระพุทธรบาท ที่ประดิษฐานอยู่สูงที่สุดในประเทศไทย สูงกว่า ๑,๐๕๐ เมตร จากระดับน้ำทะเล ถือว่าสูงที่สุดในเขตอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ ว่ากันว่าใครได้มานมัสการรอยพระพุทธรบาทบนยอดเขาคิชฌกูฏก็เปรียบเหมือนได้เหมือนได้เข้าเฝ้าองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้รับกุศลอันยิ่งใหญ่ ประสบแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรือง และเชื่อกันว่า หากได้มาอธิษฐานขอพรแล้วจะสมหวังตั้งใจปรารถนา และชื่อเสียงโด่งดังจากการที่ผู้คนเดินทางมาแสวงบุญจำนวนมาก ซึ่งรอยพระพุทธรบาทดังกล่าว มีลักษณะเป็นรอยบนหินแผ่นใหญ่ มีรอยลึกประมาณ ๒ เมตรเศษ กว้าง ๑ เมตร ยาว ๒ เมตร ค้นพบที่ยอดเขาพระบาทห่างจากที่ทำการอุทยานเขาคิชฌกูฏราว ๔ กิโลเมตร การเดินทางขึ้นสู่ยอดเขาเพื่อสักการะรอยพระพุทธรบาท นักท่องเที่ยวต้องเป็นผู้ที่มีศรัทธาแรงกล้า จึงจะสามารถเดินทางถึงจุดหมาย การเดินทางอาศัยความเพียรเพราะ เส้นทางเข้าถึงจุดหมายยาวถึง ๓ กิโลเมตร เพื่อต่อการเดินไปแวะชมธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตลอดเส้นทาง ตลอดสองข้างทางของเส้นทางขึ้นสู่ยอดเขา มีความสมบูรณ์และสวยงามอุดมไปด้วยธรรมชาติสิ่งแวดล้อม แหล่งต้นน้ำที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรี สร้างเสน่ห์ของการเดินป่าและการศึกษาธรรมชาติสนองตอบนักท่องเที่ยว ที่ชื่นชอบแนวผจญภัยผสมผสานอยู่กับแรงศรัทธาต่อการนมัสการรอยพระพุทธรบาท เส้นทางเดินทางการท่องเที่ยวภายในเขตอุทยานฯ มีหลากหลายเส้นทางขึ้นอยู่ จะเน้นไปเที่ยว น้ำตก หรือไปส่องสัตว์ หรือจะไปชมวิว มีธรรมชาติสองข้างทางที่สวยงาม เต็มไปด้วยพืชสายพันธุ์ต่างๆ เช่น มอส เฟิร์น ต้นไม้

ชมวิวบนยอดเขาสูง แนะนำให้ปีนเขาไปที่ ยอดเขาพระบาท การเดินทางเริ่มต้นที่วัดพลวงไปตามถนนลูกรังที่ลาดชันและคดเคี้ยวมากระยะทาง ๘ กิโลเมตร จากนั้นต้องเดินขึ้นเขาไปอีกประมาณ ๑.๒ กิโลเมตร ระหว่างทางจะมีจุดแวะพักให้สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทิวทัศน์บนยอดเขาคิชฌกูฏ เช่นศิลาเจดีย์ รอยพระพุทธรบาทหลวง หินรูปบาตรคว่ำ ถ้ำฤๅษี หินที่มีรูปร่างคล้ายเต่าและช้างขนาดยักษ์ จากนั้นเดินต่อไปถึงเขตผ้าแดงจนเจอลานพระบาท และขึ้นเขาต่อจากลานพระบาทไปอีก ๘๐๐ เมตร ก็จะถึงบนยอดเขาพระบาท ซึ่งมีอากาศเย็นสบาย สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเทือกเขาสรบเขาสุกิม เกาะนมสาว และตัวเมืองจันทบุรีได้อย่างชัดเจน

น้ำตก ๑๓ ชั้น (น้ำตกกระทิง) ถ้าชื่นชอบการเล่นน้ำตกละก็ อุทยานฯ แห่งนี้ก็มีให้ได้สัมผัสเช่นกัน และมีน้ำตกที่น่าสนใจหลายแห่งด้วย เริ่มจากแห่งแรก แนะนำให้ไปเที่ยว น้ำตกกระทิงมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาคิชฌกูฏ เป็นน้ำตกขนาดใหญ่มี ๑๓ ชั้น ใช้เวลาเดินไป-กลับ ๓ ชั่วโมง เล่นน้ำได้ แต่ละชั้นห่างกันราว ๒๐ เมตร ชั้นที่ ๘-๙ เป็นชั้นที่สวยงามที่สุด ระหว่างทางจะผ่านป่าไผ่และ

^{๒๓}รูปแบบการท่องเที่ยว ในประเทศไทย <https://tourismatbuu.wordpress.com>

พันธุ์ไม้หลากหลายชนิด นอกจากนี้ยังมีชายหาดขนาดใหญ่ริมธารน้ำตกที่เกิดจากทรายที่ถูกน้ำป่าพัดลงมาเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยลำธารชั้นล่างของน้ำตกอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ เพียง ๑๐๐ เมตร

น้ำตกคลองช้างเซ น้ำตกอีกแห่งที่น่าสนใจ คือ น้ำตกคลองช้างเซ ตั้งอยู่ระหว่างทางขึ้นเขาพระบาท ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร เป็นเส้นทางที่เหมาะสมแก่การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ โดยเริ่มจากหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ เดินเป็นวงกลมแล้ววนกลับมาที่เดิม ระหว่างทางจะมีคำบรรยายเขียนไว้ ใช้เวลาในการเดินประมาณ ๓ ชั่วโมง ระยะทาง ๔ กิโลเมตร

น้ำตกคลองไพบูลย์ มีระดับชั้นเล็กๆ ในลำธารกว้าง น้ำใสไหลเย็น มีแก่งหินน้อยใหญ่มีทั้งแก่งลึกแก่งตื้น มีต้นน้ำมาจากเขาศิษณุภูมูเช่นเดียวกับน้ำตกกระทิง น้ำตกคลองไพบูลย์อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาศิษณุภูมูประมาณ ๖ กิโลเมตร การเดินทางใช้เส้นทางเดียวกับอุทยานฯ ถึงทางแยกเข้าที่ทำการอุทยานฯ ให้ตรงไปอีก ๖ กิโลเมตร เลี้ยวขวามุมซ้ายคลองกระสือน้อยไป มีแยกเลี้ยวขวาเข้าน้ำตกคลองไพบูลย์ มีป้ายบอกทาง

ป่าไม้บนนาพรหม สภาพป่าในบริเวณนี้มีทั้งป่าดิบชื้น ป่าดิบเขา และป่าไม้ผลัดใบ มีสมุนไพรและกล้วยไม้ป่านานาชนิด รวมทั้งมีพันธุ์ไม้หายาก คือ ไม้กฤษณาในระบบนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาศิษณุภูมูแบ่งได้ ๒ ลักษณะเด่นๆ คือ ป่าดิบชื้น และป่าดิบเขา ในส่วนของป่าดิบชื้นจะครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติ พันธุ์ไม้ที่ขึ้นอยู่ในป่าประเภทนี้ได้แก่ ยางแดง กระบาก หย่อง มะกอก บุนนาค ลูกตึง สารภี เนียนดำ มะไฟ จิกตง มะขาง ส้ารอง เป็นต้น ส่วนป่าดิบเขาจะอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า ๘๐๐ เมตรขึ้นไป หรือจะพบเฉพาะบริเวณยอดเขา เช่น เขาพระบาทพลวง พันธุ์ไม้ที่พบ ได้แก่ มะกอก กระบกกรัง สารภี พิมเสนป่า พลอง ชันใบใหญ่ รง พลับอบเชย ดีหมี เป็นต้น

สัตว์ป่าน่าชม เนื่องจากที่นี่เป็นป่าในเขตเทือกเขาสูงชัน จึงมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่มากมายหลายชนิด ได้แก่ ช้าง กระทิง เสือปลา หมิวควาย กวางป่า เก้ง เสียงผา หมูป่า ชะนี เม่นใหญ่ อีเห็น พังพอน กระต่ายป่า กระรอก กระแต ค้างคาวแม่ไก่ภาคกลาง นกกระทาทู่ง ไก่ฟ้าหลังขาว ไก่ป่า นกกระปูด นกปรอด ปลาตะเพียนทราย ปลาสร้อย ปลาหมอไทย ปลานู กิ้งก่าหัวแดง เป็นต้น หากต้องการไปส่องสัตว์ควรสอบถามเจ้าหน้าที่ก่อน เพื่อความปลอดภัย

แคมป์แสมสนุก นอกจากเดินป่าสนุกๆ แล้ว การได้กางเต็นท์ตั้งแคมป์พักแรม ก็เป็นกิจกรรมสนุกๆ เหมาะกับคนที่ชอบเดินทางท่องเที่ยวแนวผจญภัย โดยในบริเวณที่ทำการอุทยานฯ ก็มีพื้นที่เตรียมไว้สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้กางเต็นท์พักแรมกันด้วย โดยเต็นท์สำหรับเช่าพักแรมพักได้ ๓-๖ คน ราคา ๒๕๐-๕๐๐ บาท ต่อคน ต่อคืน หรือถ้าไม่่อยากพักที่เต็นท์ก็พักที่บ้านพักได้ทางอุทยานฯ มีอยู่ ๖ หลัง พักได้ ๒-๘ คน ราคา ๖๐๐-๑,๘๐๐ บาท

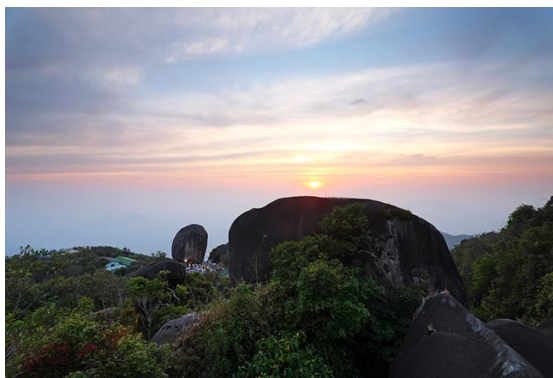
๓. รูปแบบการจัดการกิจกรรมการจัดการเชิงวิถีชุมชน

กิจกรรมการจัดการเชิงวิถีชุมชนความเป็นอยู่โดยทั่วไปของประชาชนอำเภอเขาศิษณุภูมู จังหวัดจันทบุรี ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ทำให้วิถีชีวิตของคนในพื้นที่มีความผูกพันกับสวนผลไม้เป็นอย่างมาก เวลากลางวันจะใช้เวลาทั้งหมดอยู่ในสวน^{๒๔} โดยลักษณะทางเศรษฐกิจมีความคล่องตัวสูง ในช่วงเทศกาลนมัสการรอยพระพุทธรูป และการขายผลผลิตทางการเกษตรจะมีผลต่อการจัดการ

^{๒๔}สัมภาษณ์ นายวันชัย อิงขจร, นายกเทศมนตรีตำบลพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ท่องเที่ยวทั้งต่อชาวบ้านเอง และภาครัฐ^{๒๕} ซึ่งอาชีพและการยังชีพหลัก คือ เกษตรกรรมเมื่อมีกระแสการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพิ่มมากยิ่งขึ้นประกอบกับวัตถุประสงค์ทางการเกษตรของพื้นที่ที่มีความหลากหลาย จึงส่งผลให้มีอาชีพเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน ผลผลิตส่วนใหญ่ของชุมชนจะเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์มีคุณภาพ เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะผลไม้ นานาชนิด ประกอบกับสภาพสังคมของตำบลเป็นการอยู่ร่วมกันอย่างต่างคนต่างดูแลพึ่งพาตนเอง อาจมีการช่วยเหลือพึ่งพากันบ้างในหมู่ญาติสนิท หรือกลุ่มเพื่อน^{๒๖}

เขาคิชฌกูฏและเส้นทางเดินขึ้นนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทบนเขาคิชฌกูฏ พบว่า มีสิ่งดึงดูดใจ คือ ความร่มรื่นและอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ทั้งไม้ป่า ไม้ประดับ และพืชสวน หรือจุดเด่นของแต่ละชุมชน ซึ่งอาจจะเป็ผลผลิตจากอาชีพของคนในชุมชน การพยายามจัดการที่พักและบริการที่ดี ประกอบกับสิ่งอำนวยความสะดวก มีจุดบริการและให้คำแนะนำนักท่องเที่ยว ทั้งหน่วยงานรัฐ และประชาชนมีการจัดการด้านสุขอนามัยที่ดีมีการดูแลรักษาความปลอดภัยในระดับที่เชื่อถือและไว้วางใจได้ เส้นทางคมนาคมเข้าถึงโดยใช้ถนนเส้นหลักผ่านกลางอำเภอ และมีถนนเส้นรองตามซอยต่างๆ มีป้ายบอกเส้นทางชัดเจน^{๒๗}

ภาพที่ ๔.๓ ลักษณะเด่นเขาคิชฌกูฏกับรูปแบบท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

๔.๑.๑.๓ รูปแบบการจัดการกระบวนการจัดการโดยชุมชนการท่องเที่ยวมนัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏ

อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี มีศักยภาพในการจัดการด้านสถานที่ มีการจัดแบ่งพื้นที่ดูแลนักท่องเที่ยวตามความถนัดของกลุ่มโฮมสเตย์ในแต่ละชุมชน^{๒๘} ได้มีการวางแผนจัดทำแพคเกจท่องเที่ยวขึ้นโดยกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนบ้านกระทิง ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชนคือกลุ่มชาวสวน โดยมีเทศบาลและมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดอนเมือง เป็นผู้ให้คำปรึกษา โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของตน และยังไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจนนัก เนื่องจากยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น บางกิจการยังไม่พร้อมสำหรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งเกิดวิกฤตภัยแล้ง จึงมีผลกระทบโดยตรงต่อระบบนิเวศในพื้นที่ และการท่องเที่ยวชุมชนจึง

^{๒๕}สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญโญ, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖}สัมภาษณ์ นายวันชัย อิงขจร, นายกเทศมนตรีตำบลพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗}สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญโญ, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘}สัมภาษณ์ นายวันชัย อิงขจร, นายกเทศมนตรีตำบลพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

หยุดลงไปด้วย ซึ่งด้านรูปแบบการท่องเที่ยว มีการวางแผนจัดทำแพคเกจท่องเที่ยวขึ้นโดยกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนบ้านกระทิง โดยเริ่มที่ให้นักท่องเที่ยวไปชมสวนเกษตรอินทรีย์ และไม่ประดับพันธุพื้นเมือง (กล้วยไม้เหลืองจันทร์) ของคุณประมวล สุมิตร ต่อด้วยการชมสวนป่าของ คุณพงศธร ธาราเขตต์ การทำนาไร่มะนาวมะปืดของ คุณบัญญัติ ชาวไชย ชมสวนผลไม้ของ คุณชวลิต พลอยรัตน์ ชมเขื่อนพลวงนมัสการรอยพระพุทธรูปจำลอง สักการะหลวงพ่อเขียน และเข้าศึกษากลุ่มชาวช่อง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเลือกที่จะเข้าชม หรือไปที่ใดบ้างและด้านการจัดระบบโครงสร้าง^{๒๙} มีการจัดตั้งประธานกลุ่มรองประธาน และที่ปรึกษาเพื่อดำเนินกิจการต่างๆ ภายในกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนบ้านกระทิง และมีคนในชุมชนที่มีกำลังและสะดวกต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้าร่วมโครงการ เพื่อการดำเนินงานที่สะดวกรวดเร็วและชัดเจนโดยด้านการดำเนินงาน มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละส่วนอย่างชัดเจน และไม่ยุ่งเกี่ยวก้าวก่ายกันและกัน มีการจัดประชุมเพื่อความคืบหน้าของโครงการอยู่เสมอ^{๓๐}

แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ที่ได้จากการศึกษาวิจัย คือ การสงวนรักษาฟื้นฟูควบคุมดูแลทรัพยากรในระบบนิเวศให้คงสภาพไว้ เพื่อสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้นานที่สุด^{๓๑} โดยทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วยโดยป้องกันและลดสาเหตุที่อาจทำให้เกิดปัญหามลพิษซึ่งเจ้าของพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้แก่ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่างๆ ในสังคมองค์กรประชาชน และประชาชนในท้องถิ่นต้องร่วมมือกันในการอนุรักษ์รักษาสภาพไม่ทำลาย หรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยต้องเข้มงวดในการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมโดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการบริการการท่องเที่ยว จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมโดยการให้ข้อมูลก่อนการท่องเที่ยว การศึกษาระหว่างการท่องเที่ยว รวมทั้งการให้การศึกษาเพิ่มเติมในภายหลังก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก

รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ เป็นรูปแบบการเดินทางและเข้าร่วมกิจกรรมนมัสการรอยพระพุทธรูป และสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตลอดเส้นทางภายในแหล่งท่องเที่ยวได้กำหนดไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรม เชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวชมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดสองข้างทาง จนถึงจุดลานพระบาท

การนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ ถือเป็นเทศกาลศักดิ์สิทธิ์อันยิ่งใหญ่ของนักแสวงบุญชาวพุทธ เป็นงานที่เปิดให้ขึ้นเขาคิชฌกูฏได้เพียงปีละครั้งเท่านั้น จึงมีผู้มีจิตศรัทธาและผู้มีจิตตั้งมั่นในการทำบุญ มาจากทั่วสารทิศเพื่อมาร่วมงานสำคัญ นำความเป็นสิริมงคลให้แก่ตนเอง การนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ มีจุดเริ่มต้นจากบริเวณเชิงเขาคิชฌกูฏที่วัดพลวง และวัดกระทิง^{๓๒}

เทศกาลนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ จะจัดขึ้นทุกปีๆ ละ ๑ ครั้ง เริ่มตั้งแต่วันที่ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๓ ถึงวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ (ระยะเวลา ๒ เดือน) ก่อนวันเทศกาล คือ วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๒ จะมีการทำพิธีปิดป่าเปิดงาน ประกอบพิธีบวงสรวง เครื่องเซ่นไหว้ รำทรง เป็นการบอก

^{๒๙}สัมภาษณ์ นายภาณุ วิฑูรธิศานต์, กำนันตำบลพลวง, ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐}สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญโญ, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑}สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญโญ, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒}สัมภาษณ์ พระครูพุทธทปบริบาล, เจ้าคณะตำบลคลองพลู, เจ้าอาวาสวัดพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

กล่าวต่อเทพยดา เทพารักษ์ และทำพิธีเพื่อไม่ให้สัตว์ป่าออกมาแผ่นพ่าน หรือทำร้ายผู้คน (หลังวันงานเทศกาล คือ วันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ จะมีพิธีบวงสรวงเปิดป่าปิดงาน เพื่อคืนพื้นที่ป่าให้แก่สัตว์ในเขตอุทยาน ฯ^{๓๓}

รอยพระพุทธรูปบาทบนเขาคิชฌกูฏ เดิมเรียกว่า พระพุทธรูปพลวง ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อว่า “เขาคิชฌกูฏ” เพื่อให้สอดคล้องกับสถานที่ในพระพุทธรูปศาสนา “คิชฌกูฏ” แปลว่า เขาแกร่งกระพือปึก เป็นชื่อภูเขาในประเทศอินเดีย โดยเป็น ๑ ใน ๕ ของภูเขาที่ล้อมรอบกรุงราชคฤห์ที่ถือว่าเป็นเมืองที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปศาสนามากที่สุดเช่น พระคันธกุฎีบนยอดเขา ที่ประทับพระพุทธรูปเจ้า วัดเวฬุวัน วัดแห่งแรกในพระพุทธรูปศาสนา ถ้าสุกรขาตา ที่พระสารีบุตรได้บรรลุธรรม ถ้าสัตว์บรรณคูหา ที่ทำสังคายนาครั้งแรกเป็นต้น^{๓๔}

การขึ้นลงเขา

สามารถแบ่งได้เป็น ๕ ช่วง (กรณีเริ่มจากวัดพลวง) ได้แก่

๑. เริ่มจากจุดจอดรถบริเวณวัดพลวง จุดเริ่มแรกของพื้นที่การจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาท จะเริ่มที่วัดพลวง ซึ่งใช้เป็นสถานที่จอดรถ มีพื้นที่กว้างขวางสามารถจอดได้ฟรีตลอดงานข้ามคืนได้ (บางคนอาจไปจอดบริเวณริบฝากรถของเอกชนบริเวณใกล้ๆ ก็ได้ วันละประมาณ ๕๐ บาท ไม่นอญาติให้นำรถส่วนตัวทุกชนิดขึ้นไปบนเขา ต้องโดยสารรถกระบะของทางผู้จัดขึ้นไปเท่านั้น เป็นจุดที่มีร้านค้า ขายสินค้า อาหารการกินตลอดทั้งวันทั้งคืน สามารถแวะรับประทานอาหารก่อนขึ้นเขาได้ เป็นจุดที่ให้บริการห้องสุขา ห้องอาบน้ำ เป็นจุดที่มีการจัดวางเครื่องสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ บริการร่วมทำบุญบริจาค สะเดาะเคราะห์ เสริมดวงชะตา แก้ปีชง เป็นจุดจำหน่ายตั๋วรถขึ้นเขาในช่วงที่ ๑ ซึ่งจุดจำหน่ายตั๋ว จะมีจำหน่ายในวันจัดงานตลอดทั้งวันทั้งคืนใครมาตอนไหนก็ซื้อตั๋วได้เลย ตัวรถจะมีเป็นสี เป็นหมายเลขรถให้ขึ้น เมื่อซื้อตั๋วแล้วจะต้องคอยฟังการเรียกขึ้นรถ (ได้ขึ้นรถช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับปริมาณคนในแต่ละช่วงวันเวลา)

๒. การขึ้นรถช่วงที่ ๑ จากวัดพลวง เจดีย์กลางเขาเมื่อมาถึงวัดพลวงแล้ว จะต้องซื้อตั๋วรถนั่งขึ้นเขา ค่ารถแบ่งเป็น ๒ ช่วงๆ ละ ๕๐ บาท (สรุปค่ารถขึ้นเขา คือ ๑๐๐ บาท และเวลาลงเขาก็คือ ๑๐๐ บาท) เส้นทางเดินรถเป็นทางดินอัดแข็ง เป็นทางขึ้นเขาชัน ต้องใช้ความชำนาญของผู้ขับขี่ที่ได้รับสัมปทานการจัดงานเท่านั้น เมื่อนั่งรถขึ้นมาถึงช่วงที่ ๑ แล้ว ยังไม่ถึงจุดเดินเท้าขึ้นเขาต้องต่อรถอีกกระยะหนึ่ง ต้องซื้อตั๋วใหม่แล้วรอขึ้นรถไปอีกช่วงหนึ่ง ช่วงแรกนี้ใช้เวลาประมาณ ๑๐ - ๑๕ นาที

๓. การขึ้นรถช่วงที่ ๒ จากเจดีย์กลางเขาสู่ลานพระสิวลี นั่งรถช่วงที่ ๒ นี้ ใช้เวลาประมาณ ๑๐-๑๕ นาที เส้นทางเดินรถเป็นทางดินอัดแข็งเหมือนกับถนนช่วงแรก เมื่อนั่งรถช่วงที่ ๒ ขึ้นมาแล้วจะถึงลานพระสิวลี ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการเดินทางเพื่อการแสวงบุญอย่างแท้จริง จะเริ่มเดินเท้าขึ้นเขาจากจุดนี้ขึ้นไปโดยผ่านจุดสักการะต่างๆ

๔. การเดินเท้าจากลานพระสิวลี รอยพระพุทธรูปบาท ลานพระสิวลีเป็นจุดเริ่มต้นในการเดินเท้าขึ้นเขา บริเวณทางขึ้นมีไม้เท้าให้เช่า-ยืม (๕ บาท) สำหรับผู้ที่มีกำลังขาไม่แข็งแรง เส้นทางเป็นขั้นบันไดปูนเดินได้สะดวกมีราวจับ เป็นทางเดินขึ้นสลัดกับมีที่พักริมทาง และจุดแวะร่วมทำบุญเป็น

^{๓๓}สัมภาษณ์ นางสมบุญ ขาวสบาย, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลพลวง, ๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔}สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศปรีชา, เจ้าคณะตำบลคลองพลู, เจ้าอาวาสวัดพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ระยะๆ ทางเรียบบ้าง บริเวณทางขึ้นจากจุดแรกนี้ไปถึงรอยพระพุทธรบาทมีจุดต่างๆ ให้แวะสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตลอดทาง ระยะทางเดินขึ้นเขาถึงรอยพระพุทธรบาทประมาณ ๑.๒ กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ ๒๐ - ๓๐ นาที

๕. การเดินเท้าขึ้นเขาจากรอยพระพุทธรบาทสู่เขตผ้าแดง คือ จุดที่บอกว่าขอบเขตสุดท้ายของป่าที่สามารถเดินไปถึง เส้นทางจากพระพุทธรบาทสู่เขตผ้าแดง ค่อนข้างเดินลำบากกว่าช่วงแรก ไม่ได้เป็นทางปูนเป็นดินอัดแข็ง มีรากต้นไม้ตามเส้นทางบ้างจากรอยพระพุทธรบาทสู่เขตผ้าแดง ระยะทางประมาณ ๑ กิโลเมตร มีจุดชมวิวยู้อยู่เป็นระยะๆ และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้สักการะหลายจุดที่สำคัญของการเดินขึ้นเขา คือการได้นมัสการรอยพระพุทธรบาท อาจไม่จำเป็นต้องเดินไปถึงผ้าแดงก็ได้ ใช้เวลาเดินจากรอยพระพุทธรบาทสู่เขตผ้าแดง ประมาณ ๑๐ - ๒๐ นาที^{๓๕}

จุดที่นิยมไหว้สักการะ บนเขาจะมีจุดสำคัญต่างๆ ให้แวะสักการะ

๑. พระสิวลี เป็นจุดเริ่มต้นในการเดินเท้าขึ้นเขา การกราบไหว้สักการะพระสิวลีเชื่อกันว่าบูชาแล้วจะเกิดโชคลาภ เงินทองไหลมาเทมา

๒. พระแม่ธรณี เปรียบเสมือนมารดาผู้ให้กำเนิดโลกและแผ่นดินเป็นการบอกกล่าวขออนุญาต และเป็นการขอขมาต่อพื้นดินเพื่อให้ท่านได้ร่วมอนุโมทนาบุญในการแสวงบุญครั้งนี้

๓. พระนอนเล็ก

๔. พระพุทธรชินราช

๕. พระนอนใหญ่ เป็นก้อนหินใหญ่ ตั้งในแนวนอนยาว คล้ายกับพระนอนองค์ใหญ่

๖. พระมาลัย

๗. เนินเมตตา

๘. ประตูลสุวรรณค์ มีลักษณะเป็นก้อนหินใหญ่ ๒ ก้อน วางพียงกันอยู่ มีช่องตรงกลางทำเป็นบันไดให้เดินลอดไปมาได้ ต้องเดินก้มเล็กน้อย ที่ก้อนหินมีเขียนไว้ว่า “ประตูลสุวรรณค์”

๙. ถ้ำปู่ฤาษี

๑๐. รอยพระพุทธรบาท เป็นจุดที่ทุกคนขึ้นมากกราบไหว้สักการะ มีลักษณะเป็นลานโล่งใกล้กับหินบาตรครว้า บริเวณนี้ต้องถอดรองเท้าเข้าไป จากนั้นตั้งจิตให้เป็นสมาธิ เพื่ออธิษฐานขอพรให้สำเร็จ เชื่อกันว่าให้ขอได้เพียงเรื่องเดียว ครั้งเดียว

การกราบไหว้สักการบูชาซึ่งรอยพระพุทธรบาท บางคนเชื่อว่าต้องสักการบูชาด้วยดอกดาวเรืองและพลอยสีประจำวันเกิดโรยไว้ที่รอยพระพุทธรบาท^{๓๖}

จุดที่น่าสนใจเพิ่มเติม

จุดชมวิว ลานอิน รอยพระพุทธรบาทและจุดที่เดินถึงบริเวณผ้าแดงมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และมีจุดที่น่าสนใจหลายแห่ง เช่น พระบรมสารีริกธาตุ หลวงปู่ทวด สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) พระมหาโพธิสัตว์กวนอิม สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมเด็จพระปิยมหาราช ผ้าแดงเป็นเครื่องหมายบอกสิ้นสุดการเดินทาง การสักการบูชาโดยอธิษฐานจิตแล้วเขียนชื่อนามสกุลบนผ้าแดง นอกจากนี้ยังมีร่องรอยบนหินและหินในรูปลักษณะต่างๆ ที่อยู่บนยอดเขา เช่น

^{๓๕}สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญโญ, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖}สัมภาษณ์ พระครูพุทธทศบาล, เจ้าคณะตำบลคลองพลู, เจ้าอาวาสวัดพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

รอยเท้าเสือโคร่ง รอยเท้ากวางทอง หินรูปบาตรพระอานนท์ หินรูปบาตรพระสารีบุตร หินลานพระอินทร์ หินรูปปลาวาฬ มีลักษณะเหมือนหัวปลาวาฬ^{๓๗}

๔.๑.๑.๔ ผลลัพธ์ของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนนัมสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ

จะเห็นได้ว่าผลลัพธ์ของการท่องเที่ยวเขาคิชฌกูฏมีอัตราการเติบโตในทิศทางที่สูงขึ้นมาก ทั้งนี้ ตั้งแต่เปิดให้นักท่องเที่ยวชมรอยพระพุทธบาทพลวง มีประชาชน นักท่องเที่ยว นักแสวงบุญ เดินทางขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธบาทเป็นจำนวนมากโดยผู้ที่เดินทางมาส่วนใหญ่ มีความเชื่อว่า การได้มานมัสการรอยพระพุทธบาทพลวงบนยอดเขาคิชฌกูฏ เปรียบได้กับการได้เข้าเฝ้าองค์พระศาสดา ถือเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ ชีวิตจะประสบแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรือง และสำหรับผู้ที่มีความเดือดเนื้อร้อนใจ หากได้มาตั้งจิตอธิษฐานขอพรจากรอยพระพุทธบาทแล้วความทุกข์กาย หรือความร้อนใจจะหายไป จากเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไปของประชาชนอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ทำให้วิถีชีวิตของคนในพื้นที่มีความผูกพันกับสวนผลไม้เป็นอย่างมาก เวลากลางวันจะใช้เวลาทั้งหมดอยู่ในสวน โดยลักษณะทางเศรษฐกิจมีความคล่องตัวสูง ในช่วงเทศกาลสักการะรอยพระพุทธบาท และการขายผลผลิตทางการเกษตรจะมีผลต่อการจัดการท่องเที่ยว ทั้งต่อชาวบ้านเอง และภาครัฐ ซึ่งอาชีพและการยังชีพหลัก คือ เกษตรกรรม เมื่อมีกระแสการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพิ่มมากยิ่งขึ้น ประกอบกับวัตถุประสงค์ทางการเกษตรของพื้นที่มีความหลากหลาย จึงส่งผลให้มีอาชีพเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน ผลผลิตส่วนใหญ่ของชุมชนจะเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์มีคุณภาพ เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะผลไม้ นานาชนิด ประกอบกับสภาพสังคมของตำบล เป็นการอยู่ร่วมกันอย่างต่างคนต่างดูแลพึ่งพาตนเอง อาจมีการช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยกันบ้างในหมู่ญาติสนิท หรือกลุ่มเพื่อนมีสิ่งดึงดูดใจ คือ ความร่มรื่นและอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ทั้งไม้ป่า ไม้ประดับ และพืชสวน หรือจุดเด่นของแต่ละชุมชน ซึ่งอาจจะเกิดผลผลิตจากอาชีพของคนในชุมชน การพยายามจัดการที่พัก และบริการที่ดี ประกอบกับสิ่งอำนวยความสะดวก มีจุดบริการและให้คำแนะนำนักท่องเที่ยว ทั้งหน่วยงานรัฐ และประชาชนมีการจัดการด้านสุขอนามัยที่ดี มีการดูแลรักษาความปลอดภัยในระดับที่เชื่อถือและไว้วางใจได้ ตลอดจนเส้นทางคมนาคมเข้าถึง โดยใช้ถนนเส้นหลักผ่านกลางอำเภอ และมีถนนเส้นรองตามชอกซอยต่างๆ มีป้ายบอกเส้นทางชัดเจน การจัดการด้านสถานที่ มีการจัดแบ่งพื้นที่ดูแลนักท่องเที่ยวตามความถนัดของกลุ่มโฮมสเตย์ในแต่ละชุมชน ได้มีการวางแผนจัดทำแพคเกจท่องเที่ยวขึ้นโดยกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนบ้านกระทิง ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชนคือกลุ่มชาวสวน โดยมีเทศบาลและมหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นผู้ให้คำปรึกษา โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของตน และยังไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจนนัก เนื่องจากยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น บางกิจการยังไม่พร้อมสำหรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งเกิดวิกฤตภัยแล้ง จึงมีผลกระทบโดยตรงต่อระบบนิเวศในพื้นที่ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงพลอยหยุดชะงักไปด้วย ซึ่งด้านรูปแบบการท่องเที่ยว มีการวางแผนจัดทำแพคเกจท่องเที่ยวขึ้นโดยกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนบ้านกระทิง โดยเริ่มที่ให้นักท่องเที่ยวไปชมสวนเกษตรอินทรีย์ และไม้ประดับพันธุ์พื้นเมือง (กล้วยไม้เหลืองจันทร์) สักการะรอยพระพุทธบาทจำลอง สักการะหลวงพ่อเขียน และเข้าศึกษากลุ่มชาวของ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้

^{๓๗}สัมภาษณ์ นายนิพนธ์ ภิญโญ, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ว่าจะเข้าชม หรือไปที่ใดบ้างและด้านการจัดระบบโครงสร้าง มีการจัดตั้งประธานกลุ่ม รองประธาน และที่ปรึกษาเพื่อดำเนินกิจการต่างๆ ภายในกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนบ้านกระทิง และมีคนในชุมชนที่มีกำลังและสะดวกต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้าร่วมโครงการ เพื่อการดำเนินงานที่สะดวก รวดเร็ว และชัดเจน โดยด้านการดำเนินงาน มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละส่วนอย่างชัดเจน และไม่ยุ่งเกี่ยว ก้าวก้าวย่างกันและกัน มีการจัดประชุมเพื่อความคืบหน้าของโครงการอยู่เสมอ

แนวทางสำหรับหน่วยงานต่างๆ ทั้งราชการและเอกชนในชุมชนที่เกิดจากการร่วมกัน ระดมความคิดได้แก่ให้ความสำคัญแก่ประชาชนในท้องถิ่น ในด้านที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแล และควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนส่งเสริมให้ชุมชน พัฒนาตนเองเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนี้ยังมี แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของศักยภาพของชุมชนที่มีความเหมาะสม หรือตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยวได้แก่ การจัดให้เกิดความสมดุลระหว่างความสามารถในการรองรับของพื้นที่กับปริมาณนักท่องเที่ยว มุ่งส่งเสริมให้พัฒนาเป็นตลาดที่มีคุณภาพ ไม่ใช่พยายามเพิ่มปริมาณของนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียวให้มีการจัดบริการนำเที่ยว และมีคัคเทศก์ โดยให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ดูแล และควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

๔.๑.๒ รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว

การท่องเที่ยวชุมชนชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติ น้ำตกพลั่วพบว่า มีรูปแบบและกิจกรรมลักษณะเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยว และกิจกรรมเด่น กระบวนการจัดการโดยชุมชน และผลลัพธ์ของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับวิถีวัฒนธรรม ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

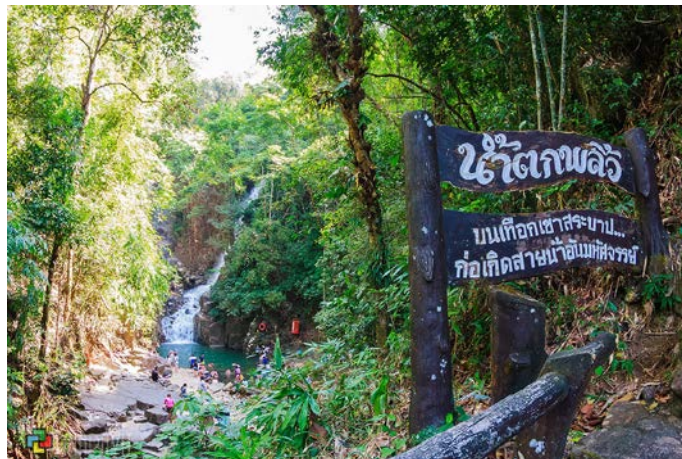
๔.๑.๒.๑ รูปแบบการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว

สภาพน้ำตกพลั่ว จังหวัดจันทบุรี น้ำตกพลั่วเป็นน้ำตกที่มีชื่อเสียงที่สุดในจังหวัดจันทบุรี มีน้ำตกไหลตลอดทั้งปี อยู่ไม่ไกลจากตัวเมือง และเป็นเส้นทางผ่านไป จังหวัดตราด สามารถแวะได้สะดวก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เหมาะแก่การพักผ่อนกับครอบครัว เล่นน้ำตกใสเย็น ชมธรรมชาติ และชื่นชมฝูงปลาพลวงที่เสมือนเป็นเจ้าบ้านคอยต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่มาเที่ยวน้ำตก อยู่ใกล้เคียงกันกับที่ทำการเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว ตำบลพลั่ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ห่างจากตัวเมืองจันทบุรีประมาณ ๑๕ กิโลเมตร ขับรถเส้นสุขุมวิทไปทางจังหวัดตราด เพียงไม่กี่นาที แหล่งน้ำตกเดินไม่ไกลจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว ที่มาของคำว่า “พลั่ว” คือ เป็นบริเวณที่มีต้นพลั่ว ที่เป็นเถาวัลย์ชนิดหนึ่ง มีผลเล็กขนาดเท่าลูกเกด สีเหลืองเรื่อๆ สามารถนำเปลือกมาใช้ควั่นทำเชือก เป็นไม้ที่มีมากในแถบนี้ หรืออาจจะมาจากภาษาของชาวพื้นเมือง ที่แปลว่า ทราย หรือหาดทราย^{๓๘}

อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว เป็นอุทยานแห่งชาติที่ผืนป่ายังคงมีความเป็นธรรมชาติ มีต้นไม้ พรรณไม้นานาชนิด เป็นแหล่งต้นน้ำของน้ำตกพลั่ว น้ำตกที่มีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดจันทบุรี เหมาะกับ

^{๓๘}สัมภาษณ์ นายพิทักษ์ อินทร, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

การพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาธรรมชาติ เล่นน้ำตก และชมฝูงปลาพลวง ตั้งอยู่บริเวณเขาสระบาป ทางทิศตะวันออกของตัวเมืองจันทบุรี มีพื้นที่ครอบคลุม ๔ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอขลุง และอำเภอมะขาม เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ ๑๑ ของประเทศไทย มีเนื้อที่ประมาณ ๘๔,๐๖๒.๕๐ ไร่ (๑๓๔.๕ ตารางกิโลเมตร) แต่เดิมตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ เคยเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้ดำเนินการพัฒนาและจัดตั้งเป็นวนอุทยาน ในความควบคุมดูแลของ สำนักงานป่าไม้จังหวัดจันทบุรี และต่อมาได้กำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๑๘ ใช้ชื่อว่า “อุทยานแห่งชาติเขาสระบาป” และเปลี่ยนชื่อเป็น “อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว” เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๕^{๓๙}

ภาพที่ ๔.๔ น้ำตกพลิ้ว

หน่วยงานในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว

พื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วได้แบ่งออกเป็นหน่วยงานต่างๆ ตามเขตพื้นที่ ได้แก่

๑. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วที่ ๑ (น้ำตกตรอกนอง)
๒. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วที่ ๒ (บ้านอ่าง)
๓. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วที่ ๓ (น้ำตกคลองนารายณ์)
๔. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วที่ ๔ (น้ำตกมะกอก)
๕. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วที่ ๕ (กงซีไร่)
๖. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วชั่วคราวที่ ๖ (น้ำตกคลองกลาง)
๗. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วชั่วคราวที่ ๗ (เขาอ่าง)^{๔๐}

สภาพพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว มีลักษณะเป็นผืนป่าโดดเดี่ยวบนเทือกเขาสระบาป พื้นที่โดยรอบเป็นที่ราบ มีถนนทางหลวงที่อ้อมล้อมรอบ ผังตะวันตก และทางใต้ติดถนนสุขุมวิท (ทาง

^{๓๙}สัมภาษณ์ นางสาวน้ำบุษย์ โภสารถุณ, ผู้ช่วยอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๔๐}สัมภาษณ์ นายรังสรรค์ เจริญวัย, นายกเทศมนตรีตำบลพลิ้ว, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๐.

หลวงหมายเลข ๓) ที่วิ่งตรงไปยังจังหวัดตราด ฝั่งตะวันออกโอบล้อมเขาด้วยถนนสาย ๓๒๗๗ ทางเหนือ เชื่อมต่อกับถนนสายจันทบุรี - สระแก้ว (ทางหลวงหมายเลข ๓๑๗)^{๔๑}

ลักษณะของเขาสระบาป มีลักษณะคล้ายเกาะที่ผืนป่าไม่ติดกับป่าอนุรักษ์แห่งอื่นตรงกลาง เขาเป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน โดยมียอดเขาที่สูงที่สุดคือ ยอดเขามาบหว้ากรอก มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ๙๒๔ เมตร ธรรมชาติบนเทือกเขา ปกคลุมด้วยป่าดงดิบที่มีความเป็นธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ลักษณะพรรณไม้เป็นแบบป่าอินโด-จีน (Indo-chinese) ป่าไม่มีส่วนที่เป็นไม้เรือนยอดชั้นบนประมาณ ๖๐% ของพื้นที่ เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ ได้แก่ พงทะเลาย (ลูกสำรอง) เคี่ยมคะนอง ยางแดง พนอง ส่วนพันธุ์ไม้ที่มีเรือนยอดชั้นกลาง มีความหนาแน่นกว่าชั้นบน ไม้ที่พบได้แก่ ต้นกฤษณา กระท้อน หย่อง ซึ่งพืชเหล่านี้มักจะมีพืชชนิดอื่นมาอาศัยเกาะพักพิงตามกิ่งและลำต้น เช่น เฟิร์น ข้าหลวงหลังลาย ชายผ้าสีดา กระแตไต่ไม้ กล้ายไม้เหลืองจันทบูร เถาวัลย์ย่านลิ้นควาย เป็นต้น พืชขนาดใหญ่และขนาดกลางช่วยทำให้เกิดร่มเงา และความชุ่มชื้นให้กับพืชขนาดเล็กที่ขึ้นปกคลุมอยู่พื้นล่างเช่น เต่าร้าง กะพ้อ ระกำ กระทือ เร่วป่า หวาย ทำให้เทือกเขาสระบาป เป็นแหล่งของต้นน้ำลำธาร น้ำตก ลำห้วย และเป็นคลองต่างๆ เช่น คลองนารายณ์ คลองพลั่ว คลองตรอกนอง คลองมะกอก คลองซึ้ง คลองขลุ่ย เป็นต้น^{๔๒}

อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว มีระบบนิเวศอยู่ในเขตพื้นที่ที่จำกัด ไม่ติดต่อกับป่าอื่น ลักษณะเป็นภูเขาสูง ไม่มีที่ราบหรือทุ่งหญ้าบนเขา จึงไม่พบสัตว์ใหญ่ จำพวกช้างหรือเสือ สัตว์ป่าที่พบส่วนใหญ่เป็นสัตว์ประจำถิ่นได้แก่ เลียงผา หมูป่า ชะนิมังกฎ อีเห็นข้างลาย กระรอกแดง ลิ่นชวา กระแตเหนือ ค้างคาว หนู เป็ดแดง ไก่ฟ้าหลังเงินจันทบูร สัตว์เลี้ยงลูก เช่น กิ้งก่า จิ้งเหลน ตะกวด งู อึ่งอ่าง รวมทั้ง นก และปลานานาชนิด ภายในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว มีสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่ง ส่วนใหญ่เป็นน้ำตก ที่มีต้นน้ำมาจากเทือกเขาสระบาป ได้แก่ น้ำตกพลั่ว (อยู่ที่เดียวกันกับที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว) น้ำตกคลองนารายณ์ (ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว ๑๒ กิโลเมตร) อ่างศาล อ่างสงร ถ้ำพระนารายณ์ (อยู่บริเวณน้ำตกคลองนารายณ์) น้ำตกตรอกนอง (ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว ๒๔ กิโลเมตร) น้ำตกมะกอก อ่างเก็บน้ำห้วยตาโบ^{๔๓}

ลักษณะของน้ำตกพลั่ว เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ มีความแปลกกว่าน้ำตกอื่น ตรงที่เป็นน้ำตกที่มีเพียงชั้นเดียว มีต้นน้ำมาจากธารน้ำ ๒ สาย สายหนึ่งไหลมาจากต้นน้ำ ไหลลดตามแนวซอกหินมาบรรจบกับอีกสายหนึ่งที่เล็กกว่าแล้ว ตกจากหน้าผาสูงราว ๒๐ เมตร กระทบยังแอ่งน้ำขนาดใหญ่ด้านล่าง ซึ่งลึกราว ๒ เมตร พื้นด้านล่างเป็นหิน และทราย จึงทำให้น้ำในแอ่งใสอยู่ตลอดจากหน้าน้ำตก สายน้ำไหลต่อเป็นลำธารในระยะ ๘๐๐ เมตร มีความลึกไม่มาก บริเวณนี้เด็กๆ สามารถลงเล่นน้ำได้อย่างปลอดภัย บริเวณโดยรอบน้ำตก เป็นป่าดิบชื้น มีต้นไม้มากมาย เป็นพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้น ผนตกชุก จึงมีน้ำตลอดทั้งปี ไฮไลท์ของน้ำตกพลั่ว คงต้องยกให้กับฝูงปลาพลวง ที่มีมากันร้อยตัว แหวกว่ายอยู่ในแอ่งน้ำบริเวณหน้าน้ำตก ใครอยากลงไปสัมผัสกับปลาพลวงในน้ำแบบใกล้ชิดสามารถทำได้ ปลาพลวงหิน หรือปลามุง เป็นปลาน้ำจืดที่มีแหล่งอาศัยอยู่ตามลำธารแอ่งน้ำไหล และน้ำตก เป็นปลาที่จัด

^{๔๑}สัมภาษณ์ นางสาวณัฐชยา ผดุงศิลป์, เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๔๒}สัมภาษณ์ นางสาวนันทุชย์ โกสารคุณ, ผู้ช่วยอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๔๓}สัมภาษณ์ นางสาวณัฐชยา ผดุงศิลป์, เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

อยู่ในประเภทเดียวกันกับปลาตะเพียน ชอบกินพืช มีลำตัวยาวประมาณ ๕๐-๖๐ เซนติเมตร ลำตัวมีสีน้ำตาลปนเขียวถึงสีน้ำตาลเข้มปนดำ^{๔๔}

สิ่งที่น่าสนใจในบริเวณน้ำตกพลั่ว

ศาลเจ้าพ่อเขาสระบาป ตั้งอยู่ตรงหน้าทางเข้าน้ำตก เป็นศาลที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ตามความเชื่อที่ว่า เป็นเขาสระบาปนี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คอยปกป้องคุ้มครองชาวบ้านอยู่

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เป็นเส้นทางเดินที่ทำไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เดินชมธรรมชาติ ระยะทางประมาณ ๑.๒ กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง เป็นทางเดินสำหรับเดินชมต้นไม้ แมลง นก และสัตว์ป่าที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เส้นทางเดินเป็นเส้นทางธรรมชาติ ลัดเลาะคดเคี้ยว ผ่านต้นไม้ นานาพรรณ เช่น ต้นไผ่ ต้นหญ้ายักษ์ พืชสมุนไพร ต้นกระบาก ต้นไทร พุพอนรากไม้ จุดเริ่มต้นเส้นทางอยู่ตรงข้ามที่ทำการอุทยานแห่งชาติ แล้ววนไปสิ้นสุดบริเวณด้านหน้าอ่างเก็บน้ำเจดีย์

สัตว์ป่าตามธรรมชาติในบริเวณน้ำตกพลั่ว นอกจากปลาพลวงแล้ว อาจจะได้เห็น สัตว์เลี้ยงลูกชนิดหนึ่งเรียกว่า ตัวลิ่ง หรือตะกอก หรือกิ่งก่ายักษ์ ซึ่งเป็นกิ่งก่าที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีลักษณะคล้ายอีกวน่า เมื่อโตเต็มที่มีความยาวประมาณ ๙๐ - ๑๒๐ เซนติเมตร ปกติจะมีสีเขียวเข้ม สามารถเปลี่ยนสีให้อ่อนหรือเข้มขึ้นได้ตามสภาพแวดล้อม ตะกอกมีอยู่ทั่วไปตามป่าดิบที่อุดมสมบูรณ์ ชอบอยู่ใกล้แหล่งน้ำ มักจะเห็นเกาะนิ่งอยู่ตามกิ่งไม้ หรือโขดหิน เมื่อตกใจจะกระโดดลงน้ำ สามารถดำน้ำจับปลาได้^{๔๕}

๔.๑.๒.๒ รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว

กิจกรรมการท่องเที่ยวชมชนจากลักษณะเด่นและการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว แหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชนและเครือข่าย เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

๑. รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวชมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชมชนเชิงธรรมชาติ

อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่วเกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์ เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติ ลักษณะทั่วไปของการท่องเที่ยวชมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติ น้ำตกพลั่ว ดังนี้

๑. พื้นที่ธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ไว้ รวมถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาติ

๒. คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติ น้ำตกพลั่ว ควบคุมการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สถานที่พักและให้บริการ แบ่งเป็นโซน วันที่ ๑ น้ำตกพลั่ว บ้านพลั่ว ๑๐๑ ชลธารบ้านพลั่ว ๑๐๒ แปรริ้วขนาด ๓ ห้องนอน ๒ ห้องน้ำพักได้ ๖ คนค่ายทิว ๙ ๑

^{๔๔}สัมภาษณ์ นายเชาวลิต พูลผล, ผู้ประกอบการ, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๔๕}สัมภาษณ์ นางสาวณัฐชยา ผดุงศิลป์, เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

๑/๑ ๙ ๑ ๑/๒ ค่ายเยาวชนพักได้ ๑๕ คนห้องน้ำอยู่ภายนอก โชนที่ ๒ น้ำตกตรองนอง ค่ายพลั่ว ๙๒๑ ๙๒๒ ค่ายเยาวชนพักได้ ๓๐ คนมีห้องน้ำอยู่ภายนอก บริการให้เช่าเต็นท์และอุปกรณ์ขนาด ๓ คนและขนาด ๘ ๘ คนเครื่องนอนได้แก่ยางรองนอนถุงนอนหมอนและสถานที่กางเต็นท์

๓. เน้นให้ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว

๔. ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์โดยตรงกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ นอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม

๕. การท่องเที่ยวที่คืนประโยชน์สู่ธรรมชาติและชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

๖. เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนควบคู่กับการดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์ให้แก่สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ และการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์ พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรม ชาติอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว

๒. รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

น้ำตกพลั่วมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงประวัติศาสตร์รัชกาลที่ ๕ ท่านโปรดให้อลงกรณ์เจดีย์ เป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกถึงการเสด็จประพาสน้ำตกพลั่วของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) เมื่อปี พ.ศ.๒๔๑๗ พระองค์ทรงโปรดความสวยงามของน้ำตกพลั่วมาก ได้เสด็จมาหลายครั้ง และโปรดเกล้าฯ ให้พระยาจันทบุรีสร้างอลงกรณ์เจดีย์ไว้เป็นที่ระลึกในปี พ.ศ.๒๔๑๙ และโปรดให้สร้างสุนันทาสารีย์ สถูปพระนางเรือล่ม ตั้งอยู่ก่อนถึงตัวน้ำตกพลั่ว ห่างจากทางเข้าน้ำตกประมาณ ๒๐ เมตร มีลักษณะเป็นรูปทรงปิรามิดฐานสี่เหลี่ยม ก่อด้วยแผ่นอิฐสูงขึ้นไปเป็นยอดทรงปิรามิด ภายในบรรจุบางส่วนของพระอังคารของสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ปิรามิดนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๒๔ เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานแห่งความรัก ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ทรงมีต่อสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี หรือพระนางเรือล่ม ครั้นสมัยเคยเสด็จประพาสน้ำตกพลั่วด้วยกัน “พระนางเรือล่ม” หรือ สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี อัครมเหสีพระองค์แรกของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) เสด็จทิวงคตเมื่อปี พ.ศ.๒๔๒๓ ด้วยอุบัติเหตุเรือพระประเทียบล่ม ระหว่างการตามเสด็จฯ พระบรมราชสวามีแปรพระราชฐานไปประทับยังพระราชวังบางปะอิน เป็นเหตุให้ สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าหญิงกรรณาภรณ์เพชรรัตน์ โสภางคทัศนิยลักษณ์ อัครวรราชกุมารี พระราชธิดา และพระราชบุตรในพระครรภ์ทรงสิ้นพระชนม์ ณ ตำบลบางพูด อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ลักษณะสถาปัตยกรรมของสถูปพระนางเรือลมนั้นแปลกแตกต่างที่ไหนๆ ในเมืองไทย เนื่องจากรูปทรงเป็นปิรามิด ซึ่งมาจากพระราชดำริของรัชกาลที่ ๕ ที่ว่า “ทำเป็นรูปอื่นอาจไม่คงทนถาวรเพราะตั้งอยู่กลางป่าเขาลำเนาไพร อันไม่มีผู้ดูแล ฉะนั้น เมื่อปิรามิดของอียิปต์ยืนยงคงทนอยู่ได้ฉันใด ปิรามิดน้อยนี้ก็จะยืนยงคงทนอยู่เช่นกัน ณ ท่ามกลางป่าเขาและเสียงไหลรินของธารพลั่ว”

บริเวณปิรามิดยังมีคำสลักที่อยู่มานานกว่า ๑๐๐ ปี เป็นคำที่แสดงถึงความรักและอาลัยที่พระพุทธเจ้าหลวงมีต่อพระมเหสี ที่หลายคนเห็นแล้วอาจจะน้ำตาซึม “ที่ระลึกถึงความรักแห่งสมเด็จพระ

พระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวีอัศรมเหสี ซึ่งเสด็จทิวงคตแล้ว ด้วยเธอได้มาถึงที่นี่เมื่อ จุลศักราช ๑๒๓๖ โดยความยินดีชอบใจ อนุสาวรีย์นี้ สร้างขึ้นโดยจุฬาลงกรณ์บรมราช ผู้เป็นพระสวามี อันมีความทุกข์ เพราะเธอเป็นอย่างยิ่ง ในจุลศักราช ๑๒๔๓”

พระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวีอัศรมเหสี ตั้งอยู่ ระหว่างอลงกรณ์เจดีย์กับสถูปพระนางเรือล่ม สร้างขึ้นโดยความร่วมมือของชาวเมืองจันทบุรี เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๙ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เสด็จมาประกอบพิธีเปิดในวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๑

รูปปั้นสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ เป็นรูปหล่อด้วยโลหะ ในท่านั่งประทับบนก้อนหิน ที่ปูด้วยอาสนะทรงเตี้ยด้วยชดริตคฤมคฤมสไบพาดบ่า พระหัตถ์ขวาวางอยู่ข้างลำตัวพระหัตถ์ซ้ายถือพัดวางบนพระชานุ (เข่า) ทอดพระเนตรไปยังบริเวณน้ำตกพลั่ว

อลงกรณ์เจดีย์ เป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกถึงการเสด็จประพาสน้ำตกพลั่วของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) อยู่ห่างจากสถูปพระนางเรือล่มประมาณ ๓๐ เมตร เป็นเจดีย์ขนาดย่อม มีลักษณะทรงกลมแบบทรงลังกา สร้างด้วยศิลาแลงตั้งอยู่บนฐานสูงตัวเจดีย์ ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วเป็นรูปเหลี่ยม ๔ ด้าน แต่ละด้านมีบันได ๕ ชั้น เป็นทางขึ้นสู่ตัวเจดีย์ หากใคร ไปเที่ยวช่วงหลังฝนอาจได้เห็นเจดีย์ถูกปกคลุมด้วยมอส และเฟิร์นเขียวขจีทั้งเจดีย์สวยงามมาก บริเวณ อลงกรณ์เจดีย์ยังเป็นวิมมุมสูงที่สามารถมองเห็นวิวน้ำตกพลั่วได้ทั้งหมดเหมาะกับการถ่ายรูป^{๖๖}

รูปแบบการท่องเที่ยวทางชมคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับน้ำตกพลั่ว และ ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ประติมากรรมระยะปรับตัวในสมัยรัชกาลที่ ๕ ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและ เรียนรู้ ประติมากรรมระยะปรับตัว สมัยรัชกาล ที่ ๔ ถึงรัชกาลที่ ๕ เป็นยุคสมัยของการปรับตัว เปิดประเทศ ยอมรับอิทธิพลตะวันตก ยอมรับความคิดใหม่มาเปลี่ยนแปลงสังคม ระเบียบประเพณี เพื่อประคองให้ประเทศรอดพ้นจากภัยสงคราม หรือจากลัทธิล่าอาณานิคมตะวันตก ซึ่งหลายประเทศ ในซีกโลกเอเชียยุคนั้นประสบอยู่ การสร้างงานศิลปกรรมทุกสาขา อลงกรณ์เจดีย์กับสุนันทากุมารีรัตน์ เจดีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกถึงการเสด็จประพาสน้ำตกพลั่วของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) รอรับนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมและศึกษาเรียนรู้ ตามร่องรอยการดำเนิน วิถีโคบายของรัชกาลที่ ๔ และ ๕ ในยุคล่าอาณานิคมของชาวตะวันตกพระองค์ทรง ตะหนักถึงความ เป็นมหาอำนาจของชาติตะวันตก การต่อต้านโดยใช้กำลังจึงเป็นไป ไม่ได้ จึงต้องใช้วิธีการอื่นแทน ซึ่ง พอสรุปได้ ๓ ประการ ได้แก่ ๑. การผ่อนหนักเป็นเบา ๒. การปฏิรูปบ้านเมืองให้ทันสมัย ๓. การผูก มิตรกับประเทศมหาอำนาจในยุโรป และประติมากรรมระยะปรับตัวในสมัยรัชกาลที่ ๕ คุณค่าทาง ประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับน้ำตกพลั่วรอการค้นหาค้นหาจากนักท่องเที่ยว

๔.๑.๒.๓ รูปแบบการจัดการกระบวนการจัดการโดยชุมชนอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว

ภายในอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว มีร้านค้าสวัสดิการอาหาร ห้องน้ำห้องสุขา บ้านพัก ลานกางเต็นท์ ส่วนบริเวณก่อนเข้าเขตอุทยานฯ มีร้านค้าเอกชนขายสินค้าอาหารเครื่องดื่มหลายชนิด บางร้านให้เช่ากระติกน้ำแข็ง เสื้อ เข้าไปในอุทยานฯ และมีร้านที่ให้บริการจอดรถ (แต่ต้องซื้ออาหาร จากร้านนั้น)^{๖๗} นอกจากนี้เมื่อพูดถึงอุทยานแห่งชาติในประเทศไทยที่มีกว่าร้อยแห่ง อุทยานแห่งชาติ ที่ตั้งอยู่ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เป็นอุทยานแห่งชาติที่ได้ชื่อว่าเป็นอุทยานสีเขียว มีการ

^{๖๖}สัมภาษณ์ นางสาวณัฐชยา ผดุงศิลป์, เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๖๗}สัมภาษณ์ นายเชาวลิต พูลผล, ผู้ประกอบการ, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๐.

บริหารจัดการดีเด่นเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ ในประเภทน้ำตก นายพิทักษ์ อินทศร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว เปิดเผยว่า หลักการจัดการที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว จะคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก มีการห้ามนักท่องเที่ยวนำอาหารเข้าไปรับประทานบริเวณริมน้ำตก มีการคัดแยกขยะทุกวัน รวมทั้งห้ามให้อาหารปลา เพราะที่นี้ขึ้นชื่อในเรื่องมีปลาพลวงหินเป็นจำนวนมาก ในอดีตนักท่องเที่ยวจะซื้ออาหารให้ปลา แต่ในช่วงฤดูแล้ง น้ำมีปริมาณน้อย แต่จำนวนปลามีมาก และนักท่องเที่ยวให้อาหารปลามาก ทำให้เกิดน้ำมันที่มาจากอาหารปลาลอยอยู่ในน้ำ เกิดกลิ่นไม่พึงประสงค์ จึงเปลี่ยนมาให้พีช ได้แก่กล้วยตากแทน ซึ่งในช่วงนั้นนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เพราะไม่เคยเห็นปลากินกล้วยตาก แต่สุดท้าย ได้ยกเลิกการให้อาหารปลาพลวงหินทั้งหมด เพราะทำให้เสียระบบนิเวศน์ และเปลี่ยนพฤติกรรมสัตว์ ปลาไม่สามารถหากินเองตามธรรมชาติได้

นายพิทักษ์ ยอมรับว่า หลังจากที่ประกาศห้ามให้อาหารปลาพลวงหิน ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติน้อยลง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มาจากประเทศรัสเซีย เนื่องจากมาแล้วไม่มีกิจกรรมทำ แต่ขณะเดียวกันกลับพบว่านักท่องเที่ยวภายในประเทศไทยยังคงเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง^{๔๘}

อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว และเทือกเขาสระบาบ เป็นพื้นที่เดียวกัน ครอบคลุมพื้นที่ ๔ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอมะขาม และอำเภอขลุง มีป่าอุดมสมบูรณ์ มีเทือกเขาสลับซับซ้อน เป็นป่าดิบชื้น มีต้นไม้หลากหลายชนิดที่สามารถดูดซับน้ำได้เป็นอย่างดี และมีสัตว์ป่าสัตว์น้ำอาศัยอยู่กว่า ๑๐๐ ชนิด โดยน้ำตกพลิวจะมีน้ำไหลตลอดทั้งปี หล่อเลี้ยงชีวิตคนในจังหวัดจันทบุรี และยังมี ๓ ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว

ชุมชนโดยรอบอุทยานน้ำตกแห่งชาติพลิว เทือกเขาสระบาบ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า มีการจ้างเบาะแสของผู้ที่เข้าบุกรุก ลักลอบตัดไม้ทำลายป่าตลอด ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่ต้องออกลาดตระเวน โดยชุมชนชาวบ้านที่อาศัยในละแวกนี้ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากผืนป่าแห่งนี้ เกือบทั้งหมดจะประกอบอาชีพเป็นชาวนา^{๔๙}

นอกจากนี้ที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกมากมาย มีน้ำตกหลายแห่ง มีอ่างเก็บน้ำ มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ มีการจารึกพระปรมาภิไธยย่อ จปร. ของรัชกาลที่ ๕ ครั่งเสด็จประพาสรวมทั้งพระปรมาภิไธยย่อของรัชกาลอื่นๆ และพระบรมวงศานุวงศ์มีพระบรมราชานุสาวรีย์ เจดีย์ของพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ อัครมเหสีของรัชกาลที่ ๕ และยังเป็นสถานที่ที่รัชกาลที่ ๕ ขึ้นชอบ

ด้วยความที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว เทือกเขาสระบาบ เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ทำให้ในอดีตมีการลักลอบตัดไม้กฤษณาของชาวกัมพูชาที่แอบลักลอบเข้ามา โดยชาวกัมพูชาจะนิยมที่นี่มีไม้กฤษณาที่ดีที่สุดและแพงที่สุดของโลก สามารถนำไปสกัดเป็นหัวน้ำหอมได้ดี แต่จากการปราบปรามจับกุมชาวกัมพูชาหลายร้อยคน ทำให้ปัจจุบันไม่มีการลักลอบเข้าไปตัดไม้กฤษณาแล้ว มีแต่เพียงลักลอบตัดไม้พะยุงบ้าง ในปี พ.ศ.๒๕๕๖-ปัจจุบัน พบว่ามีคดีประมาณ ๕ คดี นอกนั้นเป็นคดีลหุโทษเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

^{๔๘}สัมภาษณ์ นายพิทักษ์ อินทศร, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๔๙}สัมภาษณ์ นายพิทักษ์ อินทศร, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

เนื่องจากน้ำตกพลั่วเป็นอุทยานแห่งชาติ ชุมชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจึงมีเพียงเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยการเป็นมัคคุเทศก์หรือลูกหาบ จำหน่ายอาหาร ของที่ระลึก เป็นต้น แต่ยังคงต้องอยู่ในการกำกับของอุทยานเท่านั้น^{๕๐}

๔.๑.๒.๔ ผลลัพธ์ของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว

“น้ำตกพลั่ว” เป็นน้ำตกที่มีน้ำตลอดทั้งปี ไม่ว่าจะมาฤดูไหน ก็สามารถชื่นชมธรรมชาติที่แสนจะอุดมสมบูรณ์ของน้ำตกพลั่วได้ บรรยากาศท่องเที่ยวที่น้ำตกพลั่ว หากอยู่ในช่วงวันหยุดยาวจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวชาวไทย และต่างประเทศพา ที่พักภายในอุทยานแห่งชาติ ถูกจองจนเต็มหมด ซึ่งทางอุทยานฯ ได้มีการจัดเตรียมเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก และดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวทุกจุด และตลอดเวลาที่ผ่านมา มีเพียงนักท่องเที่ยวบาดเจ็บเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนด้านห้องน้ำได้มีการปรับปรุงห้องน้ำให้มีความสะอาด สะอาดและปรับให้เข้ากับธรรมชาติให้มากที่สุด นอกจากนี้ที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว ยังมีเส้นทางสำหรับศึกษาธรรมชาติ ระยะทางประมาณ ๑.๒ กิโลเมตร สำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบการเดินป่า สูดกลิ่นไอของต้นไม้ใบไม้ท่ามกลางเสียงสัตว์น้อยใหญ่ในป่า และสามารถเดินชมธรรมชาติได้ด้วยตัวเอง ซึ่งภายในเส้นทางมีจุดให้แวะพักศึกษาธรรมชาติอยู่ทั้งหมด ๑๑ จุด ในแต่ละจุดที่หยุดพักจะมีป้ายสื่อความหมายติดไว้ให้ได้ศึกษา โดยจุดเริ่มต้นของเส้นทางจะอยู่ตรงข้ามกับที่ทำการของอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว นอกจากนี้ยังส่งผลให้ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเพิ่มขึ้น นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อสภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว และการบริการ ทำให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะมาเยือนยังอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่วอีก ก่อให้เกิดผลงานการวิจัยร่วมกับสถาบันการศึกษาและนักวิจัยในด้านต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการกับอุทยานแห่งชาติเพิ่มมากขึ้น ชุมชนท้องถิ่นตระหนักและเข้าใจถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ และก่อให้เกิดการสร้างรายได้ของชุมชน เช่น ชุมชนท้องถิ่นสามารถประกอบอาชีพค้าขาย และการบริการนักท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกมีสภาพที่เหมาะสม และเพียงพอต่อกิจกรรมนันทนาการในแต่ละประเภท

๔.๑.๓ รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนชายหาด การท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จ

การท่องเที่ยวชุมชนชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่วพบว่า มีรูปแบบและกิจกรรมลักษณะเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยว และกิจกรรมเด่นกระบวนการจัดการโดยชุมชน และผลลัพธ์ของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับวิถีวัฒนธรรม ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

๔.๑.๓.๑ รูปแบบการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชายหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ

หาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) โดยการท่องเที่ยวจะมุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

^{๕๐}สัมภาษณ์ นางสาวน้ำบุษย์ โกสารคุณ, ผู้ช่วยอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

จากการสัมภาษณ์พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวชมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชมชนชายหาด การท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวหาดเจ้าหลาว เป็นหาดที่หลายคนมักจะนึกถึงเวลาต้องการมาเที่ยวทะเลจังหวัดจันทบุรี เป็นหาดที่มีชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับของคนที่ยากมาพักผ่อนริมทะเล ได้นอนเห็นทะเลกว้าง เล่นน้ำทะเล ย่ำทรายให้นุ่มเท้า หาดเจ้าหลาวเป็นหาดที่ไม่พลุกพล่าน มีความสงบเป็นส่วนตัว^{๕๑} หาดมีความสวยงาม น้ำใส หาดตื้น เหมาะกับครอบครัวที่มีเด็กๆ ลงเล่นน้ำได้โดยไม่ต้องกังวลใจ หรือต้องการนั่งเรือออกไปดำน้ำชมปะการัง ก็อยู่ในจุดที่ไม่ไกลมากนัก บริเวณใกล้เคียงมีร้านอาหารทะเล และมีที่พักให้เลือกมากมาย^{๕๒}

หาดเจ้าหลาว อยู่ห่างจากหาดแหลมเสด็จ ยาวไปจนจรด ตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี (ครอบคลุมพื้นที่บ้านหมูดุด บ้านเจ้าหลาว บ้านหัวแหลม)^{๕๓}

หาดเจ้าหลาว เป็นหาดที่คนนิยมเลือกที่จะมาพักผ่อนมาก เพราะมีบรรยากาศสงบเงียบ ชายหาดทอดเป็นแนวยาว หน้าหาดกว้าง หาดจะสวยในช่วงหน้าหนาว ประมาณเดือนพฤศจิกายน - มีนาคมน้ำจะใสตื้นๆ น้ำทะเลจะอยู่ห่างจากฝั่งออกไปมาก จึงเห็นเป็นเนินทรายผืนใหญ่ ส่วนช่วงเข้าน้ำเต็มหาดเหมาะกับการเล่นน้ำช่วงกลางๆ หาดเจ้าหลาว ตั้งแต่บริเวณแยกวงเวียนพะยูน ไปถึงสะพานท่าเทียบเรือ ทะเลตื้นเหมาะสำหรับเด็กๆ ลงเล่นโดยไม่ต้องเป็นห่วงน้ำใสทรายละเอียด บางช่วงทรายออกสีส้มแดง บางช่วงทรายสีออกน้ำตาลอ่อนนวลๆ เมื่อเดินไปทางหน้าหาดวิวด้านซ้ายมือจะเห็นแนวภูเขาวยยืนเป็นแหลมพื้นที่ป่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุ้งกระเบน^{๕๔}

บริเวณหาดเจ้าหลาว มีกิจกรรมให้ทำหลายอย่าง เช่น การเช่าเรือออกไปดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น ที่อยู่ในแนวห่างจากฝั่งประมาณ ๒ กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง หรือการขี่จักรยาน ชมวิวที่สะพานปลาบ้านเจ้าหลาว ถนนเส้นนี้มีเลนจักรยานคันด้วยเกาะกลาง แยกจากเลนรถยนต์ จึงเป็นช่วงที่ปลอดภัยในการขี่จักรยาน^{๕๕} นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกหลายแห่งในระยะไม่ไกลมาก เช่น บริเวณแหลมเสด็จ มีสถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำเฉลิมพระเกียรติ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน ถัดไปไม่กี่กิโลเมตร ก็มีจุดชมวิวกว้างน้ำแฉมหนู เป็นต้น^{๕๖}

^{๕๑}สัมภาษณ์ นายไพโรจน์ ตั้งเจริญศิริ, รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๕๒}สัมภาษณ์ นายอนุชา เทียนชัย, ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๕๓}สัมภาษณ์ นางสาวกนกพร ศานติวรพงษ์, รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๕๔}สัมภาษณ์ นางสาวเนตรนภิศ ทองศรี, ผู้ประกอบการ, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๕๕}สัมภาษณ์ นายไพโรจน์ ตั้งเจริญศิริ, รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๕๖}สัมภาษณ์ นายอนุชา เทียนชัย, ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

แหลมเสด็จ

แหลมเสด็จ เป็นแหลมที่อยู่ระหว่างอ่าวคุ้งกระเบน และ หาดเจ้าหลาว ห่างจากอำเภอท่าใหม่ ๒๕ กิโลเมตร ไปตามเส้นทางท่าใหม่-บ้านหมูดุด เป็นชายหาดที่มีความสวยงามและมีบรรยากาศที่เงียบสงบ ร่มรื่นด้วยสนทะเลและพันธุ์ไม้ชายหาดนานาชนิด ที่มาของชื่อหาด “แหลมเสด็จ” มาจากเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๓ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีทรงเสด็จมาปลูกต้นไม้ที่หาดนี้ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “หาดแหลมเสด็จ” เพื่อความเป็นสิริมงคล^{๕๗}

หาดแหลมเสด็จมีชายหาดยาว ๒-๓ กิโลเมตร เป็นชายหาดที่ต่อเนื่องกับหาดเจ้าหลาว เหมาะสำหรับการมาตั้งแคมป์พักผ่อน ในช่วงเดือนพฤศจิกายน – เมษายนเป็นช่วงที่หาดสวยที่สุด คลื่นไม่แรง สามารถลงเล่นน้ำได้ ส่วนในช่วงมรสุมเดือนพฤษภาคม – ตุลาคม จะมีคลื่นแรงน้ำซุนไม่ ควรลงเล่นน้ำ ในช่วงวันหยุดจะมีนักท่องเที่ยวมาปิกนิก ปูเสื่อใต้ร่มต้นสน มีรถเข็นขายอาหารของกิน^{๕๘}

ปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๖ แหลมเสด็จมีชายหาดมีปัญหาคลื่นซัดทราย ทำให้ทรายที่อยู่หลังแนวปูนยุบหายไป ต้นสนบางต้นถูกทรายเซาะจนรากไม่มีที่เกาะล้มตายไป

ช่วงน้ำขึ้นหาดแหลมเสด็จจะไม่มีหาดทรายเหลืออยู่เลย ส่วนในช่วงน้ำลงบริเวณนี้จะ เป็นหาดสั้นๆ สามารถลงไปเดินริมหาดได้^{๕๙}

ที่บริเวณด้านหลังของแหลมเสด็จเป็นที่ตั้งของ สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำเฉลิมพระเกียรติ ๖ รอบ พระชนมพรรษา จัดแสดงพันธุ์ปลาน้ำเค็ม ที่มีถิ่นอาศัยอยู่ในบริเวณอ่าวคุ้งกระเบน สามารถเข้าชมได้ฟรี^{๖๐}

๔.๑.๓.๒ รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ

๑. รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเล

หาดเจ้าหลาว เป็นหาดที่หลายคนมักจะนึกถึงเวลาต้องการมาเที่ยวทะเลจังหวัดจันทบุรี เป็นหาดที่มีชื่อเสียง และเป็นที่ยอดนิยมของคนที่อยากมาพักผ่อนริมทะเล ได้นอนเห็นทะเลกว้าง เล่นน้ำทะเล ย่ำทรายให้นุ่มเท้า หาดเจ้าหลาวเป็นหาดที่ไม่พลุกพล่าน มีความสงบ เป็นส่วนตัว หาดมีความสวยงาม น้ำใส หาดสั้น เหมาะกับครอบครัวที่มีเด็กๆ ลงเล่นน้ำได้โดยไม่ต้องกังวลใจ หรือต้องการนั่งเรือออกไปดำน้ำชมปะการัง ก็อยู่ในจุดที่ไม่ไกลมากนัก บริเวณใกล้เคียงมีร้านอาหารทะเล และมีที่พักให้เลือกมากมาย หาดเจ้าหลาว อยู่ห่างจากหาดแหลมเสด็จ ยาวไปจนจรด ตำบลคลองซุด อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี (ครอบคลุมพื้นที่บ้านหมูดุด บ้านเจ้าหลาว บ้านหัวแหลม) หาดเจ้าหลาว เป็นหาดที่คนนิยมเลือกที่จะมาพักผ่อนมาก เพราะมีบรรยากาศสงบเงียบ ชายหาดทอดเป็นแนวยาว หน้าหาดกว้าง หาดจะสวยในช่วงหน้าหนาว ประมาณเดือนพฤศจิกายน - มีนาคม น้ำจะใส ตอนเย็นๆ น้ำ

^{๕๗}สัมภาษณ์ นายไพเราะ ช่วยเจริญ, ผู้ประกอบการ, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๕๘}สัมภาษณ์ นางสาวกนกพร ศานติวรพงษ์, รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๕๙}สัมภาษณ์ นางสาวกนกพร ศานติวรพงษ์, รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๖๐}สัมภาษณ์ นางสาวกนกพร ศานติวรพงษ์, รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ทะเลจะอยู่ห่างจากฝั่งออกไปมาก จึงเห็นเป็นเนินทรายผืนใหญ่ ส่วนช่วงเข้าน้ำเต็มหาด เหมาะกับการเล่นน้ำ ช่วงกลางๆ หาดเจ้าหลาว ตั้งแต่บริเวณแยกวงเวียนพะยูน ไปจนถึงสะพานท่าเทียบเรือทะเลต้นเหมาะสำหรับเด็กๆ ลงเล่นได้โดยไม่ต้องเป็นห่วง น้ำใส ทรายละเอียด บางช่วงทรายออกสีส้มแดง บางช่วงทรายสีออกน้ำตาลอ่อนนวลๆ เมื่อเดินไปทางหน้าหาด วิวด้านซ้ายมือ จะเห็นแนวภูเขาวยาวยื่นเป็นแหลมของป่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุ้งกระเบน

ส่วนของหาดเจ้าหลาว มีความยาวต่อเนื่องมาจากแหลมเสด็จ ยาวไปจรดแนวเขาของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุ้งกระเบน เส้นทางเป็นถนนเฉลิมบูรพาชลทิต ขนานไปกับแนวหาด ตรงมาจากช่วงวงเวียนเจ้าหลาว (ที่มีรูปปั้นพะยูนเล่นน้ำ) ยาวไปจนถึงปลายหาด มีระยะทางประมาณ ๓ กิโลเมตร ถนนเส้นนี้ไม่ติดและไม่เห็นทะเล หน้าหาดส่วนใหญ่จะติดกับรีสอร์ท ที่พักของเอกชน และร้านอาหาร หากต้องการเข้าไปยังชายหาด สามารถแวะได้ตามซอยสาธารณะ หรือซอยที่เป็นร้านอาหาร ส่วนริมถนนมีร้านค้า ร้านขายของฝาก อาหารทะเลสด ของแห้ง และร้านอาหารประเภทซีฟู้ด ในช่วงสั้นๆ ท้ายหาด (ที่ใกล้กับแนวเขาเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุ้งกระเบน) มีถนนเปิดโล่งเลียบริมชายหาด มีร้านอาหารริมทะเล มีโต๊ะเก้าอี้ให้นั่งรับประทานอาหารแบบใกล้ชิดชายหาด ริมทะเลมีทิวทัศน์ให้เช่า บริเวณหาดเจ้าหลาว มีกิจกรรมให้ทำหลายอย่าง เช่น การเช่าเรือออกไปดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น ที่อยู่ในแนวห่างจากฝั่งประมาณ ๒ กิโลเมตร (ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง)

๒. รูปแบบการจัดการกิจกรรมชมวิวที่สะพานปลาบ้านเจ้าหลาว

ถนนเส้นนี้มีเลนจักรยานคันด้วยเกาะกลาง แยกจากเลนรถยนต์ จึงเป็นช่วงที่ปลอดภัยในการขี่จักรยาน นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกหลายแห่ง ในระยะไม่ไกลมาก เช่น บริเวณแหลมเสด็จ มีสถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำเฉลิมพระเกียรติ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน ถัดไปไม่กี่กิโล ก็ถึงจุดชมวิวกว้างแม่น้ำแฉมหนู เป็นต้น สำหรับช่วงเวลาที่เหมาะกับการท่องเที่ยว คือช่วง เดือนพฤศจิกายน - เมษายน ช่วงเดือน พฤษภาคม-กันยายน เป็นช่วงที่มีมรสุม อาจมีกระแสน้ำลมแรงไม่ควรลงเล่นน้ำ เพราะอาจเกิดอันตรายได้ หาดเจ้าหลาวช่วงต้น - กลาง มีชายหาดกว้าง น้ำค่อนข้างใส เล่นน้ำได้ หาดต้น หาดทรายเป็นสีออกแดง บางช่วงเป็นสีนวล ส่วนช่วงท้ายหาด หาดทรายเป็นสีออกเทาๆ ไม่เหมาะกับการเล่นน้ำ ทะเลบริเวณริมฝั่งที่ใกล้สะพานปลา ชายฝั่งจะชัน บางช่วงมีการวางแนวโซดหินไว้กั้นน้ำเซาะตลิ่ง เวลานั้นน้ำขึ้น น้ำจะขึ้นมาเต็มจนถึงตลิ่ง ไม่เห็นเป็นหาด เวลานั้นน้ำลง จะเห็นเป็นสันทรายกว้าง^{๖๑}

๔.๑.๓.๓ รูปแบบการจัดการกระบวนการจัดการโดยชุมชนการท่องเที่ยวหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ

กระบวนการการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนชายหาด การท่องเที่ยวเจ้าหลาว - แหลมเสด็จ ซึ่งการท่องเที่ยวจะยั่งยืนได้ต้องเกิดจากการที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้ร่วมรับผลประโยชน์ไปด้วยกันแต่ก่อนอื่นจะต้องร่วมกันคิดร่วมวางแผน ร่วมกันปฏิบัติร่วมกันรับผิดชอบด้วยกันก่อน จึงจะมีสิทธิอันชอบธรรมในการร่วมกันรับผลประโยชน์^{๖๒} ในหัวข้อการมีส่วนร่วมคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนมีส่วนร่วมคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยการ

^{๖๑}สัมภาษณ์ นางสาวเนตรนภิศ ทองศรี, ผู้ประกอบการ, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๖๒}สัมภาษณ์ นายอนุชา เทียนชัย, ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

มีส่วนร่วมวางแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ ในส่วนของการร่วมคิดและการร่วมวางแผนโครงการและแผนงานส่วนใหญ่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ ภาครัฐเป็นผู้กำหนดขึ้นหรือเป็นโครงการต่อเนื่อง ซึ่งมีการวางแผนไว้อยู่แล้ว^{๖๓}

สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีการสนับสนุนให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยวให้มีการร่วมมือกันอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม^{๖๔} รวมถึงการพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัคร หรือเยาวชนให้เข้าใจให้ตระหนัก รวมถึงสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์อีกทั้งกิจกรรมทาง การท่องเที่ยวต้องมีส่วนเหมาะสมและสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบใหม่ๆ ขึ้นไม่ว่า จะเป็นการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมชุมชน และประวัติศาสตร์กิจกรรมเดิมที่เกี่ยวข้องอนุรักษ์ธรรมชาติ การส่งเสริมอาชีพการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ๆ และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ^{๖๕} ควรร่วมกับการทำประชาสัมพันธ์การรณรงค์การสร้าง กระแสนักอนุรักษ์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเอกสาร หรือแผนพับประชาสัมพันธ์หรือข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว^{๖๖} ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องแนวทางการพัฒนาส่งเสริม และสนับสนุนควรมีการกำหนดบทบาทของชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ รวมถึงกฎ กติกา มารยาท บทลงโทษ เพื่อช่วยกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติของหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ เพื่อที่จะได้ผลที่ตามมาคือ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาศึกษาดูงาน และเข้ามาทำกิจกรรมต่างๆ กับชุมชนในท้องถิ่นมากขึ้น^{๖๗}

๔.๑.๓.๔ ผลลัพธ์ของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ

การท่องเที่ยวหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้เป็นเงินตราให้กับผู้ประกอบการและกระจายเข้าไปในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยวกระจายเข้าไปสู่ท้องถิ่น ยกตัว อย่างเช่น มีนักท่องเที่ยวมากินอาหารในพื้นที่ หรือซื้อสินค้าของที่ระลึกต่างๆ เงินจากนักท่องเที่ยวจะผ่านมือจากเจ้าของร้านไปซื้ออาหารสด ผลไม้สด หรือซื้อผ้าทอเงินเหล่านี้ย่อมกระจายไปสู่เกษตรกรผู้ผลิตอาหารและผลไม้ หรือไปสู่ช่างทอผ้าซึ่งอยู่ในท้องถิ่นได้เป็นต้น นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดเกิดสร้างงานในชุมชน เกิดงานที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวหลากหลาย อาทิ ไกด์นำเที่ยว, ผู้จัดการท่องเที่ยว รวมถึงการสนับสนุนธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารและการค้าปลีกเพิ่มรายได้ในชุมชน มีการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น ส่งผลในการสนับสนุนธุรกิจชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยปกติแล้วที่ผู้จัดการท่องเที่ยวต้องซื้อสินค้าและบริการของชุมชนที่

^{๖๓}สัมภาษณ์ นายไพโรจน์ ตั้งเจริญศิริ, รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๖๔}สัมภาษณ์ นางสาวนภพร ศานติวรพงษ์, รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๖๕}สัมภาษณ์ นางสาวเนตรนภิศ ทองศรี, ผู้ประกอบการ, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๖๖}สัมภาษณ์ นายอนุชา เทียนชัย, ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๖๗}สัมภาษณ์ นายไพโรจน์ ตั้งเจริญศิริ, รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๐.

เหมาะสมต่อนักท่องเที่ยว ถ้าในชุมชนใด สินค้าและบริการไม่มีความเหมาะสมต่อการท่องเที่ยว ผู้จัดการท่องเที่ยวต้องทำงานร่วมกับชุมชนในการปรับปรุงให้เหมาะสมกับการท่องเที่ยว ความหลากหลายทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวจะเพิ่มหลากหลายทางเศรษฐกิจของชุมชน ที่แต่ก่อนเศรษฐกิจ การทำมาหากินในชุมชนอยู่ในเศรษฐกิจประเภทเดียว เมื่อมีการท่องเที่ยวจะเกิดเศรษฐกิจ การทำมาหากินในรูปแบบใหม่ขึ้นในชุมชน สร้างความหลากหลายในการทำมาหากินของชุมชน โครงสร้างพื้นฐานหรือสิ่งอำนวยความสะดวก เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน มีนักท่องเที่ยวเข้ามา ในชุมชนมากขึ้น จำเป็นต้องมีโครงสร้างพื้นฐานหรือสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว อาทิ ถนน ห้องน้ำสาธารณะ เป็นการพัฒนาชุมชนไปในตัว แต่การพัฒนาเหล่านี้ต้องเป็นผลด้านบวกต่อธุรกิจ ชุมชน และสิ่งแวดล้อมในชุมชน รายได้จากการท่องเที่ยวเป็น รายได้เสริมของชุมชนหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ นอกจากวิถีชีวิตของชุมชนที่มีรายได้หลักจากอาชีพ เกษตรแล้ว กระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็ถือว่าเป็นแหล่งรายได้เชิงเศรษฐกิจอีกแหล่งหนึ่งแม้ว่า ไม่มากนักแต่ก็ถือว่าเป็นรายได้เสริม จากการบริการด้านที่พักแบบ Home Stay ที่รวมค่าบริการทั้ง ค่าที่พักและอาหาร การขายของฝากของที่ระลึกที่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน และรายได้จากกิจกรรมอื่นๆ เช่น การแสดงวัฒนธรรมชุมชน ค่าน้ำเที่ยว เป็นต้น รายได้จากกิจกรรมดังกล่าว บางส่วนถูกนำมา รวมเข้าสู่กองทุนระดับชุมชนและมีการจัดสรรเข้ากองทุนท่องเที่ยวของหมู่บ้านต่อไป

๔.๑.๔ รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระแก้ว

การท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระแก้วพบว่า มีรูปแบบและกิจกรรมลักษณะเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยว และกิจกรรมเด่น กระบวนการจัดการ โดยชุมชน และผลลัพธ์ของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับวิถีวัฒนธรรมของประชาชนส่วนมากของประเทศผู้นับถือพระพุทธศาสนา ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

๔.๑.๔.๑ รูปแบบการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบาง สระแก้ว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวหมู่บ้านบางสระแก้วเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ขึ้นกับตำบลคลองน้ำเค็ม อำเภอลี้ จังหวัดจันทบุรี ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่บ้านคลองยายดำ ต่อมาย้ายที่ว่าการอำเภอจากหมู่บ้านคลองยายดำไปตั้งที่หมู่บ้านปากน้ำ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๗ เป็นต้นมาและเปลี่ยนชื่อเป็น “อำเภอแหลมสิงห์” จากหมู่บ้านบางสระแก้วได้มีการยกฐานะการปกครองขึ้นเป็นตำบล มีนายบา สุขสิงห์เป็นกำนันคนแรกของตำบลต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็น “ขุนสิงห์สารการ” ขุนบรรณการเป็นนายอำเภอปกครองในสมัยนั้น^{๖๔} แบ่งเขตการปกครองเป็น ๕ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๑ บ้านเนิน หมู่ที่ ๒ บ้านกลาง หมู่ที่ ๓ บ้านเนินกลาง หมู่ที่ ๔ บ้านล่าง หมู่ที่ ๕ บ้านแฉวนา มีลำคลองเป็นเส้นแบ่งเขตพื้นที่ตำบลได้แก่ คลองนา คลองปลิว คลองหนองบัว คลองเนินโพธิ์ บางสระแก้ว มีจำนวนพื้นที่ทั้งหมด ๒๒.๔๕ ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร ๒,๒๓๔ คน ๕๓๘ ครัวเรือน แบ่งเขตพื้นที่เป็น ๕ หมู่บ้าน พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแบบชายฝั่งมีลำคลองน้ำไหลผ่านหลายสาย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกต้นกกต้นปอ ทอเสื่อ การประมง เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาและทำสวนผลไม้ พื้นที่บางสระแก้วเป็น

^{๖๔}สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

พื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ทั้งป่าเบญจพรรณและป่าชายเลน เช่น ต้นยางนา ตะเคียน ไม้ ต้นโกกงาง ต้นจาก ต้นแสม ต้นลำพูเป็นที่อยู่อาศัยและหาอาหารของสัตว์นานาชนิด เช่น ช้างป่า เสือ นกทะเล จะระเข้ น้ำเค็ม ลิงแสม สัตว์เลื้อยคลานต่างๆ ชื่อ “บางสระเก้า” ตำนานว่าในอดีตพื้นที่อุดมสมบูรณ์มีช้างป่าอาศัยและหากินในบริเวณนี้โดยธรรมชาติของช้างเมื่อกินอาหารเสร็จแล้วจะมานอนรวมและเกลือกกลิ้งในแอ่งดิน เมื่อมีฝนตกทำให้มีน้ำขังในแอ่งดินและนอนเล่นจนมีขนาดกว้างและลึกมากจึงมีแอ่งปรากฏอยู่ทั่วไปในพื้นที่จำนวน ๙ แห่ง ชาวบ้านเรียกว่า “สระ” ต่อมาชาวบ้านได้ใช้จำนวนสระตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านบางสระเก้า” ปัจจุบันสระเหล่านี้ถูกถมกลบไปแล้ว “สระเหลือเพียงสระหน้าโบสถ์” อยู่ในพื้นที่วัดบางสระเก้า หมู่ที่ ๒ บ้านกลาง^{๖๙} ยังคงอนุรักษ์ไว้ นอกจากนี้ยังมี “คลองช้าง” สันนิษฐานว่าเป็นเส้นทางที่ช้างเดินข้ามคลองเพื่อหาอาหารกินเป็นประจำ “ท่าช้าง” อยู่ติดริมคลองหนองบัว สันนิษฐานว่าเป็นทางขึ้นลงของช้างที่ใช้ข้ามไปมาระหว่างบ้านเสม็ดงามและบางสระเก้า^{๗๐} ถึงแม้พื้นที่ของหมู่บ้านบางสระเก้าจะมีพื้นที่ติดกับทะเลแต่ก็ยังมีท้องทุ่งที่เป็นที่ดอนให้ทำการเกษตร ได้แก่ หมู่ที่ ๑ ทุ่งคลองกก, ทุ่งพง หมู่ที่ ๒ และ ๓ ทุ่งเกาะกลาง หมู่ที่ ๔ ทุ่งพงกะสาน หมู่ที่ ๕ ทุ่งแถวนา ชาวบ้านจะยกคันดินกั้นบริเวณที่เป็นที่ดอนไว้เพื่อไม่ให้น้ำเค็มไหลเข้ามา พื้นที่เหล่านั้นสามารถใช้ปลูกข้าวได้มีการปลูกข้าวปีละ ๑ ครั้งโดยอาศัยน้ำฝนตามฤดูกาลใช้กระบือเป็นแรงงานหลักในการทำนา ชาวบ้านจะเก็บข้าวไว้บริโภคส่วนหนึ่งและอีกส่วนหนึ่งจะขายหรือแลกเปลี่ยนเป็นเครื่องใช้สอยต่างๆ เนื่องจากพื้นที่ติดกับน้ำทะเลการทำนาข้าวจึงทำได้ปีละ ๑ ครั้ง ยามว่างจากฤดูกาลทำนา ชาวบ้านจะหันมาเย็บใบจากเป็นอาชีพเสริม (สำหรับมุ่งหลังคาบ้าน) และซ่อมแซมบ้านเรือนของตนเอง นอกจากเย็บใบจากแล้วยังรับจ้างทอผ้าฝ้ายซึ่งมีแม่ค้าจากในตัวเมืองมาจ้างทอ^{๗๑}

สภาพสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ชาวบ้านบางสระเก้าส่วนมากมีอาชีพเกษตรกรรม หมุนเวียน คือ มีทั้งการทำนาปลูกข้าวเมื่อหมดหน้านาจึงมีการปลูกพืชหมุนเวียน เช่น ถั่วลิสง หน่อไม้ฝรั่ง น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา ในลำคลองและป่าชายเลน จับสัตว์น้ำจับแต่เพียงพอกินในครัวเรือนและแบ่งปันเพื่อนบ้านตามสมควร นอกจากนี้ยังนำกุ้งและปลามาทำกะปิและน้ำปลา^{๗๒} มีอาชีพเสริมในครัวเรือนคือการปลูกกก ปอและการทอเสื่อก^{๗๓} บ้านเรือนของชาวบ้าน เดิมนิยมอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ปัจจุบันมีการแยกครอบครัวออกไป การอยู่รวมกันของชาวบ้านบางสระเก้าจะมีลักษณะวงศาคณาญาติชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและการประกอบอาชีพหลายอย่าง เช่น พิธีเซ่นศาลก่อนการไถนา พิธีส่งสืมข้าวเมื่อข้าวที่ปลูกเริ่มตั้งท้อง

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายชาติรี พลอยศิริ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลบางสระเก้า, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายฉัตรเจตน์ ทองอ่อน, รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกบางสระเก้า, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายสมชาย ทองอ่อน, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางสระเก้า, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นายสมชาย ทองอ่อน, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางสระเก้า, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกบางสระเก้า, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

พิธีทำขวัญล้อมข้าวเป็นการขอแม่โพสพก่อนทำการนวดข้าว^{๗๔} ทางด้านการศึกษามีวัดเป็นแหล่งการเรียนรู้แห่งแรกของหมู่บ้าน ได้แก่ วัดบางสระเก้าต่อมามีการสร้างโรงเรียน ระดับประถมและมัธยมให้แก่ลูกหลานชาวบ้านบางสระเก้า จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของชาวบ้านบางสระเก้าที่ผ่านมาในอดีตเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายมีความเชื่อตรงซ้นมีความพอเพียงไม่เห็นแก่ตัวมีการลงแรงช่วยกันทำงาน ชาวบ้านมักพบปะหารือกันในงานบุญประเพณีต่างๆ เป็นชีวิตที่สานความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแห่งนี้ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น^{๗๕}

พื้นวิถีชุมชน ถักกักให้เป็นเสื้อแห่งบ้านบางสระเก้า ชาวบ้านที่นี้อยู่กันเหมือนพี่เหมือนน้องทำงานแบบเกื้อกูลกัน เมื่อก่อนที่นี้มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ในน้ำมีปลาในนามีข้าว แค่นี้ตั้งหม้อไว้น้ำยังไม่ทันเดือดก็จับปลามาได้แล้ว เขวากันว่าบางสระเก้าเหมือนชุมชนทางภาคเหนือ เพราะสมัยก่อนผู้หญิงจะมาทอเสื้อกันที่ใต้ถุนบ้าน หนุ่มๆ ทั้งในหมู่บ้านและต่างถิ่นก็จะแวะเวียนมาเกี่ยวสาวถึงฤดูทำนาก็ชวนกันไปลงแขกตอนนี้อยู่กันแล้วต่างคนต่างทำมาหากินหลัง ปี พ.ศ.๒๕๒๘ ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพทำนาทำไร่กันมาก จับกุ้งขายได้กำไรดี บางคนนำเงินที่ได้ไปซื้อรถ ซื้อของที่ฟุ่มเฟือยมาใช้พอถึงเวลาที่จะต้องทำนาทำไร่อีกเงินไม่มีต้องไปกู้หนี้ยืมสินเขามา วิถีชีวิตของคนบางสระเก้าเริ่มเปลี่ยนไป ไม่ปลูกต้นกก ต้นปอ ทอเสื้อเหมือนอย่างเก่าก่อน หัวหน้าครอบครัวต้องออกไปขายแรงงานต่างจังหวัด ภรรยาต้องอยู่บ้านดูแลลูกและที่นาตามลำพัง บ้านแตกสาแหรกชาติทั้งทรัพยากรธรรมชาติเริ่มลดน้อยลง เพราะนาทำไร่มาไถนานก^{๗๖}

ผลกระทบโดยส่วนใหญ่มาจากการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ซึ่งใช้พื้นที่ปลูกต้นกกมาเป็นบ่อเลี้ยงกุ้งทำให้ระบบนิเวศและวิถีชีวิตชาวบ้านเปลี่ยนไป องค์การบริหารส่วนตำบล ได้สนับสนุนงบประมาณหมู่บ้านละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ทั้งหมด ๕ หมู่บ้าน ในการขยายพื้นที่และฟื้นฟูการปลูกกก ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำกันมาตั้งแต่ปู่ตายาย ไม่ต้องไปซื้อกกจากภายนอกชุมชน และสามารถถึงคนที่ไปทำงานโรงงานให้กลับมาทำงานในท้องถิ่น ได้ทำงานอยู่ที่บ้าน อยู่กับครอบครัว ได้ประสานความร่วมมือหลายฝ่าย ทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน ฯลฯ ร่วมกันรักษาทรัพยากร ธรรมชาติให้ป่า ให้น้ำกลับคืนมา ป่าหรือน้ำกลับคืนมาวิถีชีวิตเราก็กลับมาเหมือนเดิม ทุกคนในชุมชนต้องช่วยกันทำ ไม่ใช่ให้หน่วยงานอื่นมาทำให้แล้วชุมชนเราจะกลับมามีความสุขเหมือนเดิม และได้ขยายไปสู่การแผนชุมชนของตำบลบางสระเก้า ซึ่งชาวบ้านได้พัฒนาการทำเสื้อกกมาเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ซึ่งทำการผลิตสิ่งของเครื่องใช้จากเสื้อกก มีกระบวนการและวิธีการที่ยาก เริ่มตั้งแต่การเพาะปลูกต้นกก ซึ่งต้นกกที่ใช้เป็นต้นกกกลม มีความทนทาน วิธีการทอต้องนำอุปกรณ์ ในการทอเสื้อมาประกอบเข้าด้วยกัน และต้องช่วยกันสองคน และการจักกักซึ่งมีวิธีการที่ไม่เหมือนใครเพราะลงมิดเพียงครั้งเดียว แต่สามารถทำให้ต้นกกแยกออกจากกันถึง ๔ เส้น รวมถึงวิธี การย้อมสีกกให้ติดทนนานแม้จะตากแดดเป็นเวลานานสีก็ไม่หลุดหรือต่างดำ ผลกระทบจากการทำนาทำไร่ ชาวบ้านจึงได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มทอเสื้อกกขึ้น เมื่อปี ๒๕๔๓ มีสมาชิกแรกเริ่ม ๔๐ คน ลงหุ้นกันคนละ ๕๐ บาท เพื่อ

^{๗๔}สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ สีเผือก, ศูนย์ศิลป์เสื้อบางสระเก้า, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๗๕}สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื้อกกบางสระเก้า, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๗๖}สัมภาษณ์ นายฉัตรเจตน์ ตองอ่อน, รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื้อกกบางสระเก้า, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

ทำเสื้อกขาย ปัจจุบันมีสมาชิกรวม ๓๕๐ คน มีการออมทรัพย์และให้สมาชิกกู้ไปลงทุนทำเสื้อ สิ้นปีมีการปัน ผลให้สมาชิกร้อยละ ๕ สมาชิกมีรายได้ประมาณ ๒,๕๐๐ บาท/คน/เดือน ถึงรายได้จะไม่มาก แต่ทำให้ครอบครัวและชุมชนคนบางสระแก้วอบอุ่น ในการขายเสื้อของสมาชิคนั้นจะนำมาฝากขายที่ศูนย์ศิลป์เสื้อบางสระแก้ว ซึ่งกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ในการผลิตเสื้อกและศูนย์จำหน่ายและการที่มีคนมาดูงานถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่เกิดกับศูนย์และสมาชิกกลุ่ม เพราะทางศูนย์ฯ และสมาชิกยินดีให้ความร่วมมือและยินดีเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ผู้ที่สนใจเสื้อกของกลุ่มมีหลากหลายสีตามความต้องการ การมีความคงทนสวยงาม สามารถแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น เสื้อฝืน เสื้อพับ เสื้อพองน้ำ ที่รองจาน ที่รองแก้วน้ำ กระเป๋าชนิดต่างๆ หมวก จำหน่ายทั้งปลีกและส่งทั้งภายในและต่างประเทศ การฟื้นฟูวิถีชุมชนคนบางสระแก้วใช้ฐานอาชีพดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ทอเสื้อกสร้างครอบครัว สร้างชุมชน สร้างงานสร้างอาชีพ เป็นอีกหนึ่งรูปธรรมการพึ่งตนเองโดยมีขบวนการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งชาวบ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและหน่วยงานท้องถิ่นร่วมกันประสานเป็นหนึ่งเดียว^{๗๗}

๔.๑.๔.๒ รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื้อกบางสระแก้ว

๑. รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

หมู่บ้านทอเสื้อบางสระแก้ว การทอเสื้อกเริ่มเข้ามาเป็นอาชีพเสริมทดแทนการเย็บใบจากและการทอผ้าฝ้ายเริ่มจากการไปศึกษาวิธีการทอผ้าจากชาวญวนที่อาศัยอยู่หมู่บ้านเขาน้อย ท่าแฉลบอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีการทออยู่ในขณะนั้น ชาวบ้านบางสระแก้วมีพื้นฐานการทอผ้าฝ้ายอยู่แล้วจึงไม่ยากนักที่จะทอเสื้อกอันมีวิธีการทอที่คล้ายคลึงกันและไม่ยุ่งยากเหมือนทอผ้า^{๗๘} ดังนั้นอาชีพของประชาชนส่วนใหญ่ของบ้านบางสระแก้วจึงเป็นอาชีพเกษตรกรรม (หมุนเวียนตามฤดูกาล) ปลูกต้นกก ต้นปอ ทอเสื้อ ทำนา เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา เลี้ยงหอยนางรม ทำน้ำปลาและทำสวนผลไม้ในต่างพื้นที่บางสระแก้วเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบและแปรรูปผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรี คือ เสื้อจันทบูร คำขวัญของตำบล เสื้อกบางสระแก้ว หลวงพ่อเต่าพระดี ตำนานมีเก้าสระถิ่นวัฒนธรรม สว่างล้ำวัดพัฒนา การกีฬาขึ้นชื่อ เลื่องลือสามัคคี^{๗๙}

การทอเสื้อจันทบูร เป็นเสื้อที่ทอจากกกเรียกว่า กกจันทบูรเสื้อจันทบูรมีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ในเรื่องความคงทนของวัตถุดิบที่ใช้การทอที่ประณีตเป็นงานฝีมือที่มีชื่อเสียงของจันทบุรีมานาน^{๘๐} นับตั้งแต่ชาวญวนที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรีบริเวณหลังวัดโรมันคาทอลิก ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรีเมื่อประมาณ ๒๐๐

^{๗๗}สัมภาษณ์ นายสมชาย ทองอ่อน, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๗๘}สัมภาษณ์ นายชาติรี พลอยศิริ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลบางสระแก้ว, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๗๙}สัมภาษณ์ นายฉัตรเจตน์ ทองอ่อน, รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื้อกบางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๘๐}สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื้อกบางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

ปีมาแล้ว^{๘๑} ชาวญวนกลุ่มนี้เป็นผู้ริเริ่มการทอเสื่อในจังหวัดจันทบุรี การผลิตเสื่ออกของชาวญวนในสมัยนั้น ต้องหาซื้อกกในหมู่บ้านอื่นที่มีกกขึ้นอยู่ตามธรรมชาติหมู่บ้านเสม็ดงาม อำเภอเมืองและหมู่บ้านบางกระเจ้า อำเภอแหลมสิงห์เป็นหมู่บ้านมีพื้นที่เป็นที่ลุ่มแถบชายทะเล มีต้นกกขึ้นอยู่ทั่วไป และเป็นต้นกกที่มีคุณภาพดีด้วยเหตุนี้อาชีพการทอเสื่อจึงได้แพร่กระจายเข้ามาในหมู่บ้านทั้งสองในเวลาต่อมากิจการทอเสื่อของชาวญวนต้องหยุดชะงักลงไป เมื่อตลาดพลอยเมืองจันทบุรีรุ่งโรจน์ขึ้นมา ชาวญวนต่างพากันละทิ้งอาชีพทอเสื่อ หันมาซดพลอยและค้าพลอยซึ่งทำรายได้ดีกว่าไม่ใช้เวลานานเท่ากับการทอเสื่อขายเป็นสาเหตุให้กิจการทอเสื่อของชาวญวนลดน้อยลง^{๘๒} ในช่วงปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ทรงมาประทับ ณ วังสวนบ้านแก้ว (มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีปัจจุบัน) พระองค์ทรงพัฒนาการทอเสื่อกจันทบูรอันเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านของจังหวัดจันทบุรีให้มีคุณภาพสีสนและรูปแบบที่สวยงาม ถึงแม้ชาวบางสระเก้า จะไม่ได้รับการอบรมจากสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ก็ตามจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านบางสระเก้าเกี่ยวกับการทอเสื่ออกได้รับการถ่ายทอดมาจากชาวบ้านที่หมู่บ้านเขาน้อยท่าแฉลบ ซึ่งรับการถ่ายทอดจากชาวญวนหลังวัดอีกที่รวมถึงได้รับการถ่ายทอดจากผู้เข้าเฝ้าและอบรมจากสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ฯ อาชีพทอเสื่อจึงได้เข้ามาสู่บ้านบางสระเก้าเมื่อประมาณ ๘๐ ปีมาแล้ว เป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับครอบครัวสืบมาจนถึงปัจจุบัน ตำบลบางสระเก้าเป็นหมู่บ้านที่ประกอบอาชีพทอเสื่อมากที่สุดเมื่อเทียบกับหมู่บ้านที่ทำเสื่ออกในแหล่งอื่นของจังหวัดจันทบุรีมีการผลิตที่ครบวงจร มีวัตถุดิบ มีการผลิตการแปรรูป ในพื้นที่หมู่บ้าน เป็นที่รู้จักและยอมรับของบุคคลทั่วไป ความโดดเด่นและมีผลิตภัณฑ์พื้นบ้านอันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรีคือ “เสื่อจันทบูร”^{๘๓}

๑. ส่งเสริมการปลูกต้นกกและต้นปอโดยส่งเสริมด้านเงินทุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกต้นกกและต้นปอเพื่อลดต้นทุนการผลิตและมีวัตถุดิบเพียงพอต่อการผลิต

๒. รับผิดชอบต่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยสมาชิกในชุมชนจะทอเสื่อและผลิตภัณฑ์เสื่อ โดยเน้นการใช้วัตถุดิบในพื้นที่แล้วนำมาจำหน่ายหรือฝากขายที่ศูนย์ส่งเสริม

๒.๑ ผลิตภัณฑ์เสื่ออก ได้แก่ เสื่อม้วน เสื่อพับ เสื่อบุฟองน้ำ เสื่อบุพับอาสาสนระองนั่ง

๒.๒ ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากเสื่ออก ได้แก่ กระเป๋า กล่องทิชชู ที่รองจาน กล่องอเนกประสงค์ รองเท้า ตะกร้าใส่ของ หมวก พวงกุญแจ โหมบายประดับตกแต่ง

๓. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระเก้าร่วมกับสถานศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ในพื้นที่อำเภอแหลมสิงห์และอำเภอต่างๆ ในจังหวัดจันทบุรี เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่เยาวชน^{๘๔}

^{๘๑}สัมภาษณ์ นายสมชาย ทองอ่อน, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางสระเก้า, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๘๒}สัมภาษณ์ นายฉัตรเจตน์ ทองอ่อน, รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่ออกบางสระเก้า, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๘๓}สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่ออกบางสระเก้า, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๘๔}สัมภาษณ์ นายฉัตรเจตน์ ทองอ่อน, รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่ออกบางสระเก้า, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

๔. การจัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศูนย์ศิลป์สื่อบางสระแก้วร่วมมือกับสำนักงานเขตการท่องเที่ยวภาค ๔ ภาคตะวันออก สำนักงานพาณิชย์จังหวัดและสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดจันทบุรี จัดพื้นที่หมู่บ้านบางสระแก้วเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อศึกษาชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของชาวบ้านเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น^{๕๕}

๕. การแสวงหาช่องทางทางการตลาด ปัจจุบันสื่ออกกและผลิตภัณฑ์สื่อของศูนย์ศิลป์สื่อบางสระแก้วส่วนมากเป็นการขายปลีกแก่นักท่องเที่ยวคณะทัศนศึกษาครูงานและผู้เดินทางผ่านมา จึงเห็นความจำเป็นที่ต้องขยายการตลาดให้กว้างขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

๖. การประชาสัมพันธ์ศูนย์ ศิลป์สื่อบางสระแก้วได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของศูนย์สื่อบางสระแก้วโดยการจัดทำเอกสารแผ่นพับและบอร์ดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและเยาวชนที่มาเยี่ยมชมศูนย์สื่อบางสระแก้วรวมทั้งจัดนิทรรศการนอกสถานที่จัดการแสดงและจำหน่ายสินค้าตามต่างๆ และจัดทำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต การฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น ก่อเกิดขึ้นจากพลังของข้อมูลทั้งสิ้นข้อมูลต่างๆ ที่ชุมชนร่วมกันเก็บร่วมกันค้นหาร่วมกันแลกเปลี่ยนพูดคุยกันทำให้ชาวบ้านเห็นปัญหาที่เกิดขึ้น ตั้งแต่สาเหตุของปัญหา อันนำมาสู่การจัดการจัดเวทีประชาคมในการร่วมคิดแก้ไขปัญหามาไม่ใช่เพียงคนไม่กี่คน หากแต่เป็นคนในชุมชนที่เข้ามาร่วมมือกัน สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชนผ่านเวทีประชาคม ชาวบ้านมาร่วมกันประชุมหมุนเวียนสลับกันไป โดยเรื่องที่จะคุยคือ เรื่องวัด โรงเรียน ชุมชน วิถีชุมชน ศูนย์ศิลป์ป่าชุมชนบ้านปลา ธนาคารปู ธนาคารเรียกได้ว่าเอาทุกเรื่องมาคุยกัน และกระบวนการเหล่านี้ ได้สร้างความรักใคร่ในชุมชน ใช้ข้อมูลในการจัดการสร้างการมีส่วนร่วม คนในชุมชนจะเข้ามาร่วมกัน เกิดการตระหนักถึงปัญหาต่างๆ กระตุ้นเตือนด้วยคำคม คำขวัญ ที่ชาวบ้านจะช่วยๆ กันคิดคำคม คำขวัญ หรือคันทามาเพื่อสื่อสารระหว่างกันภายในชุมชน สร้างระบบบทบาทหน้าที่ที่ทั่วถึงในเวทีแต่ละครั้งคนเป็นประธานจะสลับกันไป ใครเป็นผู้หาคำคม ประชุมที่บ้านใคร เกิดการเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชน สร้างคนสร้างแกนนำชุมชนที่เล็กที่ละน้อย

นอกจากนี้ทุนความเป็นเครือญาติพี่น้องที่มีมาเนิ่นนานก็พื้นกลับมาอีกครั้ง บ้านเรือนภายในชุมชนจึงไม่ต้องล้อมรั้วอันสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนสามารถจัดการอาชญากรรมได้ มีการจัดการชุมชนทางวิถีชีวิตและระบบเครือญาติโดยมีกลไกและเครื่องมือในชุมชนที่สำคัญอย่างบัญชีครัวเรือน เก็บข้อมูลของชุมชนที่สำคัญที่จะนำไปสู่การเกิดโครงการต่างๆ ของชุมชน ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือน และเวทีแลกเปลี่ยน เวทีหมู่บ้าน เวทีประจำเดือน นำไปสู่การเกิดอาชีพ จะสร้างอาชีพต้องมีเงินออม ชุมชนมีธนาคาร มีการออม มีรายได้และปันผลที่นำไปสู่การเกิดสวัสดิการชุมชน ใช้สื่อที่มีหลายอย่างในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์เช่น เวที วิถีชุมชน สถานีโทรทัศน์ชุมชนและทำงานเชื่อมโยงกับภาคีหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง วันนี้เรียกได้ว่าเป็นอีกหนึ่งชุมชนเข้มแข็ง มีแกนนำมีผู้นำที่หลากหลายจากจุดเล็กๆ เริ่มต้นจากคนไม่กี่คนที่ตื่นตัวและมองเห็นปัญหา ค้นหาเก็บข้อมูลมานำเสนอสู่สังคม ชุมชนของตนเองก่อเกิดกิจกรรม กระบวนการฟื้นฟูชุมชนรอบด้านที่เชื่อมโยงกันการแก้ไขปัญหานี้สินอาจเป็นโจทย์ปัญหาใหญ่แต่กระบวนการที่ชุมชนตำบลบางสระแก้วใช้กลับมีมิติที่มากกว่า

^{๕๕}สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ เพราะนี่คือกระบวนการออกแบบเพื่อเปลี่ยนแปลงชุมชนอย่างยั่งยืน จึงมีทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่เริ่มๆ พื้นตัวมีสถาบันการเงินระดับตำบลที่เป็นศูนย์รวมในการดูแล บริหารเงินของตำบล มีอาชีพเสริมที่มั่นคง และมีตลาดกลางของชุมชนบริหารจัดการโดยคนในชุมชนด้วยกันเอง อย่างการทอเสื่อกกและศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้วมีหลักสูตรท้องถิ่นในการเสริมสร้างองค์ความรู้แก่ลูกหลาน และมีกลไกเครื่องมือในการสื่อสารข้อมูลที่ทั่วถึงและเป็นเจ้าของสื่ออย่างแท้จริงเช่น วิทยุชุมชน สถานีโทรทัศน์ชุมชน กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน คือพลังของข้อมูลอย่างแท้จริง ชุมชนไม่ได้ออกแบบกิจกรรม หรือแผนงานใดๆ ที่เลื่อนลอย ห่างไกลจากพื้นฐานวิถีของตนเองเพราะทุกอย่างที่เกิดขึ้นล้วนมีข้อมูลแสดงผลที่ทำให้คนในชุมชนมองเห็นภาพของชุมชนร่วมกัน อันนำมาสู่ความรู้สึกร่วม และเหนืออื่นใดความรู้สึกที่ว่าพวกเขาก็เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของชุมชน และชุมชนจะเข้มแข็งไม่ได้เลยหากคนในชุมชนมองไม่เห็นความสำคัญของตนเอง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนตนเอง^{๘๖}

เครือข่ายชุมชนและแนวทางการแก้ปัญหา จากภาวะของชุมชนดังกล่าวมาแล้วประกอบกับประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ (พองสบู่แตก) เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๐ กองทุนการลงทุนทางสังคม (SIF) เริ่มเป็นที่รู้จักของชุมชนบางสระแก้ว ช่องทางการแก้ไขปัญหารวมขึ้นด้วยการขอทุนสนับสนุนการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาอาชีพเศรษฐกิจชุมชน จากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคมภายใต้ชื่อโครงการศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้ว มีคณะกรรมการดำเนินการและสร้างเงื่อนไขในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาทั้งตำบล โดยมีเครือข่ายองค์กรตำบลบางสระแก้วเป็นพลังในการขับเคลื่อนงานและขยายผลสู่การจัดทำแผนแม่แบบชุมชนโดยกำหนดยุทธศาสตร์หลักที่มีองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมเข้ามาเกี่ยวข้องเป็น ๔ ยุทธศาสตร์ คือ การเงินและสวัสดิการ เศรษฐกิจชุมชน เกษตรสิ่งแวดล้อมและสื่อวัฒนธรรมสังคมโดยแต่ละยุทธศาสตร์ร่วมกำหนดทิศทางและวางแผนกิจกรรมในการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยมีแผนปฏิบัติการที่ชุมชนสามารถทำได้เองโดยใช้ทุนทางสังคม (แผนพึ่งตนเอง) และแผนขอการสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์กรภาคีร่วมมือกันต่อยอดเพิ่มทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมให้ยั่งยืนในอนาคต^{๘๗}

๒. รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชน

กิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชนเครือข่ายองค์กรชุมชนตำบลบางสระแก้วผลการจัดการชุมชน การวางแผนชุมชน โดยแกนนำและชาวบ้านจึงหาทางออกร่วมกัน การหวนคืนสู่วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพทอเสื่อกก ขยายตัวเป็นกลุ่มอาชีพเดิมในท้องถิ่นอีกกว่า ๔๐ กลุ่ม และในที่สุด ก็นำไปสู่การรวมตัวเป็น "" วางโครงสร้างทำแผนแม่บท และเกิด ๔ ยุทธศาสตร์หลักในการบริหารจัดการ ซึ่งทำให้ป่าตะกาดใหญ่ ของชุมชนกลายเป็นตัวกับข้าวใบใหญ่ของผู้คนชาวบางสระแก้ว พื้นที่ตำบลบางสระแก้วมีลักษณะเป็นที่เนินราบลุ่ม อยู่ในเขตชายทะเล มีลำคลองไหลผ่านแบ่งแยกพื้นที่ป่าเบญจพรรณกับป่าชายเลน ในอดีต ป่าผืนนี้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์นานาชนิด ตั้งแต่ช้างป่า เสือลายพาดกลอน เสือปลา เสือปลิง นากทะเล จระเข้ น้ำเค็ม จนถึงลิงแสม

^{๘๖}สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๘๗}สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ สีเผือก, ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้ว, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

ศึกษาการดำเนินงาน การจัดการกลุ่มอาชีพ ตำบลบางสระแก้ว ได้แก่ กลุ่มการเงิน กลุ่มเล็กกลุ่มน้อย ที่มีการจัดตั้งแล้วกว่า ๔๐ กลุ่ม มีการรวบรวมองค์ความรู้จากกลุ่มต่างๆ มาจัดให้เป็นระบบ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในแต่ละหมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๑ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หมู่ที่ ๒ ศูนย์การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากทะเล หมู่ที่ ๓ ศูนย์เกี่ยวกับพืชเส้นใย เพื่อเพิ่มมูลค่าพวก ต้นปอ ต้นกก หมู่ที่ ๔ ป่าตะกาดใหญ่ ศูนย์ด้านกรอนุรักษ์ และหมู่ที่ ๕ เป็นบ้านปลา ธาราการปู

เส้นทางฟื้นฟูป่าตะกาดใหญ่ ป่าตะกาดใหญ่ เป็นผืนป่าชายเลนอยู่ในอิทธิพลของระบบน้ำขึ้น-ลงของทะเล อยู่บริเวณบ้านกองหิน หมู่ที่ ๔ มีเนื้อที่ ๑๕๐ ไร่ ชาวบ้านได้เริ่มฟื้นฟูโดยการยกคันดินกั้นแนวเขตล้อมรอบป่า เพื่อป้องกันการบุกรุก และขอความร่วมมือจากชาวบ้านโดยการร่วมบริจาคทรัพย์ และแรงงานก่อสร้างสะพานกล่องซีเมนต์ เพื่อเชื่อมเส้นทางไหลเข้า-ออกทะเล

การยกคันดินสามารถหยุดการบุกรุกครอบครองพื้นที่ได้ แต่กลับเป็นการเปิดโอกาสให้เข้าไปเก็บเกี่ยวผลผลิตในผืนป่าอย่างป้องกันได้ยาก ทำให้ป่าเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านจึงร่วมกันประกาศเป็น “เขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์เฉลิมพระเกียรติ” และตั้ง “กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรชายฝั่ง หมู่ที่ ๔” ในปี ๒๕๔๗ เพื่อดูแลและเฝ้าระวัง รวมทั้งเชื่อมประสานการทำงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายองค์กรตำบลบางสระแก้ว และหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมปลูกป่าชายเลน

หลังจากนั้น ก็ที่การจัดเวทีประชาคม ลงมติเห็นชอบร่วมกันพัฒนาป่าตะกาดใหญ่ ให้เป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชน กิจกรรมนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากแผนยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข โดยการสร้างสะพานคอนกรีตเดินชมป่า และก่อสร้างอาคาร ๑ หลัง (กำลังดำเนินการก่อสร้าง)

ฟื้นฟูสัตว์น้ำบ้านแฉวนา

ชุมชนบ้านแฉวนา โดยการรวบรวมใบซื้อขายเนื้อปูม้า พบว่า ชาวบ้านมีรายได้จากการตกปูม้ามาต้มและเนื้อขาย รวมเป็นเงินกว่า ๓๐๐,๐๐๐ บาท แต่อุปสรรคหนักหนาก็คือ ปัญหาเรืออวนรุนที่มาปล่อยอวนรุนในลำคลองตกปู ทำให้ลอบและอวนที่วางตกปูเสียหาย ชาวบ้านจึงได้รวมตัวกันตั้ง “กลุ่มอนุรักษ์พิทักษ์สิ่งแวดล้อม” และร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายองค์กรชุมชนตำบลบางสระแก้ว ไปศึกษาดูงานการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าชายเลน โดยมีชุมชนบ้านเปร็ดใน จ.ตราด เป็นพี่เลี้ยง แนะนำวิธีการทำเต่าย่าง เพื่อเป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำมาใช้ในชุมชน และได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก อบต.บางสระแก้ว จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท เพื่อจัดทำเต่าย่าง โดยนำยางรถยนต์มาตัดติดกันเป็นรูปลูกเต่า เทปูนพื้นเป็นฐานถ่วงน้ำหนัก และสร้างธาราการปู ใช้ไม้ไผ่ปักติดกันเป็นรูปโคกสี่เหลี่ยม วางไว้ในบริเวณชายคลองที่น้ำทะเลท่วมถึง เพราะปูทะเลจะอาศัยอยู่ในรูเมื่อยามน้ำลด และจะออกหาอาหารเมื่อน้ำขึ้น หลังจากนั้น สมาชิกกลุ่มก็จะหาแม่ปูมาซังเลี้ยงไว้ เมื่อแม่ปูออกไข่ ไข่ก็จะลอดหลุดลอยไปตามกระแสน้ำ

ชม “ศูนย์เรียนรู้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” (บ้านปลาธาราการปู) เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้สร้างจิตสำนึกรักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสร้างอาคารเรียนรู้ จัดทำป้ายข้อมูล และจัดเต็นท์สนามไว้สำหรับผู้เข้ามาเรียนรู้และพักผ่อนค้างคืน แลกเปลี่ยนและถอดบทเรียนจากชุมชนบางสระแก้วชี้ให้เห็นความไม่พร้อมของการเดินตามกระแสการพัฒนาในระบบอุตสาหกรรม แต่บทเรียนที่เจ็บปวด ก็นำมาสู่ปัญญาในการแก้ปัญหา การเลือกทางเดินชีวิตใหม่ที่นำไปสู่ความยั่งยืนกว่า มีคุณค่ากว่า และมีความสุขมากกว่าทางเดินสายเก่า

๔.๑.๔.๓ รูปแบบการจัดการกระบวนการจัดการโดยชุมชนการท่องเที่ยวผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระเก้า

กระบวนการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนและเมื่อความเจริญและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในชุมชนบางสระเก้า ทั้งในด้านสังคมวัฒนธรรมเศรษฐกิจการเมืองและสิ่งแวดล้อมในปี พ.ศ.๒๕๒๘ การเลี้ยงกุ้งกุลาดำเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนวิถีชีวิตพื้นที่นาข้าวบางส่วนถูกขาย ส่วนพื้นที่ที่เหลือถูกปรับเปลี่ยนเป็นนาุ้ง รวมทั้งที่ดินหัวไร่ปลายนาที่ป่าชายเลนถูกทำลาย การเพาะปลูกต้นกกลดจำนวนลง เนื่องจากใช้พื้นที่เลี้ยงกุ้งวัตถุดิบในการผลิตเสื่อกกและแรงงานลดลง การเลี้ยงกุ้งอยู่ได้ไม่กี่ปีหลัง ปีพ.ศ.๒๕๔๓ การประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งซบเซาลงเนื่องจากโรคระบาดของกุ้งและราคากุ้งตกต่ำ ทั้งภาระหนี้สินให้ชุมชนต้องแก้ไขกันไป^{๘๘} นอกจากป่าชายเลนที่เป็นแหล่งขยายพันธุ์และที่อาศัยของสัตว์น้ำถูกทำลาย ซึ่งต้องรอการขยายและฟื้นตัวอีกหลายปีจากสถานการณ์ดังกล่าวได้เป็นแรงผลักดันให้แกนนำชุมชนและสมาชิกในชุมชนร่วมกันคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงจากการที่ชุมชนบางสระเก้าประกอบอาชีพเกษตรกรรมหมุนเวียนและอาชีพทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริมในครัวเรือนเป็นเอกลักษณ์ของตำบลในอดีตที่ผ่านมา ๘๐ % ของครัวเรือน ในตำบลจะมีการทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริมค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตประจำวันได้มาจากการทอเสื่อกก ทำให้ชุมชนสามารถอยู่ได้บนพื้นฐานความพอเพียงในครอบครัว^{๘๙}

การจัดการความรู้ชุมชนบางสระเก้า จากการที่ชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่และองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองที่มีคุณค่าหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาศิลปหัตถกรรม การทอเสื่อกกจันทบูร ซึ่งมีเอกลักษณ์มีชื่อเสียงมานาน^{๙๐} ความรู้เหล่านี้ได้ส่งสมมานานหากไม่มีการจัดการที่ดีพออนุชนรุ่นหลังอาจไม่เห็นความสำคัญและอาจสูญหายไป แต่ถ้าชุมชนสามารถนำความรู้อันเป็นภูมิปัญญาของชุมชนมาจัดดำเนินการอย่างถูกหลักการก็สามารถนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงกระบวนการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ และยังสามารถรักษาภูมิปัญญาอันมีค่าไว้ได้^{๙๑} อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่อย่างมีความสุขพึ่งตนเองได้และช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและความภาคภูมิใจ^{๙๒}

รูปแบบและคุณภาพของผลงานโดยใช้ทรัพยากรคนองค์ความรู้ทุนและเทคโนโลยีการจัดการความรู้และใช้หลักการเรียนรู้ร่วมกัน เริ่มจากเรื่องง่ายหรือเรื่องพื้นฐานไปสู่เรื่องที่ใหญ่หรือยากเน้นให้คนในชุมชนหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนด้วยความสามัคคี

^{๘๘}สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ สีเผือก, ศูนย์ศิลป์เสื่อกกบางสระเก้า, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๘๙}สัมภาษณ์ นายฉัตรเจตน์ ทองอ่อน, รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระเก้า, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๙๐}สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ สีเผือก, ศูนย์ศิลป์เสื่อกกบางสระเก้า, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๙๑}สัมภาษณ์ นายสมชาย ทองอ่อน, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางสระเก้า, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๙๒}สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระเก้า, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

และหลักบูรณาการ ทั้งในเรื่องความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และการร่วมทำงานของกลุ่มและองค์กรในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ^{๑๓}

กระบวนการจัดการความรู้สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาตามแนวคิดดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดการความรู้ชุมชนบางสระแก้ว จังหวัดจันทบุรี สามารถทำได้ตามกระบวนการดังต่อไปนี้

๑. การจัดหาความรู้เป็นการแสวงหาความรู้หรือสร้างความรู้จากแหล่งภายในและภายนอกชุมชนโดยวิธีต่างๆ เช่น การพูดคุย สอบถาม หรือแลกเปลี่ยนความรู้จากผู้ที่เป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่นบางสระแก้วและการหาความรู้จากท้องถิ่นอื่น ทั้งในจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดอื่นๆ ที่มีภูมิปัญญาในลักษณะเดียวกัน การประชุมระดมความรู้ความคิดการอบรมสัมมนาการลงมือปฏิบัติการทดลองทำ ซึ่งจะทำได้ประสบการณ์ตรงและการวิจัยแบบมีส่วนร่วม กระบวนการดังกล่าวจะเป็นการรวบรวม และสังเคราะห์ความรู้เดิม ร่วมกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทั้งในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์เช่น การนำเสื่อผืนที่ทอมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ซึ่งทำให้ได้ประโยชน์และมีรูปแบบที่หลากหลายนอกเหนือจากรูปแบบเดิมที่เคยทำกันอยู่ และในด้านกระบวนการผลิตเช่น การย้อมสีธรรมชาติ

๒. การจัดเก็บและค้นคืน ความรู้โดยสร้างระบบการจัดเก็บและค้นคืนโดยใช้วิธีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและการบันทึกเป็นฐานข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจะช่วยให้การจัดเก็บ ค้นคืนความรู้และการแบ่งปันความรู้เป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สำหรับชุมชนบางสระแก้วความรู้จะมีอยู่ในตัวบุคคลเป็นส่วนมาก นอกเหนือจากนี้มีการจัดเก็บโดยทำเป็นเอกสาร หนังสือ ส่วนการสร้างฐานข้อมูลเพื่อจัดเก็บและค้นคืนข้อมูลความรู้เรื่องเสื่อกกและผลิตภัณฑ์ยังไม่มีมีการสร้าง มีเพียงบางกลุ่มมีการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต

๓. การกระจายเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้เป็นการแบ่งปันความรู้ซึ่งทำได้หลายวิธีทั้งการบอกเล่า เรื่องราวความรู้ประสบการณ์ การประชุม อบรม ฝึกปฏิบัติการจัดการศึกษาการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ โดยใช้เครื่องมือหรือสื่อประเภทต่างๆ เช่น แผ่นพับ ป้ายโฆษณา เอกสาร หนังสือ วีดิทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์และอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ความรู้ที่เผยแพร่ หรือถ่ายทอดออกไปนั้น เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ก่อให้เกิดการเรียนรู้ช่วยแก้ไขปัญหาและแบ่งปันความรู้ซึ่งในขณะนี้ชุมชนบางสระแก้วใช้วิธีการเผยแพร่ส่วนมากจะทำได้เพียงในลักษณะการบอกเล่าอธิบายถ่ายทอดความรู้ระหว่าง/บุคคล/ในครอบครัวจากพ่อแม่สู่ลูกหลาน รวมทั้งสอนและทำให้ดูมีการจัดทำเอกสารหนังสือบ้าง ส่วนการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตยังมีน้อย นอกจากนี้ยังมีการจัดทำหลักสูตรวิชาช่างทอเสื่อเป็นวิชาเลือกสำหรับสอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนวัดบางสระแก้ว (พิสิษฐวิทยาคาร) ตามโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

๔. การใช้ความรู้เป็นการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์โดยตรงหรือประยุกต์ใช้ความรู้ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการและเพิ่มประสิทธิผลขององค์กรทั้งนี้ผู้ใช้ความรู้ต้องมีความรู้ความสามารถในการตีความประยุกต์ใช้ความรู้ และต้องเข้าใจธรรมชาติของวงจรการใช้ความรู้ซึ่งเริ่มต้นจากความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล ผ่านการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ได้รูปแบบหรือแนวปฏิบัติใหม่

^{๑๓}สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ สีเผือก, ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้ว, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

จึงมีการบันทึก จัดหมวดหมู่เพื่อสะดวกในการใช้งานและ เมื่อมีการศึกษาความรู้จากแหล่งเดิมหรือ จากที่ได้บันทึกไว้นำไปถ่ายทอด สอน เกิดแนวคิดใหม่ความรู้ใหม่จะเกิดการเรียนรู้เกิดวัฒนธรรม การเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้อันจะก่อให้เกิดความเจริญขององค์กรและชุมชน ^{๙๔}

ดังนั้นในการจัดการความรู้ชุมชนบางสระแก้วเรื่องเสื้อจันทบูรจึงเป็นการดำเนินการจัดหา ความรู้จากการศึกษาเอกสาร ศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านความเป็นอยู่ของประชาชนและการ สัมภาษณ์เชิงเจาะลึกทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบางสระแก้ว และเรื่องของเสื้อจันทบูรในด้าน กระบวนการผลิตการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายและ การอนุรักษ์สืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาเพื่อให้ ผู้ที่มาศึกษาในภายหลังเข้าใจถึงเนื้อหาความรู้แต่ละเรื่องว่ามีข้อดีหรือจุดเด่นอย่างไร มีปัญหาอะไร และมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรอีกทั้งสามารถเชื่อมโยงไปถึงแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล ด้วย ^{๙๕}

หลักสูตรดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่โครงการชุมชนเป็นสุขเข้ามาสนับสนุน เริ่มต้นจากการ ค้นหาแกนนำค้นหาแนวร่วมที่จะเข้าร่วมเรียนรู้โดยสิ่งสำคัญที่ค้นหาเพื่อการเรียนรู้คือ ประเด็น หนี้สิน เริ่มต้นจากเรื่องใกล้ตัวไม่ใช่ไกลตัวด้วยเชื่อว่าความล้มเหลวจากการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ทำให้เกิด หนี้สินค้างชำระจำนวนมากที่ชาวบ้านไม่สามารถจัดการโดยตนเองได้และพอกพูนกลายเป็นปัญหา ใหญ่สำหรับชุมชน กระบวนการวิธีการในการแก้ไขเริ่มต้นจากข้อมูลจากคำถามที่ว่า ชุมชนเริ่มกู้จาก สาเหตุอะไรพบคำตอบคือเริ่มจากกู้ปุ๋ยเคมีเพื่อการผลิตกูกจากไหนคำตอบคือ ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร โดยชาวบ้านเอาปุ๋ยมาใช้ก่อน หลังเก็บเกี่ยวข้าวค่อยใช้คืน จากนั้นชาวบ้าน ต้องการขยายพื้นที่การผลิต วัฏจักรปีไม่สามารถตอบสนองได้ทันจึงเริ่มซื้อเครื่องมือเทคโนโลยีต่างๆ ก็ต้องกู้ยืมเงินซึ่งพบว่าข้อมูลหนี้สินปี พ.ศ.๒๕๔๗ มีหนี้สิน ๓๘ ล้านบาท ขณะที่ปี พ.ศ.๒๕๔๘ มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเป็น ๔๒ ล้านบาทและในปี พ.ศ.๒๕๔๙ มีหนี้สินเพิ่มขึ้นเป็น ๔๘ ล้านบาท ^{๙๖}

การแก้ไขปัญหาหนี้ แกนนำนักจัดการความรู้ชุมชน เชื่อว่าการกู้เพิ่มไม่ใช่ปัญหา แต่ปัญหาจริงๆ คือการค้างชำระเรื่องหนี้สิน ดังนั้นต้องค้นหาสาเหตุการเกิดหนี้ของแต่ละคน แต่ละ คราวเรือน ค้นหาสาเหตุการกู้ เช่น กู้มาซื้อรถ ซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกเพราะพบว่าเงินที่กู้นั้น จริงๆ แล้วใช้เพื่อการลงทุน การประกอบอาชีพเพียง ๒๐% เท่านั้น ส่วนที่เหลือใช้ในกิจกรรมอื่นๆ และจากข้อมูลชุมชน จึงนำมาสู่การวิเคราะห์จัดการกับปัญหา เกิดหลักสูตรการจัดการหนี้สินครัวเรือน โจทย์ต่อมา ทำอย่างไรคนในชุมชนถึงจะเอาหลักสูตรการจัดการหนี้สินครัวเรือนไปใช้กระบวนการที่ ชุมชนทำคือการเชื่อมโยงด้วยเชื่อว่า ปัญหาทุกปัญหานั้น ไม่สามารถรู้และแก้ได้โดยลำพังทางออกต้อง ช่วยกันคิดช่วยกันหา ชุมชนต้องเรียนรู้ร่วมกันช่วยเหลือกัน ดังนั้นในหลักสูตรการจัดการหนี้สินของ

^{๙๔}สัมภาษณ์ นายฉัตรเจตน์ ทองอ่อน, รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื้อกบบางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๙๕}สัมภาษณ์ นายสมชาย ทองอ่อน, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๙๖}สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื้อกบบางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

คลินิกองค์กรการเงิน จึงแนะนำชาวบ้านว่าอย่าแก้ปัญหาโดยการแยกตัวออกจากสังคม เพราะการแก้ไขปัญหาคือต้องแก้ด้วยกระบวนการของชุมชน ชุมชนที่ต้องช่วยเหลือกันและกัน^{๙๗}

นอกจากการฟื้นฟูชีวิตชุมชนท้องถิ่น ด้วยการแก้ไขปัญหาหนี้สินชุมชนด้วยการบูรณาการทุนของชุมชนเข้าด้วยกันภายใต้สถาบันการเงินชุมชน อย่างธนาคารชุมชนบางสระเก้าแล้วการฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนเป็นอีกหนึ่งแนวทางของชุมชน ต้นทุนทางสังคม วัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างเช่นองค์ความรู้ในการทอเสื่อกก ทั้งนี้ ชุมชนตำบลบางสระเก้าในอดีต ๘๐ % ของครัวเรือนทำการเกษตรเป็นหลักและทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริมในครัวเรือน เนื่องจากสภาพแวดล้อมติดป่าชายเลน ที่มีต้นกกขึ้นเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงนำทรัพยากรมาใช้สอยทอเสื่อกกกันทุกครัวเรือน เป็นกิจกรรมครอบครัวที่พ่อแม่ช่วยกันทอเสื่อจนทำให้วิถีการทอเสื่อกกกลายเป็นเอกลักษณ์ของตำบล ค่าใช้จ่ายต่างๆของครัวเรือนในการดำรงชีวิตประจำวันล้วนได้จากการทอเสื่อกก หลังการเปลี่ยนแปลงเลิกนาข้าวทำนากุ้งในปี พ.ศ.๒๕๒๙ การปรับพื้นที่ดินเป็นนากุ้งส่งผลทำให้ต้นกกถูกทำลาย ต้นกกบางส่วนที่มีอยู่ก็ไม่สามารถเติบโตได้เนื่องจากสภาพดินเสื่อมคุณภาพ น้ำเริ่มกร่อย นากก นาข้าวหมดไป ประกอบกับชาวบ้านไม่มีเวลาเนื่องจากต้องดูแลจัดการนากุ้งของตนเอง และแล้ววิถีการทอเสื่อกกค่อยๆ เลือนหายไปจากชุมชน จากที่เคยทำเสื่อ ๘๐% เหลือประมาณ ๕๐% และก็สูญหายไป^{๙๘}

ออกแบบกิจกรรมชุมชนด้วยข้อมูลดังกล่าวเมื่อชุมชนต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจจึงนำมาสู่การกลับไปฟื้นฟูชุมชนด้วยวัฒนธรรม วิถีชุมชนดั้งเดิมมาแก้ไขปัญหาชุมชน ริเริ่มฟื้นฟูให้ชาวบ้านหันกลับมาทอเสื่อกกกันอีกครั้งเกิดการฟื้นฟูอนุรักษ์เสื่อจันทบูรตามคำขวัญของจังหวัดจันทบุรีเริ่มมีการจัดการความรู้รวมตัวเป็นเครือข่าย โดยลงทะเบียนข้อมูลจาก ๕๐ กลุ่มองค์กรชุมชน เพื่อมาดูแลแต่ละกลุ่มมีจุดเด่นอะไร^{๙๙} เช่น กลุ่มอาชีพทางทะเล ทำนา เกิดอาสาสมัครในชุมชนช่วยเหลือชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน เกิดเป็นยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนชุมชน มีการทำแผน มีกระบวนการขั้นตอน มีการจัดสรรทุน มีทิศทางแผนงาน จากการจัดตั้งสถาบันการเงินระดับตำบล มีการเชื่อมโยงแต่ละกลุ่ม เป็นสหกรณ์ เชื่อมโยงปัญหาทั้งเศรษฐกิจวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมมีเวทีประชาคม มีการแก้ปัญหาหนี้สินธนาคาร อาชีพการออม ด้านสิ่งแวดล้อมมีบ้านปลา ธนาคารปู และด้านวัฒนธรรมเกิดการฟื้นฟูวิถีชุมชน หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทอเสื่อ และก่อเกิดเป็นโครงการศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระเก้า อันเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันร่วมคิด ร่วมตัดสินใจร่วมทำร่วมติดตามผลร่วมรับผลประโยชน์โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF)^{๑๐๐}

๔.๑.๔.๔ ผลลัพธ์ของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระเก้า

ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระเก้า เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๔ โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรม ๓ ประการคือ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็งในอนาคตเพื่อเป็น

^{๙๗}สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระเก้า, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๙๘}สัมภาษณ์ นายชาติรี พลอยศิริ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลบางสระเก้า, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๙๙}สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ สีเผือก, ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระเก้า, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๐}สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระเก้า, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

กิจกรรมที่เสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ในการทำงาน การบริหารจัดการธุรกิจและแก้ไขปัญหาในชุมชน และเพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่ม อันเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ จำนวนสมาชิกผู้ถือหุ้นของศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระเก้าในปี พ.ศ.๒๕๕๐ มีจำนวนสมาชิก ๓๕๕ คน มูลค่าหุ้นๆ ละ ๕๐ บาท มีการจำกัดสัดส่วนการถือหุ้นต่อรายไม่เกิน ๔๐% ของหุ้นทั้งหมดเพื่อป้องกันการถือสิทธิ์ความเป็นเจ้าของและการถอนหุ้นสามารถถอนได้ไม่เกิน ๑๐%ของหุ้นที่ถืออยู่ เพื่อควบคุมการเกิดผลกระทบต่อ การดำเนินงานเมื่อสมาชิกมาถอนหุ้นโดยจำนวนหุ้นในปี พ.ศ.๒๕๕๐ มี ๒,๘๑๓ หุ้น คิดเป็นจำนวนเงิน ๑๔๐,๖๕๐ บาท กิจกรรมของศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระเก้านั้น ล้วนเป็นกิจกรรมที่เกิดจากชาวบ้านที่เข้ามาช่วยกันคิดขึ้น เริ่มต้นตั้งแต่กิจกรรมส่งเสริมการปลูกต้นกก ต้นปอ จุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้ชาวบ้านลดต้นทุนการผลิต มีวัตถุดิบในพื้นที่เพียงพอ ส่งเสริมด้านเงินทุนในครัวเรือนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกและการจัดเตรียมในครัวเรือนที่มีการทอเสื่อกก จะส่งเสริมการทำนาทอไว้ใช้เองในพื้นที่ ๒ งาน จะได้ต้นกกประมาณ ๓๐๐ กิโลกรัม สามารถใช้ได้ตลอดปี ในการปลูกต้นกกนั้น ชาวบ้านมีองค์ความรู้ที่พบว่า ต้นกกที่ปลูกบริเวณชายน้ำเค็มจะมีความเหนียวกว่าต้นกกน้ำจืด ทำให้นำมาปรับใช้ในการปลูกต้นกกเต็บโตได้ดีมากขึ้น^{๑๐๑} ทั้งนี้แม้ว่าการทำกกตั้งแต่สดถึงตากแห้งนั้น จะยุ่งยากโดยเฉพาะการตัดไม่สามารถทำได้ในจำนวนคนทีน้อย และต้องทำให้เสร็จภายในวันเดียวเพื่อให้ได้กกที่มีคุณภาพและคงทน ดังนั้นกระบวนการเช่นนี้ทำให้เกิดกิจกรรมในครัวเรือนและชุมชนขึ้น ญาติพี่น้องลูกเล็กเด็กที่ต้องเข้ามาช่วยกัน เด็กๆ เข้ามารับจ้างตัดต้นกกมีรายได้เสริมเฉลี่ยวันละ ๖๐ บาท เป็นค่าขนม เด็กๆ ในบางสระเก้ามีความรู้ตั้งแต่ยังไม่เข้าโรงเรียนในเรื่องการทอเสื่อกก นับตั้งแต่ความรู้ในการปลูกตัดจัดการและผลิตตามที่วิถีชีวิตของพ่อแม่วิถีชุมชนของบางสระเก้าเกิดการเชื่อมโยงองค์ความรู้เรื่องการทอเสื่อกกจากครัวเรือนสู่ชุมชนสู่โรงเรียน หลักสูตรท้องถิ่นที่เป็นมากกว่าหลักสูตรในห้องเรียน เพราะสร้างรายได้จริงให้แก่เด็กๆ ในชุมชน และเมื่อชาวบ้านเอาเสื่อกกมาฝากขายเมื่อขายได้กำไรศูนย์ศิลป์จะแบ่งรายได้คนละครึ่งกับคนทอและแบ่งกำไรให้กรรมการ ๑๐% เป็นค่าแรงทำงาน เช่น ตรวจสอบสินค้า ทำบัญชีหาตลาดศูนย์ศิลป์มีรายได้รวมๆ ปีละเป็นล้านบาท รายจ่ายก็หมดไปกับค่าน้ำค่าไฟฟ้า ขณะเดียวกันรายได้จากการทอเสื่อกกนั้น จะปันคืนทุนให้แก่สังคม โดยเฉลี่ยประมาณ ๘% ต่อปี ของเงินสนับสนุน ในปัจจุบัน ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระเก้ามีกองทุนส่งเสริมสังคมเป็นจำนวนเงินกว่า ๔๕๐,๐๐๐ บาท นอกจากนี้ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระเก้ายังทำหน้าที่ในการรับซื้อและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ในการรับซื้อนั้นจะรับซื้อเสื่อกกจากสมาชิกและแปรรูปวางจำหน่าย โดยเน้นการใช้วัตถุดิบในพื้นที่ส่วนผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นๆ ก็จะได้รับฝากขาย เน้นการขายปลีก ที่กลุ่มลูกค้าส่วนมากจะเป็นคณะทัวร์คณะทัศนศึกษาดูงาน และผู้เดินทางผ่านศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระเก้า^{๑๐๒}

นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายองค์กรชุมชน จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อกำหนดทิศทางในการแก้ไขปัญหาและจัดทำแผนปฏิบัติการในแต่ละ ยุทธศาสตร์ แผนของเครือข่ายองค์กรชุมชนตำบลได้บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วน ตำบล (อบต.) และได้รับการจัดสรรงบประมาณ (งบอุดหนุน) ในเบื้องต้น ๒ กิจกรรม คือ

^{๑๐๑}สัมภาษณ์ นายสมชาย ตองอ่อน, นายกองคการบริหารส่วนตำบลบางสระเก้า, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๒}สัมภาษณ์ นายสมชาย ตองอ่อน, นายกองคการบริหารส่วนตำบลบางสระเก้า, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

๑. โครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์เสื่อกกบางสระแก้ว โดยยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ (ศูนย์ศิลป์เสื่อเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ)

๒. โครงการบ้านปลาธนาคารปูโดยยุทธศาสตร์เกษตร/สิ่งแวดล้อม (กลุ่มอนุรักษ์พิทักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ) ^{๑๐๓}

จากการที่ชุมชนบางสระแก้วประสบกับปัญหาและร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยมีการกระตุ้นให้ตระหนักถึงปัญหา มีความตื่นตัวในการรับข้อมูลความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นและการสร้างจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยคนในชุมชน การรวมกลุ่มของชาวบ้านและแกนนำชุมชนมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานและบุคคลภายนอก เพื่อให้ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง ซึ่งกระบวนการพัฒนาชุมชนในลักษณะนี้สอดคล้องกับการพัฒนาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เรื่อง “การเข้าใจเข้าใจและพัฒนา” โดยใช้หลัก “ระเบิดจากข้างใน” คือการที่คนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการหาทางแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ขณะนี้ชุมชนบางสระแก้วได้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื่อกกมีจำนวน ๔ กลุ่ม คือ กลุ่มศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้ว กลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว กลุ่มทำเสื่อกกสุรียาและกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์เสื่อกก ^{๑๐๔}

๔.๑.๕ รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน อัญมณีและเครื่องประดับ

รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนจากลักษณะเด่นและการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จ แหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับ วิถีชีวิตชุมชนและเครือข่าย เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงผลงานสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชุมชนดั้งเดิม

๔.๑.๕.๑ รูปแบบการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอัญมณีและเครื่องประดับ

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชื่อเสียงด้านการเจียระไนพลอย ทั้งยังเป็นผู้นำการเผาพลอยเพื่อเพิ่มมูลค่ามาช้านาน ^{๑๐๕} และสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ สินค้าพื้นเมืองและเครื่องเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลอยซึ่งเป็นอัญมณีที่มีมูลค่าสูงและส่งออกได้มากในช่วง ๒๐ ปี ^{๑๐๖} ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้บุกเบิกที่ดินในอำเภอหนองบอน นางว อันเป็นแหล่งการค้าพบ พลอยแดงแห่งแรกของประเทศไทยจากนั้นมา พลอยแดง หรือ ทับทิมสยาม ก็เป็นที่รู้จักของคนทั่วโลกในเวลาอันรวดเร็ว ^{๑๐๗} ด้วยคุณภาพที่โดดเด่น ทั้งสีที่แดงสดใส ประกายของน้ำงามภายหลังผ่านการเจียระไน

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นายฉัตรเจตน์ ทองอ่อน, รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกก บางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นายสมบูรณ์ เจตนาอนุรักษ์, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นางเจตนา กิริติโกธมานันท์, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายภูเก็ท คุณประภากร, นายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

และราคาที่เปลี่ยนแปลงขึ้นทุกครั้งที่ถูกเปลี่ยนมือไป^{๑๐๘} ไม่มีใครรู้คุณค่าที่แท้จริงของพลอยแต่ละเม็ด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเม็ดที่ขนาดใหญ่หลายๆ กระรัต รู้แต่เพียงว่าแม่จะผ่านไปหลายต่อหลายทอดก็ยังสามารถขายออกได้ ขาวว่าคนสุดท้ายที่ขายออกไปสามารถทำกำไรได้งดงาม บางครั้งยังมากกว่าผู้ที่ซื้อมาได้คนแรกเสียอีก และนับวันมีแต่จะเพิ่มมูลค่าขึ้นไปเรื่อยๆ เพราะกลายเป็นของหายากยิ่งในปัจจุบัน^{๑๐๙}

จุดที่เกิดพลอยจันทบุรีแห่งแรกๆ นั้น อยู่บริเวณเขาพลอยแหวน ซึ่งเป็นชื่อเรียกกันมานาน ตั้งแต่ครั้งโบราณ สมัยก่อนการหาพลอยไม่ได้ใช้เครื่องมือหนัก ไม่ต้องเปลืองน้ำมัน เพราะบริเวณเขาพลอยแหวนนั้น พลอยตกมากแค่เขี้ยวๆ ตามพื้นดินก็พบพลอยแล้ว พลอยที่พบจะเป็นพลอยเขียวส่องบุษราคัม พลอยสตาร์และไพลิน ซึ่งคนพื้นบ้านเรียก ลูกครึ่ง ชาวบ้านจะสนุกสนานในการหาพลอยต่อเมื่อหลังฝนตกหนัก เพราะหลังฝนใหญ่ น้ำดินจะถูกน้ำชะไป พลอยและก้อนกรวดจะปรากฏที่หน้าดินชาวบ้านซึ่งขานานจะแยกออกว่าเม็ดไหนกรวด เม็ดไหนพลอย ดังบทกลอนที่มีผู้แต่งเกี่ยวกับพลอยเมืองจันทบุรีไว้ว่า “พอฝนมา ชะหน้าดิน หินก็ไหล ก้อนโตๆ สีเหลืองทอง ส่องแสงใส บ้างเขียวสด เขียวจาง บ้างเขียวไพล ก้อนเท่าไข่ ใหญ่เท่าหอย ไม่น้อยเลย” พลอยในสมัยก่อนเม็ดโตมีมาก บางเม็ดใหญ่ขนาดเท่ากำไลไม้ขีดไม่ว่าบุษราคัมน้ำงาม หรือไพลิน แต่มีใครที่คนที่ทราบว่ามีกรวดพลอยจันทบุรีมานานเท่าไรแล้ว ถามชาวบ้านในพื้นที่คนเก่าแก่ก็อาจตอบว่าพบเห็นมาตั้งแต่จำความได้ เขาพลอยแหวน บางกะจะ บ่อไร่ หนองบอน นาวง ตกพรหม บ่อเวฬุ อีเล็มฯลฯ เหล่านี้คือ แหล่งที่มีการค้นพบพลอยคุณภาพแห่งภาคตะวันออกของไทย จนทำให้จันทบุรีกลายเป็นที่นัดพบของพ่อค้าพลอยชาวไทยเรื่อยมาหลังจากยุคตื่นพลอยที่บ่อไร่ หนองบอน นาวง และชื่อทับทิมสยามเป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติโดยทั่วไป จึงเริ่มมีนักธุรกิจจากทั่วโลกเข้ามาติดต่อซื้อขายพลอย ที่จันทบุรีมากขึ้นโดยลำดับ^{๑๑๐}

การเจียรไนพลอยนั้น เป็นอีกศาสตร์หนึ่งที่อยู่คู่กับคนจันทบุรีมาอย่างยาวนาน ซึ่งมีความสวยงามและแตกต่างกับอีกหลายๆ ประเทศที่มีอุตสาหกรรมพลอย^{๑๑๑} ชาวต่างชาติอีกไม่น้อยที่พยายามจะมาศึกษาวิธีการตลอดจนแนวคิดทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ของอัญมณีต่างๆ จากบ้านเรา แต่ก็ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้^{๑๑๒} ดูได้จากงานฝีมือการเจียรไนพลอย ๘๑ กระรัต ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๘๑ พรรษา ซึ่งเป็นฝีมือการเจียรไนด้วยมือจากช่างชาวจันทบุรี ซึ่งไม่มีที่ไหนทำได้^{๑๑๓} ส่วนเรื่องการเผาพลอยของจันทบุรีนั้น คาดกันว่าน่าจะมา

^{๑๐๘}สัมภาษณ์ นางเนาวรัตน์ สวิงคุณ, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๐๙}สัมภาษณ์ นายบรรหาร อุดมผล, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๐}สัมภาษณ์ นายภูเก็ท คุณประภากร, นายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๑}สัมภาษณ์ นายสมบูรณ์ เจตนาบุรุษ, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๒}สัมภาษณ์ นายบรรหาร อุดมผล, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๓}สัมภาษณ์ นางเนาวรัตน์ สวิงคุณ, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

จากเรื่องบังเอิญเมื่อในอดีตเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ตลาดพลอย และมีตู้เซฟซึ่งใช้เก็บพลอยจำนวนมากน้อยถูกเผาแต่กลับเกิดเรื่องไม่น่าเชื่อขึ้นมาเพราะว่าหลังจากพลอยในตู้เซฟที่ถูกความร้อนกลับเกิดสีสันทึบสวยงามกว่าพลอยปกติทั่วไป ตั้งแต่นั้นมาการเผาพลอยจึงเกิดขึ้นและเป็นที่นิยมถึงปัจจุบัน^{๑๑๔} จากการเผาด้วยเตาอิฐปัจจุบันเป็นการเผาด้วยเตาที่ทันสมัย และเริ่มมีเทคโนโลยีใหม่ๆ เกิดขึ้นหลังจากมีการส่งเสริมวิจัยการผลิตพลอยอย่างจริงจัง พลอยที่เห็นตามท้องตลาดของจันทบุรี จึงมีความสวยงามต่างจากพลอยที่อื่นๆ ทั่วไป^{๑๑๕} แม้ว่าวันนี้ของจันทบุรี ทรัพยากรธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปมากตามกาลเวลา ใต้ดินทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบลดลง จนกลายเป็นไม่หลงเหลืออยู่ แต่บนดินนั้นได้มีการสั่งสมความรู้ประสบการณ์ และเพิ่มพูนขึ้นเป็นอย่างมากยากที่ใครจะตามทัน^{๑๑๖} วันนี้ของจันทบุรี ได้อาศัยประสบการณ์ที่สั่งสม แสงสว่างวัตถุดิบจากทุกมุมโลก พลอยก้อนจากทุกแหล่งของโลกถ่ายเทมาที่นี่จนกลายเป็นแหล่งซื้อขายอัญมณีที่สำคัญและมีชื่อเสียงระดับโลก^{๑๑๗} ที่ผ่านมาโดยมีผู้เข้ามาทำเหมืองพลอยจำนวนมากกลายเป็นธุรกิจใหญ่สร้างความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจให้แก่จังหวัดจันทบุรีเป็นอย่างมาก^{๑๑๘} การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการผลิตและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับของไทย ทำให้มีการใช้วัตถุดิบพลอยภายในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ทำให้ทรัพยากรแหล่งแร่อัญมณีเริ่มมีปริมาณลดลงและเริ่มหมดไป^{๑๑๙} ดังนั้นในปัจจุบันพ่อค้าพลอยจังหวัดจันทบุรี จึงรวมตัวลงทุนทำเหมืองแสวงหาวัตถุดิบพลอยก้อนจากต่างประเทศตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๑๕ โดยมีจำนวนเงินลงทุนเฉลี่ย ๑,๐๐๐ ล้านบาท ต่อปี ซึ่งประเทศที่ไปลงทุนได้แก่ ออสเตรเลีย ศรีลังกา พม่า เวียดนาม เขมร ลาว จีน อินเดีย บราซิล เคนยา ไนจีเรีย แทนซาเนีย โมแซมบิก มาลาวีและมาดากัสการ์^{๑๒๐} โดยจะส่งพลอยดิบกลับมาพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าที่จังหวัดจันทบุรี เฉพาะจังหวัดจันทบุรีได้สร้างรายได้จากการค้าพลอยต่อปี เป็นจำนวนนับหมื่นล้านบาท แต่ถึงแม้ว่าจันทบุรีจะมีชื่อเสียงในด้านการเจียรไนพลอยและการเป็นผู้นำในการเผาพลอยเพื่อเพิ่มมูลค่านั้น แต่มูลค่าการค้าและการส่งออกเกือบทั้งหมดยังคงอยู่ที่กรุงเทพฯ ประกอบกับธุรกิจอัญมณีของจังหวัดจันทบุรีมีการพัฒนาค่อนข้างช้าเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งของไทย เช่น ศรีลังกา และจีน ซึ่งมีความได้เปรียบไทยในด้านแหล่งวัตถุดิบ ต้นทุนแรงงานและประสบการณ์ การค้าระหว่างประเทศหากปล่อยให้สภาวะการณ์เป็นเช่นนี้ จังหวัดจันทบุรี

^{๑๑๔}สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ เจตนานุรักษ์, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๕}สัมภาษณ์ นางเจตนา กิริติโกณานันท์, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๖}สัมภาษณ์ นางเนาวรัตน์ สวิงคุณ, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๗}สัมภาษณ์ นายบรรหาร อุดมผล, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๑๘}สัมภาษณ์ นายภูเก็ต คุณประภากร, นายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๙}สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ เจตนานุรักษ์, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๐}สัมภาษณ์ นายภูเก็ต คุณประภากร, นายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

คงต้องสูญเสียตลาดอัญมณีซึ่งมีมูลค่าส่งออกปีละหลายหมื่นล้านบาทให้กับประเทศคู่แข่งในไม่ช้า^{๑๒๑} และจังหวัดจันทบุรีได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้เริ่มพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ เพื่อที่จะเพิ่มผลผลิตและมูลค่าให้กับผู้ประกอบการอัญมณีและเครื่องประดับรวมถึงการเพิ่มผลิตภัณฑ์ให้กับจังหวัดจันทบุรี โดยเน้นยุทธศาสตร์การสร้างตราสินค้าและการทำการตลาดเพิ่มมากขึ้นเพื่อจะได้พัฒนาทั้งด้านคุณภาพและมาตรฐานอัญมณี และเครื่องประดับของจังหวัดจันทบุรี^{๑๒๒}

๔.๑.๕.๒ รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวอัญมณีและเครื่องประดับ

๑. รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงผลงานสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี

การมีส่วนร่วมจะเกิดจากการประชุมระดมสมองเครือข่ายระหว่างนักวิจัยด้านอัญมณี และเครื่องประดับในท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี และได้รับความร่วมมือจาก คณะอัญมณี มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี คณะอัญมณีศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และผู้ประกอบการด้านอัญมณีและเครื่องประดับในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงสมาคมผู้ผลิตอัญมณีและเครื่องประดับจังหวัดจันทบุรี หอการค้าจังหวัดจันทบุรี และพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี มีการจัดวางแผนการยกระดับจังหวัดจันทบุรีสู่นครอัญมณี ซึ่งแต่เดิมนั้นมีมานานแล้ว แต่ยังไม่เด่นชัดเกิดความร่วมมือระหว่างนักวิจัยและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการสร้าง Road Map การยกระดับจังหวัดจันทบุรีสู่นครอัญมณีให้ไปในทิศทางเดียวกัน^{๑๒๓} ทั้งนี้การยกระดับจังหวัดจันทบุรีสู่นครอัญมณียังเป็นยุทธศาสตร์ของจังหวัดในการพัฒนาจังหวัดจันทบุรีสู่นครอัญมณี และยังเป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทยต่อไป ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม จึงจำเป็นต้องมีปัจจัยสำคัญอีกประเด็นหนึ่งคือจะต้องมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อคิดค้นนวัตกรรมใหม่ขึ้นมาให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทย และกรอบการวิจัยด้านอัญมณีและเครื่องประดับในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๑

กรอบประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ สำหรับกลุ่มงานด้านอัญมณี มีดังนี้

๑. นครอัญมณีจันทบุรี

๑.๑ การวิจัยเชิงนโยบาย การวิจัยด้านนโยบาย กฎระเบียบ การตลาด (Marketing) การสร้างตรา ผลิตภัณฑ์ (Branding) การเงิน การเครือข่ายห่วงโซ่อุปทาน

๑.๒ เทคโนโลยีการผลิต ครอบคลุมกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ วัตถุดิบ การออกแบบผลิตภัณฑ์ การผลิต

๑.๓ การวิจัยเชิงพัฒนาบุคลากร สร้างและพัฒนาหลักสูตรการอบรมที่เหมาะสมกับชุมชนอุตสาหกรรมท้องถิ่น

^{๑๒๑}สัมภาษณ์ นางเนาวรัตน์ สวิงคุณ, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๒}สัมภาษณ์ นางเจตนา กิริติโกธมานันท์, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๓}สัมภาษณ์ นายภูเก็ท คุณประภากร, นายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

๒. การพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเงินและโลหะมีค่าอื่นๆ

๒.๑ เทคโนโลยีวัสดุ วัสดุผงและต้นน้ำอื่นๆ วัสดุทดแทน วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานที่มีค่า

๒.๒ เทคโนโลยีการผลิต การหล่อขึ้น การรูป ลดตำหนิ (defect) การเคลือบผิว และสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่

๓. การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต เทคโนโลยีสะอาด และเครื่องจักร เครื่องมือ เพื่อตอบสนอง SME โดยมีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือลดการนำเข้า^{๑๒๔}

๒. รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวอัญมณีและเครื่องประดับ

กิจกรรมการท่องเที่ยวอัญมณีและเครื่องประดับจังหวัดจันทบุรี หากพูดถึงจังหวัดจันทบุรี สิ่งที่คุณนึกถึงเป็นอันดับแรก ก็คือพลอยเมืองจันทฯ ที่มีเนื้อพลอยที่สวยงาม และมีชื่อเสียงมายาวนานจนหลายคนต้องถวิลหาครอบครอง โดยเป็นแหล่งศูนย์รวมอัญมณี ซึ่งจะมีในวันศุกร์และวันเสาร์อาทิตย์ บนถนนตรีรัตน์ ตรอกกระจ่าง ต.จันทนิมิต อ.เมือง จ.จันทบุรี ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐ น. ถนนอัญมณี จังหวัดจันทบุรี ตลาดพลอยที่ขึ้นชื่อที่สุดในเมืองไทย ถ้านึกถึงจันทบุรี ย่อมนึกถึงพลอยน้ำงาม ด้วยเม็ดพลอยที่มีคุณภาพ ผ่านการเจียรไนจากฝีมืออันเชี่ยวชาญ จนได้ชื่อว่าเป็นพลอยเมืองจันทน์น้ำงาม ถนนอัญมณี เป็นชื่อเรียกขานถนนที่มีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่งของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งหมายถึงบริเวณถนนศรีจันทร์ และซอยกระจ่าง นับเป็นถนนเศรษฐกิจที่คึกคักอย่างมากแห่งหนึ่ง เพราะสถานที่แห่งนี้ เป็นที่ตั้งของร้านเจียรไนพลอย ร้านค้าอัญมณี และร้านทองรูปพรรณ มากกว่า ๑๒๐ ร้าน โดยการขายพลอยจะมีการนำเสนอ และสอบถามราคากันก่อนในวันศุกร์ และในวันเสาร์จะเป็นวันที่มีการซื้อขายกันจริง ซึ่งเราจะได้เห็นบรรยากาศการซื้อขายพลอยมี “เด็กเดินพลอย” ที่รับพลอยมาขาย ซึ่งเต็มไปด้วยพ่อค้าพลอยซึ่งเดินทางมาจากที่ต่างๆ ทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติพลอยเมืองจันทน์อันลือชื่อนั้น เล่ากันว่าจุดที่เกิดพลอยจันทน์แห่งแรกๆ อยู่บริเวณเขาพลอยแหวน ซึ่งเป็นชื่อเรียกกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณ สมัยก่อนการหาพลอยไม่ได้ใช้เครื่องมือหนัก เพราะบริเวณเขาพลอยแหวนพลอยตกมากแค่เขี่ยๆ ตามพื้นดินก็พบพลอยแล้ว พลอยที่พบจะเป็นพลอยเขียวส่องบุษราคัม พลอยสตาร์และไพสิน ซึ่งคนพื้นบ้านเรียกว่า ลูกครึ่ง นอกจากนี้มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับตำนานการเกิดพลอยสืบต่อกันมาว่า แต่เดิมเมืองจันทบุรียังไม่มีพลอย จนกระทั่งอยู่มาวันหนึ่งชาวบ้านได้เห็นแสงสว่างราวกับดวงดาวพุ่งจากท้องฟ้า ตกลงมาบริเวณเขาพลอยแหวน เมื่อชาวบ้านพากันไปดูก็เห็นวัตถุที่มีประกายแสงสีเขียวสุกสว่างอยู่ในหลุม และเชื่อกันว่านั่นคือ “แม่พลอย” จึงเตรียมที่จะนำมาไว้กราบไหว้บูชา แต่เมื่อจะหยิบแม่พลอยขึ้นมา แม่พลอยกลับลอยหนีไป และบรรดาลูกพลอยนับหมื่นนับพันก็พากันลอยตามแม่พลอยไปด้วย ลูกพลอยไหนที่ลอยตามแม่พลอยไปไม่ทัน จะตกหล่นกระจายอยู่ตามพื้นดินไปทั่ว จนทำให้บริเวณเขาพลอยแหวนมีพลอยอยู่ใต้พื้นดินจำนวนมาก

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ เจตนาณรงค์, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี,

๔.๑.๕.๓ รูปแบบการจัดการกระบวนการจัดการโดยชุมชนการท่องเที่ยวอัญมณีและเครื่องประดับ

กระบวนการจัดการชุมชนโดยชุมชนร่วมกับจังหวัดจันทบุรีกำหนดแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านอัญมณีและเครื่องประดับ

จังหวัดจันทบุรีได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมการค้าอัญมณีและเครื่องประดับ โดยกำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ “การสร้างมูลค่าเพิ่มแก่อัญมณี” กำหนดแผนงาน/โครงการเพิ่มสมรรถนะด้านการบริหารจัดการและการตลาดให้แก่ผู้ประกอบการ ดังนี้

- การส่งเสริมให้มีการเพิ่มมูลค่าพลอยด้วยการนำพลอยเม็ดมาขึ้นรูปทำเป็นเครื่องประดับ จำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคสุดท้าย^{๑๒๕}

- จัดประกวดการออกแบบ

- ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเห็นความสำคัญของการมีใบรับรองสินค้าซึ่งจังหวัดฯ ได้อำนวยความสะดวก โดยจัดซื้อเครื่องมือและจัดทำห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย พร้อมทั้งให้ทุนสร้างนักอัญมณีศาสตร์ ปฏิบัติงานประจำห้องปฏิบัติการ ควบคุมการดำเนินงานโดยคณะอัญมณี มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี

- การจัดงานแสดงสินค้าในจังหวัดต่างๆ โดยใช้ชื่อว่า “จันทบุรีเจมส์แอนด์จิวเวลรี่แฟร์ (Chanthaburi Gems & Jewelry Fair)” พร้อมทั้งสร้างความเชื่อมั่นความเป็นพลอยแท้ โดยมีคลินิกตรวจสอบความแท้ไม่แท้ของพลอย และจัดนิทรรศการให้คำปรึกษาแนะนำในการเลือกซื้อพลอย^{๑๒๖}

- ขยายตลาดต่างประเทศ โดยการนำผู้ประกอบการเข้าร่วมงานแสดงสินค้านานาชาติ ได้แก่ งานบางกอกเจมส์แอนด์จิวเวลรี่แฟร์ และงานแสดงสินค้าในต่างประเทศ^{๑๒๗}

- พัฒนาแหล่งจำหน่ายภายในจังหวัด โดยการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี ซึ่งจะมีบริการอย่างครบวงจร เช่น ห้องจำหน่ายอัญมณี สินค้า OTOP ห้องปฏิบัติการพิพิธภัณฑอัญมณี ศูนย์อาหาร เป็นต้น^{๑๒๘}

- ส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ จังหวัดฯ ได้มีการส่งเสริมให้สมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรีจัดทำตราสัญลักษณ์พลอยจันท (Ploy Chan) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างแบรนด์สินค้าอัญมณีและเครื่องประดับของจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดฯ ได้จัดทำตราสัญลักษณ์รับประกันคุณภาพสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับจังหวัดจันทบุรี (Chanthaburi

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ นายบรรหาร อุดมผล, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นายสมบูรณ์ เจตนาณรงค์, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ นางเนาวรัตน์ สวิงคุณ, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นายภูเก็ท คุณประภากร, นายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

Gems & Jewelry Guarantee) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สินค้าและสร้างจริยธรรมทางการค้าให้แก่ผู้ประกอบการ^{๑๒๙}

๔.๑.๕.๔ ผลลัพธ์ของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอัญมณีและเครื่องประดับ

ศูนย์ส่งเสริมอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี ตั้งอยู่ที่ถนนมหาราชในเมืองจันทบุรี เป็นศูนย์แสดงและส่งเสริมอัญมณีและเครื่องประดับถาวรที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และในเอเชีย ภายในศูนย์ฯ แห่งนี้ยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกี่ยวกับอัญมณี ตลอดจนกระบวนการผลิตอัญมณีในขั้นตอนต่างๆ ที่จัดไว้ในลักษณะของนิทรรศการอีกด้วย มีพื้นที่กว่า ๕,๐๐๐ ตารางเมตร บนเนื้อที่ ๘ ไร่ เป็นศูนย์กลางการค้า และส่งเสริมธุรกิจอัญมณี และเครื่องประดับของประเทศไทย พื้นที่โดยรอบมีภูมิทัศน์สวยงามด้วยสวนพันธุ์ไม้ต่างๆ ประดับด้วยงานประติมากรรมไว้อย่างสวยงาม เพื่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้ที่มาเยี่ยมชม ประกอบไปด้วยความทันสมัยสุดอลังการกับพิพิธภัณฑ์อัญมณี โดยนำเสนอแบบ Live Museum, ห้องวีดิทัศน์ 3D ที่ทันสมัยที่สุดเพื่อบอกเล่าเรื่องราวการทำพลอย การขุดพลอย การเผา และการเจียรระไน, Gem Bank, ศูนย์ปฏิบัติการตรวจสอบอัญมณี และสถานที่จัดแสดงสินค้าและนิทรรศการต่างๆ ที่น่าสนใจ

ศูนย์ส่งเสริมอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรีเป็นศูนย์กลางการค้าและส่งเสริมธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับของประเทศไทย เป็นพื้นที่จัดแสดงและจำหน่ายสินค้าอัญมณี และเครื่องประดับต่างๆ อาทิ พลอยสำเร็จรูป แหวน สร้อย กำไลข้อมือ ซึ่งรังสรรค์อย่างประณีตเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่มีคุณภาพในราคาที่ประทับใจ และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านอัญมณีและเครื่องประดับ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งกำเนิด ขั้นตอนการผลิตอัญมณี เช่น การเผา การเจียรระไน การนำพลอยมาแปรรูปออกแบบเป็นเครื่องประดับ ตลอดจนวิธีการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน โดยเรามีห้องพิพิธภัณฑ์อัญมณีที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชีย โดยนำเสนอแบบ Live Museum นักท่องเที่ยวจะมีส่วนร่วมเรียนรู้ด้วยตนเอง และได้ตื่นตาตื่นใจไปกับนิทรรศการที่บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของอัญมณีอันทรงคุณค่าเริ่มตั้งแต่การขุดหา อัญมณีจากแหล่งต่างๆ ผ่านขั้นตอนการผลิตและแปรรูป จนได้เป็นผลิตภัณฑ์ล้ำค่าที่จัดแสดงไว้ให้ได้รับชมอยู่โดยรอบ รวมทั้งได้รับชมภาพยนตร์แบบ ๓ มิติ เพื่อบอกกล่าวเรื่องราวของอัญมณีและเครื่องประดับในรูปแบบที่สนุกสนานและเร้าใจยิ่งขึ้น

ห้องวีดิทัศน์ 3D เพื่อบอกกล่าวเรื่องราวของอัญมณีและเครื่องประดับ ในรูปแบบที่สนุกสนานและเร้าใจยิ่งขึ้น โดยภายในการชมวีดิทัศน์จะเป็นการเล่าเรื่องราวและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอัญมณีจันทบุรีตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการผลิตเป็นวีดิทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับผู้สนใจที่ไม่มีความรู้เรื่องอัญมณีเพื่อเป็นความรู้และรู้ถึงคุณค่าของอัญมณี

Live Museum จัดได้ว่าสถานที่แห่งนี้เป็นพิพิธภัณฑ์อัญมณีที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชีย โดยนำเสนอในรูปแบบ Live Museum นักท่องเที่ยวจะมีส่วนร่วมเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยภายในจะแบ่งออกเป็นโซนต่างๆ ที่ให้ความรู้เอาไว้ที่น่าสนใจยกตัวอย่างเช่น เริ่มต้นคือ การทำความเข้าใจว่าอัญมณีเกิดขึ้นได้อย่างไร มาจากไหน, อัญมณีมีกี่ประเภท เป็นต้น พร้อมกับตัวอย่างของอัญมณีที่ถูกจัดแสดงเอาไว้เป็นตัวอย่างห้องถัดไปก็คือโซนที่จะบอกถึงแหล่งที่จะพบแร่ทั่วโลกโดยจะจัดแสดงบน

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ เจตนาณรงค์, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

รูปโลกขนาดใหญ่ให้ได้ชม ถัดไปคือห้องที่จะแสดงถึงอัญมณีกับความเชื่อ จะแสดงถึงประอัญมณีที่เหมาะสมกับคนที่เกิดราศีต่างๆ ต่อมาคือห้องที่จะแสดงถึง “อัญมณีกับอารยธรรมของโลก” และภายในโซนนี้จะมีการจัดแสดงมงกุฎของกษัตริย์จำลอง เครื่องประดับจำลองและ กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของเครื่องประดับ การทำเหมืองพลอยในจันทบุรี การเจียรระโนพลอยและยังมีความรู้อื่นๆ อีกมากมาย และโซนสุดท้ายที่ปลายทางก็จะเป็นการรวบรวมร้านค้าของสมาคมผู้ค้าพลอยที่มาจากชายสินค้าอัญมณีสวยๆ กับราคาที่ยุติธรรม

ศูนย์กลางจำหน่ายอัญมณีและเครื่องประดับ เป็นพื้นที่จัดแสดงและจำหน่ายสินค้าอัญมณี และเครื่องประดับต่างๆ อาทิ พลอยสำเร็จรูป แหวน สร้อย กำไลข้อมือ ซึ่งรังสรรค์อย่างประณีต เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่มีคุณภาพในราคาที่ประทับใจ และยังถือได้ว่าที่นี่เป็นศูนย์การซื้ออัญมณีจันทบุรีที่มีคุณภาพที่สุด เพราะเป็นแหล่งที่สมาคมผู้ค้าพลอยของจันทบุรีมารวมตัวกัน ผู้ที่มาซื้อเครื่องประดับที่นี้จึงมั่นใจได้อย่างแน่นอนว่าเครื่องประดับที่ซื้อไปเป็นของดีและราคายุติธรรม^{๑๓๐}

สรุปได้ว่ารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี จากการสัมภาษณ์และนำแนวคิดรูปแบบการท่องเที่ยวของ UNWTO การวิเคราะห์ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี พบว่า

๑. รูปแบบการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี

จากการศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีโดยศึกษาจากแหล่งท่องเที่ยว ๕ แห่ง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวชุมชนแต่ละแหล่งมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีวิถีพึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ดังนี้

๑.๑ เขาคิชฌกูฏ อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ มีลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน โดยส่วนของอุทยานมีระบบนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏสามารถแบ่งออกได้หลักๆ ๒ ประเภท คือ ป่าดิบชื้น และป่าดิบเขา

๑.๒ น้ำตกพลิ้ว อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว เป็นอุทยานแห่งชาติที่ผืนป่ายังคงมีความเป็นธรรมชาติ มีต้นไม้ พรรณไม้นานาชนิด เป็นแหล่งต้นน้ำของน้ำตกพลิ้ว น้ำตกที่มีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดจันทบุรี เหมาะกับการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาธรรมชาติ เล่นน้ำตก และชมฝูงปลาพลวง ต่อมาได้กำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๑๘ ใช้ชื่อว่า “อุทยานแห่งชาติเขาสระบาป” และเปลี่ยนชื่อเป็น “อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว” เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๕

๑.๓ หาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ ส่วนหาดเจ้าหลาว มีความยาวต่อเนื่องมาจากแหลมเสด็จ ยาวไปจรดแนวเขาของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุ้งกระเบนเส้นทางเป็นถนนเฉลิมบูรพาชลทิตขนานไปกับแนวหาด ตรงมาจากช่วงวงเวียนเจ้าหลาว (รูปปั้นพะยูนเล่นน้ำ) ยาวไปจรดถึงปลายหาด มีระยะทางประมาณ ๓ กิโลเมตร ถนนเส้นนี้ไม่ติดและไม่เห็นทะเล

๑.๔ ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่ออกบางสระแก้ว จันทบุรีมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ พื้นที่ส่วนหนึ่งใช้ทำนา มีพืชขึ้นอยู่ชนิดหนึ่ง คือ ต้นกกมีคุณสมบัติเหมาะแก่การทอเสื่อ อันเป็น

^{๑๓๐}ไทยแม็บทราเวล, ศูนย์ส่งเสริมอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thaimaptravel.com/articles-inner/location-tour/443.html> [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

สินค้าประเภทหัตถกรรมที่ขึ้นชื่อของจังหวัดจันทบุรี ชาวจันทบุรีรู้จักการทอเสื่อมาไม่ต่ำกว่า ๑๒๐ ปีมาแล้ว โดยผู้ริเริ่มกลุ่มแรกคือกลุ่มผู้นับถือศาสนาคาทอลิกที่อาศัยอยู่บริเวณวัดคาทอลิก หรือที่เรียกว่าหมู่บ้านญวน ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๒๕๔ บาทหลวงเฮ็ด ได้มาดูแลชาวคาทอลิกและได้นำพวกญวนที่มีฝีมือในการทอเสื่อ

๑.๕ อัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี เป็นทั้งแหล่งของการขุดพบ แหล่งกำเนิดพลอยสีของไทย แหล่งซื้อขายพลอยก้อนและพลอยเจียรระไน เป็นแหล่งที่ตั้งโรงงานเจียรระไนชั้นยอด เป็นแหล่งสร้างฝีมือการเจียรระไนชั้นเยี่ยม เป็นแหล่งกำเนิดโรงงานเผาพลอยเลื่องชื่อของโลก เป็นต้นน้ำที่สำคัญของธุรกิจส่งออกของอัญมณีและเครื่องประดับซึ่งนำเงินตราเข้าประเทศปีละหลายหมื่นล้านบาท

๒. รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี

จากการศึกษารูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีโดยศึกษาจากแหล่งท่องเที่ยว ๕ แห่ง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวชุมชนแต่ละแห่งมีการจัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบซึ่งอยู่กับแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ มีทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม ดังนี้

๒.๑ เขาคิชฌกูฏ เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๓ รูปแบบ ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏ กิจกรรมการท่องเที่ยวเดินศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชน

๒.๒ น้ำตกพลิ้ว กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจากลักษณะเด่นและการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว ของอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว แหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชนและเครือข่าย เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

๒.๓ หาดเจ้าหลาว - แหลมเสด็จ กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจากลักษณะเด่นและการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวของหาดเจ้าหลาว - แหลมเสด็จ แหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับ วิถีชีวิตชุมชนและเครือข่ายเกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชุมชน

๒.๔ ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระแก้ว กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจากลักษณะเด่นและการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระแก้ว แหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับ วิถีชีวิตชุมชนและเครือข่าย เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชุมชน

๒.๕ อัญมณีและเครื่องประดับ กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจากลักษณะเด่นและการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวของหาดเจ้าหลาว - แหลมเสด็จ แหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับ วิถีชีวิตชุมชนและเครือข่าย เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงผลงานสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชุมชนดั้งเดิม

สรุปรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี มี ๖ รูปแบบ ได้แก่ ๑. รูปแบบเดินศึกษาธรรมชาติ ๒. รูปแบบการจัดการเชิงวิถีชุมชน ๓. รูปแบบการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ๔. รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนทางวัฒนธรรม ๕. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงผลงานสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี ๖. รูปแบบการท่องเที่ยวอัญมณีและเครื่องประดับ

๓. รูปแบบการจัดการกระบวนการจัดการโดยชุมชนการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี

จากการศึกษารูปแบบการจัดการกระบวนการจัดการโดยชุมชนการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีโดยศึกษาจากแหล่งท่องเที่ยว ๕ แห่ง พบว่าในแต่ละท่องเที่ยวมีรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีความหลากหลายโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้กระบวนการจัดสรรผลประโยชน์นั้นมักขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมในการทำงานในแต่ละครั้ง ดังนี้

๓.๑ เขาคิชฌกูฏ อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี มีศักยภาพในการจัดการด้านสถานที่ มีการจัดแบ่งพื้นที่ดูแลนักท่องเที่ยวตามความถนัดของกลุ่มโฮมสเตย์ในแต่ละชุมชน ได้มีการวางแผนจัดทำแพคเกจท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว มีการวางแผนจัดทำแพคเกจท่องเที่ยวขึ้นโดยกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนบ้านกระทิง โดยเริ่มที่ให้นักท่องเที่ยวไปชมสวนเกษตรอินทรีย์ และไม้ประดับพันธุ์พื้นเมือง (กล้วยไม้เหลืองจันทร์) ต่อด้วยการชมสวนป่า ชมสวนผลไม้ของ นมัสการรอยพระพุทธรูปจำลอง

๓.๒ น้ำตกพลิ้ว ภายในอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว มีการจัดการร้านค้าสวัสดิการอาหาร ห้องน้ำห้องสุขา บ้านพักลานกางเต็นท์ ส่วนบริเวณก่อนเข้าเขตอุทยานฯ มีร้านค้าเอกชนขายสินค้าอาหารเครื่องดื่มหลายชนิด บางร้านให้เช่ากระติกน้ำแข็ง เสื้อ เข้าไปในอุทยานฯ และมีร้านที่ให้บริการจอดรถ

๓.๓ หาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีการสนับสนุนให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยวให้มีการร่วมมือกันอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม รวมถึงการพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัคร หรือเยาวชนให้เข้าใจให้ตระหนักรวมถึงสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์อีกทั้งกิจกรรมทางการท่องเที่ยวต้องมีอย่างสม่ำเสมอและสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบใหม่ๆ ขึ้นไม่ว่า จะเป็นการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมชุมชน และประวัติศาสตร์กิจกรรมเดิมที่เกี่ยวข้องอนุรักษ์ธรรมชาติ การส่งเสริมอาชีพการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ๆ และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ควรร่วมกับการทำประชาสัมพันธ์การรณรงค์การสร้างกระแสอนุรักษ์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเอกสาร แผนพับประชาสัมพันธ์ หรือข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ข้อมูลที่ต้องการแก่นักท่องเที่ยว

๓.๔ ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระเก้า การจัดการความรู้ชุมชนบางสระเก้าจากการที่ชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่และองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองที่มีคุณค่าหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาศิลปหัตถกรรม การทอเสื่อกกจันทบุรี ซึ่งมีเอกลักษณ์มีชื่อเสียงมานาน ความรู้เหล่านี้ได้สั่งสมมานานหากไม่มีการจัดการที่ดีพอชุมชนรุ่นหลังอาจไม่เห็นความสำคัญและอาจสูญหายไป แต่ถ้าชุมชนสามารถนำความรู้อันเป็นภูมิปัญญาของชุมชนมาจัดดำเนินการอย่างถูกหลักการก็สามารถนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงกระบวนการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ และยังสามารถรักษาภูมิปัญญาอันมีค่าไว้ได้ อันจะส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่อย่างมีความสุข พึ่งตนเองได้และช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและความภาคภูมิใจ

๓.๕ อัญมณีและเครื่องประดับ กระบวนการจัดการชุมชนโดยชุมชนร่วมกับจังหวัดจันทบุรีกำหนดแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านอัญมณีและเครื่องประดับ จังหวัดจันทบุรีได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมการค้าอัญมณีและเครื่องประดับ โดยกำหนดเป็น

ประเด็นยุทธศาสตร์ “การสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ภูมิ” กำหนดแผนงาน/โครงการเพิ่มสมรรถนะด้านการบริหารจัดการและการตลาดให้แก่ผู้ประกอบการ

๔. ผลลัพธ์ของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

จากการศึกษาผลลัพธ์ของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี โดยศึกษาจากแหล่งท่องเที่ยว ๕ แห่ง พบว่าในแต่ละท่องเที่ยวมีผลลัพธ์ของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่มีความหลากหลาย ดังนี้

๔.๑ เขาคิชฌกูฏ จะเห็นได้ว่าผลลัพธ์ของการท่องเที่ยวเขาคิชฌกูฏมีอัตราการเติบโตในทิศทางที่สูงขึ้นมาก ทั้งนี้ตั้งแต่เปิดให้นมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ (พลวง) มีประชาชนนักท่องเที่ยว นักแสวงบุญ เดินทางขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรูปเป็นจำนวนมากโดยผู้ที่เดินทางมาส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าการได้มานมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ (พลวง) เปรียบได้กับการได้เข้าเฝ้าองค์พระศาสดา ถือเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ ชีวิตจะประสบแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรือง

๔.๒ น้ำตกพลิ้ว “น้ำตกพลิ้ว” เป็นน้ำตกที่มีน้ำตลอดทั้งปี ไม่ว่าจะมาฤดูไหนก็สามารถชื่นชมธรรมชาติที่แสนจะอุดมสมบูรณ์ของน้ำตกพลิ้วได้ บรรยากาศท่องเที่ยว น้ำตกพลิ้ว หากอยู่ในช่วงวันหยุดยาวจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวชาวไทย และต่างประเทศพาที่พักภายในอุทยานแห่งชาติ ถูกจองจนเต็มหมด ซึ่งทางอุทยานฯ ได้มีการจัดเตรียมเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก และดูแลความปลอดภัยกับนักท่องเที่ยวทุกจุด

๔.๓ หาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ การท่องเที่ยวหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้เป็นเงินตราให้กับผู้ประกอบการและกระจายเข้าไปในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยวกระจายเข้าสู่ท้องถิ่นยกตัวอย่างเช่น มีนักท่องเที่ยวมากินอาหารในพื้นที่ หรือซื้อสินค้าของที่ระลึกต่างๆ เงินจากนักท่องเที่ยวจะผ่านมือจากเจ้าของร้านไปซื้ออาหารสด ผลไม้สด เงินเหล่านี้ย่อมกระจายไปสู่เกษตรกรผู้ผลิตอาหารและผลไม้เป็นต้น

๔.๔ ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระแก้ว ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้ว เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๔ โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรม ๓ ประการคือ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็งในอนาคตเพื่อเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ในการทำงาน การบริหารจัดการธุรกิจและแก้ไขปัญหาในชุมชน และเพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่ม อันเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ กิจกรรมของศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้วนั้น ล้วนเป็นกิจกรรมที่เกิดจากชาวบ้านที่เข้ามาร่วมกันคิดขึ้น เริ่มต้นตั้งแต่กิจกรรมส่งเสริมการปลูกต้นกก ต้นปอ จุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้ชาวบ้านลดต้นทุนการผลิต มีวัตถุดิบในพื้นที่เพียงพอ ส่งเสริมด้านเงินทุนในครัวเรือนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกและการจัดเตรียมในครัวเรือนที่มีการทอเสื่อกก

๔.๕ ภูมิและเครื่องประดับ ศูนย์ส่งเสริมภูมิและเครื่องประดับจันทบุรี เป็นศูนย์แสดงและส่งเสริมภูมิและเครื่องประดับถาวรที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และในเอเชีย ภายในศูนย์ฯ แห่งนี้ยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิ ตลอดจนกระบวนการผลิตภูมิในขั้นตอนต่างๆ ที่จัดไว้ในลักษณะของนิทรรศการอีกด้วย พื้นที่โดยรอบมีภูมิทัศน์สวยงามด้วยสวนพันธุ์ไม้ต่างๆ ประดับด้วยงานประติมากรรมไว้อย่างสวยงาม เพื่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้ที่มาเยี่ยมชมประกอบไปด้วยความทันสมัยสอดคล้องการกับพิพิธภัณฑ์ภูมิ โดยนำเสนอแบบ Live Museum, ห้องวีดิทัศน์ 3D ที่ทันสมัยที่สุด เพื่อบอกเล่าเรื่องราวการทำพลอย

การชดเชย การเผา และการเจียรไน Gem Bank ศูนย์ปฏิบัติการตรวจสอบอัญมณี และสถานที่จัดแสดงสินค้าและนิทรรศการต่างๆ ที่น่าสนใจ

๔.๒ การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์การท่องเที่ยวชุมชนประเด็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ข้อมูลพื้นฐานกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยวและนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี ดังนี้

๔.๒.๑ การเชื่อมโยงเครือข่ายรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ประเพณีนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ

รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ประเพณีนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ สภาพเขาคิชฌกูฏจังหวัดจันทบุรี มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบมีเนินเขา สลับบ้างเล็กน้อยประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ มีสภาพเศรษฐกิจประชาชนส่วนใหญ่ในอำเภอเขาคิชฌกูฏประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งมีการเลี้ยงสัตว์ ทำให้รายได้หลักของประชาชนมาจากการขายผลผลิตทางการเกษตร และการแปรรูปผลผลิต

เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ประเพณีนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏเชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่อยู่โดยรอบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวจึงเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชน กิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น แผนการจัดการทางการท่องเที่ยวมีความเชื่อมโยงกับการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมในชุมชนตลอดสองข้างทาง สมาชิกในชุมชนบางกลุ่มเป็นเครือข่ายนำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว และเชิญให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเที่ยวชมสวน ชื่อผลผลิตทางการเกษตรไปบริโภค นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวสวน วิถีชีวิตของคนในพื้นที่มีความผูกพันกับสวนผลไม้เป็นอย่างมากเวลากลางวันจะใช้เวลาอยู่ในสวน

เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนประเพณีนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ มีลักษณะเชื่อมโยงเป็นไปอย่างธรรมชาติทั้งนี้เพราะรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวประเพณีนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ และรายได้ที่เกิดจากการเข้าซื้อผลิตภัณฑ์ ผลผลิตชุมชน เที่ยวชมวิถีชีวิตประชาชนทั้งสองข้างทางก่อนขึ้นนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏหรือหลังนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ มีผลต่อเศรษฐกิจชุมชนรายได้ชุมชนสูงในช่วงเทศกาลนมัสการรอยพระพุทธบาท และการขายผลผลิตทางการเกษตรจะมีผลต่อการเชื่อมโยงการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ทั้งต่อเครือข่ายชาวบ้าน และเครือข่ายภาครัฐ พยายามจัดการที่พัก และบริการที่ดี ประกอบกับสิ่งอำนวยความสะดวก มีจุดบริการและให้คำแนะนำนักท่องเที่ยว ทั้งหน่วยงานรัฐ และประชาชนมีการจัดการด้านสุขอนามัยที่ดี มีการดูแลรักษาความปลอดภัยในระดับที่เชื่อมั่นได้และไว้วางใจได้ ตลอดจนเส้นทางคมนาคมเข้าถึงโดยใช้ถนนเส้นหลักผ่านกลางอำเภอ และมีถนนเส้นรองตามซอยต่างๆ มีป้ายบอกเส้นทางชัดเจน

เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอาศัยรายได้จูงใจ สร้างความร่วมมือเกิดเป็นเครือข่ายกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ เที่ยวชมวิถีชีวิตประชาชนรอบเขาคิชฌกูฏ ในแต่ละปีประเพณีนมัสการพระพุทธบาท ชาวบ้านจากร่วมด้วยช่วยกันในการเตรียมงานดูแลความสะอาดของชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ครอบบ้านรวมถึงการสอดส่องดูแลเรื่องของ

ความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว ผู้แสวงบุญ ชาวบ้านที่มีผลผลิตจากเข้าไปมีส่วนร่วมในการนำผลผลิต ในชุมชนที่ประดิษฐ์ขึ้นทั้งอาหารสด ผลไม้ อาหารแปรรูปไปบริการแก่นักท่องเที่ยว นักแสวงบุญ สำหรับผู้ที่มีบ้านพักจะจัดบ้านในรูปแบบของโฮมสเตย์ไว้รองรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น การกระทำใน ลักษณะการร่วมไม้ร่วมมือแบบธรรมชาติ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายให้เกิดการจัดกิจกรรมรองรับ นักท่องเที่ยว อีกครั้งชาวบ้านส่วนหนึ่งยังเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่วัดพลวง การช่วยเหลือดูแลการจอตลอดของนักแสวงบุญ ผู้แสวงบุญ นักท่องเที่ยว การจัดห้องรองรับการเปลี่ยน เสื้อผ้าเปลี่ยนรถให้แก่นักท่องเที่ยว ควบคู่กับการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะการห้ามนำรถ ส่วนตัวขึ้นบนเขาซึ่งอาจเกิดอันตรายแก่ผู้ขับรถที่ไม่ชำนาญพื้นที่

เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบธรรมชาติเป็นวิถีปฏิบัติของชุมชน การจัดการ ความเข้มแข็งภายใต้ชุมชนเกิดจากการมีส่วนร่วมในการรองรับและให้บริการนักท่องเที่ยวตั้งแต่เยาวชน ไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ โดยเริ่มตั้งแต่การรวมกลุ่มทำธุรกิจเล็กๆ ขายอาหาร หรือของที่ระลึกในช่วงเทศกาล นมัสการรอยพระพุทธรูปหรือตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ การรวมกลุ่มเพื่อให้บริการทางคมนาคมการ รวมกลุ่มของแม่บ้าน เพื่อดูแลบริหารจัดการด้านการบริโภคและอุปโภคแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมา เที่ยวในอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

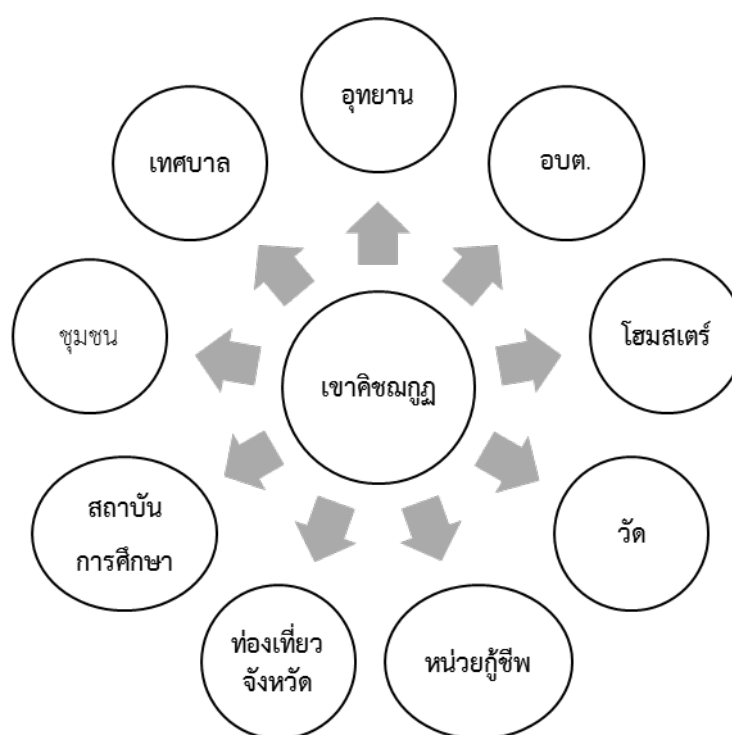
เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากนมัสการรอย พระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ (พลวง) เช่น จัดทางเดินศึกษาธรรมชาติที่วัดโคกตะพง โดยให้บริการ นักท่องเที่ยวเดินเท้าไปจนถึงลานเฮลิคอปเตอร์บนยอดเขาพระบาท เปิดบริการในช่วงงานนมัสการรอย พระพุทธรูป เขาพระบาทพลวง และมีการจัดทางเดินศึกษาธรรมชาติ ชมสวนป่า

เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงกับเครือข่ายภาครัฐ ร่วมมือดูแลและจัดการ การท่องเที่ยวชุมชน เช่น กู้ชีพเขาคิชฌกูฏ กู้ชีพคณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี และหน่วยงานภาครัฐโดย วิธีการประสานงานกับทางจังหวัดได้บูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้งกองอำนวยการรักษาความ ปลอดภัยร่วม ทหาร ตำรวจ ฝ่ายปกครองและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ ประชาชน นักท่องเที่ยว นักแสวงบุญ การให้ข้อมูลป้องกันปัญหา รองรับการจัดงานนมัสการรอย พระพุทธรูปตลอด ๒๔ ชั่วโมง ผ่านเครือข่าย facebook โดยมีการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลเกี่ยว กับเทศกาลงานนมัสการรอยพระพุทธรูป การสนับสนุนข้อมูลในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ชุมชนจากกลุ่มโฮมสเตย์ โดยได้รับนโยบายจัดการการท่องเที่ยวสนับสนุนชุมชนจากภาครัฐตามแผน พัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติโดยเน้นให้มีการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ

เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเขาคิชฌกูฏทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนส่งเสริม การท่องเที่ยวชุมชนโดยองค์กรต่างๆ จะประสานงานสมาชิกในเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์กับหน่วยงาน ภาครัฐ และสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน ประชาชนให้เกิดการช่วยเหลือดูแล บางหน่วยงาน จัดอบรมให้ความรู้ ฝึกปฏิบัติการต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมทั้งในเรื่องอาหารความปลอดภัยการคัด แยกขยะการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้การท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่น อย่างยั่งยืนของอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่างๆ ในสังคม องค์กร ประชาชนในท้องถิ่น เชื่อมโยงความร่วมมือในการอนุรักษ์รักษาสภาพ ไม่ทำลายหรือสร้างความเสียหาย แก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยต้องเข้มงวดในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติ และทางสังคม โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

การบริการการท่องเที่ยวในรูปแบบของแผ่นพับให้บริการข้อมูลความรู้การท่องเที่ยว ควบคุม การอนุรักษ์ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว^{๑๓๑} เครื่องข่ายการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นหน่วยงานภาครัฐจะมี ศักยภาพสูงในการส่งเสริมและให้ข้อมูลบริการแก่นักท่องเที่ยวรวมถึงการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ ใน แหล่งท่องเที่ยวบริการแก่นักท่องเที่ยว การให้ข้อมูลก่อนการท่องเที่ยว การศึกษาระหว่างการท่องเที่ยว รวมทั้งการให้การศึกษาเพิ่มเติมในภายหลังเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการดำเนินงานของสมาชิก เครื่องข่าย โดยเฉพาะหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการรวบรวมข้อมูลภายหลังการ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ช่วยให้เครือข่ายเกิดการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวในครั้งต่อไป เหล่านี้เป็น ลักษณะของการเชื่อมโยงเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏจังหวัดจันทบุรี

จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สรุปการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนประเพณีนมัสการ รอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ เครื่องข่ายการท่องเที่ยวชุมชนเขาคิชฌกูฏ

^{๑๓๑}แผ่นพับให้ข้อมูลอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี.

๔.๒.๒ การเชื่อมโยงเครือข่ายรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว

เครือข่ายรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากหน่วยงานภาครัฐเป็นหลักมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอกลักษณะของการให้การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายหลักเท่านั้น เครือข่ายหลักในการจัดการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิวมีลักษณะเชื่อมโยงจากเครือข่ายภายในของหน่วยงานเป็นแกนนำในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวประสานกับหน่วยงานภายนอกให้สนองตอบความต้องการด้านการท่องเที่ยวชุมชน

เครือข่ายในหน่วยงานอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว พื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิวแบ่งออกเป็นหน่วยงานต่างๆ ตามเขตพื้นที่ ได้แก่

๑. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิวที่ ๑ (น้ำตกตรอกนอง)
๒. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิวที่ ๒ (บ้านอ่าง)
๓. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิวที่ ๓ (น้ำตกคลองนารายณ์)
๔. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิวที่ ๔ (น้ำตกมะกอก)
๕. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิวที่ ๕ (กงซีไร่)
๖. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิวชั่วคราวที่ ๖ (น้ำตกคลองกลาง)
๗. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิวชั่วคราวที่ ๗ (เขาอ่าง)

เครือข่ายหน่วยงานมีการจัดทำเส้นทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศ ภายใต้การปฏิบัติงานร่วมกันและเชื่อมแผนงานจัดการท่องเที่ยวร่วมกันตามเส้นทางระบบนิเวศอยู่ในอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว เส้นทางต้นน้ำมาจากเทือกเขาสระบาบ ได้แก่ น้ำตกพลิว (อยู่ที่เดียวกับที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว) น้ำตกคลองนารายณ์ (ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว ๑๒ กิโลเมตร) อ่างศาล อ่างสง ถ้าพระนารายณ์ (อยู่บริเวณน้ำตกคลองนารายณ์) น้ำตกตรอกนอง (ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว ๒๔ กิโลเมตร) น้ำตกมะกอก อ่างเก็บน้ำห้วยตาโบ หน่วยงานของอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว จะมีการจัดเตรียมเส้นทางรองรับนักท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอกเช่น เทศบาลให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการและกิจกรรมของอุทยาน การให้คำแนะนำ การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาขอรับทราบข้อมูล สถานที่น่าเที่ยวในชุมชนการเชื่อมโยงของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของน้ำตกพลิว ของเครือข่ายภายนอกมีลักษณะการเชื่อมโยงในเชิงสนับสนุนมากกว่าการเป็นกลไกหลักในการจัดการท่องเที่ยวทั้งนี้เพราะการบริหารงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของน้ำตกพลิวต้องทำควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว

เครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานน้ำตกพลิวยังมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการสร้างมูลค่าแก่นักท่องเที่ยวโดยเทศบาลมีการจัดสรรงบประมาณและเข้าไปร่วมดำเนินกิจกรรมโครงการอนุรักษ์สืบสานประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นและการป้องกันแก้ไขปัญหาสถานะที่เกิดจากการท่องเที่ยวประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงไปยังนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม และลักษณะเด่นของการท่องเที่ยวอุทยานน้ำตกพลิวการรวบรวมและจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว การรวบรวมข้อมูลหลักฐานทางประวัติ-

ศาสตร์สนับสนุนการท่องเที่ยวสร้างความภูมิใจในอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของชาติไทยที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะรัชกาลที่ ๕ กับสิ่งที่น่าสนใจในบริเวณน้ำตกพลั่ว

ศาลเจ้าพ่อเขาสระบาบ ตั้งอยู่ตรงหน้าทางเข้าน้ำตกพลั่ว เป็นศาลที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ตามความเชื่อที่ว่า เป็นเขาสระบาบนี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกป้องคุ้มครองชาวบ้านอยู่

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เป็นเส้นทางเดินที่ทำไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เดินชมธรรมชาติ มีระยะทางประมาณ ๑.๒ กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง เป็นทางเดินสำหรับเดินชมต้นไม้ แมลงนก และสัตว์ป่าที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เส้นทางเดินเป็นเส้นทางธรรมชาติ ลัดเลาะคดเคี้ยว ผ่านต้นไม้ นานาพรรณ เช่น ต้นไผ่ ต้นหญ้ายักษ์ พืชสมุนไพร ต้นกระบาก ต้นไทร พูพอนรากไม้ จุดเริ่มต้นเส้นทางอยู่ตรงข้ามที่ทำการอุทยานแห่งชาติ แล้ววนไปสิ้นสุดบริเวณด้านหน้าอลงกรณ์เจดีย์ สถูปพระนางเรือล่ม ตั้งอยู่ก่อนถึงตัวน้ำตกพลั่ว ห่างจากทางเข้าน้ำตกประมาณ ๒๐ เมตร มีลักษณะเป็นรูปทรงปิรามิดฐานสี่เหลี่ยม หากไปเที่ยวช่วงหลังฝน อาจได้เห็นเจดีย์ถูกปกคลุมด้วยมอส และเฟิร์นเขียวครึ้มทั้งเจดีย์สวยงามมาก นอกจากนี้บริเวณอลงกรณ์เจดีย์ยังเป็นวิมมุมสูง ที่สามารถเห็นวิวน้ำตกพลั่วได้ทั้งหมด เหมาะกับการถ่ายรูป

อุทยานน้ำตกพลั่วสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงชุมชนโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำและให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว มีร้านค้าสวัสดิการอาหาร ห้องน้ำ ห้องสุขา บ้านพักลานกางเต็นท์ ส่วนบริเวณก่อนเข้าเขตอุทยานฯ มีร้านค้าเอกชนขายสินค้าอาหาร เครื่องดื่ม บางร้านมีให้เช่ากระติกน้ำแข็ง เสื้อ เข้าไปในอุทยานฯ และมีร้านที่ให้บริการจอดรถ

พลังเครือข่ายจัดการท่องเที่ยวชุมชนเครือข่ายอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว เมื่อดูผลการดำเนินจากเครือข่ายในอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่วร่วมกับเครือข่ายภายนอก อุทยานอุทยานแห่งชาติในประเทศไทยที่มีกว่าร้อยแห่ง อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว ที่ตั้งอยู่ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีชื่อว่า เป็นอุทยานสีเขียว มีการบริหารจัดการดีเด่นเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ ในประเภทน้ำตก โดยหลักการจัดการอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก มีการห้ามนักท่องเที่ยวนำอาหารเข้าไปบริเวณริมน้ำตก มีการคัดแยกขยะทุกวัน รวมทั้งห้ามให้อาหารปลา เพราะที่นี้ขึ้นชื่อในเรื่องมีปลาพลวงหินเป็นจำนวนมาก ในอดีตนักท่องเที่ยวจะซื้ออาหารให้ปลาแต่ในช่วงฤดูแล้งน้ำมีปริมาณน้อย แต่จำนวนปลามีมาก และนักท่องเที่ยวให้อาหารปลามากทำให้เกิดน้ำมันที่มาจากอาหารปลาลอยอยู่ในน้ำ เกิดกลิ่นไม่พึงประสงค์ จึงเปลี่ยนมาให้พืช ได้แก่ ถั่วฝักยาวแทน ซึ่งในช่วงนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เพราะไม่เคยเห็นปลากินถั่วฝักยาว แต่สุดท้าย ได้ยกเลิกการให้อาหารปลาพลวงหินทั้งหมด เพราะทำให้เสียระบบนิเวศน์ และเปลี่ยนพฤติกรรมสัตว์ ปลาไม่สามารถหากินเองตามธรรมชาติได้^{๑๓๒} หลังจากที่ประกาศห้ามให้อาหารปลาพลวงหิน ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติลดน้อยลง แต่เครือข่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมให้ความรู้เผยแพร่ข้อมูลนักท่องเที่ยวภายในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นต่อเนื่อง

อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่วมีเครือข่ายสำคัญ คือ ชุมชนรอบอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว วิธีการเชื่อมโยงเน้นสร้างชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า มีการแจ้งเบาะแสของผู้ที่จับบุกรุก

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ นายพิทักษ์ อินทร, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

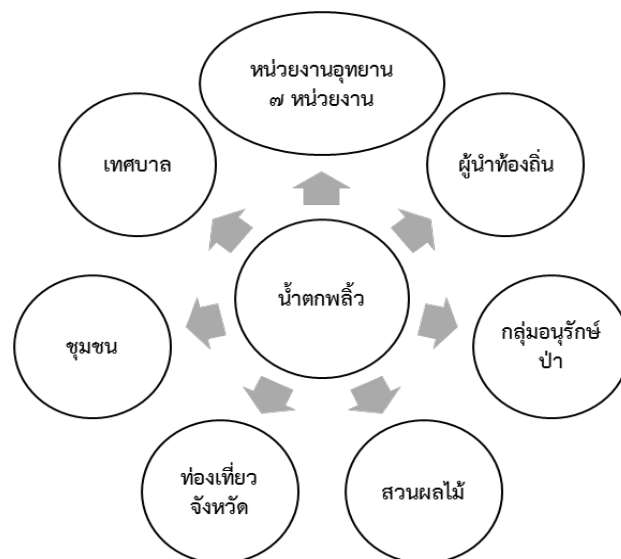
ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่ต้องออกลาดตระเวนโดยชุมชนชาวบ้านที่อาศัยในละแวกนี้ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากผืนป่าแห่งนี้ เกือบทั้งหมดจะทำอาชีพเป็นชาวสวนผลไม้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรักษาป่าให้อุดมสมบูรณ์ ผลดีกลับตอบสนองชุมชนให้ได้รับประโยชน์จากป่า เมืองที่มีผลไม้ที่อร่อยที่สุด โดยเฉพาะทุเรียนมังคุดเนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์มากและยังมีสภาพอากาศที่ร้อนชื้นอีกด้วย เหมาะกับการปลูกผลไม้เป็นอย่างมาก

เครือข่ายภาครัฐดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ป่าและจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เครือข่ายภาครัฐซึ่งเป็นสถาบันทางการศึกษามีการจัดทำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์มีการจารึกพระปรมาภิไธยย่อ จปร. ของรัชกาลที่ ๕ ครั้งเสด็จประพาส รวมทั้งพระปรมาภิไธยย่อของรัชกาลอื่นๆ และพระบรมวงศานุวงศ์ มีพระบรมราชานุสาวรีย์ เจดีย์ของพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ อัครมเหสีของรัชกาลที่ ๕ และยังเป็นสถานที่ที่รัชกาลที่ ๕ ขึ้นชอบ

เครือข่ายชาวบ้านรอบอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว เทือกเขาสะพานป มีส่วนช่วยปกป้องพื้นที่ป่าให้อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีการลักลอบตัดไม้กฤษณาจากชาวกัมพูชาที่แอบลักลอบเข้ามาทำให้ปัจจุบันไม่มีการลักลอบเข้าไปตัดไม้กฤษณา มีเพียงแต่ลักลอบตัดไม้พะยุงบ้าง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ถึงปัจจุบัน พบว่ามีประมาณ ๕ คดี นอกจากนั้นเป็นคดีลหุโทษเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

เครือข่ายอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว ชุมชนนับเป็นเครือข่ายที่สำคัญในการช่วยอนุรักษ์ป่าและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นมัคคุเทศก์หรือลูกหาบ จำหน่ายอาหาร ของที่ระลึก เป็นต้น แต่เครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มประชาชน กลุ่มเครือข่ายผู้ประกอบการ ยังคงอยู่ในการกำกับและการขับเคลื่อนเครือข่ายของอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิวเท่านั้น

จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สรุปการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนน้ำตกพลิว

๔.๒.๓ การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนชายหาดการท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จ

เครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชนโดยเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการจะมีส่วนร่วมในการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนชายหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ เครือข่ายจัดการการท่องเที่ยวชุมชนชายหาดการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ เครือข่ายหลักที่เป็นแกนเป็นเครือข่ายภาครัฐและมีบทบาทหน้าที่หลักในการดูแลพื้นที่อุทยาน พื้นที่แหล่งแหล่งท่องเที่ยวและการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งหมดของแหล่งท่องเที่ยว ภายใต้ขอบเขตบทบาทหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้ รวมถึงการจัดทำแผนงบประมาณประจำปีเพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว สำหรับเครือข่ายภาคเอกชน ภาคประชาชน เชื่อมโยงกับการจัดการท่องเที่ยวโดยการเข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมบางส่วน การเข้ามาประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมและประกอบกิจการให้บริการนักท่องเที่ยว ส่งผลต่อความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ทั้งแบบการติดต่อประสานงาน และการได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ

หน่วยงานภาครัฐมีการจัดทำแผนและเชื่อมโยงเครือข่ายให้เกิดการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี เครือข่ายผู้ประกอบการมีการประชาสัมพันธ์เส้นทางกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นให้การสนับสนุนดูแลการบริการพื้นฐานและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ความร่วมมือของเครือข่ายอยู่ภายใต้กลไกเครือข่ายภาครัฐลักษณะการเชื่อมโยงการประสานงานและการจัดกิจกรรมต่างๆ กำหนดโดยผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรีภายใต้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของภาครัฐและเอกชนในพื้นที่การเชื่อมโยงเครือข่ายและการถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างเหมาะสมส่งผลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเกิดขึ้น กิจกรรมพักผ่อนริมทะเล เครือข่ายผู้ประกอบการรายใหญ่จะนำเสนอ ๑๐ ที่พักหาดเจ้าหลาวพักผ่อนยาวๆ บรรยากาศริมทะเล และผู้ประกอบการรายย่อยรีสอร์ทรูปแบบบ้านพักตากอากาศในบรรยากาศแบบไปพักบ้านเพื่อน มีให้บ้านพักให้เลือกหลายแบบอาทิ บ้านมริค บ้านพักหลังใหญ่ที่อยู่ติดทะเล นอนเห็นทะเลกว้าง เล่นน้ำทะเล ย่ำทรายให้นุ่มเท้า หาดเจ้าหลาวเป็นหาดที่ไม่พลุกพล่าน มีความสงบ เป็นส่วนตัว หาดมีความสวยงาม น้ำใส หาดตื้น เหมาะกับครอบครัวที่มีเด็กๆ ลงเล่นน้ำได้โดยไม่ต้องกังวลใจ หรือต้องการนั่งเรือออกไปดำน้ำชมปะการัง ก็อยู่ในจุดที่ไม่ไกลมากนัก บริเวณใกล้เคียงมีร้านอาหารทะเล และมีที่พักให้เลือกมากมาย

กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนมักคุเทศก์ท้องถิ่น ผู้ประกอบการท้องถิ่นจะจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างศักยภาพความเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการขนาดเล็กนิยมจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การเช่าเรือออกไปดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น ที่อยู่ในแนวห่างจากฝั่งประมาณ ๒ กิโลเมตร (ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง) หรือการขี่จักรยาน ชมวิวที่สะพานปลาบ้านเจ้าหลาว ถนนเส้นนี้มีเลนจักรยานคันด้วยเกาะกลาง แยกจากเลนรถยนต์ จึงเป็นช่วงที่ปลอดภัยในการขี่จักรยาน นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกหลายแห่งในระแวกไม่ไกลมาก เช่น บริเวณแหลมเสด็จ มีสถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำเฉลิมพระเกียรติ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน ถัดไปไม่กี่กิโลเมตร มีจุดชมวิวกว้างน้ำแซมหนู เป็นต้น

แหลมเสด็จ

แหลมเสด็จ เป็นแหลมที่อยู่ระหว่างอ่าวคุ้งกระเบน และ หาดเจ้าหลาว ห่างจากอำเภอท่าใหม่ ๒๕ กิโลเมตร ไปตามเส้นทางท่าใหม่-บ้านหมูดุด เป็นชายหาดที่มีความสวยงามและมีสภาพบรรยากาศที่เงียบสงบ ร่มรื่นด้วยสนทะเลและพันธุ์ไม้ชายหาดนานาชนิด ที่มาของชื่อหาด “แหลมเสด็จ” มาจากเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๓ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ทรงเสด็จมาปลูกต้นไม้ที่หาดนี้ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “หาดแหลมเสด็จ” เพื่อความเป็นสิริมงคล

หาดแหลมเสด็จมีชายหาดยาว ๒-๓ กิโลเมตร เป็นชายหาดที่ต่อเนื่องกับหาดเจ้าหลาว เหมาะสำหรับการมาตั้งแคมป์พักผ่อน ในช่วงเดือนพฤศจิกายน - เมษายนเป็นช่วงที่หาดสวยที่สุด คลื่นไม่แรง สามารถลงเล่นน้ำได้ ส่วนในช่วงมรสุมเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม จะมีคลื่นแรง น้ำขุ่น ไม่ควรลงเล่นน้ำ ในช่วงวันหยุดจะมีนักท่องเที่ยวมาพักผ่อนปูเสื่อใต้ร่มต้นสน มีรถเข็นขายอาหาร ของกิน

เครือข่ายกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนชายหาด การท่องเที่ยวเจ้าหลาว - แหลมเสด็จ ซึ่งการท่องเที่ยวจะยั่งยืนต้องเกิดจากการที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้ร่วมรับผลประโยชน์ไปด้วยกันแต่ก่อนอื่นจะต้องร่วมกันคิดร่วมวางแผน ร่วมกันปฏิบัติร่วมกันรับผิดชอบด้วยกัน จึงจะมีสิทธิ์อันชอบธรรมในการร่วมกันรับผลประโยชน์ ในหัวข้อการมีส่วนร่วมคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนมีส่วนร่วมคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วมวางแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ

การเชื่อมโยงเครือข่ายแบบร่วมรับผลประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ กลุ่มผู้ประกอบการบางส่วน มีการประชุมร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ การสนับสนุนข้อมูลการประสานหน่วยงานทำให้เกิดการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สำหรับภาคเอกชนมีการประชาสัมพันธ์ การจัดสถานที่รองรับการให้บริการในรูปแบบต่างๆ ตามความรู้ความสามารถของผู้ประกอบการ นอกจากนี้กลุ่มผู้ประกอบการแบ่งการสร้างเครือข่ายกลุ่มทุนขนาดใหญ่ การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการขนาดเล็กเพื่อคานอำนาจการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกัน ในส่วนของการร่วมคิดและการร่วมวางแผนโครงการและแผนงานส่วนใหญ่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ ภาครัฐเป็นผู้กำหนดขึ้นหรือเป็นโครงการต่อเนื่องซึ่งมีการวางแผนไว้อยู่แล้วสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีการสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนชุมชน และนักท่องเที่ยวให้มีการร่วมมือกันอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม

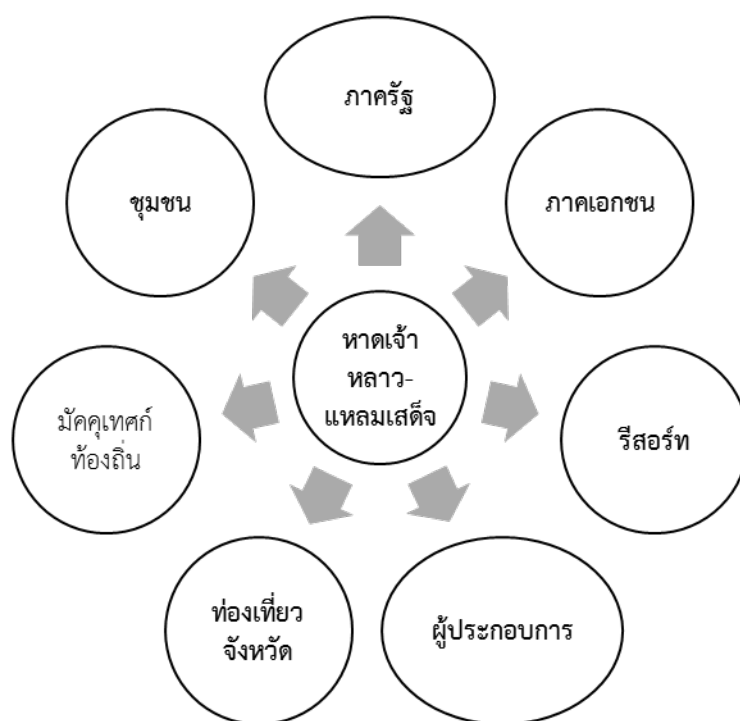
ความร่วมมือระหว่างเครือข่ายภาครัฐและเอกชนยังนำไปสู่ความร่วมมือในเชิงพัฒนาทรัพยากรบุคคลรองรับการท่องเที่ยวชุมชนในอนาคตโดยพัฒนาบุคลากรในพื้นที่พัฒนาอาสาสมัครหรือเยาวชนให้เข้าใจให้ตระหนักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติรวมถึงสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ อีกทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องมีอย่างสม่ำเสมอและสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รูปแบบใหม่ๆ จะเป็นการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมชุมชนและประวัติศาสตร์กิจกรรมเดิมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ

การเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ประกอบการ จัดให้มีการอบรมการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพรองรับการจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว รวมถึงราคาและคุณภาพสินค้าที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวชุมชนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบแต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยตรงหากเชื่อมโยงในลักษณะสนับสนุนผู้ประกอบการให้เกิดการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์การแปรรูปการพัฒนากลุ่มแม่บ้านให้มีศักยภาพในการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การผลิตกะปิที่มีคุณภาพ การผลิตน้ำปลาที่มีคุณภาพ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพราคาที่เหมาะสมเป็นต้น เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อการท่องเที่ยวชุมชนร่วมถึงการส่งเสริมอาชีพ การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ๆ และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

เครือข่ายชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ ร่วมประชาสัมพันธกิจกรรมการท่องเที่ยวตลอดปีในภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี การรณรงค์สร้างกระแสอนุรักษ์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเอกสาร หรือแผนพับประชาสัมพันธ์หรือข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องแนวทางการพัฒนาส่งเสริม และสนับสนุนควรมีการกำหนดบทบาทของชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่รวมถึงกฎ กติกา มารยาท บทลงโทษ เพื่อช่วยกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติของหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ เพื่อจะได้ผลที่ตามมาคือจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาศึกษาดูงาน และเข้ามาทำกิจกรรมต่างๆ กับชุมชนในท้องถิ่นมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สรุปการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนหาดเจ้าหลาว - แหลมเสด็จ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๓ เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ

๔.๒.๔ การเชื่อมโยงเครือข่ายรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระเก้า

เครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระเก้า เป็นเครือข่ายที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เครือข่ายภาครัฐจากเข้ามาเชื่อมโยงจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยการให้การสนับสนุนงบประมาณและพัฒนาพื้นที่ที่เกี่ยวข้องรองรับการท่องเที่ยว เครือข่ายสมาชิกในชุมชนจะมีการรักษาวิถีชีวิต การพัฒนาทรัพยากรบางอย่างเช่นถนน สถานที่พักภายในชุมชนให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวชุมชน สถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรประเภทของการอบรมให้ความรู้และเกิดการพัฒนารองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ความเชื่อมโยงของเครือข่ายผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยววิถีชุมชนศึกษาประวัติศาสตร์การดำรงชีวิตภายในชุมชน

สภาพบ้านบางสระเก้าเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ขึ้นกับตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี มี ๕ หมู่บ้าน พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแบบชายฝั่งมีลำคลองไหลผ่านหลายสาย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกต้นกก ต้นปอ ทอเสื่อ การประมง เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาและทำสวนผลไม้ พื้นที่บางสระเก้า

กลุ่มเครือข่ายเป็นสมาชิกในชุมชนจะเชื่อมโยงวิถีชีวิตกิจกรรมในชุมชนและพัฒนาที่อยู่อาศัยให้สามารถรองรับการเข้ามาเที่ยวของสมาชิกภายนอก ซึ่งนักท่องเที่ยวบางกลุ่มเข้ามาพักค้างหลายวันเพื่อศึกษาและเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนซึ่งมีลักษณะเด่นในด้านการทอเสื่อกก หมู่บ้านทอเสื่อกกบางสระเก้า การทอเสื่อกกเริ่มเข้ามาเป็นอาชีพเสริมทดแทนการเย็บใบจากและการทอผ้าฝ้ายเริ่มจากการไปจดจำวิธีการทอผ้าจากชาวญวนที่อาศัยอยู่หมู่บ้านเขาน้อยท่าแฉลบ อำเภอเมืองจันทบุรี ซึ่งมีการทออยู่ในขณะนั้น ชาวบ้านบางสระเก้ามีพื้นฐานการทอผ้าฝ้ายอยู่แล้วจึงไม่ยากนักที่จะทอเสื่อกกอันมีวิธีทอที่คล้ายคลึงกันและไม่ยุ่งยากเหมือนทอผ้าดั่งนั้นอาชีพของประชาชนส่วนใหญ่ของบ้านบางสระเก้าจึงเป็นอาชีพเกษตรกรรม (หมุนเวียนตามฤดูกาล) ปลูกต้นกก ต้นปอ ทอเสื่อ ทำนา เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา เลี้ยงหอยนางรม ทำน้ำปลาและทำสวนผลไม้ในต่างพื้นที่บางสระเก้าเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบและแปรรูปผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรี คือ เสื่อจันทบูร มีคำขวัญของตำบลเสื่อกกบางสระเก้า หลวงพ่อเต่าพระดี ตำนานมีเก้าสระ ถิ่นวัฒนธรรม สว่างล้ำวัดพัฒนา การกีฬาขึ้นชื่อ เลื่องลือสามัคคี^{๑๓๓}

กลุ่มทอเสื่อกกและประชาชนในชุมชนจึงเป็นกลุ่มเครือข่ายที่มีการเชื่อมโยงการทำกิจกรรมร่วมกันในรูปแบบของทางตรง คือ การประกอบอาชีพทอเสื่อกก การเป็นสมาชิกครอบครัวและได้รับผลประโยชน์ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการประกอบอาชีพทอเสื่อกก และการเชื่อมโยงแบบทางอ้อมคือ การได้รับผลจากการทำกิจกรรมของกลุ่มไม่ชัดเจน เช่น กลุ่มหรือองค์กรอื่นๆ ที่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว กลุ่มรับซื้อผลิตภัณฑ์ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์เข้าสู่ชุมชนเป็นต้น การเชื่อมโยงการทำกิจกรรมของกลุ่มเครือข่ายทอเสื่อกกในชุมชน โดยเฉพาะผู้ประกอบการอาชีพทอเสื่อ

^{๑๓๓}สัมภาษณ์ นายฉัตรเจตน์ ทองอ่อน, รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระเก้า, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

กการรวมกลุ่มมีผลต่อการสร้างภาพลักษณ์ชุมชน การเป็นแกนนำในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และการถ่ายทอดภูมิปัญญาวิถีชีวิตสู่ชุมชนรุ่นหลัง แต่สภาพปัจจุบันปัจจัยในการผลิตและการดำรงชีพ มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชน สมาชิกในเครือข่ายมีการเชื่อมโยงแนวคิดร่วมกัน การแสวงหาแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวและการดำรงอยู่ของวิถีชีวิตชุมชน นำไปสู่การสะท้อนปัญหาแก่เครือข่ายภายนอกชุมชนโดยเฉพาะภาครัฐ

พื้นวิถีชุมชน ถักกักให้เป็นเสื้อแห่งบ้านบางสระแก้ว ชาวบ้านที่นี้อยู่กันเหมือนพี่เหมือนน้องทำงานแบบเกื้อกูลกัน เมื่อก่อนที่นี้มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ในน้ำมีปลาในนามีข้าว แต่ตั้งหม้อไอน้ำยังไม่ทันเดือดก็จับปลามาได้แล้ว เขวากันว่าบางสระแก้วเหมือนชุมชนทางภาคเหนือ เพราะสมัยก่อนผู้หญิงจะมาทอเสื้อกันที่ใต้ถุนบ้าน หนุมๆ ทั้งในหมู่บ้านและต่างถิ่นก็แวะเวียนมาเกี่ยวสาว ถึงฤดูทำนาทั้งขวักไขว่ไปลงแขกตอวันนี้ไม่มีแล้วต่างคนต่างทำมาหากิน หลังจากปี พ.ศ.๒๕๒๘ ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพทำนาทำไร่กันมาก จับกุ้งขายได้กำไรดี บางคนนำเงินที่ได้ไปซื้อรถ ซื้อของที่ฟุ่มเฟือยมาใช้พอถึงช่วงที่จะต้องทำนาทำไร่ก็เงินไม่มีต้องไปกู้หนี้ยืมสินเขามาทำ วิถีชีวิตของคนบางสระแก้วเริ่มเปลี่ยนไป ไม่ปลูกกก ปลูกปอ ทอเสื้อเหมือนอย่างเก่าก่อน หัวหน้าครอบครัวต้องออกไปขายแรงงานต่างจังหวัด ภรรยาต้องอยู่ดูแลลูกและที่นาตามลำพัง บ้านแตกสาแหรกขาดแถมทรัพยากรธรรมชาติของที่นี่เริ่มลดน้อยลงเพราะนาทำไร่มาไถ่

ผลกระทบโดยส่วนใหญ่มาจากการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ซึ่งใช้พื้นที่ปลูกต้นกกมาเป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง ทำให้ระบบนิเวศและวิถีชีวิตชาวบ้านเปลี่ยนไป องค์การบริหารส่วนตำบล ได้สนับสนุนงบประมาณหมู่บ้านละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ทั้งหมด ๕ หมู่บ้าน ในการขยายพื้นที่และฟื้นฟูการปลูกกก ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำกันมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย ไม่ต้องไปซื้อกกจากภายนอกชุมชน และสามารถดึงคนที่ไปทำงานโรงงานให้กลับมาทำงานในท้องถิ่น ได้ทำงานอยู่ที่บ้าน อยู่กับครอบครัว ได้ประสานความร่วมมือหลายฝ่าย ทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน ฯลฯ ร่วมกันรักษาทรัพยากร ธรรมชาติให้ป่า ให้น้ำกลับคืนมา ป่าหรือน้ำกลับคืนมาวิถีชีวิตเราก็กลับมาเหมือนเดิม ทุกคนในชุมชนต้องช่วยกันทำ ไม่ใช่ให้หน่วยงานอื่นมาทำให้แล้วชุมชนเราจะกลับมามีความสุขเหมือนเดิม และได้ขยายไปสู่การแผนชุมชนของตำบลบางสระแก้ว ซึ่งชาวบ้านได้พัฒนาการทำเสื้อกกมาเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ซึ่งทำการผลิตสิ่งของเครื่องใช้จากเสื้อกก มีกระบวนการและวิธีการที่ยากเริ่มตั้งแต่การเพาะปลูกต้นกก ซึ่งต้นกกที่ใช้เป็นต้นกกกลม มีความทนทาน วิธีการทอต้องนำอุปกรณ์ ในการทอเสื้อมาประกอบเข้าด้วยกัน และต้องช่วยกันสองคน และการจักกักซึ่งมีวิธีการที่ไม่เหมือนใครเพราะลงมีดเพียงครั้งเดียวแต่สามารถทำให้ต้นกกแยกออกจากกันได้ถึง ๔ เส้น รวมถึงวิธี การย้อมสีกักให้ติดทนนานแม้จะตากแดดเป็นเวลานานสีก็ไม่หลุดหรือต่างด้า ผลกระทบจากการทำนาทำไร่ ชาวบ้านจึงได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มทอเสื้อกกขึ้น เมื่อปี ๒๕๔๓ มีสมาชิกแรกเริ่ม ๔๐ คน ลงหุ้นกันคนละ ๕๐ บาท เพื่อทำเสื้อกกขาย ปัจจุบันมีสมาชิกรวม ๓๕๐ คน มีการออมทรัพย์และให้สมาชิกกู้ไปลงทุนทำเสื้อ สิ้นปีมีการปันผลให้สมาชิกร้อยละ ๕ สมาชิกมีรายได้ประมาณ ๒,๕๐๐ บาท/คน/เดือน ถึงรายได้จะไม่มาก แต่ทำให้ครอบครัวและชุมชนคนบางสระแก้วอบอุ่นในการขายเสื้อของสมาชิกรุ่นนั้นจะนำมาฝากขายที่ศูนย์ศิลป์เสื้อบางสระแก้ว ซึ่งกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ในการผลิตเสื้อกกและศูนย์จำหน่าย

การเข้ามาศึกษาดูงานของกลุ่มบุคคลภายนอกเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเครือข่ายให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนรวมถึงการเชื่อมโยงกับเครือข่ายองค์กรภาครัฐภายนอก การที่มีคนมา

ดูงาน ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่เกิดกับศูนย์และสมาชิกกลุ่ม เพราะทางศูนย์ฯ และสมาชิกยินดีให้ความร่วมมือ และเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การฟื้นฟูชีวิตชุมชนท้องถิ่น ด้วยการแก้ไขปัญหาหนี้สินชุมชนด้วยการบูรณาการทุนของชุมชนเข้าด้วยกันภายใต้สถาบันการเงินชุมชนอย่างธนาคารชุมชนบางสระแก้วแล้วการฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนเป็นอีกหนึ่งแนวทางของชุมชน ต้นทุนทางสังคม วัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างเช่นองค์ความรู้ในการทอเสื่อกกทั้งนี้ ชุมชนตำบลบางสระแก้วในอดีต ๘๐ % ของครัวเรือนทำการเกษตรเป็นหลักและทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริมในครัวเรือน เนื่องจากสภาพแวดล้อมติดป่าชายเลน ที่มีต้นกกขึ้นเป็นจำนวนมากชาวบ้านจึงนำทรัพยากรมาใช้สอยทอเสื่อทุกครัวเรือน เป็นกิจกรรมครอบครัวที่พ่อแม่ช่วยกันทอเสื่อจนทำให้วิถีการทอเสื่อกกกลายเป็นเอกลักษณ์ของตำบล

เครือข่ายชุมชนและแนวทางการแก้ปัญหา มีคณะกรรมการดำเนินการและสร้างเงื่อนไขในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาทั้งตำบล โดยมีเครือข่ายองค์กรตำบลบางสระแก้วเป็นพลังในการขับเคลื่อนงานและขยายผลสู่การจัดทำแผนแม่แบบชุมชน โดยกำหนดยุทธศาสตร์หลักที่มีองค์กรชุมชนมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องเป็น ๔ ยุทธศาสตร์ คือ การเงินและสวัสดิการ เศรษฐกิจชุมชน เกษตรสิ่งแวดล้อมและสื่อวัฒนธรรมสังคม

เครือข่ายองค์กรชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยจัดทำแผนพัฒนาตำบลรองรับการท่องเที่ยวชุมชน ตำบลบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาขององค์กรการบริหารส่วนตำบล (อบต.) และได้รับการจัดสรรงบประมาณ (งบอุดหนุน) ในเบื้องต้น ๒ กิจกรรม คือ

๑. โครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์เสื่อกกบางสระแก้ว โดยยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ (ศูนย์ศิลป์เสื่อเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ)
๒. โครงการบ้านปลาธนาคารปูโดยยุทธศาสตร์เกษตร/สิ่งแวดล้อม (กลุ่มอนุรักษ์พิทักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ)

การที่ชุมชนบางสระแก้วประสบกับปัญหาและร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยมีการกระตุ้นให้ตระหนักถึงปัญหา มีความตื่นตัวในการรับข้อมูลความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นและการสร้างจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยคนในชุมชน การรวมกลุ่มของชาวบ้านและแกนนำชุมชนมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานและบุคคลภายนอกชุมชน เพื่อให้กลุ่มได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง ซึ่งกระบวนการพัฒนาชุมชนในลักษณะนี้สอดคล้องกับการพัฒนาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในเรื่อง “การเข้าใจเข้าถึงและพัฒนา” โดยใช้หลัก “ระเบิดจากข้างใน” คือการที่คนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการหาทางแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ในขณะนี้ชุมชนบางสระแก้วได้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เสื่อกกมีจำนวน ๔ กลุ่ม คือ กลุ่มศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้ว กลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว กลุ่มทำเสื่อกกสุริยาและกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์เสื่อกก

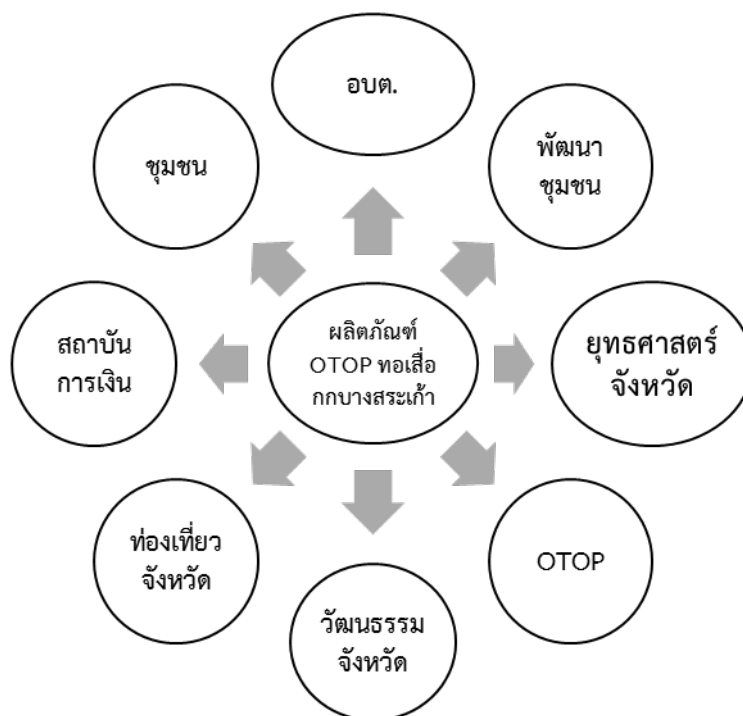
ในปี พ.ศ.๒๕๕๐ เครือข่ายองค์กรชุมชนบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จัดงานเสวนา “ยุทธศาสตร์ภาคประชาชนว่าด้วยการลดละ เลิกการพนัน สู่อำเภอสี่ขาว” ที่ศาลาการเปรียญวัดบางสระแก้ว ตำบลบางกระเจ้า จังหวัดจันทบุรีโดยมีการประกาศยุทธศาสตร์ตำบลสี่ขาวและมอบประกาศนียบัตร “ครอบครัวสี่ขาว” ให้แก่ชาวบ้านที่ร่วมโครงการเพื่อให้เกิดกระแส ลดละ เลิกการพนัน และขยายผลสู่อีก ๑๐ ตำบลในพื้นที่อำเภอแหลมสิงห์, อำเภอขลุง, อำเภอโป่งน้ำร้อน, และ

อำเภอสอยดาว ซึ่งมีชาวบ้าน พระสงฆ์ ภาครัฐและภาคประชาชน เข้าร่วมงานกว่า ๒๐๐ คน ทั้งนี้วงเสวนาได้มีข้อเสนอแนะร่วมกันในการแก้ไขปัญหาการพนัน ๓ ข้อ คือ

๑. ภาครัฐบาลต้องจัดตั้งองค์กรอิสระควบคุมและสนับสนุนให้เกิดสังคมปลอดการพนัน
๒. ฝ่ายปกครองทุกระดับสนับสนุนองค์กรภาคประชาชนขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาการพนัน และส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้เพื่อนำบทเรียนจากการแก้ไขปัญหาไปขยายผลสู่พื้นที่อื่นๆ
๓. ฝ่ายท้องถิ่นต้องร่วมกันยกย่องและให้คุณค่าคนดีและครอบครัวดีที่ปลอดการพนัน เพื่อเป็นแบบอย่างให้ชาวบ้าน นายอุทัย สีเผือกแกนนำชาวบ้านชุมชนบางสระเก้าพูดถึงเป้าหมายในการประกาศยุทธศาสตร์ฯ ว่าคนทั้งตำบลไม่จำเป็นต้องลดละเลิกได้ทั้งหมดเพียงทำให้ประชาชนร่วมมือร่วมใจได้ร้อยละ ๗๐ ก็ถือว่าประสบความสำเร็จแล้ว ดั่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ตำบลบางสระเก้า ที่ได้สร้างกระแสการลด ละ เลิกการพนันผ่าน ๔ เครื่องมือ คือ

๑. เวทีชุมชนที่จัดเดือนละ ๒ ครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจกับชาวบ้าน
๒. บัญชีครัวเรือน นำไปวิเคราะห์ให้เห็นถึงจำนวนเงินที่ต้องสูญเสียไปกับการพนัน
๓. ใช้การออมทรัพย์ไปสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน
๔. สวัสดิการหมู่บ้านเพื่อเป็นจุดสนใจให้ชาวบ้านเลิกเล่นการพนัน

จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สรุปการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP ท่อเสือกบางสระเก้า ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๔ เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP ท่อเสือกบางสระเก้า

๔.๒.๕ การเชื่อมโยงรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน อัญมณีและเครื่องประดับ

เครือข่ายรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน อัญมณีและเครื่องประดับ เครือข่ายหลักในการจัดการท่องเที่ยวคือการรวมตัวกันของผู้ประกอบการไม่น้อยกว่า ๑๒ ครอบครัว เปิดโลกอัญมณีของดีเมืองจันทบุรีร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน เช่น เครือข่ายพาณิชย์จังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล มหาวิทยาลัยบูรพาเป็นต้นนอกจากนี้ยังมีเครือข่ายอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมเชื่อมโยงให้เกิดการจัดงานท่องเที่ยวชุมชนทั้งเป็นภาคเอกชน สมาคมชมรม วิชาชีพจตุรัสสำคัญ ของ ๑๒ ครอบครัวเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน สำหรับการท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงและจูงใจให้นักท่องเที่ยวที่เป็นผู้ประกอบการที่สำคัญของไทยทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้เข้ามาร่วมได้แก่ชาวยุโรปจีนอินเดียซึ่งเป็นผู้ประกอบการเกี่ยวกับอัญมณีและเครื่องประดับผู้ประกอบการโรงงานเจียรไนหรือเครื่องประดับมีการประชาสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งในรูปแบบของการเป็นทางการและการประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนทั่วไปให้ได้รับรู้^{๑๓๔}

เครือข่ายอัญมณีและเครื่องประดับยังรวมถึงการสร้างเครือข่ายเชิงอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกระบวนการผลิตอัญมณีทั้ง ทับทิม พลิน บูษราคัม พร้อมทั้งพลอยเนื้ออ่อนเป็นจำนวนมาก การสร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยวในเรื่องอัญมณีของชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงเครือข่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน^{๑๓๕} กลุ่มแกนหลักในการจัดการครั้งนี้ มีกลุ่มแกน ๑๒ ครอบครัวเป็นหลักแต่ปุ่มแก้อื่นๆ พอร์ตเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายรองรับการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการกิจการโรงแรมที่พัก ร้านขายของฝากภูมิเหล่านี้เชื่อมโยงกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเที่ยวชมอัญมณีและเครื่องประดับ รูปแบบการเชื่อมโยงอย่างไม่เป็นทางการ ทั้งนี้เพราะการให้บริการสนองความต้องการอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับอัญมณีและเครื่องประดับเช่น การบริการที่พักที่สะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว การรับรู้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มเติม การซื้อของฝากที่มีคุณภาพรายได้ที่เกิดขึ้นจากการให้บริการของผู้ประกอบการนำไปสู่การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชมอัญมณีและเครื่องประดับในชุมชนโดยอัตโนมัติ

สภาพการท่องเที่ยวชุมชน อัญมณีและเครื่องประดับจังหวัดจันทบุรี จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชื่อเสียงในด้านการเจียรไนพลอย ทั้งยังเป็นผู้นำการเผาพลอยเพื่อเพิ่มมูลค่ามาช้านานและสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ สินค้าพื้นเมืองและเครื่องเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลอยซึ่งเป็นอัญมณีที่มีมูลค่าสูงและส่งออกได้มากในช่วง ๒๐ ปี ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้บุกเบิกที่ดินในอำเภอหนองบอน นาง อันเป็นแหล่งการค้าพบ พลอยแดงแห่งแรกของประเทศไทย จากนั้นเป็นต้นมา พลอยแดง หรือ ทับทิมสยามเป็นที่รู้จักของคนทั่วโลกในเวลาอันรวดเร็ว ด้วยคุณภาพที่โดดเด่นทั้งสีที่แดงสดใส ประกายของน้ำงามภายหลังผ่านการเจียรไน และราคาที่เปลี่ยนแปลงขึ้นทุกครั้งที่ถูกเปลี่ยนมือไป ไม่มีใครรู้คุณค่าที่แท้จริงของพลอยแต่ละเม็ด โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีขนาดเม็ดใหญ่หลายๆ กะรัต รู้แต่เพียงว่าแม้จะผ่านไปหลายต่อหลายทอดยังได้ข่าวว่า คนสุดท้ายที่ขายออกไป

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ นายถิรเจตน์ ทองอ่อน, รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื้ออก บางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ นางเจตนา กิรติโกมนันท์, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

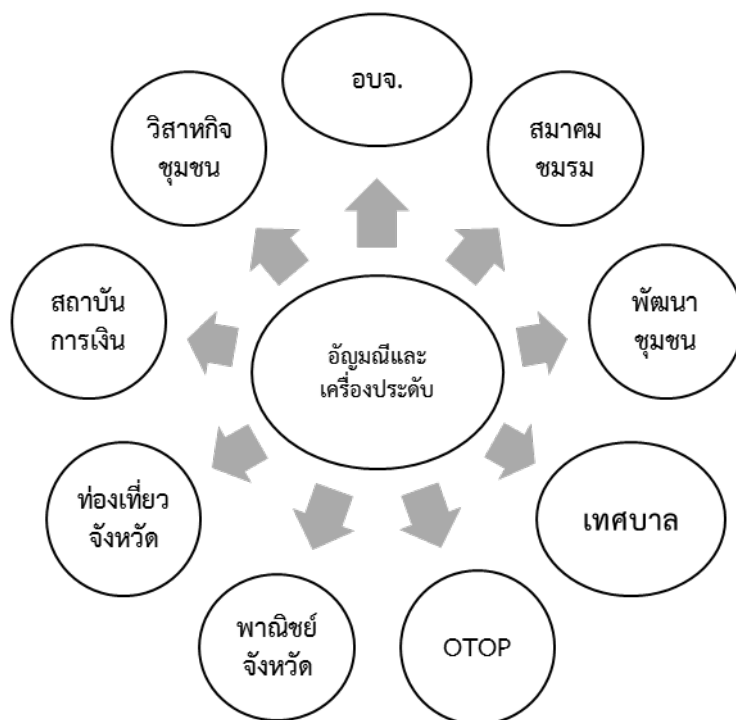
สามารถทำกำไรได้งดงาม บางครั้งยิ่งมากกว่าผู้ที่ซื้ได้คนแรกเสียอีก และนับวันมีแต่จะเพิ่มมูลค่าขึ้นไปเรื่อยๆ เพราะกลายเป็นของหายากยิ่งในปัจจุบัน จันทบุรีกลายเป็นที่นัดพบของพ่อค้าพลอยชาวไทยเรื่อยมา หลังจากยุคตื่นพลอยที่บ่อไร่ หนองบอน นางวง และชื่อทับทิมสยามเป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติโดยทั่วไป จึงเริ่มมีนักธุรกิจจากทั่วโลกเข้ามาติดต่อซื้อขายพลอยที่จังหวัดจันทบุรีมากขึ้น

การเจียรระไนพลอยนั้น เป็นอีกศาสตร์หนึ่งที่อยู่คู่กับคนจังหวัดจันทบุรีมาอย่างยาวนาน ซึ่งมีความสวยงามและแตกต่างกับอีกหลายๆ ประเทศที่มีอุตสาหกรรมพลอย และชาวต่างชาติอีกไม่น้อยที่พยายามจะมาศึกษาวิธีการออกแบบผลิตภัณฑ์ของอัญมณีต่างๆ จากบ้านเรา แต่ก็ไม่สามารถลอกเลียนได้จากงานฝีมือการเจียรระไนพลอย ๘๑ กระรัต ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๘๑ พรรษา ซึ่งเป็นฝีมือการเจียรระไนด้วยมือ จากช่างชาวจังหวัดจันทบุรี ซึ่งไม่มีที่ไหนทำได้ ส่วนเรื่องการเผาพลอยของจันทบุรีนั้น คาดกันว่าน่าจะมาจากเรื่องบังเอิญ เมื่อในอดีตเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ตลาดพลอย และมีตู้เซฟซึ่งใช้เก็บพลอยจำนวนไม่น้อยถูกเผา แต่กลับเกิดเรื่องไม่น่าเชื่อขึ้นมา เพราะว่าหลังจากพลอยในตู้เซฟที่ถูกความร้อน มันกลับเกิดสีสนที่สวยงามกว่าพลอยปกติทั่วไป ตั้งแต่นั้นมาการเผาพลอยจึงเกิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับถึงปัจจุบัน

การมีส่วนร่วมจะเกิดจากการประชุมระดมสมองเครือข่ายระหว่างนักวิจัยด้านอัญมณีและเครื่องประดับในท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี และได้รับความร่วมมือจาก คณะอัญมณี มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี คณะอัญมณีศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และผู้ประกอบการด้านอัญมณีและเครื่องประดับในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงสมาคมผู้ผลิตอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี หอการค้าจังหวัดจันทบุรี และพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี มีการจัดวางแผนแผนการยกระดับจังหวัดจันทบุรีสู่นครอัญมณี^{๑๓๖} ซึ่งแต่เดิมนั้นมีมานานแล้ว แต่ยังไม่เด่นชัด จึงเกิดความร่วมมือกันระหว่างนักวิจัยและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการสร้าง Road Map การยกระดับจังหวัดจันทบุรีสู่นครอัญมณีให้ไปในทิศทางเดียวกัน การเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่มผู้ประกอบการภายใต้กิจกรรมการท่องเที่ยวอัญมณีและเครื่องประดับ จำเป็นจะต้องเชื่อมโยงกับเครือข่ายผู้ประกอบการรายอื่นของจังหวัดจันทบุรีและเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ ในภาพรวมของยุทธศาสตร์จังหวัดเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนและแผนงานกิจกรรมโดยเชื่อมโยงกับงานผลไม้เที่ยวอัญมณีเมืองจันทบุรี การนำเสนอผลงานอัญมณีและเครื่องประดับในงานนิทรรศการต่างๆ ร่วมกับงานผลไม้เมืองจันทบุรี การสร้างเส้นทางกิจกรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวงานนมัสการพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ (พลวง) กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวต่อในเมืองจันทบุรี การเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ การนำเสนอข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งการเชื่อมโยงภายใต้หน่วยงานของจังหวัดทำให้เกิดการเชื่อมโยงกับกลุ่มเครือข่ายผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนอัญมณีและเครื่องประดับของเมืองจันทบุรี

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ นายภูเก็ท คุณประภากร, นายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี,

จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สรุปการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนอัญมณีและเครื่องประดับ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๕ เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนอัญมณีและเครื่องประดับ

๔.๓ วิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี

รูปแบบการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นทั้ง ๕ รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาศิขณภูมิ

รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว

รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนชายหาด การท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จ

รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOPT หอเสื้อกบบางสระแก้ว

รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนอัญมณีและเครื่องประดับ

และนำบริบททั้ง ๕ รูปแบบ มาวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ที่เกิด

จากการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิเคราะห์มีดังนี้

รูปแบบของการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนทั้ง ๕ รูปแบบของจังหวัดจันทบุรีพบว่ารูปแบบการสร้างเครือข่ายเกิดจากการกลไกขับเคลื่อนส่วนราชการของจังหวัดจันทบุรีร่วมกับภาคเอกชนเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง ๕ แห่ง รองรับการจัดการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์และสร้างการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจภาพรวมของจังหวัดจันทบุรี จัดทำนโยบายระดับจังหวัด แผนยุทธศาสตร์จังหวัดส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับจังหวัด ระดับชุมชนเชื่อมโยงทั้งจังหวัดจันทบุรี หน่วยงานที่เป็นกลไกสำคัญในระดับจังหวัดคือ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานสถิติจังหวัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด และองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรีเป็นต้น ทั้งหมดเป็นหน่วยงานภาครัฐ มีส่วนสำคัญในการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการขยายผลการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดจันทบุรีและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง ๕ แห่งขยายผลไปยังส่วนย่อยที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวตามคุณลักษณะแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจะขยายผลการสร้างเครือข่ายไปยังส่วนย่อยๆ ที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวตามคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมจะเชื่อมโยงกับวัดซึ่งเป็นเครือข่ายหลัก สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัดให้เกิดการจัดทำแผนจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสนับสนุนและร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ ที่แหล่งท่องเที่ยวจัดขึ้น ประชาชนและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องซึ่งได้รับผล กระทบเชิงลบและผลประโยชน์เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายอย่างเป็นระบบภายใต้ภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและสร้างเครือข่ายขยายผลสัมฤทธิ์ไปสู่มิติต่างๆ

๔.๓.๑ วิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายในจังหวัดจันทบุรี

๔.๓.๑.๑ กระบวนการสร้างเครือข่ายโดยกระบวนการจัดการความรู้

จากการศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายโดยกระบวนการจัดการความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๕ แห่ง พบว่า โดยอยู่บนหลักของความยั่งยืนจะนำไปสู่ผลในเชิงบวกหลายประการ เช่น ทำให้ชุมชนเกิดศักดิ์ศรีคงความเป็นเอกลักษณ์อัตลักษณ์ เกิดความหวงแหนในทรัพยากรชุมชน เกิดความภาคภูมิใจในวิถีรากเหง้าของตน และสามารถขยายไปถึงการพิทักษ์ปกป้องสิทธิของคนและชุมชนมากขึ้นนับเป็นแนวทางสำคัญ การจัดการให้เครือข่ายเกิดองค์ความรู้ทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้เป็นในทิศทางเดียวกันย่อมเป็นหลักการสำคัญและประโยชน์สูงสุดต่อแหล่งท่องเที่ยว จำแนกออกเป็น ๓ ปัจจัยหลัก คือ

๑. ปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคล โดยชุมชนต้องมีความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยว มีคนที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวและสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ ซึ่งความรู้ด้านการท่องเที่ยวจะช่วยให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น สร้างความสามัคคีและมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันในชุมชน และสามารถแข่งขันกับกลุ่มการท่องเที่ยวอื่นๆ ได้ ทั้งนี้คนใจชุมชนต้องมีศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวที่สามารถแข่งขันกับกลุ่มท่องเที่ยวอื่นๆ ได้ มีการจัดหมวดหมู่การจัดการท่องเที่ยวใจชุมชน เช่น กลุ่มที่ดูแลเรื่องการต้อนรับ กลุ่มที่ดูแลในการนำเที่ยว กลุ่มที่ดูแลด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน และกลุ่มที่ดูแลด้านที่พัก เป็นต้น โดยต้องมีการจัดแบ่งให้เป็นสัดส่วน มีหน้าที่ชัดเจนในการต้อนรับนักท่องเที่ยว มีการแบ่งผลประโยชน์กันอย่างชัดเจน และมีการประชุมเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนศักยภาพด้านการแข่งขันของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากการจะกระทำใดๆ ให้สำเร็จลุล่วงได้นั้น บุคคลเป็นกำลังหลักในการกระทำทั้งสิ้น โดยคนในชุมชนต้องมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น มีการแลกเปลี่ยน ให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน และเป็นผู้ที่กำหนดกิจกรรม กฎระเบียบต่าง ๆ ที่จะนำมาซึ่งการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

๒. ปัจจัยด้านพื้นที่และทรัพยากรการท่องเที่ยว จังหวัดจันทบุรีมีทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีการจัดการที่เป็นเอกลักษณ์ มีวัฒนธรรมประเพณีที่ยาวนาน น่าสนใจ และมีภูมิปัญญาที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ แต่ในส่วนของห้องพัก

ยังต้องมีการปรับให้เข้ากับชุมชนเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในด้านสื่อการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความรู้ด้านการท่องเที่ยว

๓. ปัจจัยภายนอก แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวทั้งการจัดกิจกรรม การดูแลนักท่องเที่ยว การให้ข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยวที่แวะเวียนมาเยือนยกตัวอย่างเช่น กรมอุทยานน้ำตกพลิ้ว จะเข้ามาเป็นแกนในการรักษาอุทยาน โดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษา พาณิชยจังหวัด จะเข้ามามีส่วนสนับสนุนให้กับกลุ่มการท่องเที่ยวอัญมณี

๔.๓.๑.๒ กระบวนการสร้างเครือข่ายโดยกระบวนการรวมกลุ่ม

จากการศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายโดยการรวมกลุ่มในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๕ แห่ง พบว่า เป็นเครือข่ายแบบผสมผสานระหว่างสมาชิกที่แตกต่างกันในสถานภาพ เช่น เป็นผู้นำชุมชน ข้าราชการ นักธุรกิจ นักวิชาการ เกษตรกร นักวิจัย องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิจัย เป็นต้น เมื่อทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันสามารถเป็นเครือข่ายได้ มีการติดต่อสัมพันธ์สื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิก อาจมีในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบกิจกรรมโครงการที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเป็นผู้ประสานเชื่อมโยงเครือข่ายและกิจกรรมต่างๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการจัดทำแผนงานสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นบุคคลหรือกลุ่มประสาน ดำเนินกิจกรรมการประสาน แต่ไม่ใช่เป็นผู้ดำเนินการแทนสมาชิกเครือข่ายในทุกเรื่องแต่เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา (facilitator) เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (catalyst) และเป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดเครือข่าย (networker)

ขั้นตอนที่ ๑ การกำหนดแผนงานและเป้าหมายร่วมกัน ทำให้เกิดการเชื่อมโยงและพัฒนาภายใต้ความร่วมมือและประสานแผนงานและกิจกรรมต่างๆ ของแต่ละองค์กรในลักษณะของเครือข่าย การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงเครือข่าย การประชุมระดมสมองเครือข่ายระหว่างนักวิจัยด้านอัญมณี และเครื่องประดับในท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี และได้รับความร่วมมือจากคณะอัญมณีมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี คณะอัญมณีศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และผู้ประกอบการด้านอัญมณีและเครื่องประดับในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงสมาคมผู้ผลิตอัญมณีและเครื่องประดับจังหวัดจันทบุรี หอการค้าจังหวัดจันทบุรี และพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี มีการจัดวางแผนการยกระดับจังหวัดจันทบุรีสู่ศูนย์อัญมณี ซึ่งแต่เดิมนั้นมีมานานแล้ว แต่ยังไม่เด่นชัดเกิดความร่วมมือระหว่างนักวิจัยและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการสร้าง Road Map การยกระดับจังหวัดจันทบุรีสู่ศูนย์อัญมณีให้ไปในทิศทางเดียวกัน^{๑๓๗}

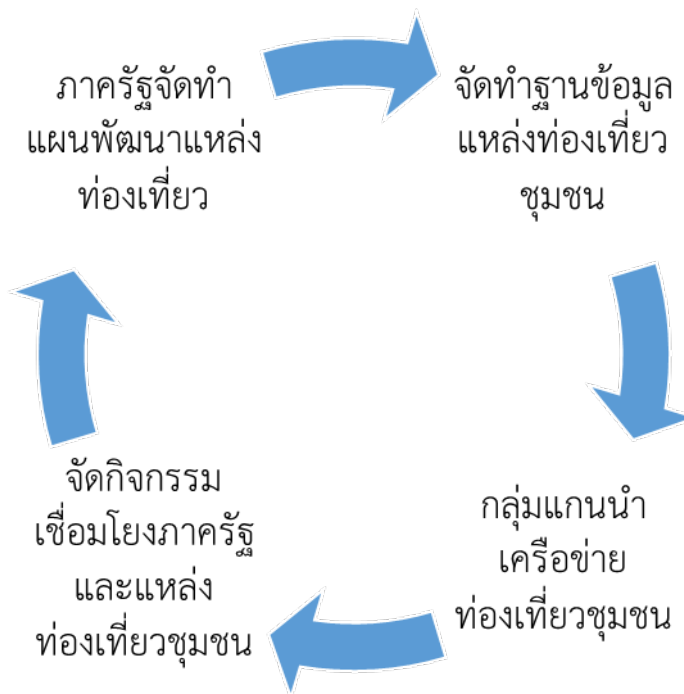
ขั้นตอนที่ ๒ เป็นการรวมกลุ่มขององค์กรซึ่งเชื่อมโยงในภาพรวมภายใต้แผนงานและยุทธศาสตร์ที่กำหนดร่วมกันของสมาชิกเครือข่าย เช่น แผนงานจัดกิจกรรมงาน “เปิดโลกอัญมณี และของดีเมืองจันทน์ ครั้งที่ ๑๔ วันที่ ๘-๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๐ การยกระดับจังหวัดจันทบุรีสู่ศูนย์อัญมณี” ยังเป็นยุทธศาสตร์ของจังหวัดในการพัฒนาจังหวัดจันทบุรีสู่ศูนย์อัญมณี และยังเป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไทยต่อไป ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ดำเนินการอย่างมี

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ นายภูเก็ต คุณประภากร, นายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ประสิทธิภาพและเหมาะสมหน่วยงานของรัฐแม้มีอำนาจในทางกฎหมายกำกับดูแลกิจกรรมต่างๆ ทางธุรกิจแต่ไม่สามารถบังคับให้ภาคเอกชน ชุมชนได้เข้ามาร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้น การสร้างเครือข่ายสนับสนุนกิจกรรมแผนงานของหน่วยงานภาครัฐ จำเป็นจะต้องค้นหาเอกลักษณ์ และความต้องการของชุมชน ผู้ประกอบการ แนะนำความต้องการของชุมชน ความภาคภูมิใจ การยอมรับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานยุทธศาสตร์ที่จัดทำขึ้น โดยการสร้างเครือข่ายร่วมมือกับ เอกชนและชุมชนเกิดเป็นเครือข่ายภายใต้การสนับสนุนของภาครัฐ

ขั้นตอนที่ ๓ การพัฒนาเครือข่าย เป็นการเชื่อมโยงและสนับสนุนกิจกรรมซึ่งกันและกัน เกิดเป็นเครือข่ายทางธุรกิจในจังหวัด และเครือข่ายองค์กรชุมชนต่างๆ เกิดเป็นการร่วมมือจัดกิจกรรม นำไปสู่ภาพลักษณ์ร่วมกันและเครือข่ายที่สำคัญของจังหวัดในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดและ การท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวตามบริบทและเอกลักษณ์ของชุมชนนคร อัญมณีจันทบุรี เช่น ๑) การสร้างเครือข่ายเชิงวิจัยนโยบาย ๒) การสร้างเครือข่ายสนับสนุน เทคโนโลยีการผลิต ครอบคลุมกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ วัตถุประสงค์การออกแบบผลิตภัณฑ์ การผลิต ๓) การสนับสนุนพัฒนาบุคลากรของเครือข่าย การวิจัยเชิงพัฒนาบุคลากร สร้างและพัฒนาหลักสูตรการอบรมที่เหมาะสมกับชุมชนอุตสาหกรรมท้องถิ่น^{๑๓๘}

สรุปกระบวนการสร้างเครือข่ายภายใต้การริเริ่มจากภาครัฐ ดังภาพประกอบ

แผนภาพที่ ๔.๖ กระบวนการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ นายสมบูรณ์ เจตนาณรงค์, อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

๔.๓.๑.๓ กระบวนการสร้างเครือข่ายโดยกระบวนการสื่อสาร

จากการศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายโดยกระบวนการสื่อสารในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๕ แห่ง พบว่า เป็นรูปแบบที่เกิดจากประเด็นปัญหาร่วมกันของสมาชิกในชุมชนที่ต้องการแก้ไขปัญหาให้กับเพื่อนสมาชิก การเรียนรู้และแลกเปลี่ยนการร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีขั้นตอนการสร้างเครือข่าย ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ สะท้อนปัญหา สมาชิกในชุมชนจะมีการสะท้อนปัญหาและทบทวนคุณภาพชีวิต ปัญหาที่เกิดขึ้นจากอดีตสู่ปัจจุบัน การได้รับผลกระทบในรูปแบบเดียวกัน นำไปสู่การแก้ไขปัญหา ร่วมกัน เช่นปัญหาทางการผลิตและผลกระทบที่เกิดจากรายได้ไม่เพียงพอของหมู่บ้านทอเสื่อ กิจการทอเสื่อของชาวญวนต้องหยุดชะงักลงไป เมื่อตลาดพลอยเมืองจันทบุรีรุ่งโรจน์ขึ้นมาชาวญวน ต่างพากันละทิ้งอาชีพทอเสื่อ หันมาซุกดพลอยและค้าพลอยซึ่งทำรายได้ดีกว่าไม่ใช้เวลาานเท่ากับการทอเสื่อขายเป็นสาเหตุให้กิจการทอเสื่อของชาวญวนลดน้อยลง^{๑๓๙}

ขั้นที่ ๒ การสร้างเครือข่ายในชุมชน เป็นการแสวงหาสมาชิกในชุมชนที่มีความต้องการ ร่วมกัน จัดตั้งเป็นกลุ่มองค์กรเพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในชุมชน ซึ่งคิดว่าสามารถแก้ไขปัญหาได้ การรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชนภายใต้องค์กรภาครัฐที่ให้การสนับสนุนการขับเคลื่อน เครือข่ายองค์การบริหารส่วนตำบล ได้สนับสนุนงบประมาณหมู่บ้านละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ทั้งหมด ๕ หมู่บ้าน ในการขยายพื้นที่และฟื้นฟูการปลูกกก ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำกันมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย ไม่ต้องไปซื้อกกจากภายนอกชุมชน และสามารถดึงคนที่ไปทำงานโรงงานให้กลับมาทำงานในท้องถิ่น ได้ทำงาน อยู่ที่บ้าน อยู่กับครอบครัว ได้ประสานความร่วมมือหลายฝ่าย ทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน ฯลฯ ร่วมกันรักษาทรัพยากร ธรรมชาติให้ป่า ให้น้ำกลับคืนมา ป่าหรือน้ำ กลับคืนมาวิถีชีวิตเราก็กกลับมาเหมือนเดิม ทุกคนในชุมชนต้องช่วยกันทำไม้ใช้ให้หน่วยงานอื่นมาทำให้ แล้วชุมชนเราจะกลับมามีความสุขเหมือนเดิม และได้ขยายไปสู่การแผนชุมชนของตำบลบางสระเก้า ซึ่งชาวบ้านได้พัฒนาการทำเสื่อกกมาเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ซึ่งทำการผลิตสิ่งของเครื่องใช้จาก เสื่อกก มีกระบวนการและวิธีการที่ยาก เริ่มตั้งแต่การเพาะปลูกต้นกก ซึ่งต้นกกที่ใช้เป็นต้นกกกลม มีความทนทาน วิธีการทอต้องนำอุปกรณ์ ในการทอเสื่อมาประกอบเข้าด้วยกัน และต้องช่วยกันสอง คน และการจักกกซึ่งมีวิธีการที่ไม่เหมือนใครเพราะลงมีดเพียงครั้งเดียว แต่สามารถทำให้ต้นกกแยก ออกจากกันถึง ๔ เส้น รวมถึงวิธี การย้อมสีกกให้ติดทนนานแม้จะตากแดดเป็นเวลานานสีก็ไม่หลุด หรือต่างดำ ผลกระทบจากการทำนากุ้ง ชาวบ้านจึงได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มทอเสื่อกกขึ้น เมื่อปี ๒๕๔๓ มี สมาชิกแรกเริ่ม ๔๐ คน ลงหุ้นกันคนละ ๕๐ บาท เพื่อทำเสื่อกกขาย ปัจจุบันมีสมาชิกรวม ๓๕๐ คน มีการออมทรัพย์และให้สมาชิกกู้ไปลงทุนทำเสื่อ สิ้นปีมีการปัน ผลให้สมาชิกร้อยละ ๕ สมาชิกมีรายได้ ประมาณ ๒,๕๐๐ บาท/คน/เดือน ถึงรายได้จะไม่มากแต่ทำให้ครอบครัวและชุมชนคนบางสระเก้า อบอุ่น

ขั้นที่ ๓ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างพลังชุมชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารประสบการณ์ แล้วพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน ทำให้ด้าน หนึ่งหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน อีกด้านหนึ่งทำให้กิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเป็นการ

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นายฉัตรเจตน์ ทองอ่อน, รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระเก้า, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

ประสานพลัง (synergy) เป็นการใช้ทรัพยากรใช้พลังงานอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการรวมองค์เรื่องต่างๆ ถ้าทำเป็นเครือข่ายในชุมชนได้ผลมาก เครือข่ายพลังชุมชนวัด โรงเรียน ชุมชน วิทยุชุมชน ศูนย์ศิลป์ป่าชุมชนบ้านปลา ธนาคารปู ธนาคารเรียกได้ว่าเอาทุกเรื่องมาคุยกัน และกระบวนการเหล่านี้ ได้สร้างความรักใคร่ในชุมชน

ขั้นที่ ๔ การทบทวนองค์ความรู้ เป็นการจัดการความรู้ชุมชนบางสระแก้ว จากการทำชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่และองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองที่มีคุณค่าหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาศิลปหัตถกรรม การทอเสื่อจันทบูร ซึ่งมีเอกลักษณ์มีชื่อเสียงมานาน^{๑๔๐} ความรู้เหล่านี้ได้ส่งสมมานานหากไม่มีการจัดการที่ดีพอชุมชนรุ่นหลังอาจไม่เห็นความสำคัญและอาจสูญหายไป แต่ถ้าชุมชนสามารถนำความรู้อันเป็นภูมิปัญญาของชุมชนมาจัดดำเนินการอย่างถูกหลักการก็สามารถนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงกระบวนการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ และยังสามารถรักษาภูมิปัญญาอันมีค่าไว้ได้^{๑๔๑} อันจะส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่อย่างมีความสุข พึ่งตนเองได้และช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและความภาคภูมิใจ^{๑๔๒}

ขั้นที่ ๕ ขยายเครือข่าย เป็นการประสานกับเครือข่ายภายนอกให้เกิดการสนับสนุนและพัฒนาท้องถิ่นไปในลักษณะมิติต่างๆ เช่นการขยายฐานการผลิตและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนให้เป็นสินค้าโอท็อป การจัดการกับหน่วยงานภาครัฐร่วมมือสนับสนุนให้เกิดการจัดการเชิงท่องเที่ยว ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาท่องเที่ยวชุมชนเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ในชุมชน

กระบวนการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนและเมื่อความเจริญและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในชุมชนบางสระแก้ว พัฒนาศักยภาพเครือข่ายองค์กรชุมชน จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อกำหนดทิศทางในการแก้ไขปัญหาและจัดทำแผนปฏิบัติในแต่ละยุทธศาสตร์ แผนของเครือข่ายองค์กรชุมชนตำบลได้บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และได้รับการจัดสรรงบประมาณ (งบอุดหนุน) ในเบื้องต้น ๒ กิจกรรม คือ

๑. โครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์เสื่อกกบางสระแก้ว โดยยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ (ศูนย์ศิลป์เสื่อเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ)

๒. โครงการบ้านปลาธนาคารปูโดยยุทธศาสตร์เกษตร/สิ่งแวดล้อม (กลุ่มอนุรักษ์พิทักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ)^{๑๔๓}

^{๑๔๐}สัมภาษณ์ นางพัชรินทร์ สีเผือก, ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้ว, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๔๑}สัมภาษณ์ นายสมชาย ตองอ่อน, นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว, ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๔๒}สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๔๓}สัมภาษณ์ นางมะลิ แก่นจันทร์, ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

๔.๓.๑.๔ กระบวนการสร้างเครือข่ายโดยกระบวนการสร้างมูลค่า

จากการศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายโดยกระบวนการสร้างมูลค่าในแหล่งท่องเที่ยว ทั้ง ๕ แห่ง พบว่า อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏได้เก็บค่าธรรมเนียมการเข้าอุทยานฯ ปีนี้ ตามระเบียบของกรมอุทยานฯ ในอัตราผู้ใหญ่ ๒๐ บาท เด็ก ๑๐ บาท ส่วนชาวต่างชาติเสียค่าธรรมเนียมอัตราผู้ใหญ่ ๑๐๐ บาท เด็ก ๕๐ บาท และเปิดให้ขึ้น-ลงเขาตลอด ๒๔ ชั่วโมง ส่วนผู้ที่ประสงค์จะเดินเท้าขึ้นเขาสามารถเดินขึ้นลงเขาได้ตามสะดวกแต่ขอให้เตรียมอาหาร และน้ำดื่มขึ้นไปเอง รวมทั้งขึ้นกลางคืนเตรียมไฟฉายส่องสว่างด้วย

“ในปีนีทางจังหวัดได้จัดระเบียบ เน้นเรื่องความปลอดภัย และความสะอาด อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยในส่วนของรถบริการให้บรรทุกผู้โดยสารได้คันละ ๑๐ คน รวมคนขับเป็น ๑๑ คน ร้านค้าที่เคยอำนวยความสะดวกขายของบนยอดเขา ยกเลิกไม่ให้มีร้านค้าทั้งชิ้นส่วนดอกไม้โดยเฉพาะดอกดาวเรืองให้ผู้ขึ้นไปกราบไหว้วางไว้ที่เนินพระเมตตาซึ่งอยู่ห่างจากรอยพระพุทธรูปประมาณ ๘๐๐ เมตร ในส่วนของรอยพระพุทธรูปห้ามนำดอกไม้เข้าไปวางสักการะ เพื่อให้ประชาชน นักท่องเที่ยวได้เห็นรอยพระพุทธรูปอย่างชัดเจน และเป็นการบริหารจัดการเรื่องขยะ ส่วนอาหารขอให้ประชาชนที่จะขึ้นไปบนยอดเขาเตรียมอาหารและน้ำดื่ม ขึ้นไปด้วยตนเอง และหลังจากรับประทานเสร็จให้เก็บขยะลงมาทั้งด้านล่าง เนื่องจากร้านอาหารด้านบนยกเลิกการให้บริการทั้งหมดเพื่อให้ประชาชนที่ขึ้นไปได้ชื่นชมทัศนียภาพ ธรรมชาติที่สวยงามของอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏอย่างเต็มที่”

กรมอุทยานฯ ให้ความร่วมมือกับจังหวัดในเรื่องการจัดงาน โดยการดำเนินการทุกอย่าง เป็นมติจากที่ประชุมว่าจะดำเนินการอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ในส่วนของกรมอุทยานฯ พิจารณาว่าจากนี้ไป จะเปิดให้ประชาชน สามารถขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรูปบนเขาคิชฌกูฏได้ตลอดทั้งปี ไม่เฉพาะช่วงเทศกาลนมัสการในช่วงต้นปี ที่เปิดให้ขึ้นไปเพียง ๒ เดือนเท่านั้น หลังเทศกาลนี้ประชาชน นักท่องเที่ยว นักแสวงบุญสามารถขึ้นไปได้ เพื่อลดความแออัดที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ ซึ่งเป็นปัญหา มาทุกปี แต่จะมีการปิดพื้นที่เพื่อความปลอดภัยและเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในช่วงฤดูฝนโดยเก็บค่าธรรมเนียมในการเข้าอุทยานฯ ผู้ใหญ่ ๒๐ บาท เด็ก ๑๐ บาท และรถโดยสารสามารถบรรทุกผู้โดยสารได้ไม่เกิน ๑๐ คนต่อคันเช่นเดิม

กลุ่มผู้ให้บริการนักท่องเที่ยวร้านขายเครื่องดื่มกาแฟ ไว้บริการนักท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาขอรับบริการข้อมูลได้ทุกวัน ไม่เว้นวันหยุดราชการ เวลา ๐๘.๐๐ – ๑๖.๓๐ น. บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ พล.๑ น้ำตกตรอกนอง (โซนที่ ๒) ซึ่งอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ประมาณ ๒๓ กิโลเมตร มีค่ายเยาวชนให้บริการ จำนวน ๒ หลัง ภายในอาคารค่ายเยาวชนแต่ละหลัง ประกอบด้วย ๒ ห้องนอน ห้องนอนที่ ๑ พักได้ ๒ คน เหมาะสำหรับครู อาจารย์ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลนักเรียน นักศึกษา ห้องพักที่ ๒ เป็นห้องนอนรวมพักได้ ๒๘ คน เหมาะสำหรับนักเรียน นักศึกษา มีห้องเก็บของ ๑ ห้อง ห้องโถง ๑ ห้อง ห้องน้ำห้องสุขา ๘ ห้อง และบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติ มีค่ายพักเยาวชนให้บริการแก่นักเรียน นักศึกษา หรือนักท่องเที่ยวทั่วไป ลักษณะค่ายพักมีห้องโถงกลาง แยกเป็นห้องพักชาย ๑๕ คน ห้องพักหญิง ๑๕ คน มีห้องน้ำห้องสุขารวม แยกชายหญิงภายนอกอาคาร

การสร้างเครือข่ายเสริมจุดอ่อน เนื่องจากในพื้นที่โซนบริการ เป็นพื้นที่ลาดชัน ทำให้มีที่จอดรถให้บริการเฉพาะนักท่องเที่ยว ที่มาใช้บริการบ้านพักและพักกางเต็นท์เท่านั้น การท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ ทางอุทยานแห่งชาติขอความร่วมมือให้จอดรถภายนอกเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นลานจอดรถของเทศบาลและของเอกชนโดยต้องเสียค่าบริการรับฝากรถ และหากนักท่องเที่ยวขับรถขึ้นมาจอดบริเวณร้านค้าของเอกชน ทางร้านค้าจะให้ท่านจอดรถได้ฟรี

๔.๓.๑.๕ กระบวนการสร้างเครือข่ายโดยกระบวนการจัดการทรัพยากร

จากการศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายโดยกระบวนการจัดการทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๕ แห่ง พบว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายโดยกระบวนการจัดการทรัพยากรมีการสร้างเครือข่ายตั้งแต่แรกและไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรงของหน่วยงานภาครัฐแต่มีกระบวนการพัฒนาผสมผสาน โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์จัดการท่องเที่ยวชุมชน ประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏ หน่วยงานภาครัฐจังหวัดจันทบุรีและทหาร มีคณะสงฆ์ ๙ วัด พระครูพุทธบาทปริบาลในฐานะประธานดำเนินการจัดงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทว่าเดิมคณะสงฆ์บริหารพระพุทธรูปบาท ซึ่งรวมตัวกันมาจาก ๙ วัด ในพื้นที่ร่วมกันจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทมาโดยตลอดปีนี้กำหนดจัดงานขึ้นวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑ ถึงวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๑ และการรวมกลุ่มสร้างและการรวมกลุ่มคณะสงฆ์ ๙ วัด รอบเขาคิชฌกูฏเป็นการรวมตัวกันเพื่อกำหนดการบริหารจัดการ การให้เกิดการจัดการที่ดี รองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏ (พลวง) สะท้อนการแก้ไขปัญหาการจัดการท่องเที่ยวชุมชน “นมัสการรอยพระพุทธรูปบาท เขาคิชฌกูฏ (พลวง)” ประชาชนและคณะสงฆ์เห็นว่าการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทควรให้คณะสงฆ์เป็นผู้จัดงานเช่นเดิม เพราะแต่ละปีที่ผ่านมาที่ผ่านมาไปด้วยดีมาตลอดอีกทั้งหากแยกกันจัดงานจะทำให้กำหนดการจัดงานของทั้ง ๒ ส่วนทับซ้อนกัน จึงอยากให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

คณะสงฆ์ในขณะนั้นได้ส่งเรื่องให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เข้ามาแก้ไขปัญหา โดยตอนนั้นมีข้อเสนอ มอบรายได้ส่วนแรกให้วัดกระทิง ๓๐% ส่วนที่ ๒ มอบให้กองทุนอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ ๓๐% ส่วนที่ ๓ คณะสงฆ์ ๓๐% และส่วนที่ ๔ มอบให้จังหวัด ๑๐% เป็นข้อเสนอที่เป็นทางออกสำหรับการยุติปัญหาที่เกิดขึ้น^{๑๔๔}

สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแกนหลักเครือข่าย มีวัตถุประสงค์เข้าร่วมกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมเขาคิชฌกูฏ ทั้งนี้เพราะประชาชน นักท่องเที่ยวมานมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏ (พลวง) จังหวัดจันทบุรีว่า กรมอุทยานฯ มีหน้าที่ประสานงานและให้ความร่วมมือกับทางจังหวัดในการจัดงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมเขาคิชฌกูฏ การปฏิบัติหน้าที่และให้การสนับสนุนการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏ (พลวง) จังหวัดจันทบุรี โดยการจัดงานในปีที่กำหนดเปิดให้ประชาชน พุทธศาสนิกชน นักแสวงบุญขึ้น

^{๑๔๔}สัมภาษณ์ พระครูพุทธบาทปริบาล, เจ้าคณะตำบลคลองพลู, เจ้าอาวาสวัดพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ไปนมัสการรอยพระพุทธรูปตลอด ๒๔ ชั่วโมงในระหว่างวันที่ ๑๗ มกราคม – ๑๗ มีนาคม ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยทางจังหวัดได้วางระเบียบและมีการเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติหลายเรื่อง

อุทยานฯ ในฐานะสมาชิกแกนหลัก มีหน้าที่ดำเนินการปรับปรุงพื้นผิวถนนขึ้นสู่เขาคิชฌกูฏให้มีสภาพพร้อมใช้งานและความปลอดภัย และคาดว่าจะสามารถเปิดให้ประชาชนขึ้นไปเยี่ยมชมและนมัสการรอยพระพุทธรูปบาท ต่อเนื่องไปจนกว่าจะเข้าสู่ฤดูฝน แม้จะเปิดขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทตลอดทั้งปี แต่จะมีมาตรการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่ขึ้นไปบนยอดเขาในแต่ละวันให้มีความเหมาะสม เพื่อไม่ให้กระทบกับทรัพยากรธรรมชาติ พืชพันธุ์ไม้และสัตว์ป่า รวมทั้งปัญหาการสร้างขยะที่ต้องมีแนวทางในการจัดการให้เหมาะสม เพราะที่ผ่านมาเกิดปัญหาขยะตกค้างสะสมบนยอดเขาจำนวนมากเอาลงมายังไม่หมด มีการนำขยะไปชุกไว้ตามชอกหิน ไม่ทิ้งหรือจัดเก็บให้เป็นที่เป็นทางเพื่อที่เจ้าหน้าที่จะนำลงมาได้สะดวก

กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว การสร้างเครือข่ายจัดการท่องเที่ยวชมธรรมชาติควบคู่กับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย “พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) เสด็จประพาสน้ำตกแห่งนี้หลายครั้ง ในระหว่างปี พ.ศ.๒๔๑๗-๒๔๒๔ และทรงยกย่องว่าเป็นน้ำตกที่งดงามที่สุดในบรรดาน้ำตกที่พระองค์เคยเสด็จประพาส” แกนหลักการจัดการท่องเที่ยวเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในฐานะเครือข่ายภาครัฐ พิธีวางพวงมาลาและเปิดโครงการรำลึกถึงสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี ซึ่งจัดขึ้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว จังหวัดจันทบุรี โดยมีนายพิทักษ์ อินทศร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว จังหวัดจันทบุรี ร่วมกับเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะครู นักเรียน และหัวหน้าส่วนราชการร่วมในพิธี และร่วมปลูกกล้วยไม้ป่า

กิจกรรมส่งเสริมความสำคัญเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว โดยวันที่ ๓๑ พฤษภาคมของทุกปี ถือเป็นวันคล้ายวันเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี ซึ่งอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว ได้จัดกิจกรรม และโครงการเพื่อร่วมรำลึกถึงวันคล้ายวันเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี และถวายความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี ทั้งยังส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์กล้วยไม้ป่า และพรรณไม้ป่าประจำถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป

กิจกรรมส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ หลังเสร็จพิธีเปิด นักเรียน ครู อาจารย์ หัวหน้าส่วนราชการ และผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ร่วมกันปลูกกล้วยไม้ป่า และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ข้อมูลการมีส่วนร่วมรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว ฝากเตือนประชาชนให้เฝ้าระวังน้ำป่า หลังในช่วง ๑ สัปดาห์ที่ผ่านมา ได้มีฝนตกลงมาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และในบางวันน้ำป่ายังไหลลงมาจากเทือกเขาสะระบาป จนทำให้น้ำเปลี่ยนสี ซึ่งอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว มีมาตรการในการเฝ้าระวังน้ำป่าไหลหลาก ด้วยการกำชับให้เจ้าหน้าที่ดูแลจุดเสี่ยงต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวลงเล่นน้ำ รวมทั้งมีการแจ้งเตือนในเรื่องของน้ำเปลี่ยนสี และจัดเตรียมเจ้าหน้าที่กู้ภัยทางน้ำ หากเกิดสถานการณ์น้ำป่าไหลหลาก เพื่อช่วยเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวได้อย่างทันท่วงที^{๑๔๕}

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ นายพิทักษ์ อินทศร, หัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

การเกิดขึ้นของเครือข่ายกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว เริ่มต้นจากการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาการเข้ามาทำลายธรรมชาติจากกิจกรรมการท่องเที่ยว และทางอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว จัดการเชื่อมเครือข่ายใน ฐานะหน่วยงานภาครัฐรองรับกิจกรรมท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว กลุ่มบ้านพักให้บริการแก่นักท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติจัดเตรียมเต็นท์และสถานที่กางเต็นท์ไว้บริการนักท่องเที่ยว บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ใกล้จุดชมทิวทัศน์ บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ พล.๑ (น้ำตกตรอกนอง) บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ พล.๑ น้ำตกตรอกนอง (โซนที่ ๒) บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ พล.๓ (น้ำตกคลองนารายณ์) และบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ พล.๔ (น้ำตกมะกอก) โดยการสำรองที่พักเต็นท์สามารถติดต่อสอบถามรายละเอียด และสำรองที่พักเต็นท์กับอุทยานแห่งชาติโดยตรง

อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว กำหนดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ส่งดีให้อาหารปลาทุกชนิด ในบริเวณน้ำตกพลั่ว ซึ่งมีปลาพลวงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อรักษาระบบนิเวศ แต่สามารถลงเล่นน้ำตามปกติ และมีนโยบายให้อุทยานแห่งชาติทุกแห่งยกเว้นค่าธรรมเนียมในการเข้าใช้บริการช่วงวันพ้อแห่งชาติ ซึ่งประชาชน และนักท่องเที่ยวที่พาครอบครัวมาไม่เกิน ๕ คน ทางอุทยานฯ จะเปิดให้เข้าฟรี จึงทำให้มีประชาชน และนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากพร้อมจัดกิจกรรมให้ประชาชน และนักท่องเที่ยวที่นำขยะลงมา ไม่ว่าจะเป็นขวดน้ำ ถุงพลาสติก ฯลฯ สามารถนำมาแลกพันธุ์กล้าไม้เบญจพรรณ เพื่อนำไปปลูกถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนชายหาด การท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จเป็นกลุ่มเครือข่ายเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยว การสร้างอำนาจต่อรองกลุ่มทุนทางการท่องเที่ยวขนาดใหญ่

กลุ่มเครือข่ายเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นสมาชิกเครือข่ายให้บริการท่องเที่ยว ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน จุดชมวิวนางพญา จันทบุรี หาดเจ้าหลาว จันทบุรี หาดคังวิมาน จันทบุรี จุดชมวิวกาบน้ำแหม่น จันทบุรี เขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุ้งกระเบน จันทบุรี วัดตะกาดเจ้า จันทบุรี และกลุ่มผู้ประกอบการร้านอาหารใกล้เคียง ร้านทะเลบุรี เจ็สสาว คุ้งวิมาน จันทบุรี เรือนริมน้ำซีฟู้ด จันทบุรี กลุ่มเครือข่ายเหล่านี้ มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงโดยธรรมชาติ มีการประสานความร่วมมือเฉพาะบางเรื่องเช่นการให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงการจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดการเสริมเส้นทางการท่องเที่ยวกับกลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวกลุ่มร้านอาหาร และกลุ่มผู้ให้บริการกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มที่เชื่อมโยงและสร้างเป็นเครือข่ายมีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์การจัดการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ในจังหวัดจันทบุรีได้แก่ เครือข่ายชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ เครือข่ายรองรับการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มแกนการจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มเครือข่ายเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเช่น กลุ่มสถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำเฉลิมพระเกียรติ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน

กลุ่มสถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำเฉลิมพระเกียรติ เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกิจกรรมท่องเที่ยว บริเวณแหลมเสด็จ (อ่าวคุ้งกระเบน) เน้นกิจกรรมท่องเที่ยวแบบครอบครัวที่มีเด็ก ๆ เพราะสามารถมีกิจกรรมเกี่ยวกับการชมความสวยงามของปลานานาชนิด รวมถึงยังมีอุโมงค์ใต้น้ำที่มองเห็นปลาขนาดใหญ่อย่างใกล้ชิด เครือข่ายส่งเสริมการเรียนรู้เป็นแหล่งความรู้เกี่ยวกับสัตว์ทะเลที่อาศัยอยู่ในอ่าวคุ้งกระเบน และบริเวณใกล้เคียง มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ที่สำคัญไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าชม ไม่ไกล

จากสถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ ยังสามารถแวะเดินเที่ยวที่เส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนอ่าวคู้งกระเบน ที่อยู่ห่างไปประมาณ ๒๐๐ เมตร หรือจะแวะเล่นน้ำ พักผ่อน ที่หาดแหลมเสด็จ

กลุ่มศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ได้เริ่มก่อตั้งตามพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้พิจารณาพื้นที่ที่เหมาะสมจัดทำโครงการพัฒนาด้านอาชีพการประมง และการเกษตรในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลจันทบุรี โดยได้ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพราษฎรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน ได้ส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้ประชาชนที่สนใจเข้ามาศึกษาสภาพธรรมชาติ ก่อให้เกิดความเข้าใจระบบนิเวศในป่าชายเลน และรู้จักใช้ทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไม่มีค่าเข้าชมเปิดทุกวันเวลา ๐๘.๐๐ - ๑๘.๐๐ น. การเดินทางไปยังศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนใช้เส้นทางเดียวกับทางไปหาดเจ้าหลาวตรงไปยังทางแหลมเสด็จเพราะศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน ตั้งอยู่ตรงข้ามหาดแหลมเสด็จ

ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ ชมรมมีการตั้ง Facebook เชื่อมโยงกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดจันทบุรี กิจกรรมหลักของชมรมมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรีอย่างต่อเนื่อง นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปสืบค้นข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการสมัครเป็นเครือข่ายของชมรมได้ ช่วยให้รับทราบข้อมูลและติดต่อขอคำแนะนำการท่องเที่ยวจากสมาชิกชมรมได้อย่างรวดเร็ว ภายใน Facebook ยังนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยว สถานที่พักการให้บริการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สนองตอบความต้องการทุกกลุ่มวัย นอกจากนั้นเครือข่ายยังมีกิจกรรมเสริมโดยการประสานกับกลุ่มบุคคลภายนอกเพื่อเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดจันทบุรี

การขยายตัวของกิจกรรมการท่องเที่ยวและที่พัก เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ปัจจุบันขาดการวางแผน และจัดการที่เหมาะสม รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชน และผู้ประกอบการบางส่วน ทำให้เกิดขยะตามชายหาดและในทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณแหล่งปะการัง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและระบบนิเวศทางทะเลของหาดเจ้าหลาว แหลมเสด็จ ผลการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกิดกิจกรรมส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ร่วมกับจังหวัดจันทบุรี ตระหนักถึงปัญหาขยะตามชายหาดและในทะเล ประกอบกับเนื่องในโอกาสมหามงคลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๘๘ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ จึงร่วมดำเนินการโครงการดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ส่วนราชการ และผู้เกี่ยวข้องในการรักษาความสะอาด อนุรักษ์ปะการังหาดเจ้าหลาว แหลมเสด็จ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามของจังหวัดจันทบุรี

ภาครัฐสนับสนุนกลุ่มแกนนำ แหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพูดคุยและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร อีกทั้งจัดทำฐานข้อมูลให้เกิดการรองรับการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม เชื่อมโยงให้เกิดการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิดและแผนงานที่ภาครัฐจัดทำขึ้น สำหรับแผนงานที่ชุมชนจัดทำขึ้นบางแผนงานนำมาเป็นส่วนหนึ่งกิจกรรมหลักของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทดแทนกิจกรรมภาครัฐ

กระบวนการสร้างเครือข่ายที่เกิดจากการนำเสนอและขับเคลื่อนของหน่วยงานภาครัฐ เป็นการนำเสนอนโยบายและแผนงานของหน่วยงาน ประสานไปยังกลุ่มแกนของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้เกิดการจัดกิจกรรมสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงการสนับสนุนด้านงบประมาณแต่ ลักษณะการส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายในลักษณะนี้ ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นการเกิดเครือข่าย ในระยะสั้นๆ เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว การเชื่อมโยงและแผนการจัดการท่องเที่ยว มักจะสิ้นสุดลงตามไปด้วย

กระบวนการสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่เกิดจากความสนใจร่วมกันของ แกนนำแหล่งท่องเที่ยวชุมชน บางครั้งเกิดจากการสนับสนุนและให้ข้อมูลของภาครัฐหรือเกิดจากการ ได้รับผลกระทบความเดือดร้อนและเห็นประโยชน์ร่วมกันของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทำให้เกิดการสร้าง เครือข่ายในลักษณะของร่วมคิดร่วมทำร่วมดำเนินการสร้างเครือข่ายจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้วย ตัวของชุมชนเป็นกลไกหลักในการสร้างเครือข่ายลักษณะแลกเปลี่ยนข้อมูลผลกระทบที่เกิดจากการ จัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน การวางแผนร่วมกันของสมาชิกเครือข่าย การจัดกิจกรรมร่วมกัน การ แบ่งปันผลประโยชน์ รวมถึงการนำเสนอแนวทางการพัฒนาต่อยอดการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อ เสนอแผนปฏิบัติการต่อหน่วยงานภาครัฐลักษณะดังกล่าว กระบวนการสร้างเครือข่ายมีความล้ำช้า บางแห่งมีการประสานและขับเคลื่อนในระยะสั้นๆ กิจกรรมเครือข่ายเชื่อมโยงจำกัดอยู่บางกิจกรรม ของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน หากแต่ความสัมพันธ์ของกลุ่มแกนนำ นำไปสู่การวางรากฐานการจัดการ ท่องเที่ยวชุมชนระยะยาว เช่น การสร้างเครือข่ายของผู้ประกอบการอ่าวนางเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการ ผลิตเสื่อจันทบูรเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวและการสนับสนุนจากหน่วยงาน ภาครัฐสร้างความเข้มแข็งแก่เครือข่าย

การสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ภายใต้การรวมตัวและการเชื่อมโยงมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการของจังหวัด จุดเด่นของแหล่ง ท่องเที่ยวชุมชนจากการวิเคราะห์เครือข่ายผู้วิจัยพบว่า กลุ่มแกนนำหรือบุคคลที่เป็นแกนนำสามารถ จูงใจให้เกิดการสร้างเครือข่ายทั้งรูปแบบการสร้างเครือข่ายอย่างเป็นทางการและการสร้างเครือข่าย อย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การแต่งตั้งหรือการได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการประสานงานร่วมกับ หน่วยงานภาครัฐและสมาชิกเครือข่ายสามารถดำเนินการได้ เช่น ประธานเครือข่ายผู้ประกอบการ ท่องเที่ยวชุมชนจะมีสิทธิ์ในการเข้าร่วมประชุมและทำกิจกรรมกับหน่วยงานภาครัฐ เจ้าอาวาสที่รับ การแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจะเป็นกลไกสำคัญในการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นต้น สำหรับการสร้างเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความ สนใจร่วมกันทำให้เกิดการร่วมมือและสร้างกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ครูได้จัดทำ เอกสารประกอบการสอน และร่วมมือกับแหล่งท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมส่งเสริมการ ท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น

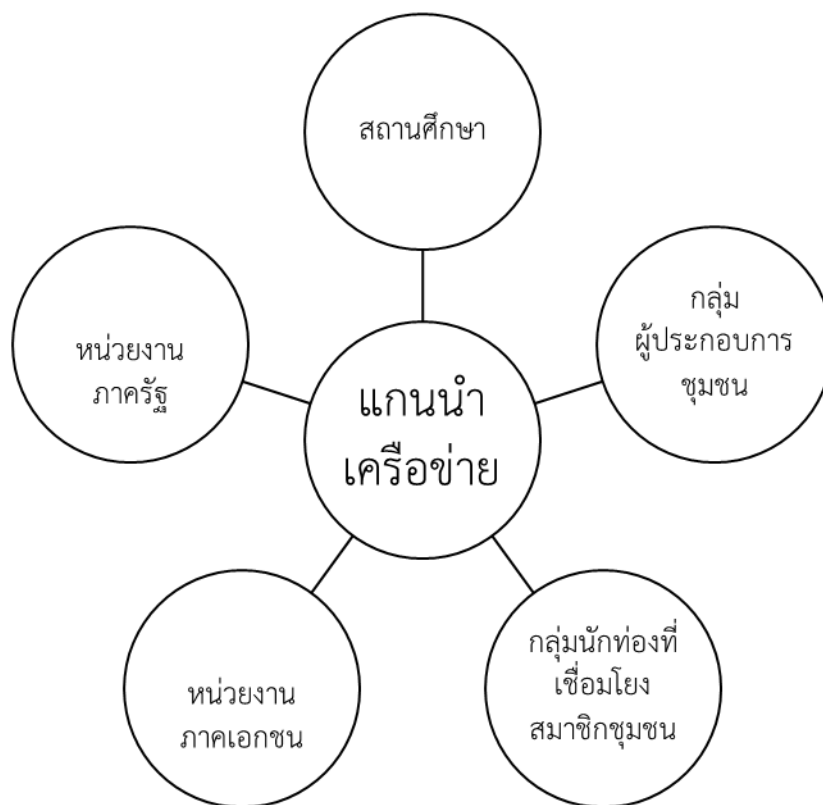
ความร่วมมือของสมาชิกเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการ กำหนดทิศทางและการตัดสินใจสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะสถาบันทางการศึกษา พบว่า มิได้เป็นสมาชิกเครือข่ายที่ชัดเจน หากมีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาถ่ายทอดองค์ความรู้ ท้องถิ่น และร่วมให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงการสร้างกิจกรรมส่งเสริมการ ท่องเที่ยวชุมชน ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการเข้า

มามีส่วนร่วมกำหนดทิศทางและตัดสินใจในกิจกรรมของท่องเที่ยวชุมชน ช่วยสร้างเสริมความภาคภูมิใจของสมาชิกเครือข่ายจากข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า มีการรวบรวมเอกสารเชิงวิชาการเชื่อมโยงกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ การจัดกิจกรรมละครเพื่อนำส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองเพนียด สร้างความภูมิใจให้แก่ครูและนักเรียนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน อีกทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวชมวัด การเป็นผู้บรรยายข้อมูลช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจต่อตนเองของสมาชิกชุมชน

รายได้ที่เกิดจากการเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนของสมาชิกเครือข่ายในลักษณะของการเป็นมัคคุเทศก์น้อย การเป็นผู้ให้ข้อมูลและร่วมกิจกรรมยังไม่พบการพัฒนาคุณภาพชีวิตในเชิงรายได้ที่ชัดเจน หากเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตในเชิงการสืบต่อได้แก่ มัคคุเทศก์น้อยจะมีประสบการณ์ในการเป็นมัคคุเทศก์ นำไปสู่การวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนหลังเรียนต่อในระดับสูงขึ้น เน้นศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ส่วนการคุณภาพชีวิตครูที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนพบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำฐานข้อมูล และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตครูด้วยวิธีการสร้างผลงานทางวิชาการเชื่อมโยงกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนที่มีผลต่อความมั่นคงในอาชีพของตนเองได้

สมาชิกเครือข่ายที่ได้รับผลโดยตรงและได้มีการยกระดับคุณภาพชีวิตที่เกิดจากการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนพบว่า สมาชิกเครือข่ายที่ผู้ประกอบการหรือเป็นเจ้าของทรัพยากรซึ่งเป็นสมาชิกหลักและกลุ่มแกนนำเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนจะได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการทำกิจกรรมของเครือข่าย รวมถึงผลประโยชน์จากการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนงบประมาณและการยกระดับคุณภาพชีวิตที่เกิดจากผลงานในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน มีบางหน่วยงานสามารถต่อยอดจากการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อมคงเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การกระจายรายได้สู่สาธารณชนซึ่งเป็นสมาชิกชุมชน แต่มิได้แสดงบทบาทในฐานะเป็นเครือข่าย หากได้รับผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนของสมาชิกที่เป็นกลุ่มแกนมีลักษณะการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐเป็นหลักการเชื่อมโยงกับสมาชิกในชุมชนจะมีลักษณะการนำเสนอข้อมูลและแนวทางผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงการจัดตั้งเป็นองค์กรของชุมชนเพื่อให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเป็นระบบ

แผนภาพที่ ๔.๗ กลุ่มแกนเชื่อมโยงเครือข่ายจัดการท่องเที่ยวชุมชน

๔.๓.๒ วิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์การจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

๔.๓.๒.๑ ผลสัมฤทธิ์ต่อปัจเจกบุคคล

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ต่อปัจเจกบุคคลในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๕ แห่ง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ต่อปัจเจกบุคคลในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดจันทบุรี เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะเป็นเจ้าของท้องถิ่น มีส่วนได้ส่วนเสีย และได้รับผลกระทบโดยตรง โดยชุมชนจะต้องพัฒนาตัวเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ควบคู่กันไปกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อคงสภาพความสมบูรณ์ต่อไป รายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวมีส่วนในการสร้างความสมดุลในระเศรษกิจและสร้างเสถียรภาพให้สมดุลแก่การชำระหนี้ รายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวยังเป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น เกิดการจ้างงานสร้างอาชีพที่มั่นคง เช่น การผลิตสินค้าท้องถิ่นออกมาจำหน่ายให้อยู่ในรูปแบบของสินค้า OTOP ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเสื่อบางสะแก หรือในแหล่งท่องเที่ยวอาจจะมีธุรกิจนำเที่ยวในชุมชนเกิดขึ้น การท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างงาน สร้างอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นแก่คนในชุมชน เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ต้องใช้คนเป็นผู้ให้บริการ โดยเฉพาะธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง เช่น โรงแรม ภัตตาคาร บริษัทนำเที่ยว ส่วนธุรกิจทางอ้อมนั้นอาจจะเป็นการประกอบอาชีพเสริม เช่น งานหัตถกรรม สินค้า OTOP ร้านจำหน่ายอาหาร เป็นต้น ซึ่งการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรีมีบทบาทในการกระตุ้นการผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค อีกทั้งยังเป็นการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการที่จะท่องเที่ยวจึงทำให้เกิดการใช้จ่ายเงิน เพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเอง ทั้งการจ่ายค่าที่พัก

ค่าเดินทาง หรือแม้แต่ค่าบริการอื่นๆ ซึ่งเงินที่นักท่องเที่ยวได้จ่ายไปนั้นไม่ได้ตกอยู่เฉพาะกับค่าที่พัก แต่จะมีการกระจายรายได้ไปสู่เกษตรกรรายย่อยต่าง ๆ เมื่อสินค้าพื้นเมืองที่ผลิตออกมาขายเป็นของที่ระลึก และมีราคาแม้จะเป็นรายได้เล็กๆ น้อยๆ แต่เมื่อรวมกันเป็นปริมาณมากๆ ก็จะเป็นรายได้ที่มีมูลค่ามากซึ่งส่งผลต่อการกระตุ้นการผลิตที่เรียกว่า Multiplier Effect ทางการท่องเที่ยวซึ่งมีค่าสูงมากเมื่อเทียบกับการผลิตในอุตสาหกรรมอื่นๆ นอกจากนี้การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย เมื่อเทียบกับสินค้าในอุตสาหกรรมอื่นๆ เนื่องจากสถิติที่ผ่านมาจำนวนนักท่องเที่ยวของโลกได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจึงทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ ของโลกอีกทั้งวิวัฒนาการของระบบการขนส่งที่แพร่หลายจึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางถูกลง การเดินทางท่องเที่ยวจึงไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้มีรายได้สูงเท่านั้นดังนั้นการท่องเที่ยวจึงถือได้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวข้องแก่บุคคล ดังที่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศว่า “การเดินทางท่องเที่ยวเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งที่รัฐพึงสนับสนุน”

๔.๓.๒.๒ ผลสัมฤทธิ์ต่อชุมชน

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ต่อชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๕ แห่ง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ต่อชุมชนที่เกิดจากการเชื่อมโยงของหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลต่อการฝึกกำลังของผู้มีส่วนได้รับประโยชน์จากกิจกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี เพื่อให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพระดับหนึ่ง ซึ่งผลที่ออกมาในลักษณะของผลสัมฤทธิ์หรือความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน สมาชิกเครือข่ายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ นำศักยภาพของแต่ละกลุ่มมาเชื่อมโยงให้เกิดการจัดการท่องเที่ยว โดยขับเคลื่อนภายใต้แผนงานจังหวัดจันทบุรี หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำแผนงานบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์จังหวัด เริ่มจากความต้องการพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนส่งข้อมูลผ่านเครือข่ายภาครัฐอย่างเป็นระบบ จากนั้นเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ไม่เป็นทางการ มีการเตรียมความพร้อมรองรับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงการได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน รายได้ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับสมาชิกเครือข่ายจะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบใด รายได้ของสมาชิกจะแตกต่างกัน รวมถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่าย เช่น ผู้ประกอบการที่พักจะมีรายได้จากที่พักความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่ายจะอยู่ในกลุ่มผู้ได้รับประโยชน์จากการให้บริการนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับที่พักและผู้ได้รับผลกระทบจากการให้บริการที่พัก เกิดเป็นกลุ่มเครือข่ายสร้างความยุติธรรมทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ทั้งนี้เพราะกลุ่มผู้ให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวซึ่งมีทุนขนาดใหญ่สามารถให้ที่พักและให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้มากกว่ากลุ่มผู้ให้บริการที่พักที่เป็นรายย่อย ความไม่ยุติธรรมด้านการให้บริการและการครอบงำของกลุ่มทุนใหญ่ ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายต่อรอง และสร้างโอกาสแก่ผู้ให้บริการที่เป็นรายย่อยได้มากขึ้น กลุ่มเครือข่ายเหล่านี้ยังมีการขยายผลที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยเริ่มจากความต้องการร่วมกัน บรรจุความต้องการไว้ในแผนกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนรวมถึงการสร้างเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบูร สามารถกำหนดให้ผู้บริหารระดับสูงของการท่องเที่ยวสร้างเส้นทางประชาสัมพันธ์เชื่อมโยงไปยังหมู่บ้านเสม็ดงาม ซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์อนุรักษ์หัตถกรรมพื้นบ้านการทอเสื่อจันทบูร ที่นี่เป็นแหล่งรวมและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทุกผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายจะผลิตโดยกลุ่มสตรีทอเสื่อกบ้านเสม็ดงาม ก่อตั้งขึ้นเพราะต้องการจะรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตัวเองและครอบครัว รวมถึงส่งเสริมอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมู่บ้านการทอเสื่อก

และหมู่บ้านทอเสื่อจันทบูรประสบปัญหาในการผลิตและจำหน่ายเสื่อจันทบูร การสร้างเส้นทางเชื่อมโยงช่วยให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐและเป็นกลุ่มเครือข่ายสาธารณะจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐต้นสังกัด กลุ่มอาสาสมัครเอกชนจะได้รับการสนับสนุนจากผลงานบริการประชาชน ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการสร้างเครือข่ายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของหน่วยงานรัฐส่งผลต่อความสัมพันธ์อันดี มีการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน องค์กรเครือข่ายจัดการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดจันทบุรีมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้โครงการและประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวผ่านกลุ่มเครือข่ายและโลกออนไลน์ในรูปแบบการให้ข้อมูลจัดการท่องเที่ยวชุมชนรวมถึงการสร้างมัลติมีเดียท้องถิ่นที่เป็นแบบอย่างที่ดีที่กล้าแสดงออก และการให้ข้อมูลที่เพียงพอต่อกิจกรรมท่องเที่ยว สำหรับปัญหาการสร้างเครือข่ายนักท่องเที่ยวชุมชนจากบุคลากรของชุมชนขาดความต่อเนื่องในการทำกิจกรรม เช่น มัคคุเทศก์น้อย เมื่อเดินทางไปศึกษาต่อยังขาดกระบวนการสร้างคนรุ่นหลังสืบทอด ทรัพยากรบุคคลในชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมที่จริงจัง เรียนรู้และนำเสนอข้อมูลชุมชน โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

การให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจะเป็นผู้ที่ทำกิจกรรมและเป็นแกนหลักเท่านั้น เมื่อขาดแกนหลักไม่สามารถที่จะให้ข้อมูลหรือจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการการท่องเที่ยวชุมชน แนวทางที่ควรเป็นไปได้ควรส่งเสริมและจัดทำหลักสูตรของท้องถิ่นไว้ในสถานศึกษา แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจัดกิจกรรมส่งเสริมการให้ข้อมูลและสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดเครือข่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเป็นระบบไว้ในชุมชน รวมถึงการจัดทำแผนการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกันของเครือข่ายให้เกิดการขับเคลื่อนแผนชุมชน ส่งเสริมและวางรากฐานการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และสมาชิกเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนควรมีนักวิจัยชุมชนไม่น้อยกว่า ๒ หรือ ๓ คนเข้ามาเป็นแกนสำคัญในการวิจัยและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเป็นระบบเพื่อความยั่งยืนของชุมชน

๔.๓.๒.๓ ผลสัมฤทธิ์ต่อการท่องเที่ยว

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ต่อการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๕ แห่ง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ต่อการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี เป็นจังหวัดทางชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยดิน ฟ้า อากาศ เอื้ออำนวยต่อการปลูกผลไม้หลากหลายชนิด โดยเฉพาะราชาแห่งผลไม้อย่างทุเรียน และราชินีแห่งผลไม้อย่างมังคุด มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมายที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นภูเขา ป่าไม้ น้ำตก ชายทะเล และโบราณสถานต่างๆ จึงเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเริ่มจากในตัวเมือง ถ้าได้มาเที่ยวที่จันทบุรีแล้วก็พลาดไม่ได้ที่จะแวะไปสักการะอุโบสถและชมเจดีย์อายุนับร้อยปีที่วัดทองทั่ว โดยนอกจากนี้แล้ว ที่วันยังเป็นสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุเขมร ทั้งทับหลัง และเสาดิ่งประดับกรอบประตูแบบศิลปะลพบุรีอีกด้วย จากนั้นแล้วแนะนำให้แวะไปที่สวนสายอัญมณี ที่อยู่ในตัวเมือง บริเวณถนนศรีจันทร์ โดยถนนตลอดทั้งเส้นจะมีการวางจำหน่ายและรับซื้อขายพลอยและอัญมณีต่างๆ เป็นประจำนับเป็นตลาดพลอยเจียรไนที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทยเลยทีเดียว อีกหนึ่งสถานที่ท่องเที่ยวขึ้นชื่อของจังหวัดจันทบุรี ที่ใครๆ แวะเวียนกันมานมัสการรอยพระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่บนเขาศิขมกู่ โดย

จะเปิดให้นักท่องเที่ยวขึ้นไปนมัสการในช่วงเดือนมกราคม - มีนาคม ของทุกๆ ปี โดยการจัดเดินป่าขึ้นยอดเขาคิซมกุฎถือเป็นงานประเพณีที่สืบทอดกันมานาน ใครได้ขึ้นไปนมัสการเชื่อว่าจะได้บุญสูง ได้ฝึกจิตใจให้มีความอดทนและไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก นักท่องเที่ยวส่วนมากแล้ว ถ้าไปจังหวัดจันทบุรีในช่วงเวลาดังกล่าว ก็จะต้องแวะเวียนไปอย่างแน่นนอนหรือถ้าชื่นชอบบรรยากาศเย็นกายสบายตัว สบายใจ แนะนำให้ไปพักผ่อนหย่อนใจที่น้ำตกพลิว น้ำตก ๓ ชั้น มีแอ่งใส เหมาะแก่การเล่นน้ำ มีธารน้ำตกที่มีปลาพลวงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก หรือน้ำตกตรอกนอง น้ำตก ๓ ชั้น มีความสวยงามและมีน้ำไหลตลอดปี มีบริเวณสำหรับกางเต็นท์พักแรมได้ เหมาะสำหรับผู้ที่รักการผจญภัย และนิยมธรรมชาติ

๔.๓.๒.๔ ผลสัมฤทธิ์ต่อการจัดการตนเอง

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ต่อการจัดการตนเองในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๕ แห่ง พบว่าผลสัมฤทธิ์ต่อการจัดการตนเองของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดจันทบุรี โดยการสงวนรักษาฟื้นฟูควบคุมดูแลทรัพยากรในระบบนิเวศให้คงสภาพไว้ เพื่อสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้นานที่สุด โดยทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความจำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยป้องกัน และลดสาเหตุ ที่อาจทำให้เกิดปัญหามลพิษ ซึ่งเจ้าของพื้นที่ และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่างๆ ในสังคม องค์กรประชาชน และประชาชนในท้องถิ่น ต้องร่วมมือกันในการอนุรักษ์ รักษาสภาพไม่ทำลาย หรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยต้องเข้มงวดในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติ และทางสังคม โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการบริการการท่องเที่ยวนั้น จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อม โดยการให้ข้อมูลก่อนการท่องเที่ยว การศึกษาระหว่างการท่องเที่ยว รวมทั้งการให้การศึกษเพิ่มเติมในภายหลังก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก แนวทางสำหรับหน่วยงานต่างๆ ทั้งราชการและเอกชนในชุมชนที่เกิดจากการร่วมกันระดมความคิดได้แก่ให้ความสำคัญแก่ประชาชนในท้องถิ่น ในด้านที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแล และควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาตนเองเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน นอกจากนี้ยังมี แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของศักยภาพของชุมชนที่มีความเหมาะสม หรือตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยวได้แก่ การจัดให้เกิดความสมดุลระหว่างความสามารถในการรองรับของพื้นที่กับปริมาณนักท่องเที่ยว มุ่งส่งเสริมให้พัฒนาเป็นตลาดที่มีคุณภาพ ไม่ใช่พยายามเพิ่มปริมาณของนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียวให้มีการจัดบริการนำเที่ยว และมีัคคุเทศก์ โดยให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ดูแล และควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวชุมชน

๔.๔ รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรีจากผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผลการสนทนากลุ่มเรื่องท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ วัดห้องคูหา อ.เมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๑๒ คน ได้แก่

๑. นายฉันทพงษ์ อินทอง รองนายกเทศมนตรีตำบลพลวง
๒. นางสาวมัสนลิน แก้วสุวรรณ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาคิซมกุฎ

๓. นายพีระ เรืองภักดิ์	ผู้ประกอบการคิวง
๔. นางสาวสิริวรงค์	ผู้ประกอบการร้านค้า
๕. นางสาวนุศรา กิรติโกชาณันท์	กรรมการสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยว
๖. นางฉวีวรรณ วิเชียรแสง	ผู้ประกอบการร้านอาหาร เจ้าหลาว
๗. นางพรเพ็ญ วงษ์จินเพชร	ผู้ประกอบการบ้านพัก
๘. นายอุทัย สีเผือก	ที่ปรึกษาศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้ว
๙. นายสถิตย์ แสนเสนาะ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ ตำบลบางสระแก้ว
๑๐. นางจันทนา บำรุงวัฒน์	สมาชิกกลุ่มสตรีทอเสื่อกกบางสระแก้ว
๑๑. นายธรรณภัทร ท่าม่วง	ผู้ประกอบการค้าอัญมณี และเครื่องประดับ
๑๒. นางนิทรา ทูปิยะ	ผู้ประกอบการค้าอัญมณี และเครื่องประดับ

จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทำให้ได้รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้นำประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกและนำข้อมูลมากำหนดประเด็นสำคัญ มีประเด็นหลักจากการสนทนากลุ่มเฉพาะดังนี้

๑. รูปแบบการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนแต่ละแหล่งมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีวิถีพึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ เป็นอุทยานที่มีลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน ระบบนิเวศจะมีลักษณะของป่าดิบชื้น และป่าดิบเขา อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว เป็นอุทยานแห่งชาติที่ผืนป่ายังคงมีความเป็นธรรมชาติ มีต้นไม้ พรรณไม้นานาชนิดเป็นแหล่งต้นน้ำของน้ำตกพลิ้ว สำหรับหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ ส่วนหาดเจ้าหลาว มีความยาวต่อเนื่องมาจากแหลมเสด็จ ยาวไปจรดแนวเขาของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุ้งกระเบนเป็นเส้นทางที่มีท้องทะเลทอดยาวน่าชม ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระแก้ว เนื่องจากในชุมชนบางสระแก้วมีต้นกกจำนวนมากและมีคุณสมบัติเหมาะแก่การทอเสื่อ อันเป็น สินค้าประเภทหัตถกรรมที่ขึ้นชื่อของจังหวัดจันทบุรี อัญมณีและเครื่องประดับจังหวัดจันทบุรี เป็นทั้งแหล่งของการขุดพบ แหล่งกำเนิดพลอยสีของไทย แหล่งซื้อขายพลอยก้อนและพลอยเจียรไน เป็นแหล่งที่ตั้งโรงงานเจียรไนชั้นยอด

๒. รูปแบบการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนแต่ละแห่งมีการจัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบซึ่งอยู่กับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ มีทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม เช่น เขาคิชฌกูฏ เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๓ รูปแบบ ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ กิจกรรมการท่องเที่ยวเดินศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชน น้ำตกพลิ้ว กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจากลักษณะเด่นและการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว ของอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว แหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชนและเครือข่าย เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ หาดเจ้าหลาว – แหลมเสด็จ กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจากลักษณะเด่นและการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จ แหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับ วิถีชีวิตชุมชนและเครือข่าย เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชุมชน ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระแก้ว กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจากลักษณะเด่นและการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของ

ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระแก้ว แหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับ วิถีชีวิตชุมชนและเครือข่าย เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชุมชนและอัญมณีและเครื่องประดับ กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจากลักษณะเด่น และการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จ แหล่งท่องเที่ยวซึ่งเชื่อมโยงกับ วิถีชีวิตชุมชนและเครือข่าย เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงผลงานสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชุมชนดั้งเดิม

๓. รูปแบบการจัดการกระบวนการจัดการโดยชุมชนการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี

แหล่งท่องเที่ยวมีรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีความหลากหลายโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้กระบวนการจัดสรรผลประโยชน์นั้นมักขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมในการทำงานในแต่ละครั้ง เช่น เขาคิชฌกูฏ มีศักยภาพในการจัดการด้านสถานที่ มีการจัดแบ่งพื้นที่ดูแลนักท่องเที่ยวตามความถนัดของกลุ่มโฮมสเตย์ในแต่ละชุมชน ได้มีการวางแผนจัดทำแพคเกจท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว มีการวางแผนจัดทำแพคเกจท่องเที่ยวขึ้นโดยกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนบ้านกระทิง โดยเริ่มที่ให้นักท่องเที่ยวไปชมสวนเกษตรอินทรีย์ และไม้ประดับพันธุ์พื้นเมือง (กล้วยไม้เหลืองจันท) ต่อด้วยการชมสวนป่า ชมสวนผลไม้ของ นมัสการรอยพระพุทธรบาทจำลอง น้ำตกพลิว ภายในอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว มีการจัดการร้านค้าสวัสดิการอาหาร ห้องน้ำห้องสุขา บ้านพักลานกางเต็นท์ ส่วนบริเวณก่อนเข้าเขตอุทยานฯ มีร้านค้าเอกชนขายสินค้าอาหารเครื่องดื่มหลายชนิด หาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีการสนับสนุนให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยวให้มีการร่วมมือกันอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม รวมถึงการพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัคร หรือเยาวชนให้เข้าใจให้ตระหนักผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระแก้ว การจัดการความรู้ชุมชนบางสระแก้ว จากการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่และองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองที่มีคุณค่าหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาศิลปหัตถกรรม การทอเสื่อกกจันทบุรี ซึ่งมีเอกลักษณ์มีชื่อเสียงมานาน อัญมณีและเครื่องประดับ กระบวนการจัดการชุมชนโดยชุมชนร่วมกับจังหวัดจันทบุรีกำหนดแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านอัญมณีและเครื่องประดับ ร่วมกันกำหนดแผนงาน/โครงการเพิ่มสมรรถนะด้านการบริหารจัดการและการตลาดให้แก่ผู้ประกอบการ

๔. ผลลัพธ์ของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

แหล่งท่องเที่ยวมีผลลัพธ์ของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่มีความหลากหลาย เช่น เขาคิชฌกูฏ จะเห็นได้ว่าผลลัพธ์ของการท่องเที่ยวเขาคิชฌกูฏมีอัตราการเติบโตในทิศทางที่สูงขึ้นมาก ทั้งนี้ ตั้งแต่เปิดให้นมัสการรอยพระพุทธรบาทพลวง มีประชาชน นักท่องเที่ยว นักแสวงบุญ เดินทางขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรบาทพลวงบนยอดเขาคิชฌกูฏ เปรียบได้กับการได้เข้าเฝ้าองค์พระศาสดา ถือเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ ชีวิตจะประสบแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรือง น้ำตกพลิว “น้ำตกพลิว” เป็นน้ำตกที่มีน้ำตลอดทั้งปี ไม่ว่าจะมาฤดูไหน ก็สามารถชื่นชมธรรมชาติที่แสนจะอุดมสมบูรณ์ของน้ำตกพลิวได้ บรรยากาศท่องเที่ยวที่น้ำตกพลิว หากอยู่ในช่วงวันหยุดยาวจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวชาวไทย และต่างประเทศมาที่พักรายในอุทยานแห่งชาติ หาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ การท่องเที่ยวหาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้เป็นเงินตราให้กับผู้ประกอบการและกระจายเข้าไปในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยว

กระจายเข้าไปสู่ท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระเกล้า ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็งในอนาคตเพื่อเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ในการทำงาน การบริหารจัดการธุรกิจและแก้ไขปัญหาในชุมชน และเพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่ม อันเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ อัญมณีและเครื่องประดับ ศูนย์ส่งเสริมอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี เป็นศูนย์แสดงและส่งเสริมอัญมณีและเครื่องประดับถาวรที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และในเอเชีย ภายในศูนย์ฯ แห่งนี้ยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกี่ยวกับอัญมณี ตลอดจนกระบวนการผลิตอัญมณีในขั้นตอนต่างๆ ที่จัดไว้ในลักษณะของนิทรรศการอีกด้วย

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

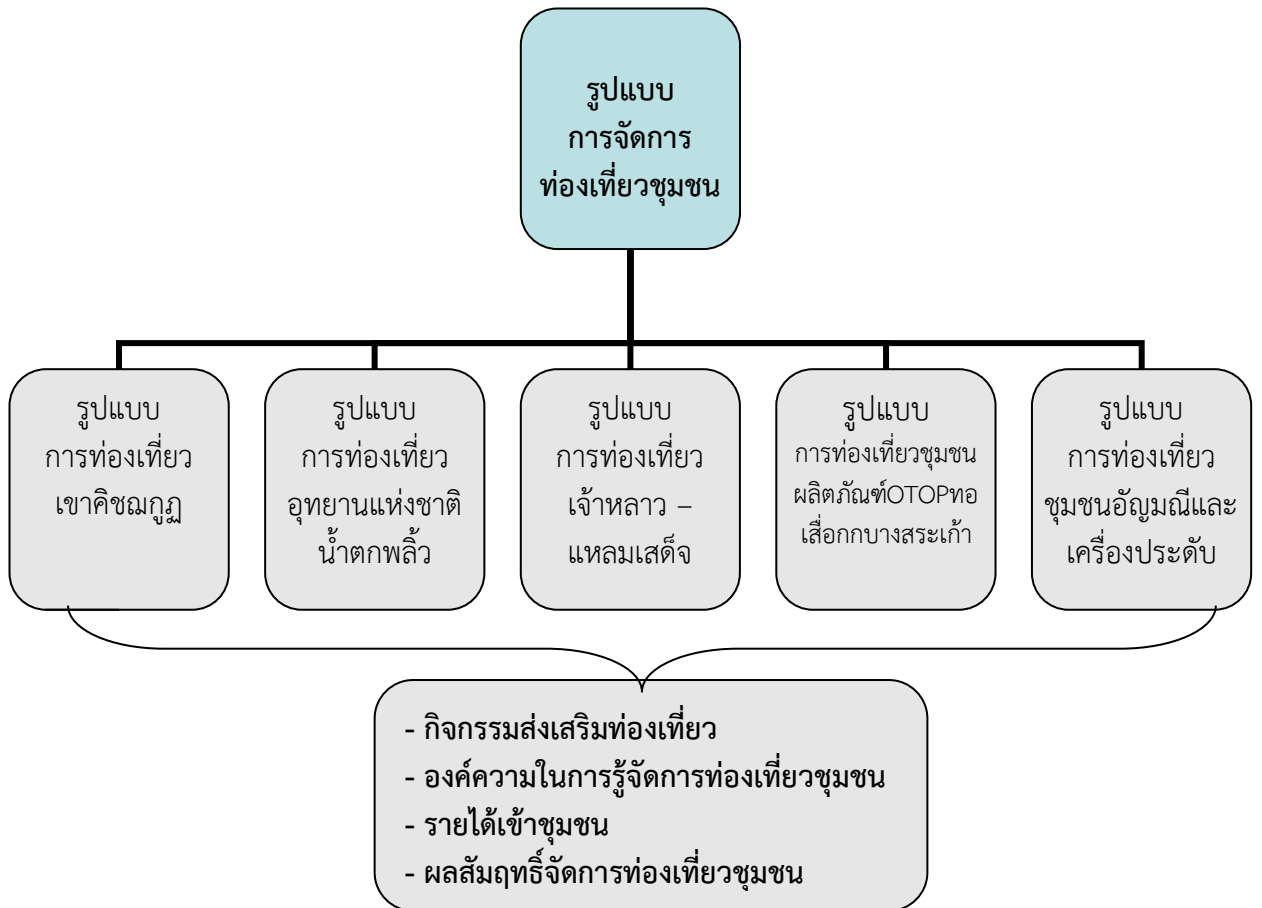
องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยการวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรีพบว่า องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยพบว่า การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเกิดจากแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีทรัพยากรสนใจให้นักท่องเที่ยวในท้องถิ่นและต่างถิ่นเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน แหล่งท่องเที่ยวชุมชนมีจัดกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนรวมถึงกิจกรรมอื่นๆ ในเชิงบูรณาการส่งเสริมและรองรับการท่องเที่ยว เครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพความสามารถในการประสานสมาชิกในเครือข่ายให้เกิดการจัดกิจกรรมรองรับการท่องเที่ยวชุมชน สำหรับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนผู้วิจัยศึกษาเพียง ๕ รูปแบบ ข้อค้นพบจึงนำเสนอเพียง ๕ รูปแบบที่มีผลต่อการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน จากรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนทั้ง ๕ รูปแบบ ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายระหว่างการเดินทางของกลุ่มแกนเครือข่ายภาครัฐ จัดทำแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนและประสานกับเครือข่ายที่เป็นกลุ่มแกนที่สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มแกนที่เป็นเครือข่ายภาครัฐมีการประสานและการจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สำหรับเครือข่ายที่เป็นกลุ่มแกนในระดับชุมชนจะมีการประสานเครือข่ายย่อยอย่างเป็นค้อยไปที่สนองตอบความต้องการกันและกัน

การเชื่อมโยงแบ่งปันความรู้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายก่อให้เกิดการสร้างอำนาจใหม่ส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะการจัดตั้งชมรมส่งเสริมแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การจัดการท่องเที่ยวชุมชนตลอดทั้งปี การสร้างอำนาจต่อรองกับกลุ่มทุนขนาดใหญ่เพื่อให้เกิดการแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวลงสู่ชุมชน การใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมและแก้ไขปัญหาการจัดการท่องเที่ยวชุมชน กระบวนการสร้างเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันระหว่างเครือข่ายภาครัฐกับเครือข่ายชุมชนที่เป็นกลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยวชุมชน คือ เครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวกันอย่างเป็นธรรมชาติกลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยวชุมชนเกิดขึ้นได้ซ้ำและส่งผลต่อการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทันท่วงที การสร้างเครือข่ายโดยหน่วยงานภาครัฐสามารถขับเคลื่อนและประสานเชื่อมโยงเครือข่ายอย่างรวดเร็ว รวมถึงการได้รับงบประมาณสนับสนุน การจัดทำฐานข้อมูลส่งเสริมการท่องเที่ยวสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ ในการสร้างเครือข่ายโดยให้ความสำคัญไปด้านใดด้านหนึ่ง ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงทางด้านการท่องเที่ยวชุมชน การวางระบบสร้างเครือข่ายจัดการท่องเที่ยวชุมชนจำเป็นจะต้องอาศัยการริเริ่มและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายภาครัฐและกลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่ได้รับการพัฒนา ผ่านระบบการสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

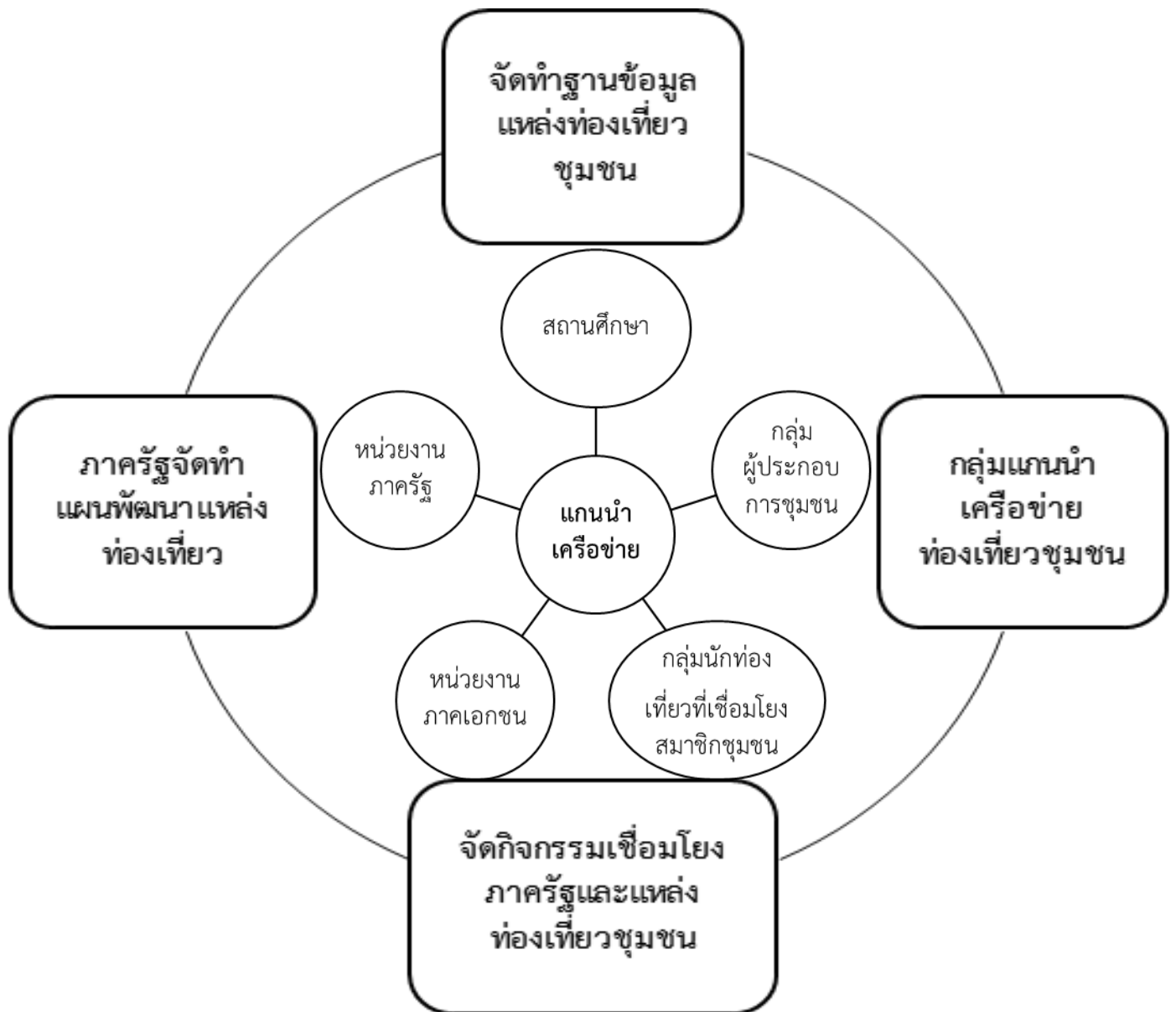
ระบบการจัดสร้างเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน เริ่มต้นจากเครือข่ายภาครัฐมีการจัดทำฐานข้อมูลสนับสนุนงบประมาณ และจัดกิจกรรมให้เกิดการเชื่อมโยงสมาชิกเครือข่ายที่เป็นกลุ่มแกนนำจัดการท่องเที่ยวชุมชน ผ่านกระบวนการสร้างเครือข่ายเริ่มต้นด้วยการจัดประชุมและจัดทำแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สนับสนุนให้สมาชิกเครือข่ายมีการพัฒนาความรู้ความสามารถขยายผลไปยังสมาชิกเครือข่ายอื่นๆ เชื่อมโยงการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน ผลของการดำเนินกิจกรรมมีผลต่อความรู้ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของเครือข่ายทั้งเครือข่ายภาครัฐและเครือข่ายสมาชิกในชุมชน รายได้ที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนในปัจจุบันยังขาดการรวบรวมข้อมูลโดยเฉพาะข้อมูลที่เกิดจากหน่วยงานภาครัฐที่ชัดเจน การรวบรวมข้อมูลทางเศรษฐกิจจากชุมชน การพัฒนาองค์ความรู้และถ่ายทอดเป็นหลักสูตรชุมชนโดยสถาบันทางการศึกษา

ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวชุมชนส่งผลให้เกิดรายได้สู่ชุมชนจังหวัดจันทบุรีอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวระดับจังหวัดและระดับภาพของประเทศ การจัดทำองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้รับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับเครือข่ายรองรับการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ดังภาพที่ ๔.๘ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๘ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

แผนภาพที่ ๔.๙ กระบวนการสร้างเครือข่าย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี เพื่อศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผลจากการวิจัย สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะได้ตามขั้นตอนต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

๑. เขาคิชฌกูฏ อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ มีลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน โดยส่วนของอุทยานมีระบบนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏสามารถแบ่งออกได้หลักๆ ๒ ประเภท คือ ป่าดิบชื้น และป่าดิบเขา แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๓ รูปแบบ ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีสักการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ กิจกรรมการท่องเที่ยวเดินศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชน

๒. น้ำตกพลิ้ว อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว เป็นอุทยานแห่งชาติที่ผืนป่ายังคงมีความเป็นธรรมชาติ มีต้นไม้ พรรณไม้นานาชนิด เป็นแหล่งต้นน้ำของน้ำตกพลิ้ว น้ำตกที่มีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดจันทบุรี เหมาะกับการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาธรรมชาติ เล่นน้ำตก และชมฝูงปลาพลวง แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

๓. หาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ ส่วนหาดเจ้าหลาว มีความยาวต่อเนื่องมาจากแหลมเสด็จ ยาวไปจรดแนวเขาของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุ้งกระเบนเส้นทางเป็นถนนเฉลิมบูรพาชลทิตขนานไปกับแนวหาด ตรงมาจากช่วงวงเวียนเจ้าหลาว (รูปปั้นพะยูนเล่นน้ำ) ยาวไปจรดถึงปลายหาดมีระยะทางประมาณ ๓ กิโลเมตร ถนนเส้นนี้ไม่ติดและไม่เห็นทะเล แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชุมชน

๔. ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่ออกบางสระแก้ว จันทบุรีมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ พื้นที่ส่วนหนึ่งใช้ทำนา มีพืชขึ้นอยู่ชนิดหนึ่ง คือ ต้นกก ต้นกกมีคุณสมบัติเหมาะแก่การทอเสื่ออันเป็น สินค้าประเภทหัตถกรรมที่ขึ้นชื่อของจังหวัดจันทบุรี ชาวจันทบุรีรู้จักการทอเสื่อมาไม่ต่ำกว่า ๑๒๐ ปีมาแล้ว โดยผู้ริเริ่มกลุ่มแรกคือกลุ่มผู้นับถือศาสนาคาทอลิกที่อาศัยอยู่บริเวณวัดคาทอลิกหรือที่เรียกว่าหมู่บ้านญวน ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ บาทหลวงฮีต ได้มาดูแลชาวคาทอลิกและได้นำพวกญวนที่มีฝีมือใน การทอเสื่อ แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชุมชน

๕. อัญมณีและเครื่องประดับ จันทบุรี เป็นทั้งแหล่งของการขุดพบ แหล่งกำเนิดพลอยสีของไทย แหล่งซื้อขายพลอยก้อนและพลอยเจียรระโน เป็นแหล่งที่ตั้งโรงงานเจียรระโนชั้นยอด เป็นแหล่งสร้างฝีมือการเจียรระโนชั้นเยี่ยม เป็นแหล่งกำเนิดโรงงานเผาพลอยเลื่องชื่อของโลก เป็นต้นน้ำที่สำคัญของธุรกิจส่งออกของอัญมณีและเครื่องประดับซึ่งนำเงินตราเข้าประเทศปีละหลายหมื่นล้านบาท แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงผลงานสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชุมชนดั้งเดิม

๕.๑.๒ การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

๑. การเชื่อมโยงเครือข่ายรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาศิขณภูม เชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่อยู่โดยรอบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวจึงเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชน กิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น แผนการจัดการทางการท่องเที่ยวมีความเชื่อมโยงกับการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมในชุมชนตลอดสองข้างทาง สมาชิกในชุมชนบางกลุ่มเป็นเครือข่ายนำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว และเชื้อเชิญให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเที่ยวชมสวน ซื้อผลผลิตทางการเกษตรไปบริโภค นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวสวน วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ที่มีความผูกพันกับสวนผลไม้เป็นอย่างมาก เวลากลางวันจะใช้เวลาอยู่ในสวน

๒. การเชื่อมโยงเครือข่ายรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากหน่วยงานภาครัฐเป็นหลักมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอกลักษณะของการให้การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายหลักเท่านั้น เครือข่ายหลักในการจัดการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วมีลักษณะเชื่อมโยงจากเครือข่ายภายในของหน่วยงาน เป็นแกนนำในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวประสานกับหน่วยงานภายนอกให้สนองตอบความต้องการด้านการท่องเที่ยวชุมชน

๓. การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนชายหาดการท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จ เครือข่ายหลักที่เป็นแกนเป็นเครือข่ายภาครัฐและมีบทบาทหน้าที่หลักในการดูแลพื้นที่อุทยาน พื้นที่แหล่งแหล่งท่องเที่ยวและการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งหมดของแหล่งท่องเที่ยว ภายใต้ขอบเขตบทบาทหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้ รวมถึงการจัดทำแผนงบประมาณ ประจำปีเพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว สำหรับเครือข่ายภาคเอกชนภาคประชาชน เชื่อมโยงกับการจัดการท่องเที่ยวโดยการเข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมบางส่วน การเข้ามาประชาสัมพันธ์ส่งเสริมและประกอบกิจการให้บริการนักท่องเที่ยว ส่งผลต่อความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทั้งแบบการติดต่อประสานงาน และการได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ

๔. การเชื่อมโยงเครือข่ายรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระแก้ว เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เครือข่ายภาครัฐจากเข้ามาเชื่อมโยงจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยการให้การสนับสนุนงบประมาณและพัฒนาพื้นที่ที่เกี่ยวข้องรองรับการท่องเที่ยว เครือข่ายสมาชิกในชุมชนจะมีการรักษาวิถีชีวิต การพัฒนาทรัพยากรบาง

อย่างเช่นถนน สถานที่พักภายในชุมชนให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวชุมชน สถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรประเภทของการอบรมให้ความรู้และเกิดการพัฒนารองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ความเชื่อมโยงของเครือข่ายผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยววิถีชุมชนศึกษาประวัติศาสตร์การดำรงชีวิตภายในชุมชน

๕. การเชื่อมโยงรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน อัญมณีและเครื่องประดับ เครือข่ายหลักในการจัดการท่องเที่ยวคือการรวมตัวกันของผู้ประกอบการไม่น้อยกว่า ๑๒ ครอบครัว เปิดโลกอัญมณีของดีเมืองจันทบุรีร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน เช่น เครือข่ายพาณิชย์จังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล มหาวิทยาลัยบูรพาเป็นต้นนอกจากนี้ยังมีเครือข่ายอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมเชื่อมโยงให้เกิดการจัดงานท่องเที่ยวชุมชนทั้งเป็นภาคเอกชน สมาคมชมรม วิชาหกิจ คู่ค้ารายสำคัญเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน สำหรับการท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงและจูงใจให้นักท่องเที่ยวที่เป็นผู้ประกอบการที่สำคัญของไทยทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้เข้ามาร่วมได้แก่ชาวยุโรปจีนอินเดียซึ่งเป็นผู้ประกอบการเกี่ยวกับอัญมณีและเครื่องประดับผู้ประกอบการโรงงานเจียรไนหรือเครื่องประดับ มีการประชาสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งในรูปแบบของการเป็นทางการและการประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนทั่วไปให้ได้รับรู้

๕.๑.๓ กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี

รูปแบบของการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนทั้ง ๕ รูปแบบของจังหวัดจันทบุรี พบว่ารูปแบบการสร้างเครือข่ายเกิดจากการกลไกขับเคลื่อนส่วนราชการของจังหวัดจันทบุรี ร่วมกับภาคเอกชนเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง ๕ แห่ง รองรับการจัดการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์และสร้างการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจภาพรวมของจังหวัดจันทบุรี จัดทำนโยบายระดับจังหวัดแผนยุทธศาสตร์จังหวัดส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับจังหวัด ระดับชุมชนเชื่อมโยงทั้งจังหวัดจันทบุรี หน่วยงานที่เป็นกลไกสำคัญในระดับจังหวัดคือ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานสถิติจังหวัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด และองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรีเป็นต้น ทั้งหมดเป็นหน่วยงานภาครัฐ มีส่วนสำคัญในการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการขยายผลการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดจันทบุรีและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง ๕ แห่งขยายผลไปยังส่วนย่อยที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวตามคุณลักษณะแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจะขยายผลการสร้างเครือข่ายไปยังส่วนย่อยๆ ที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวตามคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมจะเชื่อมโยงกับวัดซึ่งเป็นเครือข่ายหลัก สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัดให้เกิดการจัดทำแผนจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสนับสนุนและร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ ที่แหล่งท่องเที่ยวจัดขึ้น ประชาชนและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องซึ่งได้รับผล กระทบเชิงลบและผลประโยชน์เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายอย่างเป็นระบบภายใต้ภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและสร้างเครือข่ายขยายผลสัมฤทธิ์ไปสู่มิติต่างๆ

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี เขาคิชฌกูฏ น้ำตกพลิ้ว หาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระเก้า อัญมณีและเครื่องประดับ มีการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ตามลักษณะเด่นของชุมชน ผลของการจัดการเกิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจตามเส้นทางการท่องเที่ยว นวัตกรรมที่เกิดขึ้นทั้งก่อนและหลังการจัดกิจกรรม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน อย่างต่อเนื่อง พลวัตที่เกิดขึ้นเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการพัฒนาสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนตามบริบทของพื้นที่ ดังนี้

๑. เขาคิชฌกูฏ อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ มีลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน โดยส่วนของอุทยานมีระบบนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏสามารถแบ่งออกได้หลักๆ ๒ ประเภท คือ ป่าดิบชื้น และป่าดิบเขา แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๓ รูปแบบ ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีสักการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ กิจกรรมการท่องเที่ยวเดินศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชน สอดคล้องกับ สาลีณี ทิพย์เพ็ญ^๑ ได้วิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนวิถีพุทธคลองแดนอำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา พบว่า ประชาชนในชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนอนุรักษ์และ จัดการการท่องเที่ยวด้วยการร่วมกันกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว กฎของชุมชนตามพันธสัญญาชุมชน และต้องการ ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ และมีแผนการพัฒนาพื้นที่ให้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยตระหนักถึงความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ของชุมชน และชุมชนจะต้องมีแนวทางในการพัฒนาด้วยการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ภายในชุมชน ทั้งนี้ จะต้องคำนึงถึงสุนทรียภาพ สังคม วัฒนธรรม และวัสดุที่ใช้ต้องสามารถคงเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมในท้องถิ่น รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับชุมชนอื่น

๒. น้ำตกพลิ้ว อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว เป็นอุทยานแห่งชาติที่ผืนป่ายังคงมีความเป็นธรรมชาติ มีต้นไม้ พรรณไม้นานาชนิด เป็นแหล่งต้นน้ำของน้ำตกพลิ้ว น้ำตกที่มีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดจันทบุรี เหมาะกับการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาธรรมชาติ เล่นน้ำตก และชมฝูงปลาพลวง แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับ อำนาจ รักษาพล และคณะ^๒ ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร พบว่า โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากภูผาสุ่มหานที่ อันประกอบด้วย เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร เครือข่ายกิจกรรม

^๑สาลีณี ทิพย์เพ็ญ, “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนวิถีพุทธคลองแดนอำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา”, วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับพิเศษ, (การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ ๕ วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๗) : ๑-๑๐.

^๒อำนาจ รักษาพล และคณะ, “แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๗).

ธรรมชาติ และเครือข่ายธนาคารต้นไม้ แนวคิดของเส้นทางท่องเที่ยวจากภูผาสู่มหานครที่ หมายถึง การนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกันเพื่อเป็นจุดขายและเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว

๓. หาดเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ ส่วนหาดเจ้าหลาว มีความยาวต่อเนื่องมาจากแหลมเสด็จ ยาวไปจรดแนวเขาของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าค้ำกระเบนเส้นทางเป็นถนนเฉลิมบูรพาชลทิตขนานไปกับแนวหาด ตรงมาจากช่วงวงเวียนเจ้าหลาว (รูปปั้นพะยูนเล่นน้ำ) ยาวไปจรดถึงปลายหาดมีระยะทางประมาณ ๓ กิโลเมตร ถนนเส้นนี้ไม่ติดและไม่เห็นทะเล แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชุมชน สอดคล้องกับอำนาจ รักษาพล และคณะ^๓ ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร พบว่า โครงข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใน อำเภอเมือง – อำเภอปะทิวเป็นเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกับการพึ่งพิงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งควบคู่กับการศึกษาเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๔. ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระเกล้า จันทบุรีมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ พื้นที่ส่วนหนึ่งใช้ทำนา มีพืชขึ้นอยู่ชนิดหนึ่ง คือ ต้นกก ต้นกกมีคุณสมบัติเหมาะแก่การทำเสื่ออันเป็น สินค้าประเภทหัตถกรรมที่ขึ้นชื่อของจังหวัดจันทบุรี แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชุมชน สอดคล้องกับพิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์^๔ ได้วิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านโคกโคคร จังหวัดพังงา ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกโคคร คือ ศักยภาพทางการท่องเที่ยว กระบวนการคิดแบบยั่งยืนในด้านการมีจิตสำนึกที่ดีในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความยั่งยืนของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมากกว่าการมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์ด้านรายได้ มุ่งที่จะใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการรักษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งตัวผู้นำชุมชนที่มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่

๕. อัญมณีและเครื่องประดับ จันทบุรี เป็นทั้งแหล่งของการขุดพบ แหล่งกำเนิดพลอยสีของไทย แหล่งซื้อขายพลอยก้อนและพลอยเจียรระโน เป็นแหล่งที่ตั้งโรงงานเจียรระโนชั้นยอด เป็นแหล่งสร้างฝีมือการเจียรระโนชั้นเยี่ยม เป็นแหล่งกำเนิดโรงงานเผาพลอยเลื่องชื่อของโลก เป็นต้นน้ำที่สำคัญของธุรกิจส่งออกของอัญมณีและเครื่องประดับซึ่งนำเงินตราเข้าประเทศปีละหลายหมื่น

^๓อำนาจ รักษาพล และคณะ, “แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพร”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๗).

^๔พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์, “การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา บ้านโคกโคคร จังหวัดพังงา” วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๖๕๐-๖๖๕.

ล้านบาท แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงผลงานสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชุมชนดั้งเดิม

๕.๒.๒ การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี

๑. การเชื่อมโยงเครือข่ายรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาศิขณภูฏ เชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่อยู่โดยรอบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวจึงเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชน กิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น แผนการจัดการทางการท่องเที่ยวมีความเชื่อมโยงกับการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมในชุมชนตลอดสองข้างทาง สมาชิกในชุมชนบางกลุ่มเป็นเครือข่ายนำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว และเชื้อเชิญให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเที่ยวชมสวน ซื้องผลผลิตทางการเกษตรไปบริโภค นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวสวน วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ที่มีความผูกพันกับสวนผลไม้เป็นอย่างมาก สอดคล้องกับราณี อมรินทร์รัตน์^๕ ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ชุมชนควรมีการกำหนดแนวทางในด้านการพัฒนาชุมชนให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ส่งเสริมรวมกลุ่ม เพื่อวางแผนปรับปรุงพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เข้าใจเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว รักษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีการจัดกิจกรรมที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนในทุก ๆ ด้าน เช่นด้านการประชาสัมพันธ์กิจกรรมร่วมกัน จัดเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกัน เป็นต้น

๒. การเชื่อมโยงเครือข่ายรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเชิงธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากหน่วยงานภาครัฐเป็นหลักมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอกลักษณะของการให้การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายหลักเท่านั้น เครือข่ายหลักในการจัดการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วมีลักษณะเชื่อมโยงจากเครือข่ายภายในของหน่วยงาน เป็นแกนนำในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวประสานกับหน่วยงานภายนอกให้สนองตอบความต้องการด้านการท่องเที่ยวชุมชน สอดคล้องกับ อาทิตย์ โชติวีริยวานิชย์, ปัญญา หมั่นเก็บ และทิพวรรณ ลิ้มงูร^๖ ได้วิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนหลวงพรต-ท่านเลี่ยม เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร พบว่า ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับคือ ความเข้มแข็ง ความสามัคคี ความร่วมมือกัน ในการทำกิจกรรมของชุมชน มีการดูแลสภาพแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชน มีโอกาสหารายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนเป็นที่รู้จักในสังคมและ

^๕ราณี อมรินทร์รัตน์, “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตกรุงเทพมหานคร” การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติราชธานีวิชาการ ครั้งที่ ๒ “การวิจัย 4.0 เพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”, (วันที่ ๒๖-๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐) : ๕๓๑-๕๔๐.

^๖อาทิตย์ โชติวีริยวานิชย์, ปัญญา หมั่นเก็บ และทิพวรรณ ลิ้มงูร, “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนหลวงพรต-ท่านเลี่ยม เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร”, วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๕) : ๔๗-๕๗.

ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสนับสนุนจากเครือข่าย และหน่วยงานภายนอก ทั้งด้านงบประมาณและการช่วยเหลือด้านอื่น ๆ จึงทำให้ชุมชนสามารถดำเนินการจัดการ ท่องเที่ยว โดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของทุกวันเสาร์-อาทิตย์แรกของเดือน

๓. การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนชายหาด การท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จ เครือข่ายหลักที่เป็นแกนเป็นเครือข่ายภาครัฐและมีบทบาทหน้าที่หลักในการดูแลพื้นที่อุทยาน พื้นที่แหล่งแหล่งท่องเที่ยวและการบริหารจัดการทรัพยากร ทั้งหมดของแหล่งท่องเที่ยว ภายใต้ขอบเขตบทบาทหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้ รวมถึงการจัดทำแผน งบประมาณ ประจำปีเพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว สำหรับเครือข่ายภาคเอกชน ภาคประชาชน เชื่อมโยงกับการจัดการท่องเที่ยวโดยการเข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมบางส่วน การเข้ามาประชาสัมพันธ์ส่งเสริมและประกอบกิจการให้บริการนักท่องเที่ยว ส่งผลต่อความสัมพันธ์ความ เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทั้งแบบการติดต่อประสานงาน และการได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็น ธรรมชาติ

๔. การเชื่อมโยงเครือข่ายรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน ผลิตภัณฑ์ OTOP ทอเสื่อกกบางสระแก้ว เป็นเครือข่ายที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาค เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เครือข่ายภาครัฐจากเข้ามาเชื่อมโยง จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยการให้การสนับสนุนงบประมาณและพัฒนาพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ช่างรองรับการท่องเที่ยว เครือข่ายสมาชิกในชุมชนจะมีการรักษาวิถีชีวิต การพัฒนาทรัพยากรบาง อย่างเช่นถนน สถานที่พักภายในชุมชนให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวชุมชน สถาบันการศึกษาเข้ามา มีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรประเภทของการอบรมให้ความรู้ และเกิดการพัฒนารองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ความเชื่อมโยงของเครือข่ายผ่าน กิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยววิถีชุมชนศึกษาประวัติศาสตร์การดำรงชีวิตภายใน ชุมชน สอดคล้องกับ วุฒิชชาติ สุนทรสมัย และปิยะพร ธรรมชาติ^๗ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยว ชุมชนเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า กลุ่มชุมชนและตัวแทนชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ดังกล่าว จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กร ภาครัฐและเอกชนโดยทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนเริ่ม ตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้มแข็งด้านเครือข่าย และทำให้เกิดศักยภาพด้าน การท่องเที่ยวชุมชนรวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายของธุรกิจชุมชน อันนำมาซึ่งการพัฒนา เครือข่าย ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

๕. การเชื่อมโยงรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน อัญมณีและ เครื่องประดับ เครือข่ายหลักในการจัดการท่องเที่ยวคือการรวมตัวกันของผู้ประกอบการไม่น้อยกว่า ๑๒ ครอบครัว เปิดโลกอัญมณีของดีเมืองจันทบุรีร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน เช่น เครือข่ายพาณิชย์

^๗ วุฒิชชาติ สุนทรสมัย และปิยะพร ธรรมชาติ, “รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพของจังหวัด ปราจีนบุรี เพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน, วารสาร สมาคมนักวิจัย, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๖๗-๑๘๑.

จังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นต้นนอกจากนี้ยังมีเครือข่ายอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมเชื่อมโยงให้เกิดการจัดงานท่องเที่ยวชุมชนทั้งเป็นภาคเอกชน สมาคมชมรม วิชาชีพ คุุ่ค้ารายสำคัญเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน สำหรับการท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงและจูงใจให้นักท่องเที่ยวที่เป็นผู้ประกอบการที่สำคัญของไทยทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้เข้ามาร่วมได้แก่ชาวยุโรปจีนอินเดียซึ่งเป็นผู้ประกอบการเกี่ยวกับอัญมณีและเครื่องประดับผู้ประกอบการโรงงานเจียรไนหรือเครื่องประดับ มีการประชาสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งในรูปแบบของการเป็นทางการและการประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนทั่วไปให้ได้รับรู้

๕.๒.๓ กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี

รูปแบบของการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนทั้ง ๕ รูปแบบของจังหวัดจันทบุรี พบว่ารูปแบบการสร้างเครือข่ายเกิดจากการกลไกขับเคลื่อนส่วนราชการของจังหวัดจันทบุรี ร่วมกับภาคเอกชนเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง ๕ แห่ง รองรับการจัดการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์และสร้างการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจภาพรวมของจังหวัดจันทบุรี จัดทำนโยบายระดับจังหวัดแผนยุทธศาสตร์จังหวัดส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับจังหวัด ระดับชุมชนเชื่อมโยงทั้งจังหวัดจันทบุรี หน่วยงานที่เป็นกลไกสำคัญในระดับจังหวัดคือ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานสถิติจังหวัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด และองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี ยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรีเป็นต้น ทั้งหมดเป็นหน่วยงานภาครัฐ มีส่วนสำคัญในการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการขยายผลการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดจันทบุรีและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง ๕ แห่งขยายผลไปยังส่วนย่อยที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวตามคุณลักษณะแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นการดำเนินการตั้งแต่การรวบรวมข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว การจัดการแผนงานร่วมกันของหน่วยงานเชื่อมโยงกับแผนงานของชุมชน ผลที่เกิดขึ้นทั้งชุมชนและภาครัฐได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน นำไปสู่การสร้างความร่วมมือจูงใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี สอดคล้องกับ นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาน้อย^๔ ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวกในจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดราชบุรี พบว่า ภาครัฐมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยการอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยว สร้างจิตสำนึกสาธารณะกับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว มีการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการประชุมร่วมกันของภาครัฐและชุมชน ร่วมรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมของทุกภาคส่วน ให้ ตระหนักรักษาคุณภาพของคลองดำเนินสะดวก รักษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ด้วยการบริการอย่างยุติธรรม และมีการจัดการผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวร่วมกัน

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจะขยายผลการสร้างเครือข่ายไปยังส่วนย่อยๆ ที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวตามคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม

^๔นิตยา งามยิ่งยงและละเอียด ศิลาน้อย, “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวกในจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดราชบุรี”, วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐) : ๑๔๙-๑๖๖.

จะเชื่อมโยงกับวัดซึ่งเป็นเครือข่ายหลัก สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัดให้เกิดการจัดทำแผนจัดการแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนสนับสนุนและร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ ที่แหล่งท่องเที่ยวจัดขึ้น ประชาชนและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องซึ่งได้รับผล กระทบเชิงลบและผลประโยชน์เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายอย่างเป็นระบบภายใต้ ภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและสร้างเครือข่ายขยายผลสัมฤทธิ์ไปสู่มิติต่างๆ การจัด กิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทำให้เกิดผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน การเข้ามาท่องเที่ยว ควบคู่กับการบริโภคผลิตภัณฑ์ และการสร้างเครือข่าย การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชนไปสู่สังคม ภายนอกภายใต้การสนับสนุนจากกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนตามลักษณะเด่นของชุมชนในจังหวัด จันทบุรี สอดคล้องกับ ญัตติพร ดอกบุญนาค ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ การท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุกอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การมีส่วนร่วม ของคนในชุมชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยวนั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การท่องเที่ยวในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านของการจัดการด้านสถานที่ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้าน วางแผน การประชุมนโยบายหรือแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นชุมชนจะมี ส่วนแค่การแสดงความคิดเห็นว่าดีหรือไม่ ต้องการหรือไม่ต้องการ แต่ไม่ได้เข้ามาส่วนในการวางแผน คิดนโยบาย หรือการจัดการมากแต่อย่างใด และด้านบุคลากร ประชาชนหรือคนในชุมชนนั้น มีส่วน ร่วมมากแต่ในส่วนของการจัดการด้านกฎเกณฑ์ทางการท่องเที่ยวในตลาดร้อยปีสามชุกนั้น คนใน ชุมชนมีส่วนร่วมลดลงหากเทียบกับด้านอื่น ๆ เนื่องจากปัจจุบันกฎเกณฑ์ต่าง ๆ คือกฎที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่ได้มีการวางกฎเกณฑ์ที่ตายตัว

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๑.๑ ทุกภาคส่วนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงานและการประเมินผลในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

๕.๓.๑.๒ หน่วยงานภาครัฐ ควรผลักดันแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดเครือข่ายเชื่อมโยง การท่องเที่ยว

๕.๓.๑.๓ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ควรจัดกิจกรรม รณรงค์ในการอนุรักษ์และส่งเสริมให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๕.๓.๒.๑ ชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิด การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

๕.๓.๒.๒ ควรมีการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในจังหวัดจันทบุรีเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๓.๓.๑ ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เพื่อให้เกิดการส่งเสริมการ
ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนต่อไป

๕.๓.๓.๒ ควรมีการศึกษาด้านพื้นที่โดยการเจาะลึกในแหล่งท่องเที่ยวจันทบุรี
ที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

(๑) พระไตรปิฎก :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท. ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : ททท, ๒๕๕๘.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. เที่ยวให้รู้ เปิดประตูสมอง. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์พลอเรอร์ ซาแนล, ๒๕๕๑.

กิตติมา ปรีดีติลก. ทฤษฎีบริหารองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ธนการพิมพ์, ๒๕๔๙.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทซัคเซสมิเดีย จำกัด, ๒๕๔๓.

จิตติ มงคลชัยอรัญญา. การท่องเที่ยว โดย ชุมชน. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

จุฬา เทียนไทย. การจัดการมุมมองนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร : แมคกรอฮิล, ๒๕๔๘.

ชาญชัย อาจิณสมมาตร. ศัพท์การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

ชาติชาย ณ เชียงใหม่. “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับพฤติกรรมทางการเมืองของชาวนาในภาคเหนือ”. รมกับหมู่บ้านในไทยศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓.

ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย. เครือข่ายทางสังคม Social Network. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

ชูวิทย์ ศิริโชคเวชกุล. การท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๔๔.

ดร.ชนันท์ งามพันธุ์. การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวโดยชุมชน อ่างใน พรพิมล นุ่นปาน. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕.

ติน ปรัชญพฤทธิ. ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : วีอินเตอร์พรีน, ๒๕๕๐.

ธนา ประมุขกุล. เครือข่าย. ขอนแก่น : ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ, ๒๕๕๕.

- นฤมล นิราทร. การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ. กรุงเทพมหานคร : โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก องค์การแรงงานระหว่างประเทศ, ๒๕๔๓.
- นิพนธ์ กินาวงศ์. หลักการบริหารการศึกษา. พิษณุโลก : ภาควิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๓.
- บุญช่วย ศิริเกษ. พฤติกรรมองค์การในการบริหารการศึกษา. เลย : สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๔๐.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : เพรสแอนด์ ดีไซน์, ๒๕๔๘.
- _____. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว Tourism Industry. กรุงเทพมหานคร : เพรสแอนด์ดีไซน์, ๒๕๕๘.
- เบญจมาภรณ์ อิศรเดช. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แมคกรอ-ฮิล, ๒๕๕๒.
- ประพันธ์ สุริหาร. หลักและระบบการบริหารการศึกษา. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.
- พจนา สนวนศรี. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพมหานคร : พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๖.
- พจนา สนวนศรี. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๖.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโอบอุ้น. เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลา, ๒๕๔๗.
- _____. พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.
- พะยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๒.
- พิมพ์ระวี โรจนรุ่งสัจย์. การท่องเที่ยวชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓.
- พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์. การบริหารจัดการโครงการพัฒนาสังคมแบบก้าวหน้า. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.
- มัลลิกา ต้นสอน. การจัดการยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔.
- ยุทธ กัยวรรณ. การบริหารการผลิต. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๗.
- วันชาติ มีชาติ. การบริหารองค์การ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การบริหารจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : ทรัพย์เพิ่มการพิมพ์, ๒๕๔๙.
- วีระพล ทองมา. การท่องเที่ยวโดยชุมชน Community Based Tourism: CBT สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้. กรุงเทพมหานคร : บันลือ, ๒๕๔๗.
- วีระพล ทองมาและประเจต อำนาง. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิตย, ๒๕๔๐.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคนอื่นๆ. **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร,
๒๕๔๕.

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. **โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติการท่องเที่ยวโดยชุมชน
Community – based tourism**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน,
๒๕๔๐.

สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น. **องค์กรชุมชน : กลไกเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนา
สังคม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท แพลน พรินต์ติ้งจำกัด, ๒๕๔๐.

สนธยา พลศรี. **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินต์ติ้ง
เฮ้าส์, ๒๕๕๐.

สมคิด บางโม. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

_____. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิทย์พัฒนา จำกัด, ๒๕๕๘.

สมยศ นาวิการ. **การบริหารกลยุทธ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๕๑

_____. **การบริหารเพื่อความเลิศ**. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๕๓.

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พิกซ์อักษร, ๒๕๔๒.

สินธุ์ สโรบล. **การท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ**. สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย : เชียงใหม่, ๒๕๕๖.

เสนาะ ดิยาวี. **หลักการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๕๑.

เสรี พงศ์พิศ. **เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง**. กรุงเทพมหานคร : โครงการ
มหาวิทยาลัยชีวิต สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน, ๒๕๔๘.

อนงก นาคะบุตร. **เครือข่ายการเรียนรู้ของชาวเขาที่ขายสินค้าในเขตเชียงใหม่**. บัณฑิตวิทยาลัย.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๓.

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์. **Competency Based HRM/HRD**. กรุงเทพมหานคร : เอช อาร์ เซ็นเตอร์
จำกัด, ๒๕๕๐.

_____. **กลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : เอช อาร์ เซ็นเตอร์, ๒๕๕๑.

(๒) บทความ :

เดือนเพ็ญ คาวง “กระบวนการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนในอำเภอ
ปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา”. **วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ**. ปีที่ ๑๒ ฉบับ
ที่ ๑ ๒๕๕๙ : ๖๕-๙๐.

นิตยา งามยิ่งยงและละเอียด ศิลาน้อย. “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบริเวณ
ริมฝั่งคลองดำเนินสะดวกในจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดราชบุรี”. **วารสารวิทยาลัย
ดุสิตธานี**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐ : ๑๔๙-๑๖๖.

พิมพ์ภัส พงศกรรังศิลป์. “การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา” **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗ : ๖๕๐-๖๖๕.

เพชรศรี นนท์ศิริ. “รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง”. **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-กันยายน. ๒๕๕๖ : ๔๗-๖๖.

ราณี อมรินทร์รัตน์. “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตกรุงเทพมหานคร” **การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติราชธานีวิชาการ ครั้งที่ ๒ “การวิจัย 4.0 เพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”**. วันที่ ๒๖-๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐ : ๕๓๑-๕๔๐.

วุฒิชชาติ สุนทรสมัยและปิยะพร ธรรมชาติ. “รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน. **วารสาร สมาคมนักวิจัย**. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๙ : ๑๖๗-๑๘๑.

สาลินี ทิพย์เพ็ง. “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา”. **วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับพิเศษ**. การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ ๕ วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๗ : ๑-๑๐.

สุนีย์ อภิชาติกุลชัย. “การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวเพื่อชุมชนสันติสุข : กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม - เมษายน. ๒๕๕๘ : ๑๑๕-๑๒๙.

อาทิตย์ โชติวิริยวาณิชย์ ปัญญา หมั่นเก็บ และทิพวรรณ ลิ้มงูร. “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนหลวงพุด-ท่านเลี่ยม เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร”. **วารสารเกษตรพระจอมเกล้า**. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑ ๒๕๕๕ : ๔๗-๕๗.

(๓) รายงานการวิจัย :

ณัฐพร ดอกบุญนาค. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุกอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี”. **รายงานวิจัย**. กองทุนส่งเสริมการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ๒๕๕๖.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร และสายชล ปัญญาชิต. **รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ทางสังคมในการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร. “รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย”. **รายงานวิจัย**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๔.

พิเชฐ ภูมิพาณิชย์ และ คณະ. การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก. **รายงานวิจัย**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๔.

อำนาจ รักษาพล และคณะ. “แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัด
ชุมพร”. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๗.

(๔) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์, พระครูพุทธทศปทบริหาร เจ้าคณะตำบลคลองพลู, เจ้าอาวาสวัดพลวง, ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายวันชัย อิงขจร นายกเทศมนตรีตำบลพลวง, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐. สัมภาษณ์, นายภาณุ
วิฑูรธิศานต์ กำนันตำบลพลวง, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นางสมบุญ ขาวสบาย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลพลวง, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายนิพนธ์ ภิญโญ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายพิทักษ์ อินทศร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นางสาวน้ำบุษย์ โกสารคุณ ผู้ช่วยอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นางสาวณัฐชยา ผดุงศิลป์ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายรังสรรค์ เจริญวัย นายกเทศมนตรีตำบลพลิว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายเชาวลิต พูลผล ผู้ประกอบการ, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายอนุชา เทียนชัย ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ, ๑๕
ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นางสาวกนกพร ศานติวรพงษ์ รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลม
เสด็จ, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายไพโรจน์ ตั้งเจริญศิริ รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว-แหลมเสด็จ,
๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายไพเราะ ช่วยเจริญ ผู้ประกอบการ, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นางสาวเนตรนภิศ ทองศรี ผู้ประกอบการ, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายสมชาย ทองอ่อน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นางมะลิ แก่นจันทร์ ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน
๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายถิรเจตน์ ทองอ่อน รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว,
๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายชาติรี พลอยศิริ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลบางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นางพัชรินทร์ สีเผือก ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้ว, ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายภูเก็ท คุณประภากร นายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๓๑ ตุลาคม
๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายสมบุญ เจตนาณรงค์ อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี,
๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นางเจตนา กิริติโกณานันท์ อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี,
๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นางเนาวรัตน์ สวิงคุณ อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี,
๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์, นายบรรหาร อุดมผล อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, ๓๑ ตุลาคม
๒๕๖๐.

(๕) สันทนาการเฉพาะ

สันทนาการเฉพาะ, นายณัฏพงค์ อินทอง รองนายกเทศมนตรีตำบลพลวง, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สันทนาการเฉพาะ, นางสาวมัสลิน แก้วสุวรรณ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ,
๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สันทนาการเฉพาะ, นายพีระ เรืองภักดี ผู้ประกอบการคิธร, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สันทนาการเฉพาะ, นางสมพร สืบวงษ์รุ่ง ผู้ประกอบการร้านค้า, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สันทนาการเฉพาะ, นางสาวนุศรา กิรติโกชาณันท์ กรรมการสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยว,
๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สันทนาการเฉพาะ, นางฉวีวรรณ วิเชียรแลง ผู้ประกอบการร้านอาหาร เจ้าหลาว, ๑๒ กุมภาพันธ์
๒๕๖๐.

สันทนาการเฉพาะ, นางพรเพ็ญ วงษ์จินเพชร ผู้ประกอบการบ้านพัก, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สันทนาการเฉพาะ, นายอุทัย สีเผือก ที่ปรึกษาศูนย์ศิลป์สื่อบางสระแก้ว, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สันทนาการเฉพาะ, นายสฤติย์ แสนเสนาะ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลบางสระแก้ว, ๑๒ กุมภาพันธ์
๒๕๖๐.

สันทนาการเฉพาะ, นางจันทนา บำรุงวัฒน์ สมาชิกกลุ่มสตรีทอเสื่อกกบางสระแก้ว, ๑๒ กุมภาพันธ์
๒๕๖๐.

สันทนาการเฉพาะ, นายฐณภัทร ท่วม่วง ผู้ประกอบการค้าอัญมณี และเครื่องประดับ,
๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สันทนาการเฉพาะ, นางนิทรา ทูปิยะ ผู้ประกอบการค้าอัญมณี และเครื่องประดับ, ๑๒ กุมภาพันธ์
๒๕๖๐.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Bronislow. M. and templin. M. C. **Certain Language Skills in Children.** Minnesota :
University of Minnesota, 1957.

Carlisle. Howard M. **Management : Concepts and Situation.** Chicago : Science
Research Associates, 1976.

Dessler. G.. **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders.**
Florida : UG/GGS Information Services. 20. Taylor. F.W. **The Principles of
Scientific Management.** New York : Harper, 2002.

Dale. Y. **Personnel Principles and Policies.** fourth printing. Englewood Cliffs :
New Jersey Prentice - Hall. Lnc, 1956.

- Edwin Flippo and Scott. W.A.. & Wertherimer. M.. **Introduction to Psychological Research**. 4th ed. New York : John Wiley and Son Inc, 1967.
- Fayol. Henri. **Industrial and General Administration**. New York : Mc-Grew Hill, 1930.
- Henri Fayol. **Industrial and General Administration**. New York : Mc-Grew Hill, 1930.
- Koontz. H. **Management : A Global Perspective**. Heinz Wehrich : McGraw-Hill, 1993.
- Morphet. Edgar L. and others. **Educational Organization and Administrator**. 2nd ed. New Jersey : Prentice –Hall, 1967.
- Paul Starkey. **Networking for Development**. London: International Forum for Rural Transport and Development. 997.
- Samuel C. Certo. **Modern Management : Diversity. Quality. Ethics and Global Environment**. 6th ed.. Boston : Allyn and Bacon. Inc, 1994.
- Starkey. Paul. **Networking for Development**. IFRTD. The International Forum for Rural Transport and Development, 1997.
- UNWTO. **Tourism 2020 Vision**. Madrid : UNWTO, 1997.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
รายนามผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย (สัมภาษณ์)

รายนามผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย (สัมภาษณ์)

ลำดับ	ชื่อฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	พระครูพุทธทศปรีชา	เจ้าอาวาสวัดพลวง
๒	นายวันชัย อิงขจร	นายกเทศมนตรีตำบลพลวง
๓	นายภานุ วิฑูรธิศานต์	กำนันตำบลพลวง
๔	นายสมบูรณ์ ชาวสบาย	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลพลวง
๕	นายนิพนธ์ ภิญโญ	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ
๖	นางสาวน้ำบุษย์ โกสสารคุณ	ผู้ช่วยอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว
๗	นางสาวณัฐชยา พดุงศิลป์	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว
๘	นายรังสรรค์ เจริญวัย	นายกเทศมนตรีตำบลพลิว
๙	นายเชาวลิต พูลผล	ผู้ประกอบการ
๑๐	นายพิทักษ์ อินทศร	หัวหน้าอุทยานน้ำตกพลิว
๑๑	นายอนุชา เทียนชัย	ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว- แหลมเสด็จ
๑๒	นางสาวกนกพร ศาสติวรพงษ์	รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว- แหลมเสด็จ
๑๓	นายไพโรจน์ ตั้งเจริญศิริ	รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว- แหลมเสด็จ
๑๔	นายไพเราะ ช่วยเจริญ	ผู้ประกอบการ
๑๕	นางสาวเนตรนภัส ทองศรี	ผู้ประกอบการ
๑๖	นายสมชาย ทองอ่อน	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว
๑๗	นางมะลิ แก่นจันทร์	ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกก บางสระแก้ว
๑๘	นายฉัตรเจตน์ ทองอ่อน	รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกก บางสระแก้ว
๑๙	นายชาติรี พลอยศิริ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลบางสระแก้ว
๒๐	นางพัชรินทร์ สีเผือก	ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้ว
๒๑	นายภูเก็ต คุณประภากร	นายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี
๒๒	นายสมบูรณ์ เจตนาอนุรักษ์	อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับ จันทบุรี
๒๓	นางเจตนา กীরติโกณานันท์	อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับ จันทบุรี
๒๔	นางเนาวรัตน์ สวิงคุณ	อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับ จันทบุรี
๒๕	นายบรรหาร อุดมผล	อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับ จันทบุรี

ภาคผนวก ข.
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สัมภาษณ์)

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๔๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นายภาณุ วิทูริศานต์ กำนันตำบลพลวง

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอขออนุญาตจากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(นายภาณุ วิทูริศานต์)

17 we 60

0818613319

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๕๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นายวันชัย อิงขจร นายกเทศมนตรีตำบลพลวง

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิจู ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

16 พ.ย. ๒๕๖๐

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๕๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระครูพุทธทศบาล เจ้าอาวาสวัดพลวง

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบรรลิต ฐสฺสประจําตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิจ ตรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

๒๕ ๙ ๒๐๖๐

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์
เรียน นายนิพนธ์ ภิญโญ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รัชสประจำตวันนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๗๗ ๑๕๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นางสมบุญ ขาวสวาย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลพลวง

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รัชสประจำตวันนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิกฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

๑๕/๑๐/๒๕๖๐

นางสมบุญ ขาวสวาย

๒๐ พ.ค. ๖๐

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์
เรียน นายพิทักษ์ อินทสร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ได้ให้ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว

(นายพิทักษ์ อินทสร)

อ.ว. พลเอกเกษม ๒๕๖๐

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอมโนรมย์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๕๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gomytut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเก็บข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายเขาวลิต พูลผล ผู้ประกอบการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างวิทยานิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

เขาวลิต พูลผล

12 ต.ค ๖๐

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เทศบาลตำบลพลับ
เลขที่..... 1392
วัน/เดือน/ปี..... 15/10/60
เวลา..... 13.00น

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์
เรียน นายรังสรรค์ เจริญวัย นายกเทศมนตรีตำบลพลับ
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(นายรังสรรค์ เจริญวัย)
นายกเทศมนตรีตำบลพลับ

ที่ ศธ. ๒๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์
เรียน นางสาวณัฐชยา ผดุงศิลป์ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลี
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รัชสประจำตวันนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิกฎ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นางสาวน้ำบุษย์ โกสารคุณ ผู้ช่วยอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนกรฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

(นางสาวน้ำบุษย์ โกสารคุณ)

๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย -
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นายอนุชา เทียนชัย ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว - แหลมเสด็จ

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

๒๙. ๑๐. ๖๐

29. ๑๐. ๖๐

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นางสาวเนตรนภิศ ทองศรี ผู้ประกอบการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิกฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ในทศกัณฑ์ นศ๐๗
๒๙/๑๑/๒๕๖๐.

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเรียนในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นายไพเราะ ช่วยเจริญ ผู้ประกอบการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตเรียนจาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิจ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ไพเราะ ช่วยเจริญ
๕ ตุลาคม ๒๕๖๐

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย -
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตระงับในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นายไพโรจน์ ตั้งเจริญศิริ รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว - แหลมเสด็จ

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รัตประจําตัวนิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

29/11/๖๐

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอริ่งน้อย -
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นางสาวกนกพร ศานติวรพงษ์ รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว - แผลมเสด็จ

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

Ms. Nongwong
(กนกพร ศานติวรพงษ์)

๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๐

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๒ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดัชนีพันธ

เรียน นายสมชาย ทองอ่อน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางสระเก้า

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดัชนีพันธ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รัศประจําตัวนิติต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิติตปริญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การทอ่งเทียวมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิติตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สิดัดในข้อศ.

 เมศษยเมศษย
 เมศษย. มอจ. / ก
 18we.60.

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตขระเหในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นางพัชรินทร์ สีเผือก ศูนย์ศิลปเลื้อบางสระเกล้า

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวยุคใหม่ : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตขระเหจาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุญาตจากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุญาต

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิกฐ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

18 พย ๕๐

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์
เรียน นายชาติรี พลอยศิริ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลบางสระเก้า
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

16/พ.ย./60.

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตระงับในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นายฉัตรเจตน์ ทองอ่อน รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกก บางสระแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตระงับจากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(ฉัตรเจตน์ ทองอ่อน)

๒1 พ.ย. ๒๕๖๐

ที่ ศบ. ๖๑๐๕.๔/ ๖ ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๕๗ ๑๕๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นางมะลิ แก่นจันทร์ ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์หอเสื่อกก บางสระแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รัชสประจําตัวนํสิต ๕๘๐๑๕๐๕๐๘๓ นํสิตปริณญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การทอ้งเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นํสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนํฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

มะลิ แก่นจันทร์
(นางมะลิ แก่นจันทร์)

ธินัดำให้ข้อมูล

20 พฤศจิกายน 2560

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๒ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายบรรหาร อุดมผล อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างวิทยานิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนินธุ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(ผอ.สสว. อุดมพล)

22 ตุลาคม 2560

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นางเนาวรัตน์ สวิงคุณ อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รัชสประจำตวันิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ฉันทิให้หน้าผล

(นางเนาวรัตน์ สวิงคุณ)

16 พฤศจิกายน 2560

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นางเจตนา กิติโกณานันท์ อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฏฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นางเจตนา กิติโกณานันท์

16 พ.ย. ๖๐

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๕๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นายสมบูรณ์ เจตนาบุรุษ ุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวยุคใหม่ : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจาก
ท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิกฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สมบูรณ์ เจตนาบุรุษ

27-11-60.

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๖ ๕๖

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นายภูเก็ท คุณประภากร นายกสมาคมผู้ค้ำอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ แบบสัมภาษณ์

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๕๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ยินดีเป็นอย่างสูง

ภูเก็ท คุณประภากร

นายกสมาคม ผู้ค้ำอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี

25 เม 2560

ภาคผนวก ค.
รายนามผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย (สนทนากลุ่มเฉพาะ)

รายนามผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย (สนทนากลุ่มเฉพาะ)

ลำดับ	ชื่อนายา/นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	นายณัฏพงค์ อินทอง	รองนายกเทศมนตรีตำบลพลวง
๒	นางสาวมัสลิน แก้วสุวรรณ	เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ
๓	นายพีระ เรืองภักดิ์	ผู้ประกอบการคัวยรถ
๔	นางสมพร สืบวงษ์รุ่ง	ผู้ประกอบการร้านค้า
๕	นางสาวนุศรา กิริติโกชาณันท์	กรรมการสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยว
๖	นางฉวีวรรณ วิเชียรแสง	ผู้ประกอบการร้านอาหาร เจ้าหลาว
๗	นางพรเพ็ญ วงษ์จินเพชร	ผู้ประกอบการบ้านพัก
๘	นายอุทัย สีเผือก	ที่ปรึกษาศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระเกล้า
๙	นายสถิตย์ แสนเสนาะ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ ตำบลบางสระเกล้า
๑๐	นางจันทนา บำรุงวัฒน์	สมาชิกกลุ่มสตรีทอเสื่อกกบางสระเกล้า
๑๑	นายธุณภัทร ท่าม่วง	ผู้ประกอบการค้าอัญมณี และเครื่องประดับ
๑๒	นางนิทรา ทูปิยะ	ผู้ประกอบการค้าอัญมณี และเครื่องประดับ

ภาคผนวก ง.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สนทนากลุ่มเฉพาะ)

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๖ ๒๑

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๕๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นายธณัท ทาม่วง ผู้ประกอบการค้าอัญมณี และเครื่องประดับ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รัชสประจาดำเนินิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วม
สนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ใน
จังหวัดจันทบุรี” ในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งนิตจะได้แจ้งให้ท่านทราบต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนเชิญมาเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะในเรื่องดังกล่าว

(ธณัท ทาม่วง)

พ

ขอแสดงความนับถือ

ธณัท ทาม่วง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนกร ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๖ ๒๑

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๔๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางจันทนา บำรุงวัฒน์ สมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระเก้า

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” ในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งนิสิตจะได้แจ้งให้ท่านทราบต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนเชิญมาเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะในเรื่องดังกล่าว

จันทนา บำรุงวัฒน์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนินธุ์ ศรีทอง
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๒๑

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นายสถิตย์ แสนเสนาะ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลบางสระแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” ในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งนิสิตจะได้แจ้งให้ท่านทราบต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนเชิญมาเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะในเรื่องดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ
(นางสาวสิริธัช นิลพิพิธ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๒๑

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นายอุทัย สีเผือก ที่ปรึกษาศูนย์ศิลปเสื่อบางสระแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รัทสประจัตวานิลิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วม
สนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ใน
จังหวัดจันทบุรี” ในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งนิตจะแจ้งให้ท่านทราบต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬ
าลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนเชิญมาเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะในเรื่องดังกล่าว

(นายอุทัย สีเผือก)

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๒๑

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๕๑๕
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางพรเพ็ญ วงษ์จินเพชร ผู้ประกอบการบ้านพัก

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” ในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งนิสิตจะได้แจ้งให้ท่านทราบต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนเชิญมาเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะในเรื่องดังกล่าว

พรเพ็ญ วงษ์จินเพชร

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๒๑

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางฉวีวรรณ วิเชียรแสง ผู้ประกอบการร้านอาหาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รักษประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” ในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งนิสิตจะได้แจ้งให้ท่านทราบต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนเชิญมาเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะในเรื่องดังกล่าว

ศวีวรรณ วิเชียรแสง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนินธุ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๒๑

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางสาวนุศรา กิรติโกษานันท์ กรรมการสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” ในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งนิสิตจะได้แจ้งให้ท่านทราบต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนเชิญมาเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะในเรื่องดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนินธุ์ ศรีทอง
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนินธุ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๒๑

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางสมพร สิบวงษ์รุ่ง ผู้ประกอบการร้านค้า

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. กำหนดการ	จำนวน ๑ ฉบับ
	๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม	จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” ในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งนิตจะได้แจ้งให้ท่านทราบต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนเชิญมาเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะในเรื่องดังกล่าว

สมพร สิบวงษ์รุ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๒๑

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายพีระ เรื่องักดิ์ ผู้ประกอบการคิวงงานนมัสการรอยพระพุทธรูป
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วม
สนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ใน
จังหวัดจันทบุรี” ในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งนิสิตจะได้แจ้งให้ท่านทราบต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬ
าลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนเชิญมาเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะในเรื่องดังกล่าว

พีระ
(นายพีระ)

เรื่องักดิ์
เรื่องักดิ์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๖ ๒๑

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางสาวมีสลิน แก้วสุวรรณ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รักษประจำตวันนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วม
สนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ใน
จังหวัดจันทบุรี” ในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งนิตินี้จะได้แจ้งให้ท่านทราบต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาล
งกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนเชิญมาเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะในเรื่องดังกล่าว

(ดร.ศ. กอมิยุต ศรีทอง)
1

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๒๑

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายณัฏฐพงษ์ อินทอง รองนายกเทศมนตรีตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและ
ผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วม
สนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ใน
จังหวัดจันทบุรี” ในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งนิสิตจะได้แจ้งให้ท่านทราบต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬ
าลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนเชิญมาเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะในเรื่องดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ว ๒๑

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๔๗ ๑๕๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางนันทรา ทูปิยะ ผู้ประกอบการค้าอัญมณี และเครื่องประดับ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูบวรสิริทัต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๔๐๘๓ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” ในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งนิตจะได้แจ้งให้ท่านทราบต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อเพื่อวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนเชิญมาเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะในเรื่องดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

นันทรา ทูปิยะ
(นางนันทรา ทูปิยะ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศรีทอง
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ภาคผนวก จ
เครื่องมือการวิจัย (แบบสัมภาษณ์)

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์
ในจังหวัดจันทบุรี

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาการท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี ๒) เพื่อศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรีและ ๓) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรีซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ของท่านอย่างแท้จริงได้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านในการให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูบวรสิริทัต
นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีการศึกษา ๒๕๖๐

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์
ในจังหวัดจันทบุรี

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ (In-depth Interview)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... นามสกุล.....

สถานที่สัมภาษณ์

.....

วัน เดือน ปี

.....

ตอนที่ ๒ ประเด็นการสัมภาษณ์การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี มีดังนี้

๑. ผลการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนที่ผ่านมา มีผลการดำเนินการอย่างไร
๒. ลักษณะเด่นที่ส่งเสริมและสร้างมูลค่าแก่การท่องเที่ยวชุมชนของท่านมีอะไรบ้าง
๓. องค์กรภาครัฐและเอกชน เข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนของท่านอย่างไร
๔. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของท่านมีประเด็นใดบ้าง
๕. รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนที่ท่านและสมาชิกชุมชนคิดว่ามีผลต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีมีอะไรบ้าง
๖. การสร้างความร่วมมือกับชุมชนอื่น สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนหรือไม่อย่างไร
๗. ท่านคิดว่าผลของการสร้างเครือข่ายและส่งเสริมรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี จะมีผลต่อการพัฒนาสังคมจังหวัดจันทบุรีอย่างไร
๘. เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนของท่านมีการจัดทำแผนที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวไว้หรือไม่อย่างไร
๙. ปัญหา อุปสรรคของการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรีมีอะไรบ้าง และจะแก้ไขอย่างไร

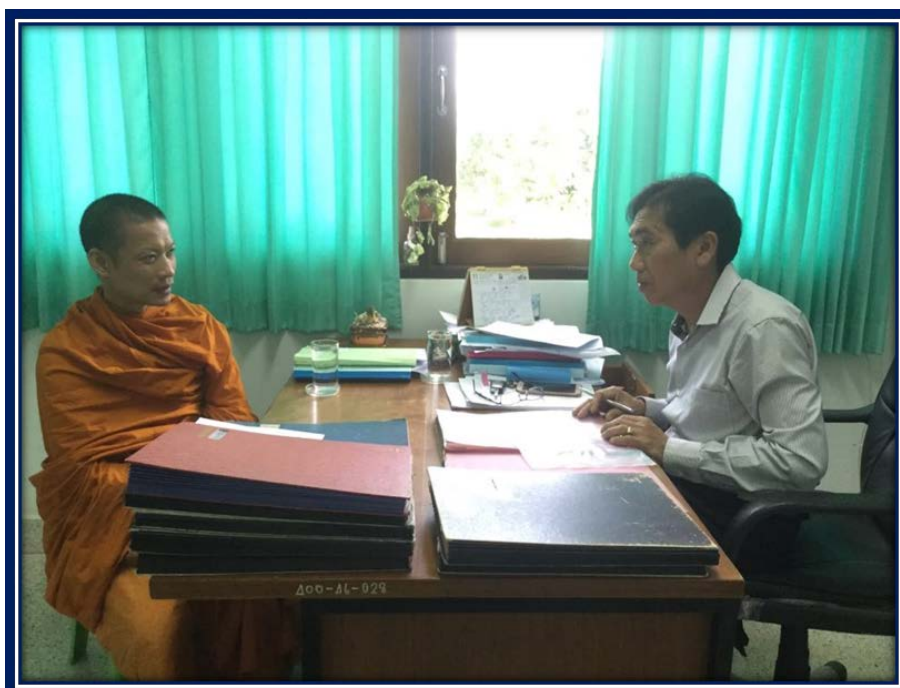
ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ฉ
ภาพการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มเฉพาะ

ภาพการสัมภาษณ์

พระครูพุทธบทรินบาล (สมคิด) เจ้าคณะตำบลคลองพลู, เจ้าอาวาสวัดพลวง

นายวันชัย อิงขจร นายกเทศมนตรีตำบลพลวง

นายภาณุ วิฑูรีสานต์ กำนันตำบลพลวง

นางสมบุรณ์ ชาวสบาย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบล

นายนิพนธ์ ภิญโญ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ

นายพิทักษ์ อินทสร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลั่ว

นางสาวน้ำบุษย์ โกสสารคุณ ผู้ช่วยอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว

นางสาวณัฐชยา ผดุงศิลป์ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว

นายรังสรรค์ เจริญวัย นายกเทศมนตรีตำบลพลั่ว

นายชวลิต พูลผล ผู้ประกอบการ

นายอนุชา เทียนชัย ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเจ้าหลาว – แหลมเสด็จ

นางสาวกนกพร ศานตวิรพงษ์ รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยว
เจ้าหลาว – แหลมเสด็จ

นายไพโรจน์ ตั้งเจริญศิริ รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยว
เจ้าหลาว – แหลมเสด็จ

นายไพเราะ ช่วยเจริญ ผู้ประกอบการ

นางสาวเนตรนภิศ ทองศรี ผู้ประกอบการ

นายสมชาย ทองอ่อน นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว

นางมะลิ แก่นจันทร์ ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว

นายฉัตรเจตน์ ทองอ่อน รองประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์ทอเสื่อกกบางสระแก้ว

นายชาติรี พลอยศิริ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลบางสระแก้ว

นางพัชรินทร์ สีเผือก ศูนย์ศิลป์เสื้อบางสระแก้ว

นายภูเก็ต คุณประภากร นายกสภาคผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี

นายสมบูรณ์ เจตนานุรักษ์ อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี

นางเจตนา กীরติโกธมานันท์ อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี

นางเนาวรัตน์ สวิงคุณ อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี

นายบรรหาร อุดมผล อุปนายกสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี

ภาพการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ประวัติ

- ชื่อ ฉายา : พระครูบวรสิริทัต (สมพงษ์ สิริวณฺโณ)
- วัน/เดือน/ปีเกิด : วันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๔
- สถานที่เกิด : ๖๓/๑ หมู่ที่ ๒ ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
- การศึกษา : ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) รุ่นที่ ๖ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๓
- : ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี พ.ศ. ๒๕๕๔
- : ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๘
- อุปสมบท : วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๔ ณ วัดห้อยคูหา ตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดห้อยคูหา ตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐